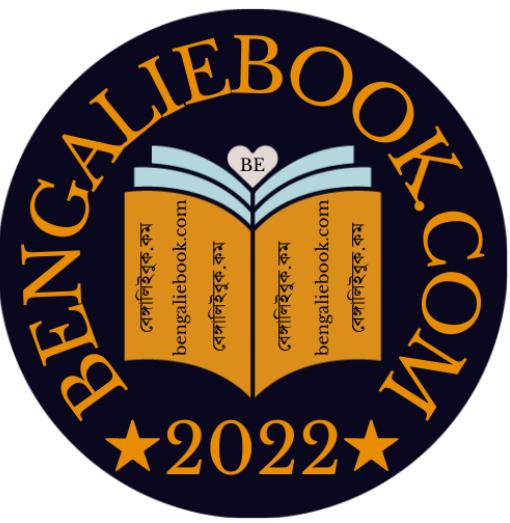

বাংলাভূষণ

অন্তর্যুক্তির সেন্টার

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରୂପ୍‌ମ୍ବା । ଆଚିନ୍ତ୍ୟମ୍ବାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ସୂଚିପତ୍ର

୧. ଘଡ଼ିଟା ବୁଝି ଠିକମତ ଚଲିତେଛେ ନା	3
୨. ଦୁଇଟା-କୁଡ଼ିର ଗାଡ଼ିତେ	12
୩. ମାନୁଷେର ଶରୀର ବଲିଯା ଯେ-ବସ୍ତ୍ରଟି ଆଛେ	19
୪. ମେସ-ଏର ମ୍ୟାନେଜାରେର ସଙ୍ଗେ ଝଗଡ଼ା	29
୫. ବିବାହେର ପର ସ୍ଵାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ	41
୬. ସୁଧୀର ତିରୋଧାନେ	57
୭. ନମିତା ତାହାର କାକାର କାଛେ	64
୮. ସୁମିର ସଙ୍ଗେ ଅଜୟ	74
୯. ଅଜୟକେ ବୁଝିଯା ଉଠା ଭାର	89
୧୦. ବାସ-ଏ ଉଠିଯା ପ୍ରଦୀପେର ବିଷୟ	100
୧୧. ଦରଜାର ଗୋଡ଼ାଯ ପ୍ରଦୀପ	109
୧୨. ସେଇ ରାତ୍ରି ନମିତାର	123
୧୩. ନାନା ଜାୟଗା ସୁରିଯା	138

ବନ୍ଦନ୍ତ୍ୟୋଗ୍ମ୍ଲା । ଓଡ଼ିଶାକୁ ମୁଖ୍ୟାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ସ । ଉପନ୍ୟାସ

୧୪. ଅଜୟକେ ସୁମ ପାଡ଼ାଇୟା	146
୧୫. ନମିତା ଏକ-ଏକ ରାଜ୍ୟର ଲଜ୍ଜା ଲହିୟା	170
୧୬. ପଥ ଆଗଲାଇୟା ଦାଁଡାଇବେ	179
୧୭. ପ୍ରଦୀପ ବଡ଼ ରାଷ୍ଟାୟ ପଡ଼ିୟା	200
୧୮. ଏକଟା ବାଜିବାର ବହୁ ଆଗେ	213
୧୯. ମ୍ଲାନ ମେଘନାର ତୀରେ	240
୨୦. ଅବନୀବାବୁ ସହଜେ ପରାଷ୍ଟ ହଇବାର ଲୋକ ନହେ	252
୨୧. ସଥାସମୟେ ମାଳା ଉଠିଲ	266
୨୨. ପର ଦିନ କି ଭାବିଯା ଭୋର ବେଳା	284
୨୩. କୋଥାଯ ମରତେ ଯାବ	301

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ , ଓଡ଼ିଶାକ୍ଷ୍ରୀଯ ପ୍ରଣାଳୀମ୍ ପ୍ରକାଶ

୧. ସାଡିଟା ବୁଝି ଠିକମତ ଚଲିତେଛେ ନା

ଘଡ଼ିଟା ବୁଝି ଠିକମତ ଚଲିତେଛେ ନା । ଦୁଇଟା-କୁଡ଼ିତେ କଲିକାତାର ଟ୍ରେନ ଆସିବେ । ସେଇ ଗାଡ଼ିତେଇ ପ୍ରଦୀପେର ଫିରିବାର କଥା । ଆସିଯା ପୌଁଛିଲେ ହୟ ?

ଅରୁଣା ସ୍ଵାମୀର ମୁଖେର ଦିକେ ତାକାଇଯା କହିଲେନ, “ଷେଣେ ଗାଡ଼ି ଥାକବେ ତ’?”

ସ୍ଵାମୀ ଘରେର ମଧ୍ୟେ ଅନ୍ତିର ହଇଯା ପାଇଚାରି କରିଯା ବେଡ଼ାଇତେଛିଲେନ, ଶ୍ରୀର କଥାଯ ଏକଟୁ ଥାମିଯା ଏକଟା ଶୋକାତୁର ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯା ଶୁଦ୍ଧ କହିଲେନ,—“ଆର ଗାଡ଼ି !”

ସେଇ ସ୍ତର-ସ୍ତରିତ ଘରେ କଥାର ଅର୍ଥଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ହଇଯା ଉଠିଲ । ବାବୋଟା ବାଜିଯା ଘଡ଼ିର ଛୋଟ କାଟାଟା ଯେନ ଆଟକାଇଯା ଗେଛେ,—ସୁଧୀର ଜୀବନେ ଦୁଇଟା-କୁଡ଼ି ବୁଝି ଆର ବାଜିଲ ନା ! ପ୍ରଦୀପେର ଫିରିଯା ଆସିବାର ଆଗେଇ ପ୍ରଦୀପ ନିଭିବେ ।

ଆକାଶ ଭରିଯା ତାରା ଜାଗିଯାଛେ, କୋଟି କୋଟି ଜଗৎ, କୋଟି କୋଟି ଜୀବନ ! ସମସ୍ତ ଆକାଶ ବ୍ୟାପିଯା କି ବିକ୍ରିଗ ପଥ, କି ଅପରିମେଯ ଭବିଷ୍ୟৎ ! ଅବନୀ ବାବୁ ଜାନାଲା ଦିଯା ବାହିରେ ଚାହିଲେନ; ରାତ୍ରାଯ ଦୂରେ ବାତି-ଥାମେର ଉପର ଏକଟା ଲଞ୍ଚ ଜୁଲିତେଛେ ଶୁଦ୍ଧ । ସୁଶୁଣ୍ଡ, ପ୍ରଶାନ୍ତ ରାତ୍ରି ।

ବେଣ୍ଟୁଗ୍ରୋପ୍ତ୍ରୀମ୍ବା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଘର ଠାଙ୍ଗ ରାଖିବାର ଜନ୍ୟ ସୁଧୀ-ର ଶିଯରେର କାହାକାହି ପିଲସୁଜେର ଉପର ମାଟିର ବାତି ଜ୍ଞାଲାନୋ । ସୁଧୀ ବୁଝି ଏକଟୁ ଚୋଥ ଚାହିଲ । ଅରୁଣା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଛେଲେର ଆରୋ ନିକଟେ ସେଁଯା ଆସିତେ-ଆସିତେ ସ୍ଵାମୀକେ କହିଲେନ,—“ସଲତେଟା ଏକଟୁ ବାଡ଼ିଯେ ଦାଓ ଶିଗଗିର । ସୁଧୀ କି ଯେନ ଚାଇଛେ ।”

ତାରପର ଛେଲେର ଆର୍ଟ ମଲିନ ମୁଖେର କାହେ ମୁଖ ଆନିଯା କୋମଲତର କଂଠେ ଡାକିଲେନ,—“ସୁଧୀ, ବାବା, କିଛୁ ବଲବେ?”

ସୁଧୀ ନିଃଶବ୍ଦତାର ଅପାର ସମୁଦ୍ରେ ଡୁବିତେଛେ; ଜିହ୍ଵାଯ ଭାଷା ଆସିଲ ନା,—ଦୁର୍ବଳ ଡାନ-ହାତଖାନା ମା’ର କୋଲେର କାହେ ଏକଟୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଦିଯା କି ଯେନ ଧରିତେ ଚାହିଲ ।

ଅରୁଣା କହିଲେନ,—“ଏ ପାଶେ ଏକଟୁ ସରେ ଏସ ବୌମା, ସୁଧୀ ବୁଝି ତୋମାକେ ଖୁଁଜିଛେ ।”

ନମିତା ସ୍ଵାମୀର ପାଯେର କାହେ ଚୁପ କରିଯା ବସିଯା ଛିଲ,—ଗଭୀର ରାତ୍ରିର ଯେ ଏକଟି ପ୍ରଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁଚାରିତ ବାଣୀ ଆଛେ, ନମିତା ତାହାରଇ ଆକାରମୟୀ । ଶାଙ୍ଖଡିର କଥା ଶୁଣିଯା ନମିତା ନୃତନେତ୍ରେ କାହେ ଆସିଯା ଆଁଢାଇତେଇ ଅରୁଣା କହିଲେନ,—“ଏ-ସମୟେ ଆର ଲୋକଲଜ୍ଜା ନୟ ମା, ତୋମାର ଘୋମ୍ଟା ଫେଲେ ଦାଓ! ସୁଧୀ! ମିତା, ତୋର ମିତା—ଏଇ ଦ୍ୟାଖ, କିଛୁ ବଲବି ତାକେ?”

ସୁଧୀ ବୋଧ ହ୍ୟ ଏକଟୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଲ, କିନ୍ତୁ ଚୋଥେର ଦୃଷ୍ଟି ନିବନ୍ଧ କରିତେ ପାରିଲ ନା ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଘରଭରା ଲୋକଜନେର ମଧ୍ୟେଇ ନମିତା ଅବଗୁର୍ଣ୍ଣନ ଅପସୃତ କରିଯା ସଜଳ ଚୋଖେ ସ୍ଵାମୀର ବିବରଣ୍ ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିୟା ରହିଲ,-“କେହ ନା ଥାକିଲେ ହୟତ ସକଳ ଲଜ୍ଜାଯ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଯା ଅନେକ କଥା କହିତ, ହୟତ ଏକବାର ବଲିତ : ‘ଆମାକେ ଛାଡ଼ିଯା କୋଥାଯ ଯାଇତେଛେ, କତ ଦୂରେ? ସେଥାନେ କାହାକେ ସଙ୍ଗୀ ପାଇବେ? ତୁମି ଆମାକେ ଭୁଲିଯା ଥାକିଯ, କିନ୍ତୁ ଆମି ତୋମାକେ ଭୁଲିଯା ଥାକିବ କି କରିଯା?’”

ଅର୍ଥାତ୍ ନମିତାକେ ସୁଧୀର ପାଶେ ବସାଇଯା ଦିଯା ତାହାର ବୀଡ଼ାକୁଣ୍ଠିତ କରତଳେ ମୁମ୍ର୍ଷ ସନ୍ତାନେର ଶିଥିଲ ହାତଖାନି ଅର୍ପଣ କରିଲେନ । ନମିତା ଦେଖିଲ ହାତଖାନି ଠାଣ୍ଡା, ଯେନ ଅବ୍ୟକ୍ତ ମେହେ ସିନ୍ତ ହଇଯା ଆଛେ! ମନେ ପଡ଼ିଲ, ମାତ୍ର ସାତ ମାସ ଆଗେ ଏହି ହାତଖାନିରଇ କୁଳାୟେ ଭୀରୁ ପଞ୍ଚଶିଶ୍ଚିତ୍ର ମତ ତାହାର ଦୁର୍ବଳ କମନୀୟ ହାତଖାନି ରାଖିଯା, ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଦୀପାଳୋକିତ ସହସ୍ରକଳହାସ୍ୟମୁଖର ଉତ୍ସବ-ସଭାଯ ସେ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ପ୍ରଥମ ପୁଲକସଂସାର ଅନୁଭବ କରିଯାଇଲ । ଆଜୋ ବୁଝି ତାହାଦେର ନୃତନ କରିଯା ବିବାହ ହିତେଛେ । ନମିତାର ଆଜ ନବବଧୁର ବେଶ—ସେ ଆକାଶଚାରୀ ମୃତ୍ୟୁ—ପ୍ରତୀକ୍ଷାମଞ୍ଚ ଦୁଇ ଚକ୍ର ମେଲିଯା ସ୍ଵାମୀର ଶୟାପାଣେ ଆସିଯା ବସିଯାଇଛେ । ତୋମରା ଉଗୁ ଦିତେଛେ ନା କେନ? ଆଲୋ ନିଭାଇଯା ଦାଓ, ରାତ୍ରିର ଏହି ପ୍ରଗାଢ଼-ପ୍ରଚୁର, ଅନ୍ଧକାରକେ ଅବିନଶ୍ଚର କରିଯା ରାଖ!

ମୃତ୍ୟୁ ଆସିତେଛେ, ଧୀରେ, ଅତିନିଃଶବ୍ଦପଦେ—ନିଷ୍ଠରଙ୍ଗ ନଦୀର ଉପରେ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଗୋଧୁଲିର ମତ! କେହ କଥା କହିଯୋ ନା, ମୃତ୍ୟୁର ମୃଦୁପଦପାତ ଶୁନିବାର ଆଶାଯ ନିଶ୍ଚାସ ରୋଧ କରିଯା ଥାକ!

ଅବନୀନାଥ ହେଚାଇଯା ଉଠିଲେନ : “ଜାନଲାଟା ଖୁଲେ ଦାଓ ଶିଯରେର, ପଥ ଆଟକେ ରେଖ ନା ।”

କେ ଏକଜନ ଶିଯରେର ଜାନାଲା ଖୁଲିଯା ଦିଲ । ଆରେକଜନ କହିଲ,—“ଆପନି ଅତ ଅନ୍ତିର
ହବେନ ନା ମେଲୋମଶାଇ ।”

ଅବନୀନାଥ ଚଲିତେ-ଚଲିତେ ହଠାତ୍ ଥାମିଲେନ : “ପାଗଳ! ଅନ୍ତିର ଆର ହତେ ପାରି କହି, ସତ୍ୟ!
ଆମାଦେର ଶରୀର ଏମନ ସବ ସ୍ନାୟୁ ଦିଯେ ତୈରି ଯେ ଅନ୍ତିର ମେ ହତେଇ ଶେଖେନି । ଆମରା ତ’
ଅର ଆପ୍ନେଯଗିରି ନଇ!” ଦୁଇ-ପା ହାଁଟିଯା ଆବାର ଦାଁଡ଼ାଇଲେନ : “ଶୁନେଛି ଭଗବାନ ଯୋଗେ ବସେ
ଆଛେନ ସମାହିତ ହେଁ, ଆର ପ୍ରକୃତି ରାଜ୍ୟ ଚାଲାଚେନ; ବିଧାତାକେ ଆମି ଦୁଷ୍ଟବୋ ନା । ଆମି
ନେଇ, ହୟତ ଭଗବାନେରଇ ମତୋ । ଆମି ଭାବଛି ଛେଲେ ମରେଛେ ବଲେ ଆମି ବଡ଼ ଜୋର ଏକଦିନ
କୋଟି କାମାଇ କତେ ପାବ —ଆମାକେ ଏକଟା ସାତ-ଲାଖ ଟାକାର ମୋକଦ୍ଦମାର ରାଯ ଲିଖିତେ
ହବେ । ଆମି ଭାବଛି, ପଣ ଆମାର ଲାଇଫ-ଇସିଯୋରେନ୍-ଏର ପ୍ରିମିଯାମ ପାଠାବାର ଶେଷ ତାରିଖ ।
ଆମାର କି ଅନ୍ତିର ହେଁଯା ଚଲେ?”

ମଧ୍ୟରାତ୍ରିର ମୁହଁର୍ତ୍ତଗୁଲି ମନ୍ତ୍ରର ହେଁଯା ଆସିଯାଛେ,—ଏତ ନିଃଶବ୍ଦତା ବୁଝି ସହିବେ ନା । ଆତ୍ମୀୟ-
ପରିଜନେର ଅନ୍ତ ନାହିଁ,—ସବାଇ ପ୍ରଶନ୍ତ ଘରେ ରୋଗୀର ପରିଚର୍ୟାଯ ନିୟୁକ୍ତ । ଏଥନ ସବାଇ
ସେବାଶ୍ରମା ପରିତ୍ୟାଗ କରିଯା ରୋଗୀକେ ଘରିଯା ଚୁପ କରିଯା ବସିଯା ଆଛେ—ଶେଷନିଶ୍ଵାସ-
ପତନେର ପ୍ରତିକ୍ଷାୟ । ପରିବାରେର ଶିଶୁଗୁଲି ଅନ୍ୟ ଘରେ ଦାସୀର ତତ୍ତ୍ଵବଧାନେ ରହିଯାଛେ,—କେହ
ସୁମାଇୟା ପଡ଼ିଯା ଗତ ରାତ୍ରେ ଶୋନା ପଥିକ-ରାଜପୁତ୍ରେର ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିତେଛେ, କେହ ବା ବସିଯା
ଆପନ ଆପନ ମା’ର କଥାମତ ଅର୍ଥହିନ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷାଯ ଅଚେନା ଭଗବାନେର କାହେ ଅସମ୍ଭବ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରିତେଛେ । ସମସ୍ତ ଘରେ ସୁଗଭିର ଶାନ୍ତି ବିରାଜମାନ । ଅବନୀ ବାବୁର ଲଞ୍ଚୁ ପଦଶବ୍ଦ ଛାଡ଼ା

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

କୋଥା ହିତେଓ ଏକଟି ଅଞ୍ଚୁଟ କୋଲାହଳ ହିତେଛେ ନା । ସୃଷ୍ଟି ସେଣ ଗତିବେଗ ରନ୍ଧା କରିଯା ଏକଟୁ ଦାଁଡ଼ାଇଯାଛେ!

ଏହିଟି ସୁଧୀ-ର ପଡ଼ିବାର ବସିବାର ଶୁଇବାବ ଘର । ଏଇ ଘରେଇ ଏକଦିନ ପଡ଼ିତେ ପଡ଼ିତେ ସୁଧୀ ପିଛନ ହିତେ ବାବାର ନିଞ୍ଜ କର୍ତ୍ତ୍ତବ୍ୟର ଶୁନିଯାଛିଲ : “ରଂପୁରେ ଏକଟି ମେ଱େ ଦେଖେ ଏଲାମ,— ପ୍ରତିମାର ଚେଯେଓ ସୁନ୍ଦର । ସାମନେ ଫାଣୁନ ମାସ, କବିର ବଲେନ କାବ୍ୟେର ପକ୍ଷେ ପ୍ରଶନ୍ତ, ତୋମାକେ ଏକଟି କାବ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀର ସନ୍ଧାନ ଦିଚ୍ଛି ।” ସୁଧୀ ଏକଟୁ ହାସିଯା ପାତା ଉଲ୍ଟାଇତେ ଉଲ୍ଟାଇତେ କହିଲ,—“କାଳ ମାର୍କସ-ଏର କୋନୋ ଜାଯଗାଯ ଏମନ କଥା ଲେଖା ନେଇ, ବାବା ।” ଅବନୀନାଥ ବଲିଯାଛିଲେନ,—“ତା ନା ଥାକ୍, ନମିତା ଏଥନ ନମିନ୍ୟାଲି ଆଛେ, ତାର ଜନ୍ୟେ ତୋମାର ଏକଜାମିନେର ମାର୍କସ କମବେ ନା ।” ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବଶ୍ୟ ଆପନ୍ତି ଟି କେ ନାଇ, ନମିତାକେ ବିସ୍ତୃତ ଶଯ୍ୟାର ଏକଟା ସନ୍ଧାନ ଅଂଶ ଛାଡ଼ିଯା ଦିତେ ହଇଲ । ଏଇ ଘରେଇ ସୁଧୀ ବୋକାର ମତ (ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଵାମୀଇ ବିବାହେର ପ୍ରଥମ ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତ୍ଵାନଗେ ଏକଟୁ ବୋକା ହ୍ୟ) ନମିତାକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଯାଛିଲ,—“ଆମାକେ ତୋମାର ଭାଲୋ ଲାଗବେ?” ନମିତା ନିଃଶବ୍ଦେ କତକଣ୍ଠିଲି ଟୋକ ଗିଲିଯା ବଲିଯାଛିଲ,-“ଏକବାର ଯଥନ ବିଯେ ହେଇ ଗେଛେ ତଥନ ଆର ଭାଲ ଲାଗାଲାଗିର କଥାଇ ନେଇ । ଆମାକେ ଆରେକଟୁ ବଡ଼ୋ ହ'ତେ ଦିଯେ ବିଯେର ଆଗେ ଦେଖା କରେ’ ମତଟା ଜିଜ୍ଞେସ କରଲେଇ ପାରତେ!” ମେଯେଟି ବେଶ ସପ୍ରତିଭ, ସୁଧୀ-ର ଏତ ଭାଲ ଲାଗିଯା ଗେଲ ଯେ ଫେର ବୋକାର ମତ ବଲିଯା ବସିଲ,—“ଦେଖୋ, ଆମାକେ ତୋମାର ଖୁବ ଭାଲୋ ଲାଗବେ ।”...ଏକୁଶ ବଚର ଧରିଯା ସୁଧୀ ଏଇ ଘରେ ବସିଯା କତ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଯାଛେ । ଇଞ୍ଚୁଲେ ପଡ଼ିତେ-ପଡ଼ିତେ ତାହାର ମନେ ହଇଯାଛିଲ, ପଣ୍ଡିତମଶାଇ ହଇଯା ଛେଲେଦେର ବେଥିବିର ଉପର ଦାଁଡ଼ କରାଇଯା ଦିବାର ମତ ସୁଖ ବୁଝି ଆର କୋଥାଓ ନାଇ; ଥାର୍ଡ କ୍ଲାଶେ ଉଠିଯା ସେ ଭାବିଯାଛିଲ ଯେ, ସେ ମୋକ୍ଷାର ହଇଯା ଶାଲା

ଆଟିବେ ଓ ଖୋଚା ଖୋଚା ଦାଡ଼ି ରାଖିଯା ପେସକାରକେ ଭୟ ଦେଖାଇବେ । ଘୋଲ ବହର ବୟାସେ ସୁଧି କୀସେର Endynion ପଡ଼ିଯା ଏକଟି ଅପରିଚିତ ଭାବବିଲାସୀ ବ୍ୟର୍ଥ-ପ୍ରେମିକେର ବେଦନାର ସ୍ଵପ୍ନେ ତାହାର ସ୍ଵଳ୍ପ-ପ୍ରସାର ଭୁବନକେ ଅନୁରଞ୍ଜିତ କରିଯା ତୁଲିଯାଛିଲ; ବି, ଏ ପାଶ କରିଯା କଠିନ ରଙ୍ଗାଙ୍କ ମାଟିତେ ପା ରାଖିଯା ସୀମାଶୂନ୍ୟ ଆକାଶେର ନୀଚେ ଦାଁଡାଇଯା ଦୁଇ ଫୁସଫୁସ ଭରିଯା ପ୍ରଚୁର ବାତାସ ନିତେ-ନିତେ ସେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଯାଛିଲ ସ୍ଵାଧୀନ ଗର୍ବିତ ଭାରତେର—ଉପରେ ଉଦାର ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଆକାଶ, ପଦନିମ୍ନେ ଉତ୍ତରଙ୍ଗ ଉଦ୍ଦେଲ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ! ଏଇ ଘରେ ବସିଯାଇ ।

ପୁତ୍ରେର ମୃତ୍ୟୁଶୟାପାର୍ଶ୍ଵ ଅରୁଣାକେ ଦେଖିବେ ଏସ,-ମା'କେ! ଚିତ୍ରାପିତେର ମତ ବସିଯା ଆଛେନ । ଯେ ହାତଖାନା ଦିଯା ନମିତା ସ୍ଵାମୀର ହାତ ଧରିଯା ଆଛେ, ସେଇ ହାତଖାନି ଅରୁଣା ନିଜେର କୋଲେର ଉପର ଟାନିଯା ଲହିଲେନ । କତଦିନ ଧରିଯା ଯେ ଘୁମାନ ନାହିଁ ତାହା ତାହାର ହତାଶ ସ୍ଥିର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁତାରକା ଦେଖିଯା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରା ଅସମ୍ଭବ,—ସବ ଶ୍ରାନ୍ତି ଓ ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ଆଜ ଚରମ ଅବସାନ ହଇବେ । ଅରୁଣାର ମନ ବାଇଶ ବହର ପୂର୍ବେର ଅତୀତତୀରେ ଉଡ଼ିଯା ଗିଯାଛେ । ବାଇଶ ବହର ପୂର୍ବେ ଅରୁଣା ଏଇ ସଂସାରେ ପଦାର୍ପଣ କରିଯାଛିଲ,-ଏକଟି ବୃତ୍ତର ଫୁରାଇତେ-ନା-ଫୁରାଇତେଇ ଯଥନ ଅରୁଣାର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନସନ୍ତାବନା ହଇଲ, ତଥନକାର ସେଇ ସୁଖରୋମାଞ୍ଚମୟ ଅନୁଭୂତିତେ ବିଶ୍ଵଯେ ଯେ ବାଣୀହୀନ ହଇଯା ଗିଯାଛିଲ । ତାହାର ଯେନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ କରିତେ ଭୟ ହଇତେଛିଲ । ନଭଚାରୀ କୋନ ନକ୍ଷତ୍ର ହଇତେ ଏକଟି ଜ୍ୟୋତି-ଫୁଲିଙ୍ଗ ମତଲେ ପ୍ରାଣ ପାଇବାର ଆଶାୟ ତାହାର ଶରୀରକେ ଆଶ୍ରୟ କରିଯାଛେ,-ଯେନ କୋନ୍ ଅତିଥି-ଆତ୍ମା—ଆତ୍ମାପ୍ରକାଶେର ବିପୁଲ ବ୍ୟାକୁଳତାୟ ଅରୁଣାକେ ମିନତି କରିତେଛେ । ସେ-ଦିନ ମନେ ଆଛେ ଅରୁଣ ଗଭୀର ରାତ୍ରେ ଛାତେ ଉଠିଯା ନକ୍ଷତ୍ରମଣିତ ଅବାରିତ ଆକାଶେର ଦିକେ ତାକାଇଯା ପ୍ରାର୍ଥନା । କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଷା ଖୁଜିଯା ପାଯ ନାହିଁ, ସ୍ଵାମୀ ଡାକିତେ ଆସିଲେ ତାହାର ମନେ ହଇଯାଛିଲ, ଯେ କୁନ୍ଦ ମାଂସାପଣ୍ଡଟା ତାହାର

ବନ୍ଦମୁଁରେ ପ୍ରାଣୀ । ଆଚିତ୍ରମୁଁର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଜଠରେ ଆକାରହୀନ ଅବଶ୍ୟା ସଙ୍କୁଚିତ ହଇଯା ଆଛେ, ତାହା ଏକଦିନ ଦୈର୍ଘ୍ୟେ, ଆୟତନେ ଓ ବଲଶାଳି ତାଯ ଐଶ୍ୱରମୟ ହଇଯା ଉଠିବେ—ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିଜ୍ଞତାଯ ଅରଣ୍ୟର ମନ ସୁଖବେଶେ ଅବଶ ହଇଯା ପଡ଼ିଲା! ଏହି ଜ୍ଞାନ ଏକଦିନ କର୍ମେ, ସାହସେ, ତେଜେ, ଦୀପ୍ତିତେ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ହଇବେ, ହୟତ ବା ଭାଲବାସିଯା ଏକଟି ନିଖିଲବ୍ୟାଙ୍ଗ ବିରହବେଦନାର କବି ହଇବେ କେ ବଲିତେ ପାରେ! କିନ୍ତୁ ମେ ଯେ ଆବାର ଏକଦିନ କ୍ଷଣସ୍ଵର୍ଗର ମତଇ କରେକଟି ବର୍ଣେର ବୁଦ୍ଧି ତୁଳିଯା ଅଦୃଶ୍ୟ ହଇଯା ଯାଇବେ, ତାହା କେ କବେ ଭାବିଯାଇଛି! ଆର ଦୁଃଟି ମାତ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପର ଅରଣ୍ୟା କି ବଲିଯା ଓ କତଥାନି ଜୋର ଦିଯା ଚାର୍କାର କରିଯା ଉଠିବେ, ତାହା ଭାବିଯା ପାଇତେଛିଲ ନା । ଏତଙ୍ଗଲି ବର୍ଷର ଧରିଯା ସେ ଯତ ଆକାଙ୍କ୍ଷା କରିଯାଇଛେ, ଯତ ମେହ ବର୍ଷଣ କରିଯାଇଛେ, ତାହାର ଏହି ଭୟକ୍ଷର ଅକୃତାର୍ଥତା ସେ ସହିବେ କି କରିଯା? ଭାଲବାସା ଏତ ଭଙ୍ଗୁର କେନ, ଆଶା କେନ ଏତ ଅସହାୟ?

ବସିଯା ଥାକିତେ ଥାକିତେ ଅରଣ୍ୟର ଏକ ସମୟ ମନେ ହଇଲ ଆଜିକାର ରାତ୍ରିଟି ତାହାର ଜୀବନେର ସାଧାରଣ ରାତ୍ରିଗୁଲିର ମତଇ ଏକଟା । ପରୀକ୍ଷାର ସମୟ ମାଝରାତେ ଉଠିଯା ସୁମନ୍ତ ସୁଧୀକେ ପଡ଼ିବାର ଜନ୍ୟ ଜାଗାଇଯା ଦିତେ ହଇତିଗାୟେ ଠେଲା ଦିଲେଇ ବୁଝି ସୁଧୀ ଏଖନି ହାତ-ପାମେଲିଯା ତେମନି ଜାଗିଯା ଉଠିବେ । ଟେବିଲେ ଆଗେ ଜ୍ବାଲିଯା ସୁଧୀ ପଡ଼ିତେ ବସିଲେ, ଅରଣ୍ୟ ଛାତେ ଉଠିଯା ଆକାଶେର କାହେ ସନ୍ତାନେର କୁଶଳ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ, ଅନ୍ଧକାର ସ୍ଵଚ୍ଛତର ହଇଯା ଆସିତେ ଥାକିଲେ, ମାଠେ ନାମିଯା ଫୁଲ କୁଡ଼ାଇଯା ଛେଲେକେ ଗିଯା ଉପହାର ଦିବେ । ଅରଣ୍ୟର ମନେ ହଇତେଛିଲ ଖାନିକକ୍ଷଣ ଚୋଖ ବୁଜିଯା ଥାକିଯା ପରେ ଚାହିଯା ଦେଖିଲେଇ ଦେଖିବେ ଯେ, ଏହି ରାତ୍ରିର ଚେହାରାଟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳାଇଯା ଗିଯାଇଛେ । ତିନି ଜାଗିଯା-ଜାଗିଯା ଏତକ୍ଷଣ ଏକଟା ଦୁଃସହ ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିତେଛେ ମାତ୍ର । ଏହି ଭାବିଯାଇ ତିନି ଚକ୍ର ବୁଜିଲେନ, ହୟାଏ ଏକଟା ଅସଂଲଙ୍ଘ ଚାର୍କାରେ ମାଥା ତୁଳିଯା ଚାହିଯା ଦେଖିଲେନ, ଅବନୀନାଥ ଦୁଇ ହାତେ ମାଥାର ଚୁଲ ଛିଁଡ଼ିତେଛେ ।

ବ୍ୟାପାରଟା ଆବାର ଆୟତ୍ତ ହଇଲ । କିନ୍ତୁ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରାଯ ଅରଣୀର ଚକ୍ରପଲ୍ଲବ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହଇଯା ଆସିଥେଛେ; ନିଦ୍ରା ଯେ ଶୋକମାଧୁରପୂର୍ଣ୍ଣ ବିସ୍ମୃତି ଆନିଯା ଦେଇ, ତାହାରଇ ନଦୀତେ ତିନି ଏହିବାର ମ୍ଳାନ କରିବେନ । ଏଇ ସରଦୁଯାର ସ୍ଵାମୀ-ପୁତ୍ର—ସବ ଅପରିଚିତ ଆତ୍ମୀୟ; ଏତ ଦିନେର କଠିନ କଦର୍ଯ୍ୟ କ୍ଳାନ୍ତିର ପର ଆଜ ତାହାର ସୁମ ଆସିବେ । ଅରଣ ଛେଲେର ପାଶେ ଶୁଇଯା ପଡ଼ିଲେନ ।

ହିଂହାର ପର ଆର ଦୁଇଟି ମିନିଟ୍-ଓ ବୁଝି କାଟିଲ ନା । ରାତ୍ରାଯ କିମେର ଏକଟା ଶବ୍ଦ ହଇତେଇ, ସବାଇ ଅସଙ୍ଗତ ପ୍ରତ୍ୟାଶାୟ ସଚକିତ ହଇଯା ଉଠିଲ; ପ୍ରଦୀପ ଫିରିଯା ଆସିଲ ବୁଝି ।

ସମସ୍ତ ଆତ୍ମୀୟବନ୍ଧୁ ସୁଧୀ-ର ଆରୋ କାହେ ସେସିଯା ଆସିଯା ସମସ୍ତରେ ଚେଁଚାଇଯା ଉଠିଲ; ଏକଟା-ବିଯାଲ୍ଲିଶ ମିନିଟ୍-ୱେ ସମୟ ସୁଧୀ ଯେ ନିଶ୍ଚାସ ତ୍ୟାଗ କରିଲ, ତାହା ଆର ଫିରିଯା ଗ୍ରହଣ କରିତେ ପାରିଲ ନା । ତାହାର ଜନ୍ୟ ବାତାସ ଫୁରାଇଯା ଗେଛେ ।

ଆଶର୍ଯ୍ୟ, ଅରଣୀର ସୁମ ଭାଙ୍ଗିଲ ନା । ଅବନୀନାଥ ହଠାତ୍ ଛୁଟିଯା ଆସିଯା ଫୁ ଦିଯା ବାତିଟା ନିବାଇଯା ଦିଲେନ; ଚାଁକାର କରିଯା କହିଲେନ, “ଖବରଦାର, କେଉ କାଦତେ ପାବେ ନା—ସବାଇ ଚୁପ କରେ ଥାକ, କାରା ମୁଖ । ଥେକେ ଯେନ ଏକଟାଓ ଶବ୍ଦ ନା ବେରୋଯ, ଓକେ ଚଲେ ଯେତେ ଦାଓ ।”

ଖୋଲା ଜାନ୍ମା ଗୁଲି ଦିଯା ବନ୍ୟାର ମତ ଅଜମ୍ବ୍ର ଅନ୍ଧକାର ଘରେ ତୁକିଯା ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ହଇଯା ଉଠିଲେ ଲାଗିଲ—ମୃତ୍ୟୁର ନିଃଶବ୍ଦ ତରଙ୍ଗ! ଚାଦ କଥନ ଅନ୍ତ ଗିଯାଛେ,—ଆକାଶେ ହଠାତ୍ ମେଘ କରିଲ

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରୂପ୍‌ମୋ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନପିଣ୍ଡି । ଉପନ୍ୟାସ

ନାକି,-ରାତି ବୋଧ ହୟ ଆଉଘାତିନୀ ହଇଲ! ଘରେ ସତଙ୍ଗଲି ଲୋକ ଛିଲ ଅବନୀନାଥେର ଆକଷମିକ ଆର୍ତ୍ତନାଦେ ଏକେବାରେ ହତବାକ ହଇଯା ଗେଛେ; ନିଷ୍ପନ୍ଦ, ନିବାଲମ୍ବ—କାହାରୋ ମୁଖେ କଥା ଫୁଟିତେଛେ ନା । ଅବନୀନାଥ ଘରେର ମଧ୍ୟଥାନେ ଏକଟା ସ୍ତଞ୍ଚେର ମତ ଅଚଳ ହଇଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ଆଛେନ, ଆର ନମିତା କି କରିବେ କିଛୁ ବୁଝିତେ ନା ପାରିଯା, ଭୟେ ସ୍ଵାମୀର ହିମ, ଶକ୍ତ ବାହ୍ରଟା ଦୁଇ ହାତେ ମୁଠି କରିଯା ଆଁକଡ଼ିଯା ରହିଯାଛେ ।

୨. ଦୁଇଟା-ବୁନ୍ଦିର ଗାଡ଼ିଟି

ଦୁଇଟା-ବୁନ୍ଦିର ଗାଡ଼ିତେ ପ୍ରଦୀପ ଯଥନ କଲିକାତା ହିତେ ଡାଙ୍କାର ଲହିୟା ଫିରିଲ, ତଥନୋ ସେ ଭାଲ କରିଯା ବୁଝିତେ ପାରେ ନାହିଁ ଯେ ସୁଧି ମରିଯା ଗିଯାଛେ । ଡାଙ୍କାର ଆନିଯା ସେ ଭାଲଇ କରିଯାଛିଲ, ନତୁବା ଅରଣାକେଓ ଆର ଫିରାନୋ ଯାଇତ ନା ।

ଷେଷନେ ସୋଫାର ଗାଡ଼ି ନିଯା ଅପେକ୍ଷା କରିତେଛିଲ । ପ୍ରଦୀପ ଡାଙ୍କାରକେ ସଙ୍ଗେ କରିଯା ପ୍ଲାଟଫର୍ମେର ବାହିର ହିତେଇ ଡ୍ରାଇଭାର ଡାକିଲ, “ଏହି ଯେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଡାଙ୍କାରେର ବ୍ୟାଗଟା ମୋଟରେ ତୁଲିଯା ଦିବାର ଆଗେଇ ଭୟ-ବ୍ୟାକୁଳ ସ୍ଵରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,—
“କେମନ ଆଛେ ଏଖନ?”

ମୋଟରେ ସ୍ଟାର୍ଟ ଦିଯା ସୋଫାର କହିଲ,—“ତେମନି ।”

କପାଲେର ଉପର ଚୁଲଣ୍ଠିଲି ବୁଲିଯା ପଡ଼ିତେଛିଲ, ବାଁ-ହାତ ଦିଯା କାନେର ପିଠେର କାହେ ତୁଲିଯା ଦିତେ ଦିତେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଖୁବ ହାଁକିଯେ ଚଲ, ହରେନ । ଦଶ ମିନିଟେର ମଧ୍ୟେଇ ପୌଛନୋ ଚାଇ ।”

ହରେନ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲ । ଡାଙ୍କାର ଯେନ ଏକଟୁ ଭୟ ପାଇୟା ବଲିଲେନ,—“ପଥେ ଯ୍ୟାସିଡେନ୍ଟ କରେ ରୋଗୀର ସଂଖ୍ୟା ବାଡ଼ାଲେ ବିଶେଷ ସୁବିଧେ ହବେ ନା । ଯେ ପଥ-ଘାଟ,—ଆନ୍ତେଇ ଚଲ ହେ ।”

ସର୍କ, ଆଁକାବାଁକା ପଥ—ନିର୍ଜନ, ନିଷ୍ଠକ, ଯେନ ଏକେବାରେ ମରିଯା ରହିଯାଛେ । ଦୁଇ ଧାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଗାଛ ଯେନ ନିଶ୍ଚାସରୋଧ କରିଯା ଅନ୍ଧକାର ଆକାଶେର ଅନୁଚାରିତ ରୋଦନ ଶୁଣିତେଛେ—ଏକଟିଓ ପାତା ନଡ଼ିତେଛେ ନା । ପ୍ରଦୀପ ଅନେକଦିନ ଘରେର ବାତି ନିଭାଇୟା ସୁଧୀ-ର ସଙ୍ଗେ ସାହିତ୍ୟଲୋଚନାର ଅବକାଶେ ଗଭୀର ରାତ୍ରେ ମାଠେ ଆସିଯା ଦାଁଡାଇୟାଛେ,—ସେ-ରାତ୍ରିର ସ୍ତରତା ଯେନ ଏକଟି ଅନାସ୍ଵାଦିତପୂର୍ବ ବେଦନାର ଲାବଣ୍ୟେ ମଣିତ ଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଆଜିକାର ଏହି ନିର୍ମମ ନିଃଶବ୍ଦତା ପ୍ରଦୀପ ସହ କବିତେ ପାରିତେଛେ ନା । ଡାଙ୍ଗାରେର ଦିକେ ମୁଖ ଫିରାଇୟା କହିଲ,—“ଏକବାର ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରେ’ ଦେଖିବେନ । ଛୋଟ କଚି-ବୌ,—ସାନେ ଓର ବିଶାଳ ଭବିଷ୍ୟৎ! ଚମକାର ଛେଲେ, କୀ ଦାରଳ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଛିଲ ।”

ଡାଙ୍ଗାର କହିଲେନ,—“ଛୋଟ ଏକଟୁ ହୃଦୟନ ନିଯେଇ ମାନୁଷେର ଏହି ସୁଦୃଢ଼ ଦେହ, ସୁଦୀଘ ଜୀବନ । ଏହି ସ୍ପନ୍ଦନଟୁକୁ ବନ୍ଧ ହଲେ ବିଜ୍ଞାନ୍ତ ବୋବ ହୁୟେ ଗେଲ । ଆମାଦେର ସାଧ୍ୟ ଆର କତୁକୁ, ଭଗବାନ ଭବସା । ବାଡ଼ି ଆର କତଦୁର ହେ? ତୋମାଦେର ହବେନ ଯେ ଏବୋପ୍ଲେ ଚାଲିଯେଛେ! ଦେଖୋ ।”

ଡାଙ୍ଗାରେର ମୁଖେ ଭଗବାନେବ ନାମ ଶୁଣିଯା ପ୍ରଦୀପ ସୁଖୀ ହଇଲ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଏକବାର ଅସହାୟ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସେ ଭଗବାନେର କାହେ ମନେ-ମନେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଯା ଲହିତେ ପାରିଲେ ଯେନ ଗଭୀର ସ୍ଵତିଲାଭ କରିତ । ଏହି ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରକ୍ଷଣିର ମଧ୍ୟେ ମନେ-ମନେ ଏ ପ୍ରକାର ଏକଟା ସ୍ତୀକାରୋକ୍ତି ଯେନ ଅସଙ୍ଗତ ହଇତ ନା । ଯେ-ଅବିଶ୍ୱାସୀ ସମସ୍ତ ଜୀବନ ନାତ୍ତିକତା ପ୍ରଚାର କରିଯା ମୃତ୍ୟୁଶୟାୟ ଅନୁମିତ ଭଗବାନେର କାହେ ଅନୁତନ୍ତ କର୍ତ୍ତେ କ୍ଷମା ଚାହିୟାଛିଲ, ତାହାକେ ମନେ-ମନେ ଧିକ୍କାର ଦିଯା ପ୍ରଦୀପ

ସହସା ବଲିଯା ଉଠିଲ : “ଏହି ଏସେ ପଡ଼େଛି, ଡାକ୍ତାରବାବୁ । ଆପଣି ସୁମୁଚେନ ନାକି? ଆପନାକେ ଅନେକ କଷ୍ଟ ଦିଲାମ ।”

ଏହି ମାଠୁକୁ ପାର ହଇଲେଇ ବାଡ଼ିର ଦରଜାୟ ଗାଡ଼ି ଥାମିବେ । ଡାକ୍ତାରବାବୁ ଏହି ସାମାନ୍ୟ ସମୟଟୁକୁର ମଧ୍ୟେଇ ଝିମୋନନା ସୁରଂ କରିଯାଛେ ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପେର ଏତ ରାଗ ହଇଲ ଯେ, ଉପକାର ପାଇବାର ଆଶା ନା ଥାକିଲେ ହୟତ ମୁଖେର ଉପର ଦୁଇଟା ସୁସି ମାରିଯା ବସିତ । କୋନ ନାମଜାଦା ବଡ଼ ଡାକ୍ତାରଇ ଏତ ରାତେ ଏହି ଅସମୟେ ଦୂରେ ଆସିତେ ରାଜି ହୟ ନାହିଁ, ତାଇ ଏହି ଚାର-ଟାକାର ଡାକ୍ତାବକେ ସେ ଧରିଯା ଆନିଯାଛେ; ତାଓ କତ ସାଧ୍ୟସାଧନା କରିଯା । ରୋଗୀର ଆତ୍ମୀୟବର୍ଗକେ ଆଶ୍ୱାସ ଦିବାର ମିଥ୍ୟା କଳାକୌଶଲଟା ଭାଲ କରିଯା ଆଯନ୍ତ କରିଯାଛିଲେନ ବଲିଯାଇ ଡାକ୍ତାରବାବୁ ଏହି ଯାତ୍ରା ସାରିଯା ଗେଲେନ ।

ଗାଡ଼ି ଆସିଯା ଦରଜାୟ ଦାଁଡ଼ାଇଲ । ହରେନ ହର୍ଣ ବାଜାଇତେ ଯାଇତେଛିଲ, ପ୍ରଦୀପ ବାଧା ଦିଲ । ବାଡ଼ିତେ କୋନୋ ଘରେ ଏକଟାଓ ଆଲୋ ଜୁଲିତେଛେ ନା, ସୁଧୀ-ର ଘରେଓ ନା । ବ୍ୟାପାର କି? ସୁଧୀ ବୁଝି ଏକଟୁ ସୁମାଇଯାଛେ । ଆଃ, ପ୍ରଦୀପ ସୁଖେ ନିଶାସ ଫେଲିଲ । ସକାଳ ବେଳା ଯଥନ ଡାକ୍ତାର ଆନିତେ କଲିକାତା ଯାଯ, ତଥନୋ ସୁଧୀ ଯନ୍ତ୍ରଣାୟ କ୍ଲିଷ୍ଟ, ବିବର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଛଟଫଟ କରିତେଛିଲ,— ଏଥନ ଯଦି ତାର ଚୋଖେ ତରଳ ଏକଟି ତନ୍ଦା । ନାମିଯା ଥାକେ, ତାହା ହର୍ଣେର ଶବ୍ଦେ ଭାଙ୍ଗିଯା ଯାଇତେ ପାରେ । ପ୍ରଦୀପ ଡାକ୍ତାରକେ ଲହିଯା ନିଃଶବ୍ଦେ ନାମିଯା ଯାଇବେ । ପାର୍ଶ୍ଵବର୍ତ୍ତୀ କୋନ-ଏକ ଗ୍ରାମେର କେ-ଏକ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ କି-ଏକଟା ଶିକଡ଼ ବାଟିଯା ଖାଓୟାଇଯା ସୁଧୀକେ ନିରାମୟ କରିଯା ତୁଲିବେ—ଏମନ ଏକଟା କଥା ପ୍ରଦୀପ ଶୁଣିଯା ଗିଯାଛିଲ । ହୟତ ସେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଓସୁଧ ଖାଇଯା, ସୁଧୀ ଶରୀରେର ସକଳ କ୍ଲେଶ ଭୁଲିଯା ସୁମାଇଯା ପଡ଼ିଯାଛେ । ହୟତ ଏହି ଡାକ୍ତାରକେ ଆର

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲା ପରିମାଣ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଉପନ୍ୟାସ

ଦରକାରେଇ ଲାଗିବେ ନା; ଟାକାଗୁଲି ଗୁନିଆ-ଗୁନିଆ ଡାଙ୍ଗାରେ ହାତେ ଗୁଜିଆ ଦିଯା, ଉଥାକେ ବିଦାୟ ଦିତେ ତାହାର ସେ କୀ ଭାଲ ଲାଗିବେ ବଲା ଯାଯ ନା । ଡାଙ୍ଗାରକେ ବରଖାସ୍ତ କରିଯା ଏକଟା ସନ୍ଧ୍ୟାସୀର ଅଳୋକିକ ଓସୁଧେର ଅସଂବପର ସାଫଲ୍ୟେ ସେ ହଠାତ ବିଶ୍ୱାସ କରିତେଛେ ଭାବିଯା ତାହାର ହାସି ପାଇଲ ନା । ସେ ଯାହାକେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରୂପେ ଲାଭ କରେ ନାହିଁ ବଲିଯା ଅସ୍ଵିକାର କରେ, ପୃଥିବୀତେ ତାହାର ଅନ୍ତିତ୍ତି ଥାକିବେ ନା ଏମନ ଯୁକ୍ତି ସେ ଆଜ ଗ୍ରହଣ ନା-ଇ ବା କରିଲ । ପ୍ରଦୀପ କାନ ଖାଡ଼ା କରିଯା ରହିଲ । ଏକଟିଓ ଶବ୍ଦ ଆସିତେଛେ ନା, ସମସ୍ତ ନୀରବତା ଯେନ ଗଭୀର ତୃଣିତେ ଭରିଯା ଉଠିଯାଛେ । ସୁଧୀ-କେ ସୁମାଇତେ ଦେଖିଯା ସବାଇ ହ୍ୟ ତ' ସାମୟିକ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଏକଟୁ ବିଶ୍ରାମ କରିତେଛେ; ନିଭୃତ ସରେ ଖାଲି ନମିତା-ଇ ହ୍ୟତ ଜାଗିଯା ଶିଯରେ ବସିଯା ଆଛେ ନିର୍ନିମେଷ ଚୋଖେ; ହ୍ୟତ ଲଜ୍ଜିତ ଭୀର କତଖାନି ସ୍ଵାମୀର କପାଲେର ଉପର ରାଖି: ଭଗବାନକେ ସୁଧୀ ଭାବିଯା-ଇ ମନେ ମନେ ତାହାର କାହେ ଅସଂଖ୍ୟ ଅବଦାର କରିତେଛେ । ତାହା ହଇଲେ ପ୍ରଦୀପଙ୍କ ଆଜ ଆଠାରୋ ରାତ୍ରିର ବିନିନ୍ଦା ତାର ଶୋଧ ଲାଇବେ; କିମ୍ବା, ନମିତା ଯଦି ତାହାର ଉପାସ୍ତିତିତେ କୁଣ୍ଡିତ ନା ହ୍ୟ, ତବେ ସେଇ ସରେ ବସିଯାଇ ମ୍ଲାନ ଦୀପାଲୋକେ ତାହାର ଓ ସୁଧୀ-ବ ଅସମାନ ଉପନ୍ୟାସଖାନିର କିଯଦଂଶ ଆବାର ଲିଖିତେ ଚେଷ୍ଟା କରବେ । ଉପନ୍ୟାସେର ନାୟକକେ ମାରିଯା ଫେଲିଯା ତାହାର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିତେ ଚାହିୟାଛିଲ; ତାହା ହଇଲେ, ଉପନ୍ୟାସକେ ଅତ ସହଜ କରିଯା, ସମସ୍ୟାକେ ଅସଥା ଖର୍ବ କରିଯା ତୁଳିବେ ନା ।

କେ ଯେନ ବାଡ଼ିର ସଦର ଦରଜା ଠେଲିଯା ବାହିରେ ଆସିତେଛେ । ପ୍ରଦୀପ ଚାହିୟା ଦେଖିଲ,—ଏ କି, ସୁଧୀ! ପ୍ରଦୀପ ଚମକିଯା ଉଠିଲ, ସୁଧୀ ସେ ଦିବି ହାଟିତେ ପାରିତେଛେ! ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଦେର ଏବାର ହଇତେ ଦେଖା ପାଇଲେଇ ପ୍ରଦୀପ ପାଯେର ଧୂଳା ମାଥାଯ ଠେକାଇବେ; ଚୋଦ ସଂଗ୍ରହ ମଧ୍ୟେ ଏକଟା କଙ୍କାଲେର କାହିଲ ଚେହାରା ଏମନ ବଲଶାଲୀ ହଇଯା ଉଠିଲ! ସୁଧୀ ଦରଜାଟା । ବାହିର ହଇତେ ଭେଜାଇଯା ଦିଯା

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚିତ ହେଲାମ୍ବା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍‌ପିଣ୍ଡି । ଉପନ୍ୟାସ

ସିଡ଼ିର ଉପର ଦାଁଡ଼ାଇୟା ରିଷ୍ଟ-ଓଯାଚେ ସମୟ ଦେଖିଯା ଲାଇଲ, ସେଣ ତାହାକେ ଏଥୁନି ଟ୍ରେନ ଧରିତେ ହଇବେ । ହଠାତ୍ ପ୍ରଦୀପେର ସଙ୍ଗେ ଚୋଖୋଚାଖି ହଇତେଇ ସୁଧୀ ଅନ୍ଧା-ଏକଟୁ ହାସିଲ—ସେଇ ପରିଚିତ ନିର୍ମଳ ହାସି, କତଦିନ ଏହି ହାସି ସେ ଦେଖେ ନାହିଁ—ତାରପର ଡାନ-ହାତଟା ଏକଟୁ ତୁଲିଯା ସ୍ପଷ୍ଟ କହିଲ,—“ଚଲଲାମ, କଥା ବଲବାର ଏଥନ ଆର ସମୟ ନେଇ ।” ବଲିଯାଇ ସିଡ଼ି ହଇତେ ନାମିବାର ଜନ୍ୟ ପା ବାଡ଼ାଇଲ । ପ୍ରଦୀପ ବଲିତେ ଚାହିଲ : ଏହି ରାତ କରେ କୋଥାଯ ଯାଚିଛି, ଠାଣ୍ଡା ଲାଗରେ ଯେ । କିନ୍ତୁ ସୁଧୀ-କେ ଆର ଦେଖା ଗେଲ ନା, ଏଇ ରାତ୍ରା ଧବିଯା ଚଲିଯାଛେ!

ପ୍ରଦୀପ ଚୋଖ କଚଲାଇୟା ଚାହିଁବାର କରିଯା ଉଠିଲ : “ବାଡ଼ିର ଭେତର ଥେକେ କେ ବେରଳ ରେ ହରେନ? ଦେଖଲି ନେ? ମୋଟର ନିଯେ ଫେର ଷ୍ଟେଶନେ ଚଲ । ଓ କି ହେଁଟେଇ ଯାବେ ନାକି?”

ହରେନ ଏକଟା ଲଞ୍ଚନ ଜ୍ବାଲାଇତେ-ଆଲାଇତେ କହିଲ,-“କେ ଆବାର ଗେଲ? ପଥେର ଏକଟା କୁକୁର ।”

ଡାକ୍ତାରବାବୁ ସିଟ-ଏ ଠେସାନ ଦିଯା ତଥନୋ ଝିମାଇତେଛେନ; ପ୍ରଦୀପ ତାହାର ହାତ ଧରିଯା ଏକ ଝାଁକୁନି ଦିଯା ବଲିଯା ଉଠିଲ : “ଆପନାର ସୁମୁବାର ଜନ୍ୟ ଖାଟ ପେତେ ରେଖେଛି, ଉଠେ ଆସୁନ ଦିକି ।”

କଥାଟା ଡାକ୍ତାରେର କାନେ ଗେଲ ନା, କିନ୍ତୁ ଝାଁକୁନି ଖାଇୟା ଉଠିଯା ବସିଲେନ, ଏବଂ “ଏତ ରାତେ ଜେଗେ ଥାକାର ଅଭ୍ୟେସ ନେଇ” ବଲିଯା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ହଇତେ ନାମିଯା ପଡ଼ିଲେନ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲାମ୍ବା । ଅନ୍ତର୍ମାଧିକାରୀ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଉପନ୍ୟାସ

ଅତିନିଃଶବ୍ଦପଦେ ଉଠାନ ପାର ହଇୟା ପ୍ରଦୀପ ବାରାନ୍ଦାତେ ଉଠିଲା । ବାରାନ୍ଦାର କିନାରାୟ ଦୁଇଟି ଅପରିଚିତ ଲୋକ ଚୁପ କରିଯା ବସିଯାଇଲି, ପ୍ରଦୀପକେ ଦେଖିଯା ତାହାରା ଚଥୁଳ ହଇଲ ନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ପ୍ରଦୀପ-ଓ ତାହାଦେର କୋନୋ କଥା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ ନା, ଜିଜ୍ଞାସା କରିବାର ପ୍ରୋଜନ-ଓ ବୋଧ କରିଲ ନା । ଏଇ ଗହନ ନୀରବତା ତାହାର ସକଳ ଉଦ୍ଦେଶେର ଉପଶମ କରିଯାଇଛେ; ସୁଧୀ ଏଥିନ ଏକଟୁ ସୁମାଇୟାଇ କେହ ଏକଟିଓ ଶବ୍ଦ କରିତେଛେ ନା;-ବାତି ନିଭାଇୟା ସବାଇ ତାହାର କ୍ଳାନ୍ତିମୁକ୍ତ ନବ-ଜାଗରଣେର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିତେଛେ । ପ୍ରଦୀପ ସ୍ଵତିର ନିଶ୍ଚାସ ଫେଲିଯା ଡାକ୍ତାରକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା ବଲିଲ,—“ଏଇ, ବସେ ଆସୁନ୍ । ଆଲୋଟା ଏକଟୁ ଏଦିକେ, ହରେନ ।”

ଚୌକାଠ ଛାଡ଼ାଇୟା ଘରେ ପା ଦିତେଇ ପ୍ରଦୀପ ଏକେବାରେ ବସିଯା ପଡ଼ିଲ । ସେ-ଶୋକ ପ୍ରଥମ ଅଭାବିତ ବିସ୍ମୟେର ଆବେଗେ ସ୍ତର ହଇୟା ଛିଲ ତାହା ଆର ସମ୍ବରଣ କବ ଗେଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ ସେଣ ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ବ୍ୟର୍ଥତାବ ମତ ଆସିଯା ଦେଖାଇୟା ଦିଯାଇୟା,—ନିରାନ୍ଦନ ଶୋକ ଦିକେ-ଦିକେ ଅବାରିତ ଓ ଅଜୟ ହଇୟା ଉଠିଲ! ହରେନ ଲଞ୍ଛନଟା ନାମାଇୟା ରାଖିଯା ଛୋଟ ଛେଲେର ମତ କାଦିଯା ଫେଲିଲ,—ଆର, ପ୍ରଦୀପ ଅଏଲେଶହୀନ ଶୁଙ୍କ କଠୋର ଚୋଖେ ସୁଧୀ-ର ମୃତ୍ୟୁ କଲକିତ ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିୟା ଚୋଖେର ପଲକ ଆର ଫେଲିତେ ପାରିଲ ନା ।

ହିଁଦୁରେର ମତ ନିଃଶବ୍ଦେ ଡାକ୍ତାର ସରିଯା ପଡ଼ିତେଛିଲେନ, ଅବନୀବାବୁ ସ୍ଵାଭାବିକ ସଂୟତକଟ୍ଟେ କହିଲେନ,—“ଅମନ ବୋକାର ମତୋ କାଁଦେ ନା, ହରେନ । ସା, ଡାକ୍ତାରବାବୁକେ ଷ୍ଟେଶନେ ପୌଁଛେ ଦିଯେ ଆୟ ଗେ—ଚାରଟାଚୁଯାନ୍ତେ ଏକଟା ଗାଡ଼ି ଆଇୟା । ଭଦ୍ରଲୋକେର ଏତଟା କଷ୍ଟ ହଲ । ଅମନ ହାଁ କରେ ଦାଁଢ଼ିଯେ ଥେକୋ ନା, ପ୍ରଦୀପ । ଓର ଭିଜିଟେର ଟାକା ଦିଯେ ଦାଓ, ଏଇ ନାଓ ଦେରାଜେର ଚାବି ।”

ଡାକ୍ତାରବାବୁ ବାରାନ୍ଦାୟ ଆସିଯା କାହାକେ ବଲିତେଛିଲେ,—“ମଫଃସ୍ବଲେ ଆମରା ସଚରାଚର ବତ୍ରିଶ
ଟାକା ନିଯେ ଥାକି । କର୍ତ୍ତାକେ ବଲବେନ, ଫେରନ୍ବାର ଭାଡ଼ାଟା ଯେନ ସେକେଣ୍ଡ, କ୍ଲାଶେର ହୟ ।”

ଅବନୀବାବୁ ପ୍ରଦୀପେର ହାତେ ତାହାର ଦେରାଜେର ଚାବିଟା ଗୁଞ୍ଜିଯା ଦିଲେନ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଦୀପ
ନଡ଼ିତେ ପାରିତେଛିଲ ନା । ସେ ବ୍ୟଥିତ ହଇବେ ନା ବିଶ୍ଵିତ ହଇବେ, କଂଦିବେ ନା ସାନ୍ତ୍ବନା ଦିବେ,
କିଛୁଇ ବୁଝିତେ ନା ପାରିଯା ହତଚେତନ ହଇଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ରହିଲ । ଏଇ ପୃଥିବୀ, ଯାହାର ବିପୁଳ
ମାନୁଷେର ନିର୍ଧାରଣେର ନହେ, ସେଇ ପୃଥିବୀର କୋଥାଓ ସୁଧୀ-ର ଚିଙ୍ଗ ରହିଲ ନା,-ଏଇ ପ୍ରକାଣ
ଆକାଶ ହଇତେ ସୁଧୀ-ର ଦିବାସ୍ବନ୍ଧଗୁଲି ବିଲୁପ୍ତ ହଇଯା ଗେଲ,—ଏକାକୀ ସୁଧୀ କତ ଦୂରପଥେ ଯାତ୍ରା
କରିଯାଛେ, ତିମିରଗହନ ରକ୍ଷପଥେ ଅନିର୍ଣ୍ଣାତେର ସନ୍ଧାନେ—ଭାବିତେ-ଭାବିତେ କି କରିବେ କିଛୁଇ
ଠିକ କରିତେ ନା ପାରିଯା, ପକେଟ ହଇତେ ବାକ୍ତା ବାହିର କରିଯା ସେ ସିଗାରେଟ ଧରାଇଲ ।

୩. ମାନୁଷ୍ୟର ଶରୀର ବଲିଯା ଯେ-ବସ୍ତ୍ରଟି ଆଜେ

ମାନୁଷେର ଶରୀର ବଲିଯା ଯେ-ବସ୍ତ୍ରଟି ଆଜେ, ତାହାର ଆବଦାର ନା ରାଖିଲେଇ ନୟ । ଅତେବ, ଅରୁଣାକେଓ ଏକଦିନ ଚୋଥେର ଜଳ ମୁଛିଯା ଉଠିଯା ବସିତେ ହଇଲ । ଶୁଦ୍ଧ ତାଇ ନୟ, ମାସେ ହିସାବେର ଅତିରିକ୍ତ ତେଲ ଖରଚ ହଇଯାଛେ ବଲିଯା ,/;.....1)2)3) । ପନାର ଅନୁମତି ଚାଇ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଜାନିତ ଯେ ଅରୁଣାର ଚୋଥେ ଜଳ ଆସିବେ; ତାଇ ଶୋକାକେ ଅଯଥା ଆର ପ୍ରଶ୍ନା ନା ଦିଯା କହିଲ,—‘କଲକାତାଯ ଗିଯେ ତ’ ଚାକରିର ଜନ୍ୟ ଫେର ପଥେ-ପଥେ ଟୋ-ଟୋ କରନ୍ତେ ହବେ, ଦୁ’ମୁଠୋ ଜୁଟୋତେ ହବେ ତ’! ଅନେକ ଦିନ ଥେକେ ଗେଲାମ, ଚମତ୍କାର ଥେକେ ଗେଲାମ,— ଏକେବାରେ ନିଖୁତ ।”

ପ୍ରଦୀପେର ଦୀର୍ଘନିଶ୍ଚାସ ପଡ଼ିଲ ।

ଆଁଲେ ଚୋଥେର ଜଳ ମୁଛିଯା ଅରୁଣା ବଲିଲେନ, “ଆମାଦେର ଭୁଲେ ଯେଯୋ ନା, ପ୍ରଦୀପ ।”

ପ୍ରଦୀପ ତକ୍ତପୋଷେର ଏକପ୍ରାନ୍ତେ ବସିଯା ପଡ଼ିଯା କହିଲ,—“ଆପନାରା ଆମାକେ ଭୁଲେ ଗେଛେନ କି-ନା ତା ଦେଖିବାର ଜନ୍ୟ ଆମାକେଓ ମାଝେ-ମାଝେ ଏଖାନେ ଆସନ୍ତେ ହବେ । ଆଶା କରି, ସୁଧୀ ଦରଜା ବନ୍ଧ କରେ ଦିଯେ ଯାଯ ନି ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅରୁଣାର ଦୁଇ ଚକ୍ର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ଆବାର ଅଶ୍ରୁ ଆସିଲ, ଏବାର ଆର ମୁହିଲେନ ନା । ପ୍ରଦୀପେର ପିଠେର ଉପର ବାଁ-ହାତଥାନି ରାଖିଯା ଅନୁରୋଧ କରିଯା କହିଲେନ,-“ଆରୋ ଦୁ'ଟୋ ଦିନ ଥେକେ ସେତେ ପାର ନା? ତୁମି ଚଲେ ଗେଲେ ଏ-ଫାଁକା କି କରେ ସଇବ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ଆମାର ଆର ଥାକା ଚଲବେ ନା, ମା । ଏହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖେ, ଏହି ଅସହାୟ କାକୁତି ଶୁଣେ ଆମି ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ ପଡ଼େଛି, ମନେ ଆମାର ଅବସାଦ ଏସେଛେ । ଏହି ବୈରାଗ୍ୟ ଆମାର ଜୀବନେର ପକ୍ଷେ ଉପକାରୀ ହବେ ନା । ଏର ଥେକେ ଆମି ଛାଡ଼ା ପେତେ ଚାଇ ।” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ଅରୁଣାର ଲାବଣ୍ୟମଣ୍ଡିତ ମୁଖେର ପାନେ ଚାହିଲ ।

“ଏଥନ କୋଥାଯ ଯାବେ, କଲକାତାଯ? କଲକାତାଯ ତୋମାର କେ ଆଛେ? ଯ୍ୟାଦିନ ଥେକେ ଗେଲେ ଅଥଚ ତୋମାର କୋନୋ ଖୋଜଇ ନେଓଯା ହଲ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ଖୋଜ ନେଓଯାଯ ବିପଦ ଆଛେ, ମା । ଖୋଜ ଯଦି ପେଲେ, ତବେଇ ତ’ ବେଁଧେ ରାଖିବାର ଜନ୍ୟ ହାତ ବାଡ଼ାବେ; ଏହି ଅବାଧ୍ୟ ବୁନୋ ଛେଲେଟାକେ କେଉ ବାଁଧିତେ ପାରେନି । ବାଁଧିତେ ଯାବେ, ଅଥଚ ହାରାବେ, ସେଇ ଦୁଃଖ ଆର ସେଥେ ନିତେ ଚେଯୋ ନା, ମା । ଆମି ଆବାର ଆସାଇ ।”

ଏହି ଛେଲେଟିର ପ୍ରତି ଅରୁଣାର ମାତ୍ରମେହ ଉଥଲିଯା ଉଠିଲ, ସୁଧୀ ଯେନ ପ୍ରଦୀପକେ ପ୍ରତିନିଧି ରାଖିଯା ଗିଯାଇଛେ । ଅରୁଣା କହିଲେନ,-“ଏମନ କଥା କେନ ବଲଛେ ପ୍ରଦୀପ, ମେହେର ବାଁଧନ କି ଏତ ସହଜେଇ ହେଡା ଯାଯ? ତୁମି କି ଭାବଛେ ତୋମାକେ ଆମରା ଭୁଲେ ଯାବୋ?”

ବନ୍ଦିଗ୍ରେଣ୍ଡା । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକଟିକ୍ ମେଡିଆ । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ କି ବଲିତେ ଯାଇତେଛିଲ, ଏମନ ସମୟ ଉମା ଆସିଯା ହାଜିର । ଉମା ସୁଧୀ-ର ଛୋଟ ବୋନ, ମାନ ଲଲିତତ ମେଯେଟି, ମୃଦୁ-ମୃଗସ୍ଵଭାବ;—ଏହି ସୋଲଯ ପା ଦିଯାଛେ । ଉମାକେ ଦେଖିଯାଇ ଅରୁଣା କହିଲେନ,—“ତୋର ପ୍ରଦୀପଦା ଚଲେ ଯାଚେନ ।”

ଉମା କହିଲ,-“ଆଜିଇ?”

ପ୍ରଦୀପ ଉତ୍ତର ଦିଲ,—“ଆଜିଇ, ଉମା । କତ କାଜ କଲକାତାଯ । ଆମାକେ ଯ୍ୟାଦିନ ନା ଦେଖେ ଟ୍ରେମ ବାସ ନିଶ୍ଚଯଇ ସ୍ଟୋଇ କରେ ବସେ ଆଛେ, ରାତ୍ରାଯ ଆଲୋ ଜୁଲାହେ ନା ।”

ଉମା ହାସିଯା କହିଲ,—“ରାତ୍ରାଯ ଆଲୋ ଜୁଲାବାର ଚାକରିଟା ଆପନାର ଜନ୍ୟେ ପଡ଼େ ଆଛେ! ଯାଚିଲେନ ତ’ କାଶ୍ମୀର, ଯ୍ୟାଦିନେ କି ତାର ମେଯାଦ ଫୁରିଯେ ଯେତ?”

“କାଶ୍ମୀର-ଇ ବଲ ବା କାଶୀ-ଇ ବଲ, କଲକାତାର ଡାକ ଦୁ ସଞ୍ଚାରେ ବେଶ ଉପେକ୍ଷା କରା ଯାଯାନା । ସୁଧୀ-ର ସଙ୍ଗେ ସେଇ ଚୁକ୍ତି କରେଇ ବେରୁଳ୍ଲିଲାମ, କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁର ପରେ ଯଦି କୋନୋ ଆଦାଲତ ଥାକେ ମା, ସୁଧୀ-ର ବିରକ୍ତେ ସେଇ ଚୁକ୍ତିଭଙ୍ଗେର ମାମଲା ଆମାକେ ଆନତେଇ ହବେ । ଏ-କାଳେ ସୌନ୍ଦର୍ୟ ଯଦି କୋଥାଓ ଥାକେ ଉମା, ତା ହଲେ କଲେଇ ଆଛେ ।”

ବୁନ୍ଦିଦୀଙ୍କ ଚକ୍ର ମେଲିଯା ଉମା କହିଲ,—“କଲହେଓ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଅନ୍ତର୍ମାତ୍ରରେ ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ ବଲିଯା ଚଲିଲ,—“ତାଇ ତ’ କଲକାତା ଏମନ କରେ ଆମାର ମନ ଭୁଲିଯେଛେ । ଆକାଶେର ରୋଦନ ଶୁଣେ ବେଦ ରଚିତ ହେଉଥିଲ ପୁରାକାଳେ, ଏ-କାଳେ ଆମରା ସନ୍ତ୍ରେର ସନ୍ତ୍ରଣା ଶୁଣେ ଆବାର ମହାକାବ୍ୟେର ଜନ୍ୟେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଚି । ମଠେର ଚେଯେ ଶହର ସୁନ୍ଦର, ମଠେର ଚେଯେ ଫ୍ୟାଟରି-ପ୍ରାନ୍ତରେର ଚେଯେ ପ୍ରାଚୀର । ପ୍ରକୃତିକେ କଲକାତା ଯେ ବିକୃତ କରେ ତୁଲେଛେ, ଆମାର ତା’ତେ ଭାରି ଭାଲୋ ଲାଗେ ।”

ଉମା ବିଶ୍ଵିତ ହଇଯା କହିଲ,—“ବଲେନ କି? ପ୍ରକୃତିକେ ଆପନାର ଭାଲୋ ଲାଗେ ନା?”

ପ୍ରଦୀପେର ସ୍ଵର କିଞ୍ଚିତ ଦୀପ୍ତ ହଇଯା ଉଠିଲ : “ଏକଟୁଓ ନା । ତୁମି କଲକାତାଯ ଗିଯେ ମଧ୍ୟରାତ୍ରେ ଏକବାର ଡାଲହୌସି କ୍ଷୋଯାରେର ପାରେ ଦାଁଡ଼ିଯୋ । ସବ ଟ୍ରାଫିକ୍ ବନ୍ଦ, ସନ କାଳୋ ରାତ୍ରି ନେମେ ଏସେଛେ, ଚାରପାଶେ ପ୍ରକାଣ ପ୍ରକାଣ ଦାଳାନ,—ସ୍ଥିର, ନିରାନ୍ତର, ଅଭିଭେଦୀ—ଓପରେ ତାରକା-ଦୀପ୍ତ ବିସ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶ । ଭାବ ଦେଖି, କି କୃତ୍ରିମ, ଏବଂ କି କରଣ!”

ସମସ୍ତ ଛବିଟି ଯେନ ଉମାର ଚୋଖେର ଉପର ଭସିଯା ଉଠିଲ । ସୁଧୀ-ର କାହେ ଉମା ଅନେକ କିଛୁ ପଡ଼ାଶୁନା କରିଯାଛେ; ତାଇ ଇହାର ପର ବଲିତେ ପାରିଲ : “ଏହି ପ୍ରକୃତିର ପୂଜା କରେଇ କତ କବି ଚିରକାଳେର ଜନ୍ୟ ନାମ କରେଛେନ । ଧରଣ ଓ୍ଯାର୍ଡସୋଯାର୍ଥ ।”

ବନ୍ଦିପ୍ ଓ ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ ଏକଟୁଖାନି ହାସିଲ, କହିଲ,—“ଯଦିও ତାର words ଏର କୋଣୋ worth ନେଇ । ଭାଗିୟୁସ ଜନ୍ମେଛିଲେନ କାମାରଳ୍ୟାଙ୍ଗ-ଏ, ଛବିର ମତ ସବୁଜ ଗାଁୟେ—ତାଇ ପ୍ରକୃତିକେ ନିଯେ ଏମନ କେଳେନ୍କାରିଟା ତିନି କବୁଲେନ । ଜନ୍ମାତେନ ଏସେ ସାହାରାୟ, କିମ୍ବା ଗ୍ରୀଭିକାଲେର ମଧ୍ୟଭାରତେ, ଲୁ-ତେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହ'ତେନ, ତବେ ବୁଝାତେନ ମଜା । ଝଡ଼େ ଯାର ନୌକୋଡୁବି ହ୍ୟ ଉମା, ସେ ବର୍ଷା ନିଯେ ଆର କବିତା ଲେଖେ ନା ।”

ଉମା ବଲିଲ,-“ଆପନି ଏବାର କଲକାତାଯ ଗିଯେ ବେଥୁନ-ବୋର୍ଡିଙ୍ଗେ ଆମାର ଜନ୍ୟେ ଏକଟା ସିଟ ରାଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରବେନ, ବୁଝାଲେନ?”

ଅରୁଣା ହାସିଯା କହିଲେନ,—“ଏଇ ହ୍ୟେଛେ । ଓର ମାଥା ଏବାର ବିଗଡ଼ାଲୋ ।”

ଉମା ଚଟିଯା କହିଲ,—“ମାଥା ବିଗଡ଼ାଲେ କି? ଦାଦାର ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ଆମାର ପଡ଼ାଣ୍ଡନୋଓ ଚୁଲୋଯ ଯାକ୍, ନା? କଲକାତାଯ ତ’ ଏବାର ଲୋକ୍ୟାଳ ଗାର୍ଡିଯାନ୍ ପେଲାମ, ଗିଯେ ଗିଯେ ଦେଖା କରବେନ ତ’?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ସମୟ ହ୍ୟତ କରେ ନିତେ ପାରୁବବା, କିନ୍ତୁ କଲକାତା ଗିଯେ ତୋମାରଇ ସମୟଟା ବୃଥା ଅପଚୟ ହବେ । ତାର ଚେଯେ ଆର ଏକଟା । ବଚର ଏଖେନେ ଏହି ଶାଲବନେର ତୀରେ ବସେଇ ବହିଗୁଲୋର ସଙ୍ଗେ ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି କରନ୍ତେ ଥାକ—ମ୍ୟାଟିଟା ତୁମି ତାତେଇ ଉତ୍ତରେ ଯାବେ । ତାରପର ନା-ହ୍ୟ । କଲେଜେ ଗିଯେ କଲି ଫିରିଯୋ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମା କହିଲ,—“ଆମାର ବେଳାଯ ବୁଝି ଶାଲବନେର ଟନିକ ପ୍ରେସ୍କ୍ରାଇବଡ, ହଲ! ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଶାଲ ଗଜା, କିନ୍ତୁ ଏଥାନେ ଏକା ବସେ ଥାକଲେ ଲକ୍ଷ ବଛରେଓ ଆମାର ମ୍ୟାଟ୍ରିକ ପାଶ ହବେ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା ବଲିଲ,—“ତାତେ ବରଂ ଭାଲୋଇ ହବେ—ମାରଖାନ ଥେକେ ତୋମାର ଲକ୍ଷ ବଛର ବାଁଚା ହରେ ଯାବେ ।”

ଅରୁଣା ଚିନ୍ତିତ ହଇଯା ବଲିଲେନ,—“ଏକବାର ସଖନ ଗୋଁ ଧରେଛେ, ସହଜେ ଛାଡ଼ିବେ ଭେବେଛ?”

“ଆମି ଏକୁନି ବାବାର ମତ ନିଯେ ଆସଛି ।” ବଲିଯା ଉମା ଛୁଟିଯା ବାହିର ହିତେଇ ପ୍ରଦୀପ ତାହାକେ ଡାକିଯା ବାଧା ଦିଲ; କହିଲ,—“କଲକାତାଯ ମେୟେ-ଇଞ୍ଚୁଲେର ବୋଡ଼ିଂଗ୍ଲୋର କଥା ତ’ ଆର ଜାନ ନା, ତାଇ ଅମନ ଖେପେ ଉଠେଛ । ଓଥାନେ ମେୟେଦେର ଖେତେ ଦେଯ ନା, ତା ଜାନ? ବିକେଳ ପାଁଚଟାର ସମୟ ଭାତ ଖାଇଯେ ସମ୍ମତ ରାତ ଉପୋସ କରିଯେ ରାଖେ, ଝି-ଦେର ସୁବିଧେ କରନ୍ତେ ଗିଯେ ଝିଯାରିଦେର ଶୁକିଯେ ମାରେ । ଓ ଜୁଜୁ-ମାସିର ବାଡ଼ି ଯେତେ । ନେଇ, ଉମା । ଖାଲି ଦେଯାଲ ଆର କାଠ,-ଏକଘେଯେ କାଠିନ୍ୟ, ଜୁଲୁମ । ହାଓୟା ନେଇ, ଏଇ ଶାଲତରମର୍ମର ସେଥାନେ ନିଷ୍ଠକ ହଯେ ଗେଛେ, ଆକାଶେର ଅର୍ଥ ସେଥାନେ ମହାଶୂନ୍ୟ!”

ଉମା ପ୍ରତିବାଦ କରିଯା ଉଠିଲ : “ଏଇ ତ ଏତକ୍ଷଣ କଲକାତାର କାଲି ଆର କଲେର ଗୁଣକାର୍ତ୍ତନ ହଚ୍ଛିଲ । ସେଥାନେ ଆକାଶ ନେଇ ବଲେ ତ’ ଆପଶୋଷ କରବାର ଆପନାର କାରଣ ସଟେନି । ଆପନାର ମତୋ ଆମିଓ ନା-ହ୍ୟ ହାଓୟାର ବଦଳେ ଧୋଁଯା ଥାବୋ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ, “ଧୋଯା ଆମାର ସଯ, କିନ୍ତୁ ବିକେଳ ପାଁଚଟାର ସମୟ ପେଟ ପୁରେ ଭାତ ଆର କପିର ଡାଟା ଖେତେ ହଲେ ସାରାରାତ ତୋମାର ଚୋଯା ତେକୁର ଉଠିବେ । ଛେଲେଦେର ଯା ସଯ, ମେଯେଦେରରା କି ତାଇ ସହିବେ ଭେବେଛୋ?”

ଉମା ଏହିବାର ବୀତିମତ ଚଟିଯା ଉଠିଲ : “ନା, ସଯ ନା! ଛେଲେରା ସବ ହନୁମାନ କି-ନା । ସବ ଥାର୍ଡ ଡିଭିଶାନେ ପାଶ କରେ ।”

“ଆର ମେଯେରା କରେ ଫେଲ ।” “ଇସ, ନିଯେ ଆସୁନ ତ’ କ୍ୟାଲେଣ୍ଡାର ।”

“କ୍ୟାଲେଣ୍ଡାରେ ବୁଝି ଫେଲ-ଏର ସଂଖ୍ୟା ଥାକେ? ତୁମି ଛେଲେଦେର ହନୁମାନ ବଲେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ରାମାଯଣେ ହନୁମାନେର ମତୋ ବୀର ଆର କି ଆଛେ! ସେତୁ ବେଁଧେ ଦିଲେ କେ?”

“ତା’ ଆର ଜାନି ନା? ନିଜେର ଲ୍ୟାଜେ ଆଗୁନ ଧରିଯେ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷ ପୁଡ଼ିଯେ ଦିଲେ କେ? ହନୁମାନେର କଥା ଆର ବଲବେନ ନା । ଓ ଏକଟା ପ୍ରଥମ ନସ୍ବରେର ଇଡ଼ିଯଟ । ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ ଆନତେ ଗିଯେ ଗୋଟା ଗନ୍ଧମାଦନ ପର୍ବତଟାଇ ନିଯେ ଏଲ ।”

“ଇଡ଼ିଯଟ, କିନ୍ତୁ କି ପ୍ରକାଣ ବୀର ଭେବେ ଦେଖ । କୋନୋ ବାନରନନ୍ଦିନୀକେ ପାଠାଲେ ତିନି ସମସ୍ତ ଜୀବନ ଧରେ ଏ ବିଶଲ୍ୟକରଣୀ-ଇ ଖୁଜେ ବେଡ଼ାତେନ, ଲକ୍ଷଣ ଆର ବାତୋ ନା ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମା ଆରୋ ଉଦ୍‌ଦୀଷ୍ଟ ହଇଯା କହିଲ,-“ନାହିଁ-ବା ବାଚତ! ଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ଇଡ଼ିଆଟ ଲକ୍ଷ୍ମଣ—ରାମ ଫଳ ଏଣେ ଓର ହାତେ ଦିଯେ ବଲତେନ—ଧର, ଆର ଓ ଏମନ ଗର୍ଦତ ଯେ ସେ ଫଳ ଧରେ’ଇ ଥାକୁତ, ଖେତ ନା । ଏମନି କରେ ଚୋଦ ବଚର ଲୋକଟା ନା ଖେଯେ ବେଁଚେ ରହିଲ । ସଦି ରାମ ବଲତେନ—ମୁଖେ ତୋଳ, ଓ ମୁଖେ ତୁଳତ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚଯ ଚିବୋତ ନା; ସଦି ବଲତେନ—ଚିବୋଓ, ଓ କଖନୋ ଗିର୍ତ୍ତ ନା ଦେଖୋ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଆର ଅରୁଣା ଦୁ’ଜନେଇ ହାସିଯା ଉଠିଲେନ । ଉମା ବଲିଯା ଚଲିଲ,—“ଆର ଇଡ଼ିଆଟ-ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାମ ସାମାନ୍ୟ ଧୋପା-ନାପିତ ବନ୍ଦ ହବେ ଭେବେ ସୋନାର ସୀତାକେ ବନେ ପାଠାଲେନ-ସେଇ ସୀତା, ଯେ ତାର ଜନ୍ୟେ ସାରାଜୀବନ ସନ୍ଧ୍ୟାସିନୀ ହେଯେ ଛିଲ । ଆର ଯେମନି ଧୋପାରା କାପଡ଼ କାଚତେ ଓ ନାପିତରା ଦାଡ଼ି ଚାଁଚତେ ରାଜି ହ’ଲାମନି ଆବାର ଉନି ସୀତାର ଜନ୍ୟେ ମାତାମାତି ସୁରୁ କରେ ଦିଲେନ । ଧନ୍ୟ ମେଯେ ସୀତା—ଏ ମାତାଲଟାକେ ଛେଡ଼େ ପାତାଲେ ଗିଯେ ମୁଖ ଢାକୁଲେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଆମୋଦ ଅନୁଭବ କରିଯା କହିଲ,—“ତୋମାର ଏହି ସାଟିଫିକେଟ ନିଯେ ବେଚାରା ବାଲ୍ମୀକି ବାଜାରେ ଆର ତାର ରାମାୟଣ କାଟାତେ ପାବେନ ନା ।”

“ଛେଲେଦେର କଥା ଆର ବଲବେନ ନା, ସବ ଟୁକେ ପାଶ କରେ ।”

“ଟୋକବାର ମତୋ ଟାଟ୍ଟ ମେଯେଦେର ନେଇ ବଲେ’ । ଏକଟା କଥାତେଇ ତଫାଂ ଧରା ଯାଚେ, ଉମା । ତୁମି ଛେଲେ ହଲେ ଏହି ଏକା-ଏକା ପରୀକ୍ଷାସମୁଦ୍ର ଉତ୍ତର୍ଣ୍ଣ ହ’ବାର ଭୟେ ଏତ ଭଡ଼କାତେ ନା ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଚାରି ହେଲା । ଉପନ୍ୟାସ

“କାଜ ନେଇ ଆମାର ହନୁମାନ ହ'ଯେ ।” ବଲିଯା ଉମା ହଠାତ୍ ଗଣ୍ଡିର ହଇଯା ଗେଲ; କଞ୍ଚକର ଆର୍ଦ୍ଦ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । କହିଲ,—“ଦାଦା ନେଇ, ସମସ୍ତ ବାଡ଼ି ଖାଁ ଖାଁ କରିଛେ, ବୌଦ୍ଧ କଂଦତେ ଗିଯେ ବୋବା ହୟେ ଗେଛେ, ମା ଦିବାରାତ୍ରି ଚୋଥେର ଜଳ ଫେଲେନ, ବାବା ପାଗଲେର ମତେ ପାଇଚାରି କରେ’ ବେଡ଼ାନ,—ଆମାର ଦମ ବନ୍ଧ ହୟେ ଆସେ । କଲକାତାଯ ଆମାଦେର କେଉ ଆତ୍ମୀୟ ଥାକଲେ ଆପନାର ସଙ୍ଗେଇ ଚଲେ ଯେତାମ ଏବାର । ଆମି ଯାବୋଇ ପଡ଼ତେ ।”

ଉମା ଘର ଛାଡ଼ିଯା ଚଲିଯା ଯାଇତେଛିଲ, ଅରୁଣା ଡାକିଲେନ । ଉମା ଫିରିଲ । ଅରୁଣା କହିଲେ,—
“ବୌମା କୋଥାଯ?”

“ମ୍ଲାନ କରତେ ଗେଛେ ।”

“ତୋର ପ୍ରଦୀପ-ଦା ଆଜ ଚଲେ ଯାଚେନ, ଠାକୁରକେ ବଲ କିଛୁ ଭାଲୋ କରେ ବେଁଧେ ଦିତେ । ବୌମାର ଘରେ ଉନ୍ନନ ଧରିଯେଛିସ?”

“ଏହି ଯାଇ ।” ବଲିଯା ଉମା ଦ୍ରଢ଼ତପଦେ ଅନ୍ଦଶ୍ରୀ ହଇଯା ଗେଲ ।

କ୍ଷଣକାଲେର ଜନ୍ୟ ଆବହାଓୟାଟା ସ୍ଵଚ୍ଛ ହଇଯା ଆସିଯାଛିଲ, ସହସା ଆବାର ଗାଡ଼ ମେଘ କରିଯା ଆସିଲ । ସେଇ ମେଘାନ୍ଧକାର ନମିତାର ଦୁଇ ନିଃସହାୟ ଚକ୍ର ହଇତେଇ ଝାରିଯା ପଡ଼ିତେଛେ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ନମିତାର ଆବିର୍ଭାବ ହଇଲ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଦୀପେର ମନୋମୁକୁରେ ଯାହାର ଛାଯା ପଡ଼ିଲ ସେ ହୟତ ଠିକ ନମିତା ନଯ, ଏକଟି କଲ୍ପନାଭରଣ ଦୁଃଖେଶ୍ୱର୍ୟମୟୀର ଛବି । କବିର କଲ୍ପନା ଉନ୍ନତ

ବନ୍ଦମ୍ଭୁଗ୍ରୋଧୀ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନପଣ୍ଡି । ଉପନ୍ୟାସ

ହଇତେ-ହଇତେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାତୀତ ହଇୟା ସେ ମହିମାମୟୀ ନାରୀମୂର୍ତ୍ତି ପରିଗ୍ରହ କରେ, ଠିକ ସେଇ ମୁର୍ତ୍ତି!
ତାହାକେ ନମିତା ବଲ, କିଛୁ କ୍ଷତି ହଇବେ ନା ।

୪. ମେସ-ଏର ମ୍ୟାନେଜାରେର ସଙ୍ଗେ ଝଗଡ଼ା

ମେସ-ଏର ମ୍ୟାନେଜାରେର ସଙ୍ଗେ ଝଗଡ଼ା କରିଯା ପ୍ରଦୀପ ଉପରେ ଆସିଯା ଦେଖିଲ, ତାହାର ନାମେ ଏକ ଚିଠି ଆସିଯାଛେ । ଠିକାନାଯ ହାତେର ଲେଖା ଦେଖିଯାଇ ପତ୍ର-ଲେଖକକେ ଚିନିଲ ଏବଂ ସେଇ ଜନ୍ୟଇ ତୃକ୍ଷଣାଂ ଚିଠିଟା ଖୁଲିଲ ନା । ଆୟନାର କାହେ ଦାଁଡ଼ାଇୟା ଶକ୍ତ ଚିରଣି ଦିଯା ନିଜେର ରକ୍ଷଣ ଚୁଲଞ୍ଗଲି ଛିଁଡ଼ିତେ-ଛିଁଡ଼ିତେ ମ୍ୟାନେଜାରେର ଉପର ରାଗଟା ପ୍ରଶମିତ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ଏହି ସୁଗେ ଭୀଷମକେ ହ୍ୟ ତ' ପ୍ରଦୀପ କ୍ଷମା କରିତ ନା, କିନ୍ତୁ ତାଇ ବଲିଯା ପୈତୃକସମ୍ପତ୍ତି ଅଟୁଟ ରାଖିବାର ଜନ୍ୟ ସୁଧୀ-ର ଏହି ପିତୃଭକ୍ତିକେଓ ସ୍ଵର୍ଗାରୋହଣେର ସୋପାନ ବଲିଯା ସେ ସ୍ଵିକାର କରିତେ ପାରେ ନାଇ । ତାଇ ସୁଧୀ-ର ବିବାହେ ସେ ତ' ଯାଇଇ ନାଇ, ବରଂ ତାହାଦେର ଦୁଇଜନେ ଯେ ଉପନ୍ୟାସଖାନି ଲିଖିତେ ସୁରୁ କରିଯାଛିଲ, ତାହା ଫିରାଇୟା ଦିଯା ସୁଧୀ-କେ ଲିଖିଯାଛିଲ : ତୋମାର ବର୍ତମାନ ମନୋଭାବ ନିଯେ ତୁମି ଉପନ୍ୟାସେର ଚରିତ୍ରଙ୍ଗଲିର ପ୍ରତି ସୁବିଚାର କରତେ ପାରବେ ନା । ଅତଏବ ଏହି ଖାତାଙ୍ଗଲି ତୁମି ଫିରିଯେ ନାଓ । ଯେଉଁକୁଣ ଲେଖା ହେଯେଛେ ତାଇ ଏକଦିନ ତୋମାଦେର ଅଭ୍ୟନ୍ତ ବିରସ ଜୀବନ୍ୟାପନେର ଫାଁକେ ତୋମାର ଭାର୍ଯ୍ୟାକେ ପଡ଼ିଯେ ଶୁଣିଯେ ଓ ସଥାସମର୍ଯ୍ୟ ତୋମାଦେର ପ୍ରଥମ ଶାବକେର ଆବିର୍ଭାବେର ପରେ କାଳକ୍ରମେ ସଖନ ତାର ଜନ୍ୟ ମାତୃତ୍ୱନ୍ୟ ଅକୁଳାନ ହେଁ ଉଠିବେ, ତଥନ ଗୋ-ଦୁନ୍ଧ ତପ୍ତ କରବାର ଜନ୍ୟ ଏହି ଖାତାଙ୍ଗଲୋ ବ୍ୟବହାର କରା । ଇତି ।

ତାହାରଇ ଉତ୍ତରେ ଏହି ବୁଝି ସୁଧୀ-ର ଚିଠି ଆସିଲ—ସାତ ମାସ ବାଦେ । ଆଶର୍ଯ୍ୟ ହଇବାର କାରଣ ଆଛେ ବୈକି । ଏବଂ ଆଶର୍ଯ୍ୟ ହଇବାର କାରଣ ସଟିଲେ କୌତୁଳ ଚାପିଯା ରାଖିତେ ବେଶିକ୍ଷଣ

ବନ୍ଦମୁଁରେ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକଟିକ୍ ପାଠ୍ୟମାଳା । ଉପାଧ୍ୟାସ

ଚିରଣି ଚାଲାନୋ ଅସନ୍ତବ ହଇଯା ଉଠେ । ଅତେବ ମ୍ୟାନେଜାରେର ପିତୃକୁଳକେ ନରକେ ପାଠାଇଯା ପ୍ରଦୀପ ଚିଠି ଖୁଲିଯା ଫେଲିଲ ।

ସୁଧୀ ବେଶି କିଛୁ ଲିଖେ ନାଇ; ଶୁଦ୍ଧ ଦୁ'ଟି କଥା: ଯତ ଶିଗଗିର ପାର ଚଲେ ଏସ । ତୋମାକେ ଆମାର ଭୀଷଣ ଦରକାର ।

ସାତ ମାସେ ନଦୀ ଶୁକାଇଯା ଯେ ଚର ଜୀବିତେଛିଲ, ତାହାକେ କଥନ ଏବଂ କି କରିଯା ଯେ ଅଜନ୍ମ ଜୋଯାର ଆସିଯା ଭାସାଇଯା ଦିଯା ଗେଲ, ତାହା ସତ୍ୟଇ ବୁଝା ଗେଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ ତଥୁନି ତାହାର ଛେଡା ସୁଟକେସଟା ନିଯା ମ୍ୟାନେଜାରେର ଭାତେର ଥାଲାଯ ଲାଥି ମାରିଯା ଷ୍ଟେଶନେର ମୁଖେ ବାହିର ହଇଯା ଗେଲ ।

ସୁଧୀ-ଦେର ବାଢ଼ିତେ ସଥନ ଆସିଯା ପୌଁଛିଲ, ତଥନୋ ବିକାଲେର ଆଲୋଟୁକୁ ଆକାଶେର ଗାୟେ ଲାଗିଯା ରହିଯାଛେ । ଦୁଇରେର କାହେଇ ଉମାର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଥମ ଦେଖା । ପ୍ରଦୀପ ସରାସରି ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“ସୁଧୀ କୋଥାଯ?” ଉମା ଭଡ଼କାଇଯା ଗିଯା କି ବଲିବେ କିଛୁ ଭାବିତେ ନା ଭାବିତେଇ, ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରାୟ ଉମାର ଗା ସେସିଯା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ସେ-ଘରଟାତେ ଆସିଯା ପ୍ରବେଶ କରିଲ, ତାହାରଇ ଏକ କୋଣେ ଦରଜାର ଦିକେ ପିଛନ କରିଯା ସୁଧୀ ତଥନୋ ଟେବିଲେର ଉପର ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜିଯା ତମୟ ହଇଯା ବହି ପଡ଼ିତେଛେ । ହଠାତ୍ ପ୍ରଦୀପ ତାହାର ଦ୍ରୁତ ପଦବିକ୍ଷେପଣିଲିକେ ସଂୟତ କରିଯା ଲାଇଲ । ଅତି ଧୀରେ ନିଃଶବ୍ଦପଦେ ସୁଧୀ-ର ପିଛନେ ଆସିଯା ଦୁଇ ହାତ ଦିଯା ତାହାର ଚୋଖ ଟିପିଯା ଧରିଲ । ଅନ୍ନ ଏକଟୁ ମୁଖ ତୁଳିଯା ସୁଧୀ କହିଲ,—“ଏହି ଉଠଛି ନମିତା, ଏଥନୋ ତେର ଆଲୋ

ଆଛେ । ବେଶ ଅନ୍ଧକାର କରେ ନା ଏଲେ ଶାଲମର୍ମରେର ସଙ୍ଗେ ମାନୁଷେର ପ୍ରେମଗୁଡ଼ିଙ୍ଗରେର ସଂତି ହୁଯାଇଥିବା ନା । ଛାଡ଼, ଦେଖି କେମନ ସେଜେ ଏଲେ ।”

ଚକ୍ର ହଇତେ ହାତ ଦୁଇଟା ସରାଇୟା ସୁଧୀର କର୍ମମୂଳେ ସ୍ଥାପନ କରିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ଏହି ତୁଟୀ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରେଛିସ! ମୁଁ ଥିଲା ଏକାକି ହାତ ଚିନିସ ନି?”

ସୁଧୀ ଚେଯାର ହଇତେ ଲାଫାଇୟା ଉଠିଲ । ଆନନ୍ଦଦୀପ୍ତ କଟେ କହିଲ, “ତୁଟୀ ଏହି ଅସମଯେ ଏସେ ପଡ଼ିଲି? କଥନ ଚିଠି ପେଯେଛିସ?”

“ଅସମଯେ ଏସେ ପଡ଼େଛି ବଲେ” ଏହି ଗଞ୍ଜରେର ଚାମଡ଼ାର ହାତକେ ତୁଟୀ ଏମନ ଅସମ୍ମାନ କବି? ବିଯେ କରେ ତୁଟୀ କାଣା ହେଁ ଗେଲି ନାକି?”

“ଦାଁଡ଼ା ।” ବଲିଯା ସୁଧୀ ଛୁଟିଯା ବାହିର ହଇୟା ଗେଲ ଏବଂ ମୁହଁର୍ତ୍ତମଧ୍ୟେ ଯାହାକେ ସଙ୍ଗେ କରିଯା ଲାଇୟା ଆସିଲ, ତାହାକେ ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପ ଏତଟା ଅଭିଭୂତ ହଇଲ ଯେ, ମାନୁଷେର ଭାଷାଯ ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ହୁଯ ନା । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭେ ଏକାକୀ ଆକାଶେର ତଳାଯ ଦାଁଡ଼ାଇୟା ନିଃସଙ୍ଗ ପ୍ରଦୀପ ଏମନି କରିଯାଇ ଅଭିଭୂତ ହଇତ ହୁଯତ । ଏକଦିନ ପୁରୀ-ଷ୍ଟେଶନ ହଇତେ ଗରୁର ଗାଡ଼ି କରିଯା ବାହିର ହଇୟା ସମୁଦ୍ରେ ଖୋଁଜେ ଚାରିଦିକେ ଚାହିୟା ଦେଖିଲ, ଗାଛ ଆର ବୃକ୍ଷାନ୍ତରାଳେ ଆକାଶେର ଟୁକରୋ; ସହସା ଏକ ସମୟେ ଦେଖିଲ ସମନ୍ତ ଗାଛ ସରିଯା ଗେଛେ, ଦୃଷ୍ଟିକେ ଅପରିସୀମ ମୁକ୍ତି ଦିବାର ଜନ୍ୟ ଆକାଶ ଶୂନ୍ୟେ ବିଲିନ ହଇୟା ଗେଛେ—ସମୁଖେ ଫେନଫଣାମଯ ମହାସମୁଦ୍ର! ସେଦିନ ପ୍ରଦୀପ ଏମନିଇ ଅଭିଭୂତ ହଇୟାଛିଲ । ବିକାଲବେଳା ସ୍ଵାମୀର ସଙ୍ଗେ ଶାଲବୀଥିତଳେ କରେକଟି ନିଭୃତ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଯାପନ

ବନ୍ଦମୁଁତ୍ରମ୍ଭା । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକଟିକଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

କରିବାର ଜନ୍ୟ ନମିତା ସାଜିଯା ଆସିଯାଛେ, ସେଇ ଦେହସଜ୍ଜାୟ କୀଇ-ବା ଛିଲ ଆର! ପ୍ରଦୀପ ରୂପ ଦେଖିଲ ନା, ଦେଖିଲ ବିଭା—ପ୍ରତିଭାମଣ୍ଡିତ ଲଲାଟେ ବୀଡ଼ାର ଶିଞ୍ଚିତା, ବୁଦ୍ଧିବିକଶିତ ଚୋଥେ କୁଠାର ମାଧୁର୍ୟ! ନମିତା ଯେନ ଶରୀରୀ ଆତ୍ମା, ଯେନ ଶେଳିର ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ କବିସ୍ଵପ୍ନ! ପ୍ରଦୀପ ଏମନ ପାଗଲ ଯେ, ହାତ ତୁଳିଯା ନମକାର କରିଯା ତୃପ୍ତ ହଇବେ ନା ବଲିଯା, ନୀଚୁ ହଇଯା ନମିତାର ପା ସ୍ପର୍ଶ କରିଯା ବସିଲ ।

ମୁଧୀ ବଲିଲ,-“ତୁଇ ଯେ ଦେବର ଲକ୍ଷ୍ମଣେର ମତୋ ମୁଖ ଛେଡେ ପା-କେଇ ବେଶି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦିଚ୍ଛିସ?”

ନମିତା ଲଜ୍ଜାୟ ଚକ୍ର ନାମାଇଯା ସ୍ତର ହଇଯା ରହିଲ, ଆର, ଏମନ ଏକଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତ କେହ ଏମନ ଏକଟା ବାଜେ ରସିକତା କରିତେ ପାରେ ଭାବିଯା ପ୍ରଦୀପେର ଆର କଥା ବଲିତେ ଇଚ୍ଛା ହଇଲ ନା ।

ମୁଧୀ ନମିତାକେ କହିଲ,-“ତୁମି ନିଶ୍ଚଯଇ ଏ କେ, ବୁଝତେ ପେରେଛ । ଆମାଦେର ଉପନ୍ୟାସେର ନାୟକେର ମାଥାଟାକେ ଯେ ଭାଗ୍ୟେର ପାଯେର ଫୁଟବଲ ବାନିଯେଛେ । ଭାଲୋ କରେ ଚେଯେ ଦେଖ । ଘରେ ଅତିଥି ଏସେଛେନ, ଆର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ରେର କୁଶଳ ପ୍ରକ୍ଷଣ କର । ତୁମି ସୀତା-ସାବିତ୍ରୀର ମାସତୁତୋ ବୋନ ହ'ଯେ ଅମନ ଘାବଡେ ଗିଯେ ଘାଡ଼ ଗୁଜେ ଥାକଲେ ଚଲବେ କେନ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ଏକଳା ତୋମାର ସମ୍ବର୍ଧନାଇ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଁବେ । ବୌଦ୍ଧିର ନୀରବ ସହାନୁଭୂତିଟିର ମୂଳ୍ୟ ତାର ଚେଯେ କମ ନ ଯ ।”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ , ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ , ଉପନ୍ୟାସ

ସୁଧୀ । (ନମିତାର ପ୍ରତି) ମୁଖେ ଓ ତା' ବଲଛେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଅମନ ଶ୍ରୀମୁଖେର କଥା ନା ଶୁଣେ ଓର ପେଟ ନିଶ୍ଚଯଇ ଭରାବେ ନା । ତୁମି ଯାଦ ଆଜ ଆକାଶେର ତାରାଗୁଲୋର ଯୋଗାଯୋଗେ ପ୍ରଦୀପେର ଦୀପଧାରିଣୀ ହତେ, ତା ହଲେ ଆମି ତୋମାର ଏ ବୋବ ମୁଖେର ଓପର ଅତ୍ୟାଚାର କରେ କଥା ଫୋଟାତାମ ।

ନମିତା ସୁଧୀ-ର କନୁଇୟେ ଚିମଟି କାଟିଆ ଦିଲ ।

ସୁଧୀ । ଏ ଚିମଟି ତୁମି ପ୍ରଦୀପକେଓ ଉପହାର ଦିଲେ ବେମାନାନ ହତ । କେନନା ସାତ ମାସ ଆଗେ ତୋମାର ଉପର ଓର ଦାବି ଆମାରଇ ସମାନ । ଛିଲ । ତୋମାର ଗାୟେର ଗଯନା ସଥେଷ୍ଟ ନୟ ଦେଖେ, ଆମି ଯଦି ବିଯେ-ସତା ଥେକେ ସରୋଷେ ଗାତ୍ରୋଥାନ କରତାମ, ଆର ପ୍ରଦୀପ ଯଦି ସେଇ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ପିଁଡ଼ିତେ ଏସେ ବସ୍ତ, ତା ହଲେ ତୋମାର ଆଜକେର ଏହି ରମଣୀୟ କୁର୍ଣ୍ଣାଟି ଆମାରଇ ଏକାନ୍ତ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହ'ତ । ଓ ତୋମାକେ ପ୍ରଣାମ କବୁଳ, ଆର ତୁମି ଓକେ ସାମାନ୍ୟ ଏକଟୁ ଚିମଟି କାଟିବେ ନା?

ନମିତାର ପକ୍ଷେ ଇ ଦାଁଢାଇୟା ସହ୍ୟ କରା ଅସ୍ଵାଭାବିକରୂପେ କର୍ତ୍ତିନ ହଇୟା ଦାଁଢାଇଲ । ସ୍ଵଳ୍ପ ଏକଟୁ 'ଯାଓ' ବଲିଯା ନମିତା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହଇଲେ ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,—“ଏ ତୋମାର ବାଡାବାଡ଼ି ସୁଧୀ!”

ସୁଧୀ । ବାଡାବାଡ଼ି ମାନେ? ନମିତାକେ ପାବାର ଜନ୍ୟେ କୀ ମୂଲ୍ୟ ଦିଯେଛି? ସମାଜକେ ମେନେ ନିଯେ ଓର ଦେହେର ଓପର ଏକଚତ୍ର ରାଜତ୍ର କରଛି ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଓର ମନକେ ଆମାରଇ ମୁଠିର ମଧ୍ୟେ

ବନ୍ଦିପ୍ରେସ୍‌ମ୍ବା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ଚେପେ ଧରେ ମଲିନ କରେ ଦେବ, ଆମି ସେ-ବରତା ସହ୍ୟ କରତେ ପାରବୋ ନା । ଓର ଲଜ୍ଜା ତୋମାକେ ଜୋର କରେ' ଭେଣେ ଦିତେ ହବେ ।

ପ୍ରଦୀପ । ଓର ଲଜ୍ଜା ଭାଙ୍ଗତେ ଗିଯେ ତୋମାରୋ ମନ ଯଦି ଭେଣେ ଯାଯି?

ସୁଧୀ । (ଦୃଷ୍ଟି-ସ୍ଵରେ) ଭାଙ୍ଗୁକ! ଏଇ ଠୁନକୋ ମନ ନିଯେ ଆମି ବାଁଚିତେ ଚାଇ ନେ ।

ପ୍ରଦୀପ । ତୋକେ ପାଗଳା କୁକୁରେ କାମଡାଲେ କବେ?

ସୁଧୀ । ଠାଟା ନୟ; ନମିତାକେ ଆମାର ଭାଲୋ ଲାଗେ ନି, ଲାଗବେଓ ନା ।

ପ୍ରଦୀପ । ବଲିସ କି? ଏମନ ସୁନ୍ଦର ମେଯେଟି ଥାମିଯା ଗେଲ)

ସୁଧୀ । ହଁ ଜାନି, କିନ୍ତୁ ପରଖ କରେ ଦେଖିଲାମ ନାରୀ-ମାଂସ ଆମାର ରୁଚିରେ ନା । ଗାର୍ହସ୍ଥ୍ୟ-ଧର୍ମ ପାଲନ କରିବାର ମତ ଆମାର ମନେର ସେଇ ପ୍ରଶାସ୍ତି ବା ପ୍ରଶନ୍ତତା କିଛୁଇ ନେଇ । ଆମି ଜୀବନେ ଯେ ଭୁଲ କରେ ବସେଛି, ତାର ଥେକେ ପରିତ୍ରାଣ ପାବାର ଜଣ୍ୟେ ତୋର ସାହାଯ୍ୟେର ଦରକାର ହେଯେଛେ ।

ପ୍ରଦୀପ । ଯଥା?

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ମା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ସୁଧୀ । ନମିତାକେ ଜାଗିଯେ ଦିତେ ହବେ । ଓ ଆମାକେ ଭୟ ବା ଭକ୍ଷି କରତେ ପାବେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଭାଲୋବାସତେ ପାରୁବେ ନା; କାରଣ, ଆମାକେ କୋଣୋ ଦିନ ହାରାବେ ବଲେ' ଓର ମନେ ନା ଥାକବେ ସନ୍ଦେହ ନା-ବା ଆଶଙ୍କା । ଓ ଜଳ ହୁଁ ଚିରକାଳ ଆମାର ପ୍ଲାଶେର ରଙ୍ଗ ଧରେ ଥାକବେ । ଓର ମଧ୍ୟେ ସ୍ଥିରତା ଥାକତେ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣ ନେଇ । ଯାର ପ୍ରାଣ ନେଇ ସେ କୁଣ୍ଠସିତ ।

ପ୍ରଦୀପ । ଅନ୍ଧକାରେ ସରେ ବସେ ଥେକେ ସବ ଝାପସା ଦେଖଛି । ଚଲ ବେରୋଇ ।

ସୁଧୀ । ବାହିରେଓ ଅନ୍ଧକାର ବଟେ, କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତି ଆଛେ, ବିସ୍ତୃତି ଆଛେ । ନମିତାକେ ତୋର ମାନୁଷ କରେ ଦିତେ ହବେ; ଓର ଆତ୍ମାର ଅବଗୁର୍ବନ ଯଦି ଛିଡ଼େ ଫେଲତେ ପାରି ଭାଇ, ତବେଇ ହବେ ଓର ପୁନର୍ଜୀବନ!

ପ୍ରଦୀପ । ତୁଇ ତା ହଲେ କି କରନ୍ତେ ଆଛିସ, ଗର୍ଦତ?

ସୁଧୀ । ଓର ଶରୀରେର ଓପର ପାହାରା ଦେଓଯା ଛାଡ଼ା ଆମାର ଆର କିଛୁଇ କରବାର ନେଇ । ତୋର ସଙ୍ଗେ ନମିତାର ସମ୍ପର୍କେ-ଇ ଏକଟା ବନ୍ଧନହୀନ କ୍ଷେତ୍ର ଆଛେ, ତୋର କାହେ ଓ ନବୀନ, ମଧୁରକୁପେ ଅନାତ୍ମୀୟ, ସେଇଖାନେଇ ତୋଦେର ପରିଚୟ ଘଟୁକ । ତୋର ମାଝେ ନମିତାକେ ଆମି ପୁନରାବିନ୍ଧାର କରନ୍ତେ ଚାଇ ।

ପ୍ରଦୀପ । ଏହି ସାତ ମାସେଇ ଏତ ସବ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୁଁ ଗେଲା?

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ଆମେ କିମ୍ବା ? | ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ଉପର୍ଯ୍ୟାୟ

ସୁଧୀ । ରମଣୀର ମନ ଲକ୍ଷ ବର୍ଷ ଧରେ'ଓ ଆଯତ୍ତ କରା ଯାଯ ନା, ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏହି ସେନ୍ଟମେନ୍ଟାଲ ଡକ୍ଟି ଆମି ବିଶ୍ୱାସ କରି ନା । ତାତେ ଶୁଦ୍ଧ ଆୟୁରହି ବୃଥା ଅପଚୟ ଘଟେ । ଆମାର ହାତେ ଅତ ସମୟ ନେଇ ।

ପ୍ରଦୀପ । (ହାସିଯା) ଆର ଆମାରହି ଆଛେ? ଏର ଜଣେ ତୁହି ଆମାକେ ଡେକେ ପାଠିଯେଛିସ? ଭେବେଛିଲାମ କାରୁ ଅସୁଖ ହଲ ବୁଝି । ଆମାକେ ତୋର ଭୀଷଣ ଦରକାରେର ଏଇ ଯଦି ନମୁନା ହ୍ୟ, ଦେ, ସୁଟକେଶଟା ଏଗିଯେ ଦେ, ଚଲଲାମ ଫିରେ' । ଫମାସେ କବିତା ଏଲେଓ ବନ୍ଧୁତା ଆସେ ନା ।

ଏଇ ସମୟ ବେଡ଼ାଇତେ ଯାଇବାର ପୋଷାକେ ଅବନୀନାଥ ସେଇ ଘରେ ଆସିଯା ଦାଁଡାଇଲେନ । ଘରେ ଅପରିଚିତ ଲୋକ ଦେଖିଯା କିଛୁ ଜିଜ୍ଞାସା କରିବାର ଜନ୍ୟ ତିନି ଏକଟୁ ଇତ୍ତତ କରିତେଛେନ, ସୁଧୀ ଆଗାଇଯା ଆସିଯା କହିଲ,—“ଏ ଆମାର ବନ୍ଧୁ, ପ୍ରଦୀପେନ୍ଦ୍ର ବସୁ—ଭାରତେର ଭାବୀ ‘ଡେଲିଭାରାର ।’”

ଅବନୀନାଥ ବିଶ୍ଵିତ ହଇବାର ଆଗେଇ ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,—“ତାର ମାନେ?”

ସୁଧୀ । (ଅବନୀନାଥେର ପ୍ରତି) ଇନି ଏକ ଚଢ଼ ମେରେ ଏକ ଗୁଣକେ ଶୁଇଯେ ଦିଯେଛିଲେନ!

ଅବନୀନାଥ । ତାଇ ନାକି? ଦେଖି, ଆମାର ସଙ୍ଗେ ପାଞ୍ଜା ଧର ତ’! (ଶିଶୁର ମତ ସରଲବଶାସେ ହାତ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଦିଲେନ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ । (ସଙ୍କୁଚିତ ହଇଯା) ଗୁଣ୍ଡ ଠେଣ୍ଡିଯେ ଆମି ଯଦି ଭାରତେର କନିଷ୍ଠ ଡେଲିଭାରାର ହେ ତା ହଲେ ଦୁ' ପାତା ଗଲ୍ଲ ଲିଖେ ସୁଧୀ ନିଶ୍ଚଯଇ ଭଲଟେଯାର ହେଁଛେ ।

ପ୍ରସନ୍ନହାସ୍ୟ ମୁଖ ଉଡ଼ାସିତ କରିଯା ଅବନୀନାଥ କହିଲେନ,—“କୟେକ ଦିନ ଆଛ ତ’?”

ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖ ହଇତେ କଥା କାଢିଯା ନିଯା ସୁଧୀ ବଲିଲ,-“ନିଶ୍ଚଯଇ ।”

ତାହାର ପର ବନ୍ଧୁକେ ଲହିଯା ସୁଧୀ ଏକେବାରେ ରାନ୍ଧାଘରେ ଆସିଯା ହାଜିର,-ସେଥାନେ ତାହାର ମା ବଁଟି ପାତିଆ ତରକାରି କୁଟିତେଛିଲେନ । ସୁଧୀ ହାଙ୍କିଲ,—“ତୋମାର ଜନ୍ୟ ଆରେକଟି ଛେଲେ କୁଡ଼ିଯେ ଆନଳାମ, ମା । ଆରେକଟି ବାତି ଜୁଲଲ ।”

ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରଗାମ କରିତେଇ ଅରୁଣା କହିଲେନ,—“ତୋମାର କଥା ଅନେକ ଶୁଣେଛି ଆଗେ, ସୁଧୀ-ର ସଙ୍ଗେ ତୋମାର ଅନେକ ଦିନେର ଚେନା; ଅଥଚ ଆଗେ ଦେଖିନି । ଓର ବିଯେର ସମୟ ତ' ରାଗ କରେଇ ଏଲେ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ଅନ୍ନ-ଏକଟୁ ହାସିଲ, କହିଲ, ସୁଧୀ-ଓ ବିଯେ କରେ ବୟେ ଯାବେ ଏ-ଆଘାତେର ଜନ୍ୟ ତୈରି ଛିଲାମ ନା । ନିୟତିକେ ଆମବା ଖଣ୍ଡିତ କବୁବ ଏହି ଛିଲ ଆମାଦେର ପଣ । ଦେଖିଲାମ ପଣେର ଟାକା ମିଲିଲେ ନିୟତି ସଥାରୀତି କାଁଧେ ଚଢାଓ ହ୍ୟ ।”

ବନ୍ଦିଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ମୀ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକ୍ଷେପଣ ଫେସ୍଱ାଇଟ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ସୁଧୀ ନମିତାର ଖୋଜେ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧିବାର ଘରେ ଆସିଯା ଉଠିଲା । ଦେଖିଲ, ନମିତା ତାହାର ବେଡ଼ାଇବାର ଦାମୀ କାପଡ଼-ଚୋପଡ଼ଗୁଲି ଛାଡ଼ିଯା ସାଦାସିଧା ଏକଥାନି ଆଟପୌଁରେ ଶାଡ଼ି ପରିଯାଛେ । ସୁଧୀ କହିଲା,—“ହଠାତ୍ ଏ ବେଶ? ଆମାର ବନ୍ଧୁକେ ଦେଖେ ଏକ ନିମେଷେଇ ତପସ୍ଥିନୀ ସେଜେ ଗେଲେ ନାକି?”

ନମିତା । ବନ୍ଧୁ ଏସେଛେନ; ଏଥିବେଳେ ଯାବେ କି? ଯାଓ!

ସୁଧୀ । ବାଂ, ବନ୍ଧୁ ଏସେଛେ ବଲେଇ ମାଠେ ଯାଓଯା ବନ୍ଧ କରେ ଆମାକେ ଏମନ ସନ୍ଧ୍ୟାଟା ମାଠେ ମାରୁତେ ହବେ ନାକି? ଦାଁଡ଼ାଓ, ଡାକି ପ୍ରଦୀପକେ ।

ନମିତା । (ବାଧା ଦିଯା) ଦରକାର ନେଇ ଆଜ ଗିଯେ । ଅମି ଯାବୋ ନା କଥନୋ ।

ସୁଧୀ । କେନ? ଆମାର ବନ୍ଧୁକେ ତୋମାର କିସେର ଭୟ? ତୋମାକେ ଭୟ ଦେଖାତେ ଓ ବନ୍ଧୁକ ନିଯେ ଆସେନ, ଯଦିଓ ତୋମାକେ ଜୟ କରତେ ଦୁଇ ଚକ୍ର ଦୃଷ୍ଟିଇ ଓର ଯଥେଷ୍ଟ ।

ନମିତା ମନେ ମନେ ସ୍ଵାମୀର ଉପର ନିଦାରଣ ଚଟିତେଛେ, ଏମନ ସମୟ ସୁଧୀ-ର ଡାକାଡାକିତେ ପ୍ରଦୀପ ସେଇ ଘରେ ଆସିଯା ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲା ।

সুধী । (নমিতাকে দেখাইয়া) দেখলে?

প্রদীপ । বেশ ত, নিরাভরণেই শ্রী । তারা ফোটার আগেকার স্নিঘ গোধূলি-আকাশটুকুর
মতই তোমাকে দেখাচ্ছে, বৌদি ।

সুধী । এই যাঃ, মাটি করে দিলে! প্রদীপ । তার মানে?

সুধী । ঐ ‘বৌদি’-কথাটা এসে এমন সুন্দর উপমাটাকে একেবারে বধ করলো । কর্ণ,
বধির হও! (নমিতাকে) তুমিও যদি এবার কৃপা করে’ ওকে ঠাকুরপো বলে ডাক, তবেই
কলির পাপ চারপোয়া পূর্ণ হয়ে ওঠে ।

হাসিয়া নমিতা অন্তর্হিত হইল বটে, কিন্তু কিছুক্ষণ পরে দ্বାରାନ୍ତରାଲে তাহার যখন
পুনରାବିର୍ଭାବ হইল, দেখা গেল, উমার ঘର হିତେ ସେ ଆରେକଥାନା ଶାଢ଼ି ପରିଯା
ଆସିଯାଛେ । ନା ସାଜିଲେ ତାହାର ଲଜ୍ଜା ଯେଣ ସୁଚିବେ ନା । আড়ষ্ট হିତେ ନା ପାରିଲେ ତାହାର
এই অপରିଚয়ের ଦৈন্য ତାହାକେ କେବଳଇ ପୀଡ଼ା ଦିତେ ଥାକିବେ । ଭାବେର ଅଭାବ ଘଟିଲେই
ভାଷାଯ ବର୍ଣବାହଲ୍ୟେର ପ୍ରୋଜନ ସଟେ—ନମିତା ସେଇ ଭାବବିରହିତ ଅଲକ୍ଷତ ଭାଷା, ମୂକ,
ନିରଥକ!

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ଉଠାନଟୁକୁ ପାର ହଇବାର ସମୟ ଅରୁଣା ବଲିଲେନ,—“ଓକେ ଏକୁନି ବେଡ଼ାତେ ନିଯେ ଯାବି କି?
ଏସେ ଏକଟୁଓ ବିଶ୍ରାମ କରିଲ ନା ।”

ମୁଧୀ । ଶାଲେର ବନେ ବସେ’ଇ ବିଶ୍ରାମ କରା ହବେ ‘ଥନ ।

ଅରୁଣା । ବାଃ, ଏକଟୁ ଜଳଖାବାର ଖେଯେ ଯାକ୍ ।

ମୁଧୀ । ତୁମି ତତକ୍ଷଣ ତୈରି କରତେ ଥାକ,—ତାର ଚେଯେ ହାଓଯାଇ ବେଶି ଉପକାର ହବେ । ତୁମି
ବରଂ ଉମାକେ ଡେକେ ନାଓ, ବୌ-ର ସାହାଯ୍ ଆଜ ପାଛ ନା! ବଲିଯା ମୁଧୀ ହାଁକ ଛାଡ଼ିଲ,—“ତୁମି
ଉମି!”

ଉମା ତବୁଓ ଲୁକାଇଯା ରହିଲ ।

୫. ବିବାହେର ପର ସ୍ଵାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ

ବିବାହେର ପର ସ୍ଵାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀର ଅବାରିତ ଅନୁରାଗେର ମାଝେ ଏକଟି ସ୍ଵଚ୍ଛ ଅନ୍ତରାଳ ରଚନା କରିଯା ତାହାକେ ମଧୁର ତର କରିଯା ତୁଳିବାର ଜନ୍ୟ ଯେ-ତୃତୀୟ । ବ୍ୟକ୍ତିଟିର ଆବିର୍ଭାବ ଶୁଦ୍ଧ ବାଞ୍ଛନୀୟ ନୟ, ପ୍ରଯୋଜନୀୟ, ସେଇ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟିକେ ତ୍ୟାଗ କରିଯା ସହସା ସ୍ଵାମୀ ଯଦି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୟ, ତରେ ବ୍ୟାପାରଟା ସତ୍ୟଇ ବିସଦୃଶ ହଇଯା ଉଠେ । ସୁଧୀ-କେ ପାଶେ ନା ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପେର ସ୍ନାୟବିକ ଦୌରଲ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ । କିଛୁ ଏକଟା କଥା ଅନାୟାସେ ବଲା ଯାଇତେ ପାରେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଶାଲବୀଥିକେ ବୈଷ୍ଟନ କରିଯା ପ୍ରଶାନ୍ତ ଧ୍ୟାନ-ଗାନ୍ଧୀରେ ମତ ଯେ-ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନାଇଯା ଉଠିତେଛେ, ଏକଟା ସାମାନ୍ୟ ଓ ସାଧାରଣ କଥା ବଲିଯା ତାହାର ତପୋଭଙ୍ଗ କରିବାର ଦୁଃଖାହସ ପ୍ରଦୀପେର ହଇଲ ନା । ଯେମନ ବସିଯା ଛିଲ ତେମନିଇ ବସିଯା ରହିଲ । ଅଦୂରେ ନମିତା ସଙ୍କୋଚେ, ଭୀରୁତାୟ ଏକେବାରେ ଏତୁକୁ ହଇଯା ଗେଛେ । ନିଜେର ବସିବାର ଭଙ୍ଗୀଟି ହହତେ ସୁରକ୍ଷା କରିଯା । ଏଇ ଅର୍ଥହିନ ନିଷ୍ଠକତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର କାହେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ରୀ ହଇଯା ଉଠିଲ ।

ଏମନ ମୁକ୍କିଲେ କେ କବେ ପଡ଼ିଯାଛେ! ଏତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହଇଯା ଓ ଏମନ ଅନୁଚାରିତ ପରିଚୟ ଲହିଯା କାହାରା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଣିଯାଛେ! ଶାଲେର ବନେ ସୁନ୍ନିଞ୍ଚ ସନ୍ଧ୍ୟାଯ ହଦରେର ଭାଷାଯ ଆଲାପ କରିବାର ଜନ୍ୟ ମାନୁଷେର ମୁଖେର ଭାଷା । ଯଥେଷ୍ଟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ହୟ ନାହିଁ କେନ? ଇହାର ଚେଯେ ଯଦି ପ୍ରଦୀପଦେର ମେସେର କାହେ ଗ୍ୟାସପୋସଟେର ସଙ୍ଗେ ଧାକ୍କା ଖାଇଯା ଏକଟା ଛାଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଉଲ୍ଟାଇଯା ପଡ଼ିତ, ତାହା ହଇଲେ ଗାଡ଼ିର ମଧ୍ୟ ହହତେ ଆହତ ସୁଧୀ ଓ ନମିତାକେ ନାମାଇଯା ତାହାର ଘରେର ଷ୍ଟୋତେ ଦୁଖ ଗରମ କରିଯା ଖାଓୟାଇଯା ଆଲାପ ଜମାଇତେ ବେଗ ପାଇତେ ହହିତ ନା । କିମ୍ବା, କଲ୍ପନା କରା ଯାକ, ସୁଧୀ ଓ ନମିତା ବୋଟାନିକ୍ୟାଲ ଗାର୍ଡନେ ହାଓୟା ଖାଇତେ ଗିଯା ଏକଟା

ବେଞ୍ଚିତେ । ବସିଯା ବିଶ୍ଵାମ କରିତେଛେ, ଏମନ ସମୟ ଛୋରା-ହଞ୍ଚେ ଏକ ଗୁଡ଼ାର ଆବିର୍ଭାବ ହଇଲ, ଅମନି ପେଚନ ହଇତେ ଯୁଦ୍ଧସୁର ଏକ ପାଚ କସିଯା ନିମେଷେ ପ୍ରଦୀପ ବ୍ୟାପାରଟାକେ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳେର ଚେଯେଓ ରୋମାଞ୍ଚମୟ କରିଯା ତୁଳିଲ—ଏମନ ସାହସିକ କୀର୍ତ୍ତି ଯେ ସେ ଦୁଇ ଏକଟା କରେ ନାହିଁ ତାହା ନଯ । ତାହା ହଇଲେ ସ୍ଵତଃପ୍ରବୃତ୍ତ ହଇଯା ଆଲାପ କରିବାର ଭାର ପଡ଼ିତ ନମିତାରଇ ଉପର (ଧରା ଯାକ ସୁଧୀ ଉପର୍ଥିତ ଛିଲ ନା), ପ୍ରଦୀପକେ ତାହା ହଇଲେ ଏମନ ଘାମିତେ ହଇତ ନା । କୋଣୋ ଏକଟା ଦୁର୍ଘଟନା ଘଟିଲେ ଆଲାପଟା କଥା ନା କଓଯାର ମତଇ ସହଜ ହଇଯା ଉଠିତ । ଏଇ ସମୟ ଶୁରୁନା ପାତାର ଭିଡ଼ ସରାଇଯା ଏକଟା ସାପ ଆସିଯା ଦେଖା ଦିଲେଓ ଅସଙ୍ଗତ ହଇତ ନା—ହିଂସ୍ର ସାପ ଅନାୟାସେ କବିତାର ବିଷୟାଭୂତ ହଇତେ ପାରିତ । କଥା କହିତେ ପାରିବେ ନା, ଅଥଚ ଏଇ ଅତଳମ୍ପର୍ଶ ସ୍ତରତାଯ ଆହ୍ଵାର ଗଭୀରତମ ପରିଚଯ ଗ୍ରହଣ କରିତେ ହଇବେ, ମାନୁଷେର ଭାଷାକେ ବିଧାତା ଏତ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିଷ୍ଟେଜ କରିଯାଛେନ କେନ? ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ତାହାଇ ତ ଜ୍ଞାନେର ଏକମାତ୍ର ମୂଳ ନଯ; କିନ୍ତୁ ଯାହା ପ୍ରକାଶେର ଅତୀତ ହଇଯାଓ ଅନୁଭବେର ଅଗୋଚର ନଯ, କେଇ ଚେତନାକେ ନମିତାର ପ୍ରାଣେ ସଞ୍ଚାରିତ କରିଯା ଦିବାର ଉପାୟ କୋଥାଯ? ଏଇ ନୀରବ ଆକାଶକେ ବ୍ୟଙ୍ଗ ନା କରିଯା ସନ୍ଧ୍ୟାର ସଙ୍ଗେ ଅକୃତ୍ରିମ ସଙ୍ଗତି ରାଖିଯା ଏଇ ହଦ୍ୟଚାଞ୍ଚଲ୍ୟଟିକେ ପ୍ରକାଶିତ କରିବାର ଅମିତଶକ୍ତି ବାଙ୍ଗଲା-ଭାଷା କବେ ଲାଭ କରିବେ?

ସୁଖନିନ୍ଦ୍ରାର ମତ ଅନ୍ଧକାର ଗାଡ଼ ହଇଯା ଉଠିତେଛେ, ଅଥଚ ସୁଧୀର ଫିରିବାର ନାମ ନାହିଁ । ଅବଶେଷେ ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେ ଅଞ୍ଜାତସାରେ ଭାଷା ଆସିଲ : “ଆର ବସେ କାଜ ନେଇ, ଚଲ ।” ଏବଂ ଏଇ ଏକଟି ମାତ୍ର ଆହ୍ଵାନେ ନମିତା ଉଠିଯା ପଡ଼ିଲ ଦେଖିଯା, ପ୍ରଦୀପେର ଖେଳାଲ ହଇଲ ଯେ ସେ କଥା ବଲିତେ ପାରିଯାଛେ । ଏବଂ ଏକବାର ଯଥନ ବୁଝଦ୍ୱାରେର ବିପୁଲ ବାଧା ପରାଭୂତ ହଇଯାଛେ, ତଥନ ପ୍ରଦୀପକେ ଆର ପାଯ କେ? ମାଠ୍ଟୁକୁ ପାର ହଇଯା ରାନ୍ତାଯ ନାମିଯାଇ ପ୍ରଦୀପେର ରସନାୟ ଭାଷା

ବନ୍ଦମୁଁୟମ୍ଭା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅନଗଳ ହଇୟା ଉଠିଲ : “ଦେଖ, ଆମାଦେର ଦେଶେ ମେଯେ-ପୁରୁଷେ ସହଜ ପରିଚଯେର ବାଧା ବିନ୍ଦର, କିଛୁତେଇ ଆମରା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରାଖିତେ ପାରି ନା । ତୋମରା ଆମାଦେର କର ସନ୍ଦେହ, ଆମରା ତୋମାଦେର କରି ଅଶ୍ରଦ୍ଧା । ତାଇ ଆମରା ମଧୁର ସଥ୍ୟେର ଆସ୍ଵାଦ ଥେକେ ବଞ୍ଚିତ ହୁୟେ, ଆତ୍ମାକେ ଖର୍ବ ଓ କର୍ମଶଙ୍କିକେ ପଞ୍ଚୁ କରେ’ ରେଖେଛି । ଆମରା କିଛୁତେଇ ସହଜ ହତେ ପାରି ନା—ମେ ଆମାଦେର ପକ୍ଷେ ଦୁଃସାଧ୍ୟ ସାଧନା । ଜଡ଼ିମାର ଆବରଣ ରଚନା କରେ ଆମରା ଆସ୍ତରକ୍ଷା କରି— ତୋମରା ହେଉ ସତୀ, ଆମରା ହେଉ ସାଧୁ । କିନ୍ତୁ ତା ଯେ କତ ଅସାର, ତାର ମୂଲ୍ୟ ଯେ କତ ଅଙ୍ଗ୍ଲ, ତା ଆମରା ବୁଝି ଯଥନ ଏକେ-ଅନ୍ୟେର ବନ୍ଧୁତାଯ ନତୁନ କରେ ଆବାର ଆମରା ଆବିଷ୍କିତ ହେଉ, ଯଥନ ଆମାଦେର ଜୀବନ ପ୍ରସାରିତ ଆୟତନ ଲାଭ କରେ ।—ଦେଖୋ, ହୋଁଟ ଖେଯେ ନା—”

ଏଇ ସବ କଥାର ଉତ୍ତର ଦିତେ ହଇଲେ ବଡ଼-ବଡ଼ୋ କଥା ନା କହିଲେ ବେମାନାନ ହଇବେ, ତାହାର ଜନ୍ୟ ନମିତା ଏଥିନୋ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୟ ନାହିଁ; ତାଇ ହୋଁଟ ଖାଇବାର କଥାଯ ସାମାନ୍ୟ ଏକଟୁ ହାସିଯା ନମିତା ଚୁପ କରିଯା ରହିଲ । ପ୍ରଦୀପ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“ସୁଧୀ ହଠାତ୍ ଆମାକେ ଡେକେଛେ କେନ ବଲତେ ପାରୋ?”

ନମିତା କହିଲ,—“କାଶ୍ମୀର ବେଡ଼ାତେ ଯାବେନ, ଆପଣି ସଙ୍ଗୀ ହବେନ ତାର ।”

ପ୍ରଦୀପ । କାଶ୍ମୀର? ହଠାତ୍? ପୃଥିବୀତେ ଏତ ଲୋକ ଥାକତେ କାଶ୍ମୀରେର ଶୀତ ସହିତେ ଆମି ତାର ସଙ୍ଗୀ ହ'ବ, ଆମାର ଅପରାଧ?

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀଯ ଫେନ୍ଟିଷ୍ଟ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା । ଜାନି ନା, କିନ୍ତୁ ତାର ଅପରାଧ ଆରୋ ଗୁରୁତର । ଆମାକେ ସଙ୍ଗେ ନେବେନ ନା । ବଲୁଣ ତୋ ଏଟା ତାର ଅତ୍ୟାଚାର ନୟ?

ପ୍ରଦୀପ । ତୋମାକେ ସଙ୍ଗେ ନେବେ ନା କେନ?

ନମିତା । ସେ-ପ୍ରଶ୍ନ ଆମି ତାକେ କରେଛିଲାମ । ତିନି ବଲ୍ଲେନ, “ଆମି ବିଶ୍ଵାମ କରତେ ଯାଚି, ସମ୍ଭବ ହ୍ୟ ତୋ ପ୍ରଦୀପେର ସଙ୍ଗେ ଉପନ୍ୟାସଟା ଶେଷ କରେ ଫେଲବ ।

ପ୍ରଦୀପ । ତୁମି ଗେଲେ ତାର ବିଶ୍ଵାମେର ବ୍ୟାଘାତ ହବେ କେନ? ନମିତା । ପ୍ରଥମତ, ଆମି ଗେଲେ ଅନୈକ୍ୟ ଘଟବେ, ଦ୍ୱିତୀୟତ, ତାର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା ସିଦ୍ଧ ହବେ ନା ।

କଥାଟା ବଲିଯା ଫେଲିଯାଇ ନମିତା ବୁଝିଲ, ତାହାଦେର ଗୋପନ ମନୋମାଲିନ୍ୟେର ଏଇ ଇତିହାସଟିକୁ ବ୍ୟକ୍ତ ନା କରିଲେଇ ଭାଲୋ ହଇତ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଦୀପ ଯାହା ବଲିଯା ବସିଲ, ତାହାତେଓ ତାହାର ଲଜ୍ଜା କମ ହଇଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୋମାକେ ଏକା ଫେଲେ ରେଖେ ଆମି ଓର ସଙ୍ଗେ ହ’ବ ଆମାକେ ଓ ଏତ ବୋକା ଭାବଲେ କିମେ? ତୋମାର ସାନ୍ଧିଧ୍ୟେ ଓ ଯଦି ଶ୍ରାନ୍ତ ହୁୟେ ଥାକେ, ତା ହଲେ ଓର ନୈକଟ୍ୟେ ଆମାକେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ହତେ ହବେ ନିଶ୍ଚଯ ।” ବଲିଯା କଥାଟାକେ ଲଘୁ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାଯ ସେ ହାସିଯା ଫେଲିଲ । କିନ୍ତୁ ନମିତା ଆର କୋନ କଥାଇ କହିତେ ପାରିଲ ନା, ଧୀରେ ଧୀରେ ଚଲିତେ ଲାଗିଲ । ମନେ ହଇଲ ତାହାଦେର ଦୁର୍ଲକ୍ଷ୍ୟ ଗୋପନ ବେଦନାଟା ପ୍ରଦୀପେର ଚୋଥେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଛେ । ଧରା ପଡ଼ିଯାଛେ ବଲିଯାଇ ତାହାର କଥାଯ ଏମନ ସ୍ପଷ୍ଟତା ଆସିଯାଛେ । ଇହା ନମିତାର ଅଭିପ୍ରେତ ଛିଲ ନା । ସ୍ଵାମୀର କାହେ କବେ ଓ କେମନ କରିଯା ଯେ ସେ ତାହାର ରହ୍ୟ-ମାଧ୍ୟ

ହାରାଇଯାଛେ, ଏମନ ନିବିଡ଼ ମିଳନେ କବେ ଯେ ଅବସାନ ଘଟିଯା ଅବସାଦ ଆସିଲ, ତାହା ନିର୍ଧାରଣ କରିବାର ମତ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ନମିତାର ଜାନା ଛିଲ ନା । ନମିତାକେ ସୁଧୀ ଯେ-ପରିମାଣ ମେହ କରେ ତାହାର ବିଶେଷଣ ଦିତେ ଗେଲେ ଅପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଲିତେ ହ୍ୟ, ଅଥଚ ନମିତାକେ ତାହାର ଭାଲ ଲାଗେ ନା—ଏହି ମନ୍ତ୍ରତ୍ୱ ବୁଦ୍ଧିବାର ମନ ତାହାର ନାହିଁ । ଏହି ବେଦନାଟି ମନେମନେ ଲାଲନ କରିବାର ଅବକାଶେ ନମିତାର ମନେ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଛିଲ ଯେ, ଏକଦିନ ସ୍ଵାମୀର ଚକ୍ରେ ମେ ଏତ ମହିମା ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲଇଯା ଉଡ଼ାସିତ ହିଁବେ, ଯାହାର ତୁଳନାୟ ତାହାର କଳ୍ପନାକାଯା ସାହିତ୍ୟ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନିତ, ନିରାଭରଣ । ତାହାରଇ ଜନ୍ୟ ମେ ସ୍ଵାମୀର କାହେ ମନେ-ମନେ ଏକଟି ଶିଖ କାମନା କରିଯାଛେ । ଏବଂ ଏହି କାମନାର ଭୁଲ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଯା ସ୍ଵାମୀ ତାହାକେ ଭାବିଯାଛେନ ଗ୍ରାମ୍ୟ, କୁଳ । ସ୍ଵାମୀ ତାହାକେ ବଲିତେନ,—“ତୁମ ଯେ ଆମାର ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି କଥା ସବ ସମୟେଇ ମନେ ରାଖିତେ ହ୍ୟ ବଲେ ଆମାର ଭାଲୋ ଲାଗେ ନା ।” ଅଥଚ, ଏହି ପ୍ରକାର କୃତ୍ରିମ ବିବାହଜାତ ମିଳନକେ ମାଧୁର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ତୁଳିବାର ଜନ୍ୟ ଯେ ବିବାହେର ପରେଓ ଦୀର୍ଘକାଲସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରଗର୍ହୋପାସନାର ପ୍ରୟୋଜନ ଆଛେ, ତାହା ପ୍ରଥମେ ସ୍ଵାମୀଇ ବିଶ୍ୱତ ହିଁଯାଛିଲେନ । ପ୍ରେମକେ ପ୍ରବୁଦ୍ଧ କରିବାର ଜନ୍ୟ ଯେ-ଅନନ୍ୟପରାୟଣ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଦରକାର, ତାହାର ଧୈର୍ୟ ହାରାଇତେ ସ୍ଵାମୀଇ ଦ୍ଵିଧା କରେନ ନାହିଁ । ଆଜ ସହସା ନମିତା ତାହାର କାହେ ଆବିଷ୍କୃତ ହିଁଯା ଗେଛେ!

ବାଢ଼ି ଆସିବାର ପଥଟୁକୁ ଶୀଘ୍ରଇ ଫୁରାଇଯା ଗେଲ । ସୁଧୀ ତଥନୋ ଫିରିଯା : ଆସେ ନାହିଁ । ନମିତା ଆସିଯା ଶୁଧାଇଲ,—“ମା ବଲେନ, ଆପନାର ଚା ଏଖନ ନିଯେ ଆସବେ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ମାକେ ବୋଲୋ, ଏଖନ ଚା ଖେଲେ ଆମାର କୁଧାର ଅକାଲମୃତ୍ୟ ଘଟିବେ ।”

ନମିତା ହାସିଯା ବଲିଲ,—“ରାତରେ ଖାଓଯା ହତେ ଆମାଦେର ବାଡ଼ିତେ ବେଶ ଦେଇ ହ୍ୟ, ଅତେବଳେ ଆପନାର କୁଧା ମରେ ଗିଯେଓ ଫେର ନବଜୀବନ ଲାଭ କରିବାର ସମୟ ଥାକବେ ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଯଦିଓ କୁଧାକେ ବାଁଚିଯେ ରାତରାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଆମାର ଆଛେ, ତବୁ ଯଥନ ବଲଛେ, ନିଯେ ଏସ । ଦେଖୋ, ଅତିମାତ୍ରାୟ ଅତିଥିପରାୟଣ ହ'ଯୋ ନା । ଅସୁଖ କରିଯେ ଶେଷେ ମେବାର ବେଳାଯ ଛୁଟି ନେବେ, ସେଟା । ଆତିଥ୍ୟେର ବଡ଼ୋ ନିର୍ଦଶନ ନଯ ।”

ରାତରେ ଖାଓଯାଯ ଦେଇ ହ୍ୟ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ସକଳେ ଏକସଙ୍ଗେ ବସିଯା ଥାଯ— ଏକଇ ଚତୁର୍କୋଣ ଟେବିଲେର ଚାରଧାରେ ଚେଯାର ପାତିଆ । ଦୃଶ୍ୟଟା ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପ ମୁଞ୍ଚ ହଇଯା ଗେଲ । ପାରିବାରିକ ପ୍ରୀତିର ଏଇ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତଟିର ମଧ୍ୟେ ସେ ନରନାରୀର ସମାନାଧିକାରେର ସଙ୍କେତ ପାଇଲ । ଏତ ଆନନ୍ଦ କରିଯା, ଏତ ପରିତୃଷ୍ଟିର ସଙ୍ଗେ ସେ କୋନୋଦିନ ଆହାର କରିଯାଇଁ ବଲିଯା ତାହାର ମନେ ହଇଲ ନା । ଆହାର୍ୟ ବସ୍ତୁଗୁଲି ଅରଣ୍ୟରେ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲେନ, ସ୍ଵାଭାବିକ ସଙ୍କୋଚେର ବାଧା ସରାଇଯା ବନ୍ଧୁ ନମିତାଓ ତାହାର ଅଭିଭାବକଦେର ସମ୍ମୁଖେ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରଭା ହଇଯା ଉଠିଯାଇଁ, କଥୋପକଥନେର ଫାଁକେ-ଫାଁକେ ଉମାର କଲହାସ୍ୟ ବିରାମ ମାନିତେଛେ ନା । ନାନା ବିଷୟ ନିଯା କଥା ହଇତେଛେ— ଭାରତବର୍ଷେର ପରାଧୀନତା ହଇତେ ସୁରୁ କରିଯା ଗୋ-ମାଂସେର ଉପକାରିତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ସବାଇ ସାଧ୍ୟମତ ଟିଙ୍ଗନି କାଟିତେଛେ, ଏବଂ ଅବନୀବାବୁ ତାହାର ସ୍ଵାଭାବିକ ଗାନ୍ଧୀରେର ମୁଖୋସ ଖୁଲିଯା ଯେଇ ଏକଟୁ ରମିକତା କରିତେଛେ, ଅମନି ସବାଇ ସମସ୍ତରେ ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରିଯା ନିଜେର ନିଜେର ପରିପାକ-ଶକ୍ତିକେ ସାହାଯ୍ୟ କରିତେଛେ । ପ୍ରଦୀପ ଯେ ଏଇ ବାଡ଼ିତେ ଏକଜନ ଆଗନ୍ତୁକ ଅତିଥିମାତ୍ର, ତାହା ତାହାକେ କେ ମନେ କରାଇଯା ଦିବେ? ସାମାନ୍ୟ ଖାଇବାର ମଧ୍ୟେ ଯେ ଏତ ସୁଖ ଛିଲ, ମାନୁଷେର ହାସି ଯେ ସତ୍ୟଇ ଆନନ୍ଦଜନକ,—ଏଇ ସବ ସ୍ଵତଃସିଦ୍ଧ ତଥ୍ୟଗୁଲି ସମସ୍ତଙ୍କେ ସେ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା ପରିମାଣ ପରିମାଣ ପରିମାଣ

ହଠାତ୍ ସଚେତନ ହଇଯା ଉଠିଲି । ଅରୁଣା ପ୍ରଦୀପକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା କହିଲେନ,—“ସବ ଆମାର ନିଜେର ହାତେର ରାଧା, ତୋମାର ମୁଖେ ରୁଚଛେ ତ’?” ଦାଁତେର ଫାଁକ ହଇତେ ମାଛେର କାଟା ଖସାଇତେ-ଖସାଇତେ ଅବନୀବାବୁ କହିଲେନ,—“ତୁମି କି ଆଶା କର ତୋମାର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଦୀପ ବଲବେ ଯେ ରୁଚଛେ ନା, ନ୍ୟାକାର କରଛେ? ପ୍ରଦୀପେର ସତ୍ୟବାଦିତାଯ ନିଶ୍ଚଯଇ ତୁମି ସୁଖୀ ହବେ ନା । ଭଦ୍ର ହବାର ଜନ୍ୟେ କେନ ଯେ ଏ-ସବ ମାମୁଳି କଥା ବଲ ତୋମରା, ଭେବେ ପାଇନେ ।” ଉମା ଟିପ୍ପଣି କାଟିଲି,—“ଆର ପ୍ରଦୀପବାବୁ ଯଦି ଭଦ୍ରତର ହବାର ଜନ୍ୟେ ବଲେନ ଯେ ସ୍ଵର୍ଗସଭାଯ ସୁଧା ଖାଚିଛି, ତା ହଲେ ତାର ସେଇ ଅତିଶ୍ୟୋଭିକେ ତୁମି ସନ୍ଦେହ କରାବେ; ତାତେও ତୁମି ସୁଖୀ ହବେ ନା ।” ପ୍ରଦୀପ କହିଲି,—“ଅତଏବ କୋନନା ବାକ୍-ବିଷ୍ଟାର ନା କରେ ନିଃଶବ୍ଦେ ଖେଳେ ଚଲାଇ ଆମାର ପକ୍ଷେ ଭଦ୍ରତମ ହବେ ।”

ଖାଓଯାର ପରେ ଶୁଇବାର ଘରେ ଆସିଯା ସୁଧା ନମିତାକେ କହିଲି, —“ତୁମି ମା’ର କାଛ ଆଜ ଶୋଓ ଗେ; ପ୍ରଦୀପେର ସଙ୍ଗେ ରାତ୍ରେ ଆମାର ତେର ପରାମର୍ଶ ଆଛେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରତିବାଦ କରିଯା ଉଠିଲି : ‘ନା ବୌଦ୍ଧ, ଅତ ଆଡ଼ମ୍ବରେ କଜି ନେଇ । ଖେଲେ-ଦେଇୟ ପରାମର୍ଶ କରବାର ମତୋ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅନିଦ୍ରା ବିଧାତା ଆମାକେ ଦେନନି । ବୁଝଲେ ସୁଧା, ସ୍ତ୍ରୀକେ ତ୍ୟାଗ କରେ ବନ୍ଧୁକେ ଶଯ୍ୟାର ପାର୍ଶ୍ଵ ଦେଓଯାର ଆତିଥ୍ୟ ଏ-ଯୁଗେ ଅଚଳ ହେଁ ଗେଛେ । ତୋମାଦେର ଘରେର ପାଶେଇ ଯେ ଛୋଟ ବାରାନ୍ଦାଟୁକୁ ଆଛେ, ତାତେଇ ଏକଟା ମାଦୁର ବିଛିଯେ ଦାଓ, ଆମି ଏତ ପ୍ରଚୁରପରିମାଣେ ନାକ ଡାକାବୋ ଯେ, ଜାନଲାଟା ଖୁଲେ ରାଖଲେଓ ତୋମାଦେର ପ୍ରେମଗୁଡ଼ିନ ଶୁତେ ପାବ ନା । ଭୟ ପାବାର କିଛୁଇ ନେଇ, ସୁଧା । ତା ଛାଡ଼ା ନା-ଘୁମିଯେ ବସେ-ବସେ କଲମ କାଡ଼ାବ, ଆମି ଆଜୋ ତତ ବଡ଼ ସାହିତ୍ୟିକ ହଇନି ।”

ମାଥା ନାଡ଼ିଆ ସୁଧୀ କହିଲ,—“ନା, ଏ-ଘରେ ଆଜ ନମିତାର ଶୋଓଯା ହବେ ନା, ତୋମାର ସଙ୍ଗେ
ଆମାର ଅନେକ ଗୋପନ କଥା ଆଛେ ।”

ପ୍ରଦୀପ । କୀ ଗୋପନ କଥା? କାଶ୍ମୀର ଯାଓଯାର କଥା ତୋ? ତୋକେ ସୋଜାସୁଜି ବଲେ ରାଖଛି
ସୁଧୀ, ବୌଦ୍ଧ ନା ଗେଲେ ଆମି ଯାବ

କଥନୋ ।

ସୁଧୀ । ଅତ ଦୂରେ ଯାବାର ନମିତାର କୋନୋ ଦରକାର ନେଇ ।

ପ୍ରଦୀପ । ଆର, ଆମାରଇ ଜନ୍ୟେ ଯେନ କାଶ୍ମୀରେ ସିଂହାସନ ଖାଲି ପଡ଼େ ଆଛେ । ବୌଦ୍ଧର
ସାନ୍ନିଧ୍ୟେ ସାତ ମାସ ଥେକେ ତୋର ଯଦି ହାଁପାନି ଉଠେ ଥାକେ, ତବେ ତୋର ସଙ୍ଗେ ଏକଦିନ ଥେକେ
ଆମାର ହବେ ପ୍ଲୁରିସି ।

ନମିତାକେ ଘର ହିତେ ହଠାତ୍ ଚଲିଯା ଯାଇତେ ଦେଖିଯା, ସୁଧୀ ଗନ୍ଧୀର ହଇଯା କହିଲ,—“ସତି
ପ୍ରଦୀପ, ବିଯେର ପର ଏହି ଏକଘେଯେମି ଆମାକେ କ୍ଳାନ୍ତ କରେ ଫେଲେଛେ । ଆମି ଦିନ କରେକେର
ଜନ୍ୟେ ବିଶ୍ରାମ ଚାଇ, ଚାଇ ବୈଚିତ୍ର୍ୟ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଆଚିନ୍ତ୍ୟକୁ ପାଇଲାମା । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ ଜୋର ଦିଯା କହିଲ,—“ଏ ତୋର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଡ଼ାବାଡ଼ି, ସୁଧୀ । ବିଯେ ଏତ କ୍ଳାନ୍ତିକର ହୁଏ ଉଠିବେ ଏହି ଯଦି ତୋର ଧାରଣା ଛିଲ, ତବେ ବିଯେ କରା ତୋର ପକ୍ଷେ ନିଦାରଣ ପାପ ହୁଏଛେ ।”

ସୁଧୀ । ଧାରଣା ଆମାର ଆଗେ ଛିଲୋ ନା । ତାଇ ବଲେ ଭୁଲକେ ସଂଶୋଧନ କବେ ନା—ଆମି ତତ ଭୀରୁ ନହିଁ । ନମିତା ଆମାକେ ତୃପ୍ତ କରତେ ପାରେ ନି ।

ପ୍ରଦୀପ । କିନ୍ତୁ ବିଯେର ଆଗେ ଏହି ନମିତାର ରୂପ ଓ ତାର ବାପେର ଟାକା ହୋର ନୟନତୃପ୍ତିକର ହୁଏ ଉଠେଛିଲ—ତୁହି ଲୋଭୀ! ବିଯେ କରେ’ ଫେଲେ ନମିତାର ଓପର ବୀତରାଗ ହୁଏଯା ନୀତିତେ ତୋ ବଟେଇ, ଆଇନେଓ ଦଣ୍ଡନୀୟ ହୁଏଯା ଉଚିତ ।

ସୁଧୀ । ତା ଆମି ବୁଝି । ତାଇ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଆମି ଆମାର ଏହି ଓଦାସୀନ୍ୟେର ପରିଚୟ ଦିତେ ସବ ସମୟେଇ କ୍ଳେଶ ବୋଧ କରେଛି । ଆମି ନମିତାକେ ଭାଲୋବାସି ନା ଏମନ ନୟ, କିନ୍ତୁ ଭାଲୋ ଲାଗେ ନା । ଆମାର ରୁଚିର ସଙ୍ଗେ ଓର ମିଳ ନେଇ ।

ପ୍ରଦୀପ । ସେଜନ୍ୟେ ନମିତାକେ ଦାୟୀ କଲେ ଅନ୍ୟାୟ ହବେ । ତୋର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵର ମଧ୍ୟେ ଓର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵକେ ସନ୍ତୁଚ୍ଛିତ କରେ ରାଖାର ଚେଯେ ତାକେ ଏକଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଓଯାର ଚେଷ୍ଟା କରାଇ ଉଚିତ ମନେ କରି । ମୋଟ କଥା ଜାନିସ କି ସୁଧୀ, ଏହି ସବ ଜାଯଗାଯ ସ୍ଵାମୀକେ ତାର ଅହଙ୍କାରେର ଚୂଡ଼ା । ଥେକେ ନେମେ ଆସତେ ହ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀର ସଙ୍ଗେ ଏକ ସମତଳ ଭୂମିତେ, ନଇଲେ ସଞ୍ଚତିର ଆର ଆଶା ନେଇ । ତୁହି ଯେମନ ଆପଶୋଷ କରେଛି, ନମିତାଓ ତେଣି ହ୍ୟ ତୋ ତାର ଭାଗ୍ୟକେ ଭଂସନା କରାଛେ । ଭାବଛେ, କେନ ସାହିତ୍ୟିକକେ ବିଯେ କଲାମ—ଏର ଚେଯେ ଏକଟି ଗୃହସ୍ଥକେରାନି

ଶତଗୁଣେ ଲୋଭନୀୟ ଛିଲ । ବିଯେର ଅପର ନାମଇ ହଚ୍ଛେ ଶ୍ରୀ-ପୁରୁଷେର ଶାରୀରିକ ଏକଟା ରଫା । ସନ୍ଧିର ସର୍ତ୍ତ ଭାଙ୍ଗତେ ଗେଲେଇ ଆସେ ସାମାଜିକ ଅଶାନ୍ତି; ଆମରା ସତ୍ୟ ଲୋକ, ଓଟାକେ ଏହି ଜନ୍ୟେଇ ଏଡ଼ିଯେ ଯେତେ ଚାଇ ଯେ, ଅଶାନ୍ତିଟା କାଳକ୍ରମେ ମନେଓ ସଂକ୍ରମିତ ହ୍ୟ । ଭୁଲ ସଂଶୋଧନ କରାର ଅର୍ଥ ଆରେକଟା ଭୁଲ କରେ ବସା ନୟ । ବିଯେଟା ଦୁଇଟା ଜୀବନେର ସଙ୍ଗେ ସମାଜକେ ଏମନ ଭାବେ ଜଡ଼ିଯେ ଆଛେ ଯେ, ତାକେ ଭାଙ୍ଗାର ଚାହିତେ ଜୋଡ଼ାତାଲି ଦିତେ ଗେଲେ ଅଗୋରବ ହ୍ୟ ନା । ଡିଭୋର୍ସେର ଆମି ପକ୍ଷପାତୀ,—କିନ୍ତୁ ଭାଲୋ ଲାଗେ ନା’ ଏହି ଓଜୁହାତକେଇ ଯଦି ବିବାହଚ୍ଛଦେର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ବଲେ ସ୍ଵିକାର କରା ଯାଯ—ତା ହଲେ ପୃଥିବୀତେ ଆଉହତ୍ୟାଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଲଭ ହ୍ୟେ ଉଠିବେ । ନମିତା ତେମନ ଲେଖା-ପଡ଼ା ଶେଖେନି, ରାଜଧାନୀର ଆବହାଓଯାଯ ତାର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗା ରାଜସଂକ୍ରଣ ଲାଭ କରେନି ବା ସେ ସ୍ନାୟୁହୀନ କବିପ୍ରିୟା ନା ହ୍ୟେ ସଂସାରକର୍ମକମା ଗୃହିଣୀ ହତେ ଚାଯ—ଏହି ଯଦି ତାର କ୍ରଟିର ନମୁନା ହ୍ୟ, ତବେ ବିଯେର ଆଗେ ତୋରଇ ସାବଧାନ ହ୍ୟୋ ଉଚିତ ଛିଲୋ, ଏଥିନ ତୋର କାଜ ହଚ୍ଛେ ନମିତାକେ ତୋର ଉପୟୁକ୍ତ କରେ ତୋଳା ।

ମୁଢି । ସେ-କାଜେ ଆନନ୍ଦ ନେଇ, ସେ-କାଜେ ଆମାର ମନ ଓଠେ ନା । ଆଚଛା ଏକ କାଜ କରା ଯାଯ ନା? ବାଙ୍ଗଲା-ସମାଜ ଆଁକେ ଉଠିବେ ହ୍ୟ ତୋ ।

ପ୍ରଦୀପ । କି?

ମୁଢି । ଥ ଆମି ଯଦି ଆଜ ନମିତାକେ ତ୍ୟାଗ କରି—ହଁ, ଅନ୍ୟ କୋନୋ କାରଣେ ନୟ, ଖାଲି ତାକେ ଆମାର ଭାଲୋ ଲାଗେ ନା ବଲେ— ଏବଂ ତାର ବିଶ୍ୱରେର ଭାବୁକୁ କାଟିତେ ନା କାଟିତେଇ, ଯଦି ତୁହି ଓକେ ଲୁଫେ ନିସ—ବ୍ୟାପାରଟା କେମନ ହ୍ୟ?

ଏମନ ଏକଟା ଶୁରୁତର କଥାର ଉତ୍ତରେ କେହ ଯେ ଏତ ଜୋରେ ହାସିଯା ଉଠିଯା ପ୍ରଶ୍ନଟାକେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବାର ସାହସ ଦେଖାଇତେ ପାରେ, ତାହା ସୁଧୀର ଜାନା ଛିଲ ନା । ତାହାର ମନେ ହଇଲ, କଥାଟା ବଲିଯା ଫେଲିଯା ସେ ଯେନ କି-ଏକଟା ଅପରାଧ କରିଯାଛେ । ନମିତା କି-ଏକଟା କାଜେ ବାରାନ୍ଦା ଦିଯା ଯାଇତେଛିଲ, ପ୍ରଦୀପ ଡାକିଯା ଉଠିଲ : “ସଙ୍ଗେ ତୁମି କି କି ଜିନିସ ନେବେ, ତାର ଏକଟା ଫର୍ଦ ଆଜ ଏକ୍ଷୁନି କରେ ଫେଲତେ ହବେ । ଲେପ ଦୁ'ଖାନା ହଲେଇ ଚଲବେ—ଲେପ ଗାୟେ ଦିଯେ ଟ୍ରୈନେ ଟ୍ର୍ୟାଭେଲ କରାର ମତ ସୁଖ ଆର ନେଇ । ଶୁଣେ ଯାଓ, ବୌଦ୍ଧି ।”

“ଆସ୍ଚି”—ବଲିଯା ନମିତା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହଇତେଇ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ, “କାଶ୍ମୀର ଛେଡେ କାକେ ଗେଲେଇ ଭାଲୋ କରତିମ, ସୁଧୀ ।”

ଅଞ୍ଚଳକ୍ଷଣ ପରେଇ ନମିତା ଆସିଲ, ତାହାର ସଂସାରେର ସବ କାଜ ସମାଧା ହଇଯାଛେ । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଯାବେ ତୋ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଅନେକ କାଜ କରତେ ହବେ, ମନେ ଥାକେ ଯେନ । ଚା କରେ ଦେବେ, ଗାଡ଼ି ଧବାର ସମୟ । ପ୍ଲ୍ୟାଟଫର୍ମେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ହାଁଟତେ ହବେ, ଭୁଲେ ଲାଗେଜେର ଗାଡ଼ିତେ ଉଠେ ପଡ଼ବେ ନା, ଗାଡ଼ିର ଝାଁକୁନିର ଟାଲ ସାମଲାତେ ଗିଯେ ଶେକଳ ଟେଣେ ଦେବେ ନା, କଲିଶାନ୍ ହଲେ ବାଡ଼ିର ଜନ୍ୟେ ମନ-କେମନ କରାଲେ ଜରିମାନା ଦେବେ ।”

ନମିତା ହାସିଯା ଉଠିଲ । ଭାରତେର ଭୂଷର୍ଗେ ସଶରୀରେ ଆରୋହଣ । କରିତେ ପାରିବେ ଭାବିଯା, ଆରେକଟୁ ହଇଲେ ସେ ଛୋଟ ଖୁକିର ମତ ହାତତାଲି ଦିଯା ଉଠିତ । ସ୍ଵାମୀକେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରିଯା କହିଲ,—“କବେ ଯାଚିଛୁ?”

ସୁଧୀ-ର ଉତ୍ସାହ ଯେନ ଉବିଯା ଗେଛେ । ବିରସକଟେ କହିଲ,-“ଯେଦିନ ସୁବିଧେ ହବେ ।” ପରେ ପ୍ରଦୀପକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା ବଲିଲ,-“ତୋମାର ସଙ୍ଗେ କାଶ୍ମୀର ଯାଓଯାର ଆମାର ଉଦେଶ୍ୟଟି ଛିଲ ଆମାର ମନେର ଏହି ସମସ୍ୟାକେ ପରିଷ୍କାର କରେ ତୁଳନେ । ଯଥନ ଏ ସମସ୍ୟାକେ ତୋମାର କୋନୋ ସହାନୁଭୂତି ନେଇ, ତଥନ କାଶ୍ମୀର ଯାଓଯା ବନ୍ଧ ରହିଲୋ । ବାକି ଜୀବନଟା ଏଥାନେଇ ଯା ହୋକ କରେ କାଟିଯେ ଦେବ'ଖନ ।”

“ଜୀବନ-ସମସ୍ୟାକେ ତୋମାର ଏହି ଦିବ୍ୟଜ୍ଞାନ ଦେଖେ ବାଧିତ ହଲାମ ।” କିନ୍ତୁ ଚାହିୟା ଦେଖିଲ ନମିତାର ମୁଖ ଚୂଣ ହଇଯା ଗେଛେ । ଆବହାଓୟାଟାକେ ହଙ୍କା କରିବାର ଜନ୍ୟ, ମୁଖେ ହାସି ଆନିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ସୁବିଧେ ଆମାର କାଳ-ଟି ହଚେ । କାଳକେଇ ଆମି ସକାଳେର ଟ୍ରେନେ କଙ୍କାତା ଗିଯେ ଗାଡ଼ି-ଟାଡ଼ି ସବ ରିଜାର୍ଡ କରେ ଆସଛି । କାଗଜ-ପେନିଲ ନିଯେ ଏସ ବୌଦ୍ଧ, କି-କି ଜିନିସ କିନେ ନିତେ ହବେ, ତାର ଏକଟା ହିସେବ କରେ’ ନେଓୟା ଦରକାର । ଆମରା ତୀର୍ଥ କରୁତେ ଯାଚିଛି ନା ଯେ, ପଥେର କଷ୍ଟଭୋଗକେ ଆମରା ସ୍ଵର୍ଗାରୋହଣେର ଦାମ ବଲେ ମେନେ ନେବ । ଆମରା ଯାଚିଛି ବେଡ଼ାତେ ପାନ ଥେକେ ଚୂଣ ଖସଲେଇ ଆମାଦେର ମୁକ୍କିଲ । ରେଲେର କାମରାଟାକେ ଆମରା ଏକଟା ଅତି-ଆଧୁନିକ ଡ୍ରେପିଂର୍ରମ କରେ’ ଛାଡ଼ିବୋ ।”

ନମିତାର ମୁଖ ତବୁଓ ପ୍ରସନ୍ନ ହଇଲ ନା । ଏକାନ୍ତେ ପ୍ରଦୀପକେ ବଲିବାର ଜନ୍ୟଟି ମେ ଏକଟୁ ନିମ୍ନସ୍ଵରେଇ କହିଲ,-“ମୁଖ ଥେକେ କଥା ଯଥନ ଏକବାର ବେରିଯେଛେ ତଥନ ଆର ତାର ନଡ଼ଚଡ଼ ହବେ ନା, ଦେଖବେନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଜୋର ଦିଯା ବଲିଯା ଉଠିଲ,—“ବେଶ ତୋ, ନାହିଁ ବା ଗେଲ ସୁଧୀ— ତୁମି ଆର ଆମି ଯାବୋ । ତୁମି ତାର ଜନ୍ୟେ ଭେବୋ ନା, କାଶ୍ମୀର ହୋକ, ଲିଲୁଯା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମରା ଯାବୋଇ,ଆମି ଆର ତୁମି ।”

ଦେଖିତେ-ଦେଖିତେ ତାହାଦେର ଦୁଇ ଜନ୍ୟେ ଆଲାପ ଏତ ଜମିଯା ଉଠିଲ ଯେ, ତାହାରା ଏକ ସମୟେ ଟାଇ-ଟେବିଲ ଖୁଲିଯା ବଧେ ମେଇଲ ଓ ଲାହୋର ଏକ୍ସପ୍ରେସେର ସ୍ପିଡ୍-ଏର ତାରତମ୍ୟ ବାହିର କରିତେ ଅନ୍ଧ କଷିତେ ବସିଲ । ସୁଧୀ କଥନ ଚେଯାର ଛାଡ଼ିଯା ବିଛାନାୟ ଗିଯା ଶୁଇଯାଛେ, ତାହା ନମିତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲେଓ ପ୍ରଦୀପେର ଖେଳ ଛିଲ ନା; ସେ ଗଲ୍ଲ ନିଯା ଏମନ ମାତିଯା ଉଠିଯାଛେ! ନମିତା ତନ୍ମୟ ହଇଯା କଥା ଶୁଣିତେଛିଲ, ଶ୍ରୋତ୍ରୀ ହିସାବେ ତାହାକେ କେହ କୋନୋ ଦିନ ଏତ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଯ ନାହିଁ—ଏହି କ୍ଷଣ-ବନ୍ଧୁତାଟି ତାହାର କାହେ ଏତ ରମଣୀୟ ଲାଗିତେଛିଲ ଯେ, ସ୍ଵାଭାବିକ ସଙ୍କୋଚ ବିସର୍ଜନ ଦିଯା ନିଜେର କଥା କିଛୁ ବଲିତେ ପାରିଲେ ତାହାର ତୃପ୍ତିର ଶେଷ ଥାକିତ ନା ।

ମେହି ସୁଯୋଗ ଆସିଲ । ପ୍ରଦୀପ ହଠାତ୍ ସଚେତନ ହଇଯା କହିଲ, “ନଜେର କଥାଇ ପାଁଚ କାହଣ ବଲେ ଯାଚି—ଆମାର ଜୀବନ-ଇତିହାସେର ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ନେଇ, ବୌଦ୍ଧ । ଆମି ଏକଟା ଚଲମାନ ଗ୍ରହ— କଥନୋ-କଥନ ବା କାରୋ ଅଚଳ ଉପଗ୍ରହ ହୟେ ଥାକି । ତୋମାର ବାପେର ବାଡ଼ିର କୋନନା ବୃତ୍ତାନ୍ତଟି ଜାନା ହଲ ନା । ବର୍ତ୍ତମାନେର ବନ୍ଧୁତାକେ ଅତୀତ କାଳେଓ ବିସ୍ତୃତ କରେ ଦିତେ ହୟ । ଏହି କଥା ମନେ ରାଖା ଚାଇ ବୌଦ୍ଧ, ଯେ, ବହୁ ଆଗେଇ ଆମାଦେର ଦେଖା ହବାର କଥା ଛିଲ—ହୟ ନି, ସେ ଏକଟା ଆକସ୍ମୟିକ ଦୁର୍ଘଟନା ମାତ୍ର ।”

କି ବଲିବେ ନମିତା କିଛୁ ଭାବିଯା ପାଇଲ ନା । ତରୁ କଥା କହିବାର ଅଦମ୍ୟ-ଉଚ୍ଛାସେ ଅସଂଲଗ୍ନ ଭାଷାଯ ଯାହା ସେ ବଲିଯା ଚଲିଲ, ତାହା ଗୁଛାଇଯା ସଂକ୍ଷେପେ ଏହି:

ନମିତାର ବାବା ରଙ୍ଗପୁରେ ଓକାଲତି କରିତେନ । ତାହାର ଏକ ଦାଦା ଛିଲ, ବହର ଦୁଇ ଆଗେ ସ୍ଵଦେଶୀ କରିତେ ଗିଯା ପୁଲିଶେର ହାତେ ଯେ ମାର ଖାଇଯାଇଲେନ, ତାହାତେଇ ମାରା ଗିଯାଇନେ । ସେଇ ଶଶାକେଇ ବାବା ଭାଙ୍ଗିଯା ପଡ଼ିଲେନ; ସମ୍ମତ ସଂସାର ଛତ୍ରଖାନ ହଇଯା ଗେଲ । ବାବା ଓକାଲତି କରିଯା ଟେର ପଯସା ଜମାଇଯାଇଲେନ, ଖୁଡ଼ା-ମହାଶୟ ଚାଲାକି କରିଯା ତାହାତେ ହାତ ଦିଲେନ । ମା ଓ ତାହାର ଛୋଟ ବୋନଟି ଏଥିନ ତାହାର କାକାରଇ ଆଶ୍ରିତ । କାକା କଲିକାତାଯ ଦାଲାଲି କରେନ, ଅବଶ୍ରା ମୋଟେଇ ସ୍ଵଚ୍ଛଳ ନୟ—ତବେ ବାବାର ଜମାନନା ପଯସା ହାତଡ଼ାଇଯା ଏଥିନ ଏକଟୁ ମୁରାହା କରିତେ ପାରିଯାଇନେ । କାକାର ସ୍ଵଭାବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁକ୍ଷ, କାକିମା ତାହାରଇ ସହଧର୍ମିଣୀ । ସମ୍ପର୍କେର ଦାବିତେ ଗୁରୁଜନ ହଇଲେ କି ହଇବେ, କାକାର ପ୍ରତି ନମିତାର ମନ ମୋଟେଇ ପ୍ରସନ୍ନ ନୟ । ମା'ର ପ୍ରତି ତାହାଦେର ବ୍ୟବହାର ଠିକ ଗୁରୁଭକ୍ତିର ପରିଚାୟକ ହଇଯା ଉଠେ ନାହିଁ । ମା ବିଷୟବୁଦ୍ଧିହୀନ—ଏମନ କେହ ନାହିଁ ଯେ, ତାହାଦେର ଏହି ସମ୍ପଦ୍ରୀନି-ସଙ୍କଟେର ସମୟ ସାହାଯ୍ୟ କରେ; ମା ଯେ କାକାର ଆଶ୍ରୟ ଛାଡ଼ିଯା ଅନ୍ୟତ୍ର ବାସା କରିବେନ, ତଦାରକ କରିବାର ଜନ୍ୟ ତେମନ । ଆତ୍ମୀୟ ଅଭିଭାବକେ ତାହାଦେର ନାହିଁ । ନମିତାକେ ଭାଲୋ ଘରେ ବିବାହ ଦିବାର ଜନ୍ୟ ତାହାର ବାବାର ଏକାନ୍ତ ଅଭିଲାଷ ଛିଲ, ସେଇ ଜନ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଟାକାଓ ରାଖିଯା ଗିଯାଇଲେନ । ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ତାହାର ଭାଲୋ ଘରେ ବିବାହ ହଇଯାଇଁ ବଟେ, (ଏଥାନେ ନମିତା ଏକଟୁ ହାସିଲ) କିନ୍ତୁ ପଣେର ଟାକା ଦିଯା ବିବାହେର ଯାବତୀୟ ଖରଚେଇ ନାକି ବାବାର ବିଭି ପ୍ରାୟ ନିଃଶେଷ ହଇଯା ଆସିଯାଇଁ । କାକା ଯେ ମା ଓ ତାହାର ଛୋଟ ମେଯେକେ ଏତଦିନ ଭରଣପୋଷଣ କରିତେଛେନ, ତାହାର ଟାକା ନିଶ୍ଚଯଇ ଛାତ ଫୁଡିଯା ପଡ଼ିତେଛେ ନା । ନମିତା ମେଯେ ହଇଯା ଜନିଯା ମା ଓ ଛୋଟ ବୋଟିର କାଛେ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଯାଇଲୁବାରେ ଉପନ୍ୟାସ

ଅପରାଧୀ ହଇଯା ଆଛେ । ଏମନ ସୁଯୋଗ୍ୟ ଜାମାଇ ପାଇଯା ମା ଯେ ଆଉଁଯ-ଗୌରବେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିତ ହଇଯା ଉଠିଯାଇଲେନ, ତାହା ତାହାର ସାମାନ୍ୟ ଦିବାସ୍ଵପ୍ନ ମାତ୍ର ।

ହଠାତ୍ ଚେଯାର ହଇତେ ଉଠିଯା ନମିତା ବଲିଲ,—“ଯାନ, ଏକୁନି ଶୁଯେ ପଡ଼ୁନ ଗେ । ଆମି ମାର ଘରେ ଯାଚିଛି । ମା ଆବାର ଏତ ରାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲ୍ଲ କରେଛି ଟେର ପେଲେ ବକୁବେନ ହୟ ତୋ ।” ବଲିଯା ନମିତା ବାରାନ୍ଦାର ଦରଜା ଦିଯା ଚଲିଯା ଯାଇତେଛିଲ, ପ୍ରଦୀପ ତାହାକେ ବାଧା ଦିଲ; କହିଲ, “ତୁମି କି ପାଗଳ ହେୟେଛ ନାକି? ମା’ର ବକୁନି ଖାବାର ଲୋତେ ତୁମି ତୋମାର ଏଇ ଉତ୍ତପ୍ତ ସୁଖଶୟା ଅତିଥିକେ ଛେଡେ ଦିଯେ ଯାବେ, ଏତେ ସତୀଧର୍ମେର ଅବମାନନା ହବେ, ବୌଦ୍ଧ । ବାରାନ୍ଦାଯ ଏକଟା ଡେକ୍-ଚେଯାର ଦେଖା ଯାଚେ, ନା? ଦାଁଡାଓ ।”

ନମିତାକେ ଏକ ପା-ଓ ନଡ଼ିବାର ଅବକାଶ ନା ଦିଯା ପ୍ରଦୀପ ତାଡ଼ାତାଡ଼ିତେ ତାହାକେ ଈସ୍‌ସ୍ପର୍ଶ କରିଯା ବାରାନ୍ଦାଯ ଚଲିଯା ଆସିଲ ଏବଂ ଦ୍ଵିରଙ୍ଗି ନା କରିଯା ପେଛନ ହଇତେ ଦରଜାଟା ଟାନିଯା ଶିକଳ ତୁଲିଯା ଦିଲ ।

ଡେ-ଚେଯାରଟାଯ ବସିଲ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଘୁମ ଆସିବାର ନାମ ନାଇ । ତାଇ ବଲିଯା ଅନ୍ଧକାର ଆକାଶେ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରସାରିତ କରିଯା, ଅନ୍ତମାନ ଚାଁଦେର ଦିକେ ଚାହିୟା ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ଫେଲିବାର ମତ ଦୌରଳ୍ୟ ପ୍ରଦୀପେର ଛିଲ ନା । ଚକ୍ରର ପାତା ଦୁଇଟାକେ ଜୋରେ ଚାପିଯାଓ ନିଦ୍ରାକେ ବନ୍ଦୀ କରା ଯାଇତେଛେ ନା— ନାନା ପାରମ୍ପର୍ୟହିନ ଛବି ଅନ୍ତର-ଚକ୍ରର ସାମନେ ଭାସିଯା ଉଠିଯା ତାହାକେ ଉଦ୍ବସ୍ତ କରିଯା ତୁଲିଯାଛେ । ନମିତାଦେର ଘରେର ଆଲୋ କଥନ ନିବିଯା ଗେଲ, ତାହା ଟେର ପାଓଯା ମାତ୍ରଇ ପ୍ରଦୀପେର କେମନ ଏକଟା ବିଶ୍ୱାସ ହଇଲ ଯେ, ନମିତାରୋ ଦୁଇ ଚୋଖେ ଶୁକ୍ଳ, ବେଦନାହିନ ବିନିଦ୍ରିତା

ବିରାଜ କରିତେଛେ । ପ୍ରାଚୀରେ ବ୍ୟବଧାନେ ଅନ୍ତରାଳ ହିତେ ପ୍ରଦୀପେର ଆତ୍ମା ଯେନ ନମିତାର ଆତ୍ମାର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଲ, ସେଇ ସ୍ପର୍ଶରୁସେ ଜ୍ଞାନ କରିତେ କରିତେ ଅତଳସ୍ପର୍ଶ ନିଦ୍ରାର ସମୁଦ୍ରେ ସେ ଡୁବିଯା ଗେଲ ।

ସକାଳେ ଚାଯେର ଟେବିଲେ ସୁଧୀ ବଲିଲ,-“କାଳ ରାତେ ଏକଟୁ ଜୁରଭାବ ହେଲେ । ଗାଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି ଠିକ କରତେ ଆଜକେଇ ତୋମାର କଲକାତା ଗିଯେ କାଜ ନେଇ, ପ୍ରଦୀପ । ଚାଯେର ସଙ୍ଗେ ଏଇ ଦୁଟୋ ଇନ୍ଫ୍ଲୁଯେଞ୍ଜା ଟ୍ୟାବଲେଟ ଖାଚି—ବିକେଲେଇ ମାଥାଟା ଛାଡ଼ିବେ ହ୍ୟାତ । ରାତ୍ରେର ଟ୍ରେନେ ଯେଯୋ ।”

ସେଇ ଜୁରଇ ସତେରୋ ଦିନ ପରେ ସଖନ ଛାଡ଼ିଲ, ତଥନ ସୁଧୀ କାଶୀର ଉତ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ହଇଯା ଯେ-ପଥେ ପାଡ଼ି ଜମାଇଯାଛେ ସେ-ପଥ ଘୁରିଯା-ଫିରିଯା ପୁନରାୟ ପୃଥିବୀତେ ଆସିଯା ସମାପ୍ତ ହ୍ୟ ନାଇ । ଆବାର ଏଇ ଧୂଳାର ଧରଣୀତେଇ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିତେ ହଇବେ—ଏମନ ଏକଟା ବୈଚିତ୍ର୍ୟହୀନ ପୌଁନଃପୁନ୍ୟତେ ଅଭିସାରିକ ଆତ୍ମା ଅର୍ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୋଧ କରେ । ସୁଧୀ ଆର ଏଇ ମୃତ୍ତିକାଯ ଫିରିଯା ଆସିବେ ନା, ଆକାଶେର ଅଗନନ ତାରାର ମଧ୍ୟ ହିତେ ସେ ଏକଟିକେ ବାହିୟା ଲହିଯା ସେଇନ୍ଦ୍ରାନେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇବେ; ସେଥାନେ ନବଜନ୍ମେର ନବତର ଆସ୍ଵାଦ ପାଇବେ, ନରଦେହ ଲହିଯା ତାହା କଲ୍ପନା କରିବାର ଓ ତାହାର ସାଧ୍ୟ ଛିଲ ନା ।

৬. সুধীর তিরোধান

সুধীর তিরোধানে সমস্ত সংসার ওলোটপালট হইয়া গেল। না আছে শৃঙ্খলা, না আছে শ্রী। সব চেয়ে আশ্চর্য এই, মানুষগুলিও তাহাদের মুখের চেহারার সঙ্গে সঙ্গে মনের চেহারাও বদলাইয়া ফেলিয়াছে। বাঁচিয়া থাকিয়া সংসারের এই অবস্থা দেখিলে, সুধী নিশ্চয়ই বনবাসী হইত।

নমিতা এখন এই সংসারে কায়াহীন ছায়ামাত্র—এখানে তাহার আর প্রয়োজন নাই, সে যেন তাহার জীবনের সার্থকতা হারাইয়া বসিয়াছে। নমিতা যেন একটা নির্বাপিত প্রদীপ—অন্ধকারে তাহার নির্বাসন। বিকাল-বেলা নমিতা বারান্দায় চুপ করিয়া বসিয়াছিল, পিঠের উপর ঘন চুল নামিয়া আসিয়াছে, বসিবার ভঙ্গীটিতে একটি অসহায় ক্লান্তি। এইবার নমিতা কি করিবে, কোথায় যাইবে, কিছুই ভাবিয়া কিনারা করিতে পারিতেছে না। এই সংসারে উপবাসী ভিক্ষুকের মত কৃপাপ্রার্থিনী হইয়া তাহাকে কাল কাটাইতে হইবে ভাবিয়া তাহার অসহায় মন সঙ্কুচিত হইয়া উঠিল। অথচ এই বিস্তীর্ণ পৃথিবীতে এই সামান্য ক্ষুদ্র গৃহকোণটি ছাড়া তাহার পা ফেলিবার স্থানই বা কোথায়? স্বামীর কাছে অপ্রতিবাদ আত্মাদানের ফাঁকে সে স্বামীকে ভালবাসিতে চেষ্টা করিয়াছিল বটে, কিন্তু সেই প্রেম সন্তানমেহ দ্বারা রঞ্জিত হয় নাই। তাই সুধী-র মৃত্যুতে অরূপ শোক করিয়াছেন সুধী-রই জন্য, নমিতা শোক করিয়াছে তাহার নিজের জন্য, তাহার এই অবাঞ্ছিত নিরূপায় বৈধব্যের ক্লেশ ভাবিয়া। এই বৈধব্যপালনে সে না পাইবে আনন্দ, না-বা তৃষ্ণি।

କିନ୍ତୁ ଇହାକେ ଲଜ୍ଜନ କରିବାର ମତ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣେର ଉଦ୍ଦାମ ଶକ୍ତିଓ ତାହାର ନାଇ । ମାଥା ପାତିଆ ଏହି କୃତ୍ରିମ ଅନୁଶାସନେର ଅତ୍ୟାଚାର ତାହାକେ ସହିତେ ହେବେ ।

ପ୍ରଦୀପ କଥନ ସେ ନିଃଶବ୍ଦେ ପିଛନେ ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇୟାଛେ, ତାହା ନମିତା ଟେର ପାଇଲେ ନିଶ୍ଚୟଇ ମାଥାର ଉପର ଘୋମ୍ଟା ଟାନିଯା ଦିତ । ସେ ଦୁଇ ହାତେ ଜାନାଲାର ଶିକ୍ ଧରିଯା ତେମନି ବସିଯା ରହିଲ । ସେଣ ଦୁଇ ହାତେ ଦୁଇଟା ଦୁର୍ଲଭ୍ୟ ବାଧା ଠେଲିଯା ଫେଲିବାର ଜନ୍ୟ ସେ ସଂଗ୍ରାମ କରିତେଛେ । ନମିତାର ମୂର୍ତ୍ତିତେ ଏହି ପ୍ରତିକାରହୀନ ବେଦନାର ଆଭାସ ଦେଖିଯା, ପ୍ରଦୀପେର ମନ ଜ୍ଞାନ ହେଇଯା ଉଠିଲ । କର୍ତ୍ତସ୍ଵର ଆର୍ଦ୍ଦ କରିଯା ସେ କହିଲ,—“ନମିତା, ଆମି ଚଳାମ ।”

ନମିତା ଚମକିଯା ଉଠିଲ । ବେଶବାସ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ପରିପାଟି କରିଯା ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେ ତାହାର ନାମୋଚାରଣ ଶୁଣିଯା, ସେ ଏକଟି କ୍ଷୀଣ ରୋମାଞ୍ଚ ଅନୁଭବ କରିତେ କରିତେ ସ୍ତର ହେଇଯା ରହିଲ । ଆଜ ସୁଧୀର ଅବର୍ତ୍ତମାନେ ନମିତାର ପରିଚୟ—ସେ ଏକମାତ୍ର ନମିତା-ଇ; ପ୍ରଦୀପ ତାହାକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିବାର ଆର କୋନ ସଂଜ୍ଞା ଖୁଁଜିଯା ପାଇଲ ନା । ନମିତାର ଇଚ୍ଛା ହଇଲ, ଅନେକ କିଛୁ ବଲିଯା ନିଜେକେ ଏକେବାରେ ହାଲକା କରିଯା ଫେଲେ —ଏହି ଅପରିମ୍ୟ ସ୍ତରତାର ସମୁଦ୍ରେ ପଡ଼ିଯା ସେ ଏକା-ଏକା ଆର ସାଁତାର କାଟିତେ ପାରିତେଛେ ନା । ପ୍ରଦୀପ ଓ ତାହାର ମଧ୍ୟେ ସେ-ପରିଚୟ ନିବିଡ଼ ହେଇଯା ଉଠିତେଛିଲ, ମୃତ୍ୟୁ ଆସିଯା ତାହାର ମଧ୍ୟେ ଅନତିକ୍ରମ୍ୟ ବାଧା ବିନ୍ଦାର କରିଯା ଦିଯାଛେ । ତାଇ ନମିତା କୋଣୋ କଥାଇ ବଲିତେ ପାରିଲ ନା, ସ୍ଵାମୀର ଅବର୍ତ୍ତମାନେ ପ୍ରଦୀପେର କାଛେ ନମିତାର ପରିଚୟ—ଆର ବନ୍ଧୁ ନୟ, ମୃତ ବନ୍ଧୁର ବିଧବା-ବଧୁ ମାତ୍ର,—ଦେହେର ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାକେଓ ତାହାର ଆଜ ନିମୀଲିତ ଅବଗୁର୍ବିତ କରିଯା ରାଖିତେ ହେବେ । ଜଗତେ ତାହାର ସତ୍ତ୍ଵହୀନତାଇ ଏଥନ ପ୍ରଧାନ ସତ୍ୟ ।

ନମିତାକେ ଚୁପ କରିଯା ଥାକିତେ ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ପାରିବାରିକ ସମ୍ପର୍କେ ତୋମାର ନିକଟେ ନା ଥାକଲେও ଆମି ତୋମାର ଆତ୍ମୀୟ, ନମିତା । ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଆମାଦେର ସଂସାର ଆଜକାଳ ପରିବାରକେ ଛାଡ଼ିଯେ ଉଠେଛେ, ମେଖାନେ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ପରିଚୟେର ବାଧା ନେଇ । ଅତଏବ ପ୍ରଯୋଜନ ବୋଧ କରୁଣେ ଆମାକେ କାଜେ ଲାଗାତେ କୁଞ୍ଚା କୋରୋ ନା । ଆମି ଆପାତତ ତୋମାଦେର ଛେଡେ ଚଲ୍ଲାମ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ହୟତେ ଆବାର ଆମାକେ ଫିରେ ଆସତେ ହବେ । ଟ୍ରେନେର ସମୟ ବେଶି ନେଇ; ଆଚା, ଆସି । ନମକ୍ଷାର!” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ଦୁଇ ହାତ ଜୋଡ଼ କରିଯା ନମକ୍ଷାର କରିଲ ।

ଏଇରୂପ ଅନ୍ତଃ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥେର ମତ ବସିଯା ଥାକାଟା ଅସ୍ଵତ୍ତିକର ମନେ ହେୟାତେ ନମିତା ଉଠିଯା ଦାଁଡାଇଲ; କିନ୍ତୁ ଯେ-ନମିତା ଏକରାତ୍ରେ ହଦ୍ୟତାର ଆବେଗେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଗଲ୍ଭ ହଇୟା ଉଠିଯାଇଲ, ମେ ଆଜ ନୀରବେ ସାମାନ୍ୟ ନମକ୍ଷାରଟୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫିରାଇୟା ଦିତେ ପାରିଲ ନା । ସୁଧୀ ଯେନ ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକେ ଲୁଞ୍ଚନ କରିଯା ନିଯାଛେ; ଭାଙ୍ଗା ଚଶମାର ଖାପେର ମତଇ ମେ ଆଜ ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ, ନିରଥକ ।

ନମିତାକେ ଦାଁଡାଇତେ ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପ ଫିରିଲ । ନିଭୃତେ ବଲିବାର ଜନଇ ମେ ନମିତାର କାହାକାହି ରେଲିଙ୍ ଧରିଯା ଦାଁଡାଇଲ; କହିଲ, “ସଂସାରେର ଖରଚେର ଖାତାଯ ତୁମି ନାମ ଲେଖାବେ—ଏହି ଆତ୍ମ-ଅପମାନ ଥେକେ ତୁମି ନିଜେକେ ରକ୍ଷା କୋରୋ । ତୋମାର ମୂଲ୍ୟ ଖାଲି ସୁଧୀ-ର ସ୍ଵାମୀତ୍ବରେ ନିର୍ଧାରଣ କରେନି । ଶ୍ରୀ ହେୟା ଛାଡ଼ାଓ ତୋମାର ବଡ଼ ପରିଚୟ । ଆଛେ—ତୁମି ନାରୀ, ତୁମି ସ୍ଵପ୍ରଧାନ । ଏକଜନେର ମୃତ୍ୟୁର ଶାସ୍ତି ତୋମାକେଇ ସାରା ଜୀବନ ସଯେ’ ବିଡ଼ିଷ୍ଟିତ ହତେ

ହବେ—ତା ନୟ, ନମିତା । ମୃତ୍ୟୁ ଯଦି ସୁଧୀ-ର ପକ୍ଷେ ରୋଗମୁକ୍ତି ହୟ, ତୋମାର ପକ୍ଷେ ଦାୟିତ୍ୱମୁକ୍ତି । ସେ-କଥା ଭୁଲେ ତୋମାର ପାପ ହବେ ।” ବଲିଯା ଭାବାବେଗେର ଆତିଶ୍ୟେ ପ୍ରଦୀପ ହଠାତ୍ ରେଲିଙ୍ଗେର ଉପର ନମିତାର ଏକଖାନି ହାତ ଚାପିଯା ଧରିଲ ।

କେଇ ଦୃଶ୍ୟଟି ଦୁର ହଇତେ ଅବନୀବାବୁ ଦେଖିଲେନ । ତିନି ନୀଚେ ନାମିତେ ଛିଲେନ, ଥମକିଯା ଦାଁଡାଇଲେନ । ଦୃଶ୍ୟଟା ତାହାର ଚୋଖେ ମୋଟେଇ ଭାଲ ଲାଗିଲ ନା; ଭାଲ ଲାଗିଲ ନା ନୟ, ତାହାର ମନ ମୁହଁରେ ମଧ୍ୟେ ପ୍ରଦୀପେର ପ୍ରତି ବିମୁଖ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଅବନୀବାବୁ ଜାନିଲେ, ସ୍ତ୍ରୀର ସଙ୍ଗେ ଘନିଷ୍ଠ ହଇବାର ପଥେ ସୁଧୀ ପ୍ରଦୀପେର ଜନ୍ୟ କୋନୋ ବାଧାଇ ରାଖେ ନାହିଁ; ଏହି ପରିବାରେ ପ୍ରଦୀପ ଅବାରିତ ଅଭ୍ୟର୍ଣ୍ଣନାଇ ଲାଭ କରିଯାଛେ । ସୁଧୀ ବାଁଚିଆ ଥାକିଲେ ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଦୀପେର ଏହି ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ହ୍ୟତୋ ଅବନୀବାବୁର ଚୋଖେ ବିସଦୃଶ ବା ଅସଙ୍ଗତ ଠେକିତ ନା, କିନ୍ତୁ ସୁଧୀର ଅବର୍ତ୍ତମାନେ ପ୍ରଦୀପେର ଏହି ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ତାହାର କାହେ ଶୁଦ୍ଧ ଅନ୍ୟାଯ ନୟ, ଅନ୍ଧିକାରଜନିତ ଅପରାଧ ବଲିଯା ମନେ ହଇଲ । ନିମେଷେ ପୂର୍ବାର୍ଜିତ ସମ୍ମତ ଉଦାରତା ବିସର୍ଜନ ଦିଯା, ଅବନୀବାବୁର ମନ ସ୍ଫୁରଣ୍ୟ ସନ୍କୁଚିତ ହଇଯା ଉଠିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ବିଦାୟ ଲାଇଯା ଚଲିଯା ଯାଇତେଇ ନମିତା ଆବାର ତେମନି ରେଲିଙ୍ଗ ଧରିଯା ବସିଯାଛେ । ଆନ୍ଦୋଳିତ ମନକେ ଶାନ୍ତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାଯ ସେ ତାହାର ମା'ର ମୁଖ ସ୍ଵରଣ କରିତେଛିଲ, ଏମନ ସମୟ ପେଚନ ହଇତେ ଅବନୀବାବୁ ଡାକିଲେନ : “ବୌମା!” ସହସା ଭୟକ୍ଷର ଭୂମିକମ୍ପେ ବାଡ଼ି-ଘର-ଦୋର ଦୁଲିଯା ଉଠିଲେଓ ନମିତା ଏତ ଚମକାଇତ ନା । ଶୁଣୁରେର ମୁଖେ ଏମନ କର୍କଣ୍ଠ ଡାକ ଶୁଣିତେ ସେ ଅଭ୍ୟନ୍ତ ଛିଲ ନା । ସଂଶୟେ ତାହାର ମନ ଛୋଟ ହଇଯା ଗେଲ । ଦୁଇ ଚୋଖେ ନୀରବ କାକୁତି ନିଯା ମେ ଉଠିଯା ବଁଢାଇଲ । ଅବନୀବାବୁ କର୍ତ୍ତ୍ସର ଏକଟୁଓ ସିଞ୍ଚ କରିଲେନ ନା; କହିଲେନ,—“ପ୍ରଦୀପ

ଚଲେ ଗେଲ ବୁଝି? ତୋମାର ଗା ସେଁମେ ଦାଁଡ଼ିଯେ ଅତ ଘଟା କରେ' ଥିଯେଟାରି ଢଙ୍ଗେ କୀ ବଲଛିଲ ଓ?"

ନମିତାର ମନ ଶତ ରସନାୟ ଛି ଛି କରିଯା ଉଠିଲ । ତାହାର ଦେବତୁଳ୍ୟ ଶଶ୍ର ଏତ ସନ୍ଦିନ୍ଧ ଓ ସନ୍କ୍ଷିର୍ଣ୍ଣିତ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ ଭାବିଯା ନିଦାରଣ ଅପମାନେ ନମିତାର ଆତ୍ମା କ୍ଷତ-ବିକ୍ଷତ ହଇତେ ଲାଗିଲ । କିନ୍ତୁ ମୁଖ ଫୁଟିଯା କିଛୁ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ସାହସ ହଇଲ ନା । ଏ-ୟୁଗେ ମାତା ବସୁନ୍ଧରାର କାଛେ ଆଶ୍ରୟ ଚାହିଲେ ପ୍ରାର୍ଥନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୟ ନା, ତାଇ ନମିତା ତେମନି ଅଚଳ ନିଷ୍ପାଗ ପ୍ରତିମାର ମତ ଦାଁଡ଼ାଇୟା-ଦାଁଡ଼ାଇୟା ଘାମିତେ ଲାଗିଲ । କିନ୍ତୁ କିଛୁ ଏକଟା ତାହାର ବଳା ଦରକାର, ଶଶ୍ର-ଠାକୁରେର ମୁଖ ସନ୍ଦେହେ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ କୁଟିଲ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ଭୟେ ଓ ଦୁଃଖେ ତାହାର କର୍ତ୍ତ୍ସର ଫୁଟିତେ ଚାହିଲ ନା, ତବୁଓ ପ୍ରାଣପଣ ଚେଷ୍ଟାଯ ଭୟକେ ଦମନ କରିଯା ମେ କହିଲ,— “ଆମାଦେର ଖୋଜ ନିତେ ଆବାର ଆସବେନ ବଲେ ଗେଲେନ ।”

—“ଆବାର ଆସବେ?” ଅବନୀବାବୁ ଏତ ଚେଁଚାଇୟା ଉଠିଲେନ ଯେ, ପାଶେର ଘର ହଇତେ ଅରଣ୍ୟାଓ ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲେନ: “ଏବାର ଏଲେ ରୀତିମତ ତାକେ ଅପମାନିତ ହତେ ହବେ । ପରଞ୍ଚୀର ସଙ୍ଗେ କି-ଭାବେ ଆଲାପ କରନ୍ତେ ହୟ ସେ-ସୌଜନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶେଖେନି, ସୋଟିଲୋକ ଅତନ୍ତ୍ର କୋଥାକାର! ଆବାର ଆସବେ! କିସେର ଜନ୍ୟ ଆବାର ଆସା ହବେ ଶୁଣି? ତୋମାକେ ସାବଧାନ କରେ ଦିଚ୍ଛି, ବୌମା—”

ମୁଖ ପାଂଶୁ କରିଯା ଅରଣ୍ୟା ବଲିଯା ଉଠିଲେନ,—“କି, କି ହେବେ?”

କଥାଟାର ସୋଜା ଉତ୍ତର ନା ଦିଯା ଅବନୀବାବୁ କହିଲେନ,—“ମୁଖ ଦେଖେ ଲୋକ ଚେନା ଯାଯ ନା, ଯତ ସବ ମୁଖୋସ-ପରା ଜାନୋଯାର । ବିଶ୍ୱାସେର ସମ୍ମାନ ଯେ ରାଖତେ ନା ପାରେ, ତାର ମତ ହୀନଚରିତ୍ର ଆର କେଉ ନେଇ । ଆବାର ଆସବେ ସେ! ଆସୁକ ନା ।” ବଲିଯା ରାଗେ ଫୁଲିତେ-ଫୁଲିତେ ଅବନୀବାବୁ ଫିରିଲେନ; ବ୍ୟାପାରଟା ଖୋଲସା କରିଯା ବୁଝିତେ ଅର୍ଣ୍ଣାଓ ତାହାକେ ଅନୁସରଣ କରିତେ ଦେରି କରିଲେନ ନା ।

କୋଥା ଦିଯା ଯେ କି ହଇୟା ଗେଲ, ନମିତା କିଛୁଟି ଆୟତ୍ତ କରିତେ ପାରିଲ ନା । ବଜ୍ରାହତ ଲୋକ ଯେମନ ସ୍ତଞ୍ଚିତ ହଇୟା ଥାକେ, ତାହାର ବୁଦ୍ଧିବୃତ୍ତି ତେମନି ଆଡ଼ଷ୍ଟ ହଇୟା ରହିଲ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲ ତାହାର ପା କାଁପିତେଛେ; ସେ ରେଲିଙ୍ ଧରିଯା ଆବାର ବସିଯା ପଡ଼ିଲ । ତାହାର ମନ କାଚେର ବାସନେର ମତ ଭାଗ୍ୟେର ଏଇ ନିଷ୍ଠୁର ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତେ ଶତଧା ଚର୍ଣ୍ଣ-ବିଚର୍ଣ୍ଣ ହଇୟା ଗେଛେ । ଶରୀରେର ଏଇ ଅମାନୁସିକ କ୍ଲେଶଭୋଗେର ସଙ୍ଗେ ମନେରେ ଏଇ ଜଘନ୍ୟ ଲାଞ୍ଛନା ତାହାକେ ସହିତେ ହଇବେ, ଇହା ସେ ତାହାର ନିରାନନ୍ଦ ଭବିଷ୍ୟତ ସମସ୍ତେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିତେ ଗିଯାଓ କୋନୋଦିନ କଞ୍ଚନା କରେ ନାହିଁ ।

ଅର୍ଥାତ୍, ପରମ୍ପରାର ପ୍ରତି ପ୍ରଦୀପେର ଏଇ ଅସୌଜନ୍ୟକେ ସେ ମନେ-ମନେ ତିରକ୍ଷାର କରିତେ ବିବେକେର ସାଯ ପାଇଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ ଯଦି ତାହାର ହାତେ ଅନାବିଲ ବନ୍ଧୁତା-ରସ ଉତ୍ସାରିତ କରିଯା ଦିତେ ଚାଯ, ହାତ ପାତିଯା । ସେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନା-ନମିତାର ମନ ଏତ କଠିନ ବା ଅନୁଦାର ନାହିଁ । ଇହା ଭାବିତେଇ ତାହାର ବିଶ୍ୱରେ ଆର ଅବଧି ଛିଲ ନା ଯେ, ଯେ-ପ୍ରଦୀପ ଏତ ଦିନ ତାହାର ବନ୍ଧୁର ରୋଗଶୟାର ପାର୍ଶ୍ଵେ ନା-ଘୁମାଇୟା, ଅଳ୍ପାନ୍ତ ସେବା । କରିଯା ସକଳେର କୃତଜ୍ଞତାଭାଜନ ହଇୟାଛିଲ, ସେ ସହସା ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆଚରଣେ ଏମନ କଲୁଷିତ ହଇୟା ଦେଖା ଦିଲ! ଅର୍ଥାତ୍ ସେଇ ଆଚରଣଟିତେ ନମିତା କୋନୋ ଅନ୍ୟାଯ ସ୍ଵିକାର କରିତେ ପାରିଲ ନା । ମାନୁଷେର

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ଯଥନ ଦୃଷ୍ଟିଭମ ହୁଏ, ତଥନ ମେ ଦଢ଼ିକେଓ ସାପ ଭାବେ, ଏବଂ ଦଢ଼ି ହଇତେ ଆଉରକ୍ଷା କରିତେ ଗିଯା ସାପେର ଗତ୍ତେଇ ପା ଫେଲେ । ଆଜ ନମିତାର ହଦ୍ୟେର ସକଳ ସ୍ତରତା ଠେଲିଯା ଶୋକାଶ୍ରଦ୍ଧାରା ନାମିଯା ଆସିଲ । ସେଇ ଅଶ୍ରୁ ତାହାର ମୃତ ସ୍ଵାମୀର ଉଦ୍ଦେଶେ ନୟ, ନିଜେର ଦୁରପନ୍ୟେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟେର ଜନ୍ୟ ନୟ—ଏକଟି ଅପମାନିତ ଅନୁପାନ୍ତିତ ବନ୍ଧୁର ପ୍ରତି ।

୭. ନମିତା ତାହାର ବଣଧନ ବଣତ୍ର

ନମିତା ତାହାର କାକାର କାହେ କଲିକାତାଯ ଚଲିଯା ଆସିଲ ।

ନବୀନ କୁଞ୍ଚର ଲେନେ ଛୋଟ ଏକଥାନା ଦୋତଳା ବାଡ଼ିତେ ନମିତାର କାକା ଗିରିଶବାବୁ ତଥନ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଏକଟା ସଂସାରେର ଭାର କାଁଧେ ଲହିଯା ହାଁପାଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ନିଜେର କାଚାବାଚା ଲହିଯାଇ ତିନି ଏହି ଘୋଟ ବାଡ଼ିତେ କୁଳାଇତେ ପାରିତେଛିଲେନ ନା, ହଠାତେ ବୌଠାନ ଓ ତାହାର ଘୋଟ ମେଯେଟି ନିରାଶ୍ରୟ ଅବସ୍ଥାଯ ଭାସିଯା ଆସିଲ । ଗିରିଶବାବୁର ଏକ ଶ୍ୟାଲକ ଅଜୟ, ପାଟନା ହିତେ ବି-ଏ ପାଶ କରିଯା କଲିକାତାଯ ଲ' ପଡ଼ିତେ ଆସିଯାଛେ; ପାଟନା ତାହାର ଭାଲ ଲାଗେ ନା ବଲିଯା ଆଇନ-ପାଠେ ବେଶ ଏକ ବଃସର ଅଯଥା ନଷ୍ଟ କରିଲେଓ ତାହାର କିଛୁ ଆସିଯା ଯାଇବେ ନା । ଅଜୟ ପ୍ରଥମେ ଏକଟା ମେସେ ଗିଯାଇ ଉଠିଯାଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଏକଦିନ ଡାଲେର ବାଟିତେ ଆରଙ୍ଗଲା ମରିଯା ଆଛେ ଦେଖିତେ ପାଇଯା, ବିଦ୍ୟାସାଗରେର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଅନୁସରଣ ନା କରିଯାଇ ସେଇ ସେ ଦିଦିର ବାଡ଼ିତେ ଚଢାଓ ହଇଯାଛେ, ଆର ତାହାର ଗାତ୍ରୋଥାନ କରିବାର ନାମ ନାଇ । ନୀଚେର ଏକଟା ଅପରିସର ଅପରିଚନ୍ନ ଘରେ ଏକଟା ତକ୍କପୋଷ ଟାନିଯା ଅଜୟ ଚୁପ କରିଯା ଅବରଂଦ୍ବ ବନ୍ଦୀ ଗଲିଟାର ଦିକେ ଚାହିଯା ଥାକେ, ଆର ଆଇନ-ପାଠେର ନାମ କରିଯା ସେ-ସବ ବହି ଅଧ୍ୟଯନ କରେ, ତାହାରା ଆଇନେର ଚୋଖେ ମାର୍ଜନୀୟ କି ନା କେ ବଲିବେ ।

ଏମନ ସମୟ ସିଂଥିର ସିଂଦୁର ମୁଛିଯା ଆବାର ନମିତା ଆସିଲ । ଏଇବାର ଗିରିଶବାବୁ ଚକ୍ର ଅନ୍ଧକାର ଦେଖିଲେନ । ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ଦାଦା ମୃତ ହରିଶବାବୁ ଯତ ଟାକା ରାଖିଯା ଗିଯାଛିଲେନ, ତାହାତେ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ନାବାଲିକା କନ୍ୟାଟିର ସୁଖେ-ସୁଚନ୍ଦେଇ ଦିନ ଯାଇତେ ପାରି, କିନ୍ତୁ

ତାହାତେ ନମିତାର ଜୀବିକାନିର୍ବାହେର ଖରଚଟା ଧରା ଛିଲ ନା । ନାବାଲିକା କନ୍ୟାଟିକେ ଅବାଞ୍ଛିତ ମାର୍ଜାର-ଶିଶୁର ମତ ଅନ୍ୟତ୍ର ପାର କରିଯା ଦିବାର ଜନ୍ୟ ଗିରିଶବାବୁ ତୋଡ଼ିଜୋଡ଼ କରିତେଛିଲେନ ଓ ଶୋକବିଧୁରା ଭାତ୍ଜାୟ ହଦରୋଗେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହଇଯା ଅଦୂର ଭବିଷ୍ୟତେ ମହାପ୍ରୟାଣ କରିଯା, ବାକି ଟାକାଗ୍ରାଲ ଦେବରେର ହସ୍ତେଇ ସମର୍ପଣ କରିବେନ ବଲିଯା ତାହାକେ ନୀରବେ ଆଶ୍ଵାସ ଦିତେଛିଲେନ, ଏମନ ସମୟେ ଅପ୍ରାର୍ଥିତ ଅଶୁଭ ଆଶକ୍ତା ଲହିଯା ନମିତାର ଆବିର୍ଭାବ ହଇଲ । ଗିରିଶବାବୁ ଦାଁତେ ଦାଁତ ଚାପିଯା ଏକଟା ଅବ୍ୟକ୍ତ ଅଭିଶାପ ଆଓଡ଼ାଇଲେନ; ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ କମଳମଣି ମୁଖୋନାକେ ହାଁଡ଼ି କରିଯା ରହିଲ ।

ଚାରିପାଶେ ଏତଗୁଲି ବାନ୍ଧବ ଲହିଯାଓ ନମିତାର ଏକାକୀତ୍ବ ତବୁ ଘୁଚିତେ ଚାଯ ନା । ସୂର୍ଯୋଦଯେର ଆଗେ ଉଠିଯା ସେ ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତିହୀନ ପରିଶ୍ରମ କରିଯା ଚଲେ—ତବୁ ତୃପ୍ତି ପାଯ ନା । ଏତ କର୍ମବାହ୍ୟରେ ମଧ୍ୟେଓ ସେ ତାହାର ଅନ୍ତରେର ନିର୍ଜନତାକେ ଭରିଯା ତୁଳିତେ ପାରିଲ ନା, ତାଇ ରାତ୍ରେ ସକଳେ ସୁମାଇଯା ପଡ଼ିଲେ, ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗଲିର ଧାରେର ସରକ ବାରାନ୍ଦାଟିତେ ଆସିଯା ବସେ । କି ଯେ ଭାବେ, ବା କି ଯେ ସେ ଭାବିତେ ପାରିଲେ ଶାନ୍ତି ପାଇତ ତାହା ଖୁଜିତେ ଗିଯା ସେ ବାରେ ବାରେ ହାଁପାଇଯା ଉଠେ, ତବୁ ରାତ୍ରିର ସେଇ ନିଷ୍ଠକ ଗଭୀର ସ୍ପର୍ଶ ହଇତେ ନିଜେକେ ସରାଇଯା ନିତେ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ହୟ ନା, ଚୁପ କରିଯା ସଂଗ୍ରହ ପର ସଂଗ୍ରହ ବସିଯା ଥାକେ, କଥନ ସେଇଖାନେଇ ମେଘେର ଉପର ସୁମାଇଯା ପଡ଼େ । ମା ଟେର ପାଇଯା ତିରକାର କରିଲେଇ ନମିତା ଧୀରେ-ଧୀରେ ବିଛାନାୟ ଆସିଯା ଶୋଯ, କିନ୍ତୁ ଚୋଖ ଭରିଯା ସୁମାଇତେ ପାରେ ନା । ଉହାର ହାତେର ସମସ୍ତ କାଜ ଯେନ ଏକ ନିଶ୍ଚାସେ ଫୁରାଇଯା ଗେଛେ । ହୟତୋ ଉହାକେ ଅନେକ ଦିନ ବାଁଚିତେ ହଇବେ, କିନ୍ତୁ ଏମନି କରିଯାଇ ଚିରକାଳ ପରପ୍ରତ୍ୟାଶିନୀ ହଇଯା: ନତନେତ୍ରେ ଲାଞ୍ଜନା ସହିୟାସହିୟା ଜୀବନଧାରଣେର ଲଜ୍ଜା ବହନ କରିବେ ତାହାର ଭୟ କରିତେ ଥାକେ । କିନ୍ତୁ ଇହା ଛାଡ଼ା

ଆର ପଥି ବା କୋଥାଯ? ଏକ ଜନେର ମୃତ୍ୟୁତେ ଆରେକଜନକେ ଅଯଥା ଏମନି ଜୀବନ୍ମତ ଥାକିତେ ହଇବେ, ଏମନ ଏକଟା ରୀତିର ମାଝେ କୋଥାଯ କଲ୍ୟାଣକରତା ଆଛେ, ତାହା ନମିତା ତାହାର କୁନ୍ଦବୁଦ୍ଧିତେ ଧରିତେ ପାରି ନା । କିନ୍ତୁ ଏଇ ପଞ୍ଚୁତା ବା ବନ୍ଧ୍ୟାତ୍ମ ହଇତେ ଉନ୍ଦାର ପାଇବାର ଓ ଯେ କୋନୋ ଉପାୟ ନାଇ, ସେ ସମସ୍ତଙ୍କେ ସେ ସ୍ଥିରନିଶ୍ଚଯ ଛିଲ । ତାହାର ଏଇ ବେଦନାମୟ ଔଦାସୀନ୍ୟ ବା ବୈରାଗ୍ୟଭାବଟି ଯେ ତାହାର ସ୍ଵାମୀ-ବିରହେରଇ ଏକଟା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ଏଇ ବିଶ୍ଵାସ ଏଇ ସଂସାବେର ସକଳେବ ମନେ ବନ୍ଦମୂଳ ଆଛେ । ବଲିଯା ନମିତା ସ୍ଵତ୍ତି ପାଇତ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଏଇ ଅପରିମ୍ୟ ଦୁଃଖ ଯେନ ଉପଯୁକ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଲାଭ କବିତ ନା । କୋନୋ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ହଇତେ ସମ୍ପର୍କଚୁଯ୍ୟ ହଇଯାଛେ ବଲିଯାଇ ଯଦି ସେ ତପଶ୍ଚାବିଳୀ ହଇତେ ପାରିତ, ତାହା ହଇଲେ ତାହାର ତୃତୀୟ ଅବଧି ଥାକିତ ନା, କିନ୍ତୁ ଏଇ ନାମହୀନ ଅକାରଣ ଦୁଃଖ ତାହାକେ କେନ ଯେ ବହନ କରିତେ ହଇବେ, ମନେ-ମନେ ତାହାର ଏକଟା ବୋଧଗମ୍ୟ ମୀମାଂସା କରିତେ ଗିଯାଇ ସେ ଆର କୁଳ ପାଯ ନା ।

ଦେଦିନ ବବିବାର, ଦୁପୁର ବେଳା; ତାହାର ଛୋଟ ବୋନ ସୁମିତା ଏକଥାନା, ବହି ତାହାର କୋଳେ ଫେଲିଯା ହଠାତ୍ ଛୁଟିଯା ଅଦୃଶ୍ୟ ହଇଯା ଗେଲ,-ଇଖାନି ତୁଲିଯା ଦେଖିଲ, ଆଯାଲ୍ୟ କତ ଦୀର୍ଘ ବନ୍ସର ଧରିଯା ସଂଗ୍ରାମ କରିଯା ସ୍ଵାଧୀନତା ଅର୍ଜନ କରିଯାଛେ, ତାହାରଇ ବାଞ୍ଗଲା ଇତିହାସ । ଏଇ ବହି ସୁମିତା କୋଥା ଥେକେ ପାଇଲ ମନେ-ମନେ ତାହାରଇ ଏକଟା ଦିଶା ଖୁଁଜିତେଛେ, ହଠାତ୍ ଦେଇଥାନେ ଗିରିଶବାବୁ ଆସିଯା ହାଜିର ହଇଲେନ ଏବଂ ନମିତାକେ ବହି ପଡ଼ିତେ ଦେଖିଯା କାହେ ଆସିଯା ଝୁଁକିଯା କହିଲେନ,—“କି ପଡ଼ିଛିସ ଓଟା?”

ନମିତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟିର ହିତା ବହିଟା କାକାବାବୁର ହାତେ ତୁଲିଯା ଦିଲ ।

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରାଣୀ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ଗିରିଶବାବୁ ବହିଟାର ନାମ ଦେଖିଯା ଅର୍ଥ ହୁଏତେ ସମ୍ଯକ ଉପଲବ୍ଧି କରିତେ ଚାହିଲେନ ନା, ରାଗିଯା କହିଲେନ,—“ବାଙ୍ଗଲା ଉପନ୍ୟାସ ପଡ଼ା ହଚ୍ଛେ କେନ?”

ବହିଟା ବାଙ୍ଗଲା ନା ହଇୟା ଇଂରାଜି ହଇଲେଇ ହୁଏତେ ତାହାର ଜାତ ଯାଇତ; କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜି ନମିତା ତେମନ ଭାଲ କରିଯା ଜାନେ ନା, ଏ-ଜନ୍ମେ ଶିଖିବାର ସାଧ ତାହାର ଖୁବ ଭାଲୋ କରିଯାଇ ମିଟିଯାଛେ । ନମିତା ଗିରିଶବାବୁର କଥାର କୋନୋ ଉତ୍ତର ଦିଲ ନା, ବହିଟା ଯେ ଉପନ୍ୟାସ ନୟ, ସେଟୁକୁ ମୁଖ ଫୁଟିଯା ବଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହେ ଅବିନୟ ମନେ ହଇଲ, ନିତାନ୍ତ ଅପରାଧୀର ମତ ହେଁଟ ହଇୟା ଦେ ବସିଯା ରହିଲ ।

ଗିରିଶବାବୁ ପୁନରାୟ କହିଲେନ,—“ଏ-ସବ ବାଜେ ବହି ନା ପଡ଼େ’ ଗୀତା ମୁଖ୍ୟ କବି, ବୁଝିଲି?”

ନମିତା ସୁଶୀଳା ଛାତ୍ରୀର ମତ ଘାଡ଼ ନାଡ଼ିଯା ସାଯ ଦିଲ, ଏକବାର ମୁଖ ଫୁଟିଯା ବଲିତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାହସ ହଇଲ ନା ଯେ, ଗୀତାର ବାଂଲା ଅନୁବାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବୁଝିବେ ନା । ଯେହେତୁ ମେ ବିଧବା, ତାହାକେ ଗୀତା ପଡ଼ିତେ ହଇବେ, କବିତା ବା ଉପନ୍ୟାସ ପଡ଼ିଲେ ତାହାର ବ୍ରକ୍ଷଚର୍ଯ୍ୟ ଆର ରକ୍ଷା ପାଇବେ ନା । କିନ୍ତୁ ବିରୋଧ କରିଯା କିଛୁ ବଲା ବା କରା ନମିତା ଭାବିତେଓ ପାରେ ନା, ପାଛେ କାକାବାବୁ ଅସନ୍ତୃଷ୍ଟ ହନ୍ ଓ ପାରିବାରିକ ଶାନ୍ତି ଏକଟୁଓ ଆହତ ହୁଏ, ଏଇ ଭାବେ ନମିତା ସେଇ ବହିଖାନିର ଏକଟି ପୃଷ୍ଠାଓ ଆର ଉଲ୍ଟାଯ ନାଇ, ବରଂ ଏମନ ଏକଟା ଲୋଭ ଯେ ଦମନ କରିତେ ପାରିଯାଛେ, ସେଇ ଗର୍ବେ ମେ ଏକଟି ପରମ ଆତ୍ମତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କରିତେ ଲାଗିଲ । ‘ତାହାର ବ୍ୟବହାରେ ଏକଟୁ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ବା କର୍ମେ ଏକଟୁ ଶୈଥିଲ୍ୟ ଦେଖିଲେ ମା ଅପସନ୍ନ ହନ, କାରଣ ପରେର ସଂସାରେ ତାହାରା ପରଗାଛା ବହି ଆର କିଛୁଇ ନନ, ଅତଏବ ଯତଇ କେନ ନା ନିରାନନ୍ଦ ଓ ରକ୍ଷ

ହୋକ୍, ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟସାଧନେ ପରାଜୁଥ ହଇଲେ ତାହାଦେର ଚଲିବେ ନା । ନମିତାର ଆସାର ପର ହିତେ ଛୋଟ ଚାକରଟାକେ ବିଦାୟ ଦେଓୟା ହଇଯାଛେ, ଦୋତଳାର ତିନଟା ଘରେର ସମସ୍ତ ଖୁଣ୍ଡିନାଟି କାଜ ତାହାକେ ସମ୍ପନ୍ନ କରିତେ ହୟ—ବିଛାନା ପାତା ଥେକେ ସୁରୁ କରିଯା ଝାଟ ଦେଓୟା, କାକାବାବୁର ତାମାକ ସାଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ସଞ୍ଚାହେ ଦୁଇବାର କରିଯା କାକାବାବୁର ଜୁତାୟ କାଲି ଲାଗାଇତେ ହୟ, ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରମାବସ୍ୟାୟ କ୍ରମାନ୍ଵୟେ କାକିମାର ଦୁଇ ହାଁଟୁଟେ ବାତେର ବ୍ୟଥା ହଇଲେ କାକିମା ନା ସୁମାଇଯା ପଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାବ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାୟ କ୍ଷାନ୍ତ ହେୟାର ନାମ କରା ଯାଇତ ନା; ତାହାର ପର କଥନୋ କଥନୋ କାକିମାର କୋଲେର ମେଯେଟା ମାଘରାତେ ହଠାଂ ଚେଚାଇତେ ଆରଣ୍ୟ କରିଲେ, ନମିତାକେଇ ଆସିଯା ଧରିତେ ହୟ, ଅବାଧ୍ୟ ମେଯେଟାକେ ଶାନ୍ତ କରିବାର ଜନ୍ୟ ବୁକେ ଫେଲିଯା ବାରାନ୍ଦାୟ ସେ ସେଇ ଥେକେ ପାଯଚାରି କରିତେ ଥାକେ । ଏତ ବଡ଼ ପୃଥିବୀତେ ଏହି ସ୍ଵଲ୍ଲାୟତନ ବାରାନ୍ଦାଟିଇ ନମିତାର ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ, ଗଭୀରରାତ୍ରେ ଏଥାନେ ବସିଯାଇ ସେ ମହାମୌନୀ ଆକାଶେର ସଙ୍ଗେ ଏକଟି ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆତ୍ମୀୟତା ଲାଭ କରେ । ତାହାର ଚିନ୍ତାଗୁଲି ବୁନ୍ଦି ଦ୍ୱାରା ଉଜ୍ଜୀବିତ ନୟ, ଭାରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ପ୍ରାଚ୍ଚନ୍ଦନ—ତବୁ ନମିତା ତାହାର ଜୀବନେର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକେ ଏକଟା ପ୍ରକାଶହୀନ ପ୍ରକାଣ ଅସୀମତା ଅନୁଭବ କରେ, ତାହା ତାହାର ଏହି ନିଃସଙ୍ଗତାର ମତଇ ପ୍ରଗାଢ଼ । ରାତ୍ରିର ଆକାଶେର ଦିକେ ଚାହିୟା ସେ ତାହାରଇ ମତ ବାକ୍ୟହାରା ହଇଯା ବସିଯା ଥାକେ । ସବ ଚେଯେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସେ ଏକ ଫୋଟା ଚୋଥେର ଜଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫେଲିତେ ପାରେ ନା । ମାଝେ-ମାଝେ ତାହାର ସରମାର କଥା ମନେ ପଡ଼େ । ସେ ନମିତାର ଚେଯେ ବୟସେ କିଛୁ ବଡ଼, ଏକଟି ଛେଲେ ଲହିୟା ବିଧବା ହଇଯାଛେ । ବିଧବା ହଇଯାଓ ସେ ଆରସବାୟେର ମତ ହାସିଯା ଖେଲିଯା ଦିନ କାଟାଯ, କୋନୋ କିଛୁ ଏକଟା ଆଯନ୍ତାତିତ ଅର୍ଥଚ ଅଭିଲଷିତେର ଅଭାବବୋଧ ତାହାକେ ଅଧୀର ଉଦ୍ୟନ୍ତ କରିଯା ତୋଲେ ନାହିଁ । ଏକଟି ସନ୍ତାନ ପାଇଲେ ନମିତାର ଅନ୍ତରେର ସମସ୍ତ ନିଃଶବ୍ଦତା ହ୍ୟତୋ ମୁଖର ହଇଯା ଉଠିତ—ଏମନ କରିଯା ଦୁରପନ୍ୟେ ବ୍ୟର୍ଥତାର ସଙ୍ଗେ ତାହାର ଦିନରାତ୍ରି ମିଥ୍ୟା ବନ୍ଧୁ ତା ପାଇତେ

ହିତ ନା । ଏକଟି ସନ୍ତାନ ପାଇଲେ ନମିତା ତାହାକେ ମନେର ମତ କରିଯା ମାନୁଷ କରିତ, ତାହାର ସୀମାବନ୍ଧ ଜ୍ଞାନେର ପରିଧିତେ ଯତଗୁଲି ମହାମାନବେର ପଦଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଯାଛେ, ତାହାଦେର ସକଳେର ଚେଯେ ମହୀୟାନ, ସକଳେର ଚେଯେ ବରେଣ୍ୟ— ତାହା ହିଲେ ଏତ କାଜେର ମଧ୍ୟେ ସବ କିଛୁ ତାହାର ଏମନ ଶୁଣ୍ୟ ଓ ଅସାର୍ଥକ ମନେ ହିତ ନା । ସଙ୍ଗେପନେ ଏକଟି ସ୍ଵଲ୍ଲାୟୁ ସ୍ବପ୍ନ ଲାଲନ କରିବେ, ନମିତାର ସେଇ ଆଶାଟୁକୁଓ ଅନ୍ତମିତ ହଇଯାଛେ । ସ୍ଵାମୀର ପ୍ରତି ତାହାର ପ୍ରେମ ଏତ ଗଭୀର ଓ ସତ୍ୟ ହଇଯା ଉଠେ ନାଇ ଯେ, ଏଇ କ୍ଲେଶକର କୃଚ୍ଛସାଧନାର ମଧ୍ୟେ ସେ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାମୀ ଯଦି ତାହାକେ ଏକଟି ସନ୍ତାନ ଉପହାର ଦିତେ ଏମନ ଅମାନୁଷିକ କୃପଣତା ନା କରିତେନ, ତାହା ହିଲେ ହ୍ୟ ତୋ ସେଇ ଅନାଗତ ଶିଖର ମୁଖ ଚାହିୟା ସେ ସ୍ଵାମୀର ପୂଜା କରିତେ ପାରିତ । ବାରାନ୍ଦାୟ ବସିଯା ବା କଥନୋ-କଥନୋ କାକିମାର ଛୋଟ ମେଯେଟିକେ କୋଳେ ଲହିୟା ଘୁମ ପାଡ଼ାଇବାର ଅବକାଶେ ସେ ଏଇ ଚିନ୍ତାଗୁଲିଇ ନିର୍ଭୟେ ମନେ-ମନେ ନାଡ଼ାଚାଡ଼ା କରେ, ନିଜେର ଏଇ ଅକୃତାର୍ଥତାର ଅତିରିକ୍ତ ଆର କୋନୋ ଚିନ୍ତାର ଅନ୍ତିତ୍ବ ସେ କଲ୍ପନାଇ କରିତେ ପାରେ ନା ।

ନମିତାର ଆସାର ପର ହିତେହ ଏ ସଂସାରେ ଯେ କିଛୁ ପରିବର୍ତନ ଘଟିଯାଛେ ଇହା ଅଜୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯାଛିଲ । ଛୋଟ ଚାକରଟାକେ ବିଡ଼ି ଖାଇତେ କାଳେଭଦ୍ରେ ଦୁଯେକଟା ପଯସା ଦିଲେଇ, ସେ ପରମ ଆପ୍ୟାଯିତ ହଇଯା କୁଁଜୋଯ ଜଳ ଭରିଯା, ଟେବିଲ ସାଫ କରିଯା, ବିଛାନାଟା ତକ୍ତକେ କରିଯା ତୁଲିତ । ଇଦାନିଂ ଟେର ପାଇଲ, ଚାକରଟା ଅନ୍ତର୍ହିତ ହଇଯାଛେ; ଏବଂ ଦିଦି ହକୁମ ଦିଯାଛେନ ଯେ, ଏ-ସବ କାଜ ଅଜୟକେ ନିଜ ହାତେହ ସମ୍ପନ୍ନ କରିତେ ହିବେ । ଗୃଢ଼ କାରଣ୍ଟାର ମର୍ମାର୍ଥ ସୁମି-ଇ ଏକ ସମରେ ଅଜୟକେ ଜାନାଇଯା ଦିଯା ଗେଲ । ଅଜୟ ବୁଝିଲ, ତାହାର ପରିଚ୍ୟା କରିବାର ଜନ୍ୟ ଚାକରଟାକେ ରାଖା ହ୍ୟ ନାଇ ଏବଂ ଉପରେର ଘରକରନା କରିବାର ଜନ୍ୟ ଯଥନ ନମିତାର ଶୁଭାଗମନ ହଇଯାଛେ, ତଥନ ଚାକରଟାର ଜନ୍ୟ ବାହୁଲ୍ୟ ଖରଚ କରା ସମୀଚୀନ ହିବେ ନା । ନମିତାର ଯେ ନୀଚେ

ନାମା ବାରଣ, ତାହାଓ ସୁମି ଅନୁଚକଟେ ଅଜୟେର କାନେ ବଲିଯା ଫେଲିଲ; ତାଇ ତାହାର ସର-
ଦୋରେର ସ୍ତ୍ରୀ ଫିରିବାର ଆର କୋନଇ ଆଶା ରହିଲ ନା । ତରୁ ଛେଲେଟା ଏମନ ଅକେଜୋ ଓ ଅଲସ
ଯେ, ନିଜେର ବିଛାନାଟା ଗୁଛାଇୟା ଲଈବେ । ତାହାତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାର ହାତ ଉଠିଲ ନା; ସୁପୀକୃତ
ଅପରିଚନ୍ତାର ମାଝେ ସେ ଦିନ କାଟାଇତେ ଲାଗିଲ । ନମିତାକେ ସେ ଚୋଖେ ଏଖନେଥି ଦେଖେ ନାଇ,
ତରୁ ସଂସାରେ ଆବହାସ୍ୟାୟ ଯେ ଏକଟା ମାଧୁର୍ୟ ସଞ୍ଚାରିତ ହିତେଛେ, ତାହା ସେ ପ୍ରତିନିଯତ
ଅନୁଭବ କରେ । ନମିତାର କାଜେ ହାଜାର ରକମ କ୍ରଟିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଯା ତାହାର ଦିଦି ସର୍ବଦାଇ
କର୍କଣ୍ଠ କଥା ବଲିଯା ଚଲିଯାଛେ, ଆଉୟତାର କ୍ଷେତ୍ରେ ଯେ ଶିଷ୍ଟାଚାର ମାନୁଷେ ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରେ
କଥନୋ କଥନୋ ତାହାର କଥାଙ୍ଗଳି ସେଇ ଭୟତାର ସୀମା ଲଜ୍ଜନ କରିତେଛେ —ଅଜୟ ମନେ-ମନେ
ଏକଟୁ ପୀଡ଼ିତ ହୁଯ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦସୀନ ଥାକିଯା ଦିଦିର ଅଶିକ୍ଷାଜନିତ ଏଇ
ଅସୌଜନ୍ୟକେ କ୍ଷମା କରିତେ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ସବ ଚେଯେ ଆଶର୍ଯ୍ୟ ଏଇ, ସବ ନିଷ୍ଠୁର ଗାଲିଗାଲାଜେର
ପ୍ରତିବାଦେ ନମିତା ଆୟୁରକ୍ଷା କରିତେ ଏକଟିଓ କଥା କହେ ନା, ତାହାର ଏଇ ନୀରବ ଉପେକ୍ଷାଟି
ଅଜୟେର ବଡ଼ ଭାଲୋ ଲାଗେ । ଅଜୟେର ଉପରେ ଘାସ୍ୟା ନିଷିଦ୍ଧ ଛିଲ ନା, କିନ୍ତୁ ପାଛେ ତାହାର
ଅଯାଚିତ ସାନ୍ନିଧ୍ୟେ ଏକଟି ନିଃଶବ୍ଦଚାରିଣୀ ନିର୍ବାକକୁଣ୍ଠିତ ମେଯେ ଅକାରଣେ ସଙ୍କୁଚିତ ଓ ପୀଡ଼ିତ
ହୁଯ, ସେଇ ଭୟେଇ ସେ ତାହାର ଛେଟ ସରଟିତେଇ ରହିଯା ଗେଛେ—ନମିତାକେ ଡୁକି ମାରିଯା
ଦେଖିବାର ଅନ୍ୟାଯ କୌତୁହଳ ତାହାର ନାଇ ।

ମେଦିନ ରାତ୍ରେ କିଛୁତେଇ ଅଜୟେର ସୁମ ଆସିତେଛିଲ ନା, ପାଶେର ନର୍ଦମା ହିତେ ମଶାରା
ଦଲବନ୍ଦ ହଇୟା ତାହାକେ ଆକ୍ରମଣ କରିଯାଛେ । ଆୟୁରକ୍ଷା କରିବାର ଜନ୍ୟ ସେ ଆଲମାରିର ମାଥା
ହିତେ ବହୁଦିନେର ଅବ୍ୟବହତ ମଶାରିଟା ନାମାଇଲ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଦେଖିଲ, ସେଟାର
ସାହାଯ୍ୟେ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ଇଦୁର ଗୁଲିର ଭୂରିଭୋଜନ ଚଲିଯା ଆସିତେଛେ । ଅଗତ୍ୟ ନିଦ୍ରାଦେବୀକେ

ତାଳାକ ଦିଯା ସେ ରାଷ୍ଟାଯ ନାମିଯା ଆସିଲ । ଗଲିଟୁକୁ ପାର ହଇଯା ହାରିସ ରୋଡେ ପଡ଼ିବେ, ବାଁକ ନିବାର ସମୟ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିତେ ପାଇଲ, ତାହାଦେର ଦୋତଳାର ବାରାନ୍ଦାୟ ଏକଟି ମେଯେ ରେଲିଙ୍ଗେ ଭର ଦିଯା ଚୁପ କରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ଆଛେ । ଅଜୟ ଥାମିଲ; ବୁଝିଲ, ଇନିଇ ନମିତା, ନିଦ୍ରାହୀନା । ସ୍ତନ୍ତ୍ରିତ ହଇଯା କତକ୍ଷଣ ସେ ଦାଁଡ଼ାଇଯା ରହିଲ ଖେଯାଲ ନାଇ, ସେ ଯେନ ତାହାର ଚୋଥେର ସମୁଖେ ଏକଟା ନୈର୍ଯ୍ୟକ୍ରିକ ଆବିର୍ଭାବ ଦେଖିତେଛେ । ରାତ୍ରିର ଏଇ ଗାଡ଼ ସ୍ତର୍କତା ଯଦି କୋନୋ କବିର କଲ୍ପନାସ୍ଵର୍ଗ ହିତେ ଅବତରଣ କରିଯା ଆକାର ନିତେ ପାରିତ, ତବେ ଏଇ ପବିତ୍ର ସମାହିତ ସୁଗନ୍ଧିର ନାରୀମୂର୍ତ୍ତିଇ ସେ ଗ୍ରହଣ କରିତ ହ୍ୟତ । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଅଜ୍ୟେର ହଦୟେ ବେଦନାର ବାଷ୍ପ ପୁଞ୍ଜିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଏତ ବଡ଼ ସୃଷ୍ଟି ହିତେ ସମ୍ପକହୀନ ଏମନ ଏକଟି ଏକାକିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିଯା ବିଶ୍ୱରେ ପ୍ରାବଳ୍ୟେ ଯେନ ଚଲିବାର ଶକ୍ତିଟୁକୁଓ ସେ ହାରାଇଯା ବସିଯାଛେ । ଚରିତାର୍ଥତାହୀନତାର ଏମନ ଏକଟା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଛବି ସେ ଇହାର ଆଗେ କୋନୋ ଦିନ କଲ୍ପନାଓ କରିତେ ପାରିତ ନା ।

ପରେର ଦିନ ରାତ୍ରେଓ ଆବାର ସେ ବାହିର ହଇଯା ଆସିଯା ଦେଖିଲ, ନମିତା ତେମନି ଚୁପ କରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ଯେନ ଏଇ ବିଶ୍-ପ୍ରକୃତିର ସଙ୍ଗେ ବିଲିନ ହଇଯା ଗେଛେ । ଆଜ ହଠାତ୍ କେନ ଜାନି ନା ନମିତାକେ ଦେଖିଯା ତାହାର ମନେ ନୂତନ ଆଶା-ସଞ୍ଚାର ହଇଲ, ନମିତା ଯେନ ଭାରତବର୍ଷେର ସ୍ଵାଧୀନତାର ଏକଟି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ସହଜ ସଙ୍କେତ । ଏଇ ନମିତାକେ ତାହାଦେର ଦଲେ ଲାଇତେ ହଇବେ । କୃତ୍ରିମ ସଂସାବେର ଗଣ୍ଠିତେ ଜନ୍ମାନ୍ତ କୃପମଣ୍ଡୁକେର ମତ ସଙ୍କିର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵାର୍ଥ ଲାଇଯା ଦିନୟାପନ କରିଲେ ତାହାର ଚଲିବେ ନା; କର୍ମ, ଶିକ୍ଷାଯ, ଚରିତ୍ରମାଧୁର୍ୟ ତାହାକେ ବଲଶାଲିନୀ ହିତେ ହଇବେ । ସେଇ ସୁଷୁଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରାତ୍ରିତେ ଅବାରିତ ଆକାଶେର ନୀଚେ ନମିତାର ପ୍ରତି ଅଜୟ ଏମନ ଏକଟି ସୁଦୂରବିଷ୍ଣୁତ ସହାନୁଭୂତି ଅନୁଭବ କରିଲ ଯେ, ଯଦି ତାହାର ଶକ୍ତିତେ କୁଳାଇତ, ତଥନ ତାହାକେ

ଏ ଅବରୋଧେର ଶାସନ ହିତେ ମୁକ୍ତ କରିଯା ଦୃଷ୍ଟି ବିଦ୍ରୋହିନୀର ବେଶେ ପଥେର ପ୍ରାଣେ ନାମାଇୟା ଆନିତ ।

ଛୋଟ ମେଯେଟା ଯଥାରୀତି ଚେଂଚାଇତେ ସୁରୁ କରିଯାଛେ । ନମିତା ଛୁଟିଆ ଗିଯା ଯଥାପୂର୍ବ ମେଯେଟାକେ କୋଳେ ନିଯା ପ୍ରବୋଧଚେଷ୍ଟାଯ ପାଇଚାରି ଆରମ୍ଭ କରିଲ । ନମିତା ଯେ ସାମାନ୍ୟ ସଂସାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟସାଧିକା ଏଇ ସତ୍ୟଟି ଅଜୟେର ଚୋଖେ ଏଥିନ ସହସା ଉଦଘାଟିତ ହଇଲ ଦେଖିଯା ତାହାର ଚମକ ଭାଙ୍ଗିଲ । ତୁଚ୍ଛ ସନ୍ତାନପାଲନ କି ତାହାକେ ମାନାଯ? ବାଙ୍ଗଲାଦେଶେ ତାହାର ଜନ୍ୟ ବାଁକେବାକେ ମେଯେ ଆଛେ । ନମିତା ସର୍ବବନ୍ଧନମୁକ୍ତା ସର୍ବଦାଯିତ୍ୱହୀନା ବିଜ୍ୟିନୀ ।

ତାହାର ପରଦିନ ଅଜୟ ସୁମିତାକେ ନିଯା ପଡ଼ିଲ । ନମିତା କିଛୁ ପଡ଼ାଣ୍ଠନା କରେ କି ନା, ଏହିଟୁକୁ ଜାନିତେଇ ତାହାର ପ୍ରବଳ ଓସୁକ୍ୟ ହଇଯାଛେ—ସୁମି ଇହାର ଉତ୍ତରେ ଯାହା ବଲିଲ ତାହା ସ୍ଵିକାର କରିତେ ଗେଲେ ତାହାର ଦିଦିକେ କାଲିଦାସେର ଚେଯେଓ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତ ବଲିତେ ହ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଦିଦିର ପ୍ରତି ସୁମିର ଏଇ ପ୍ରଶଂସମାନ ପକ୍ଷପାତିତେ ଅଜୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିଲ ନା ।

ଆଲମାରି ହିତେ ଏକଥାନା ବଇ ବାହିର କରିଯା ବଲିଲ,-“ଏ ବଇଥାନା ତୋମାର ଦିଦିକେ ପଡ଼ିତେ ଦିଯେ ଏସୋ, କେମନ?”

ସୁମି ଘାଡ଼ ନାଡ଼ିଯା କହିଲ,—“ଦିଦି ଆମାର ମତ ବାନାନ କରେ ପଡ଼େ ନା, ଏକନାଗାଡ଼େ ପଡ଼ିତେ ପାରେ । ଆମି ଯାଚିଛ ଏଖୁନି ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ଆଜିର ପାଇଁ ।

ଅଜୟ ସୁମିକେ ଡାକ ଦିଯା ଫିରାଇଲ, ପ୍ରାୟ କାନେ କାନେ କହିବାର ମତ କରିଯା ବଲିଲ,-“ବହିଟା
କେ ଦିଯେଛେ ବଲେ ନା ଯେନ, ବୁଝାଲେ?”

৮. সুমির সঙ্গে অজয়

সুমির সঙ্গে অজয় লুকোচুরি খেলিতেছিল। আত্মরক্ষা করিতে সে এক-এক লাফে তিনটা করিয়া সিডি ডিঙাইয়া উপরে উঠিতেছে, মাঝপথে হঠাৎ নমিতাকে নামিতে দেখিয়া সে তাড়াতাড়ি বলিয়া বসিল,—“আমি এই দরজার আড়ালে গিয়ে লুকোচ্ছি, সুমি খুজতে এলে ভুল পথ দেখিয়ে দিয়ো।” বলিয়া অজয় দরজার পিছনে আত্মগোপন করিল। দুইটা দুয়ার যেখানে আসিয়া মিশিয়াছে তাহারই সামান্য ফাঁক দিয়া সে দেখিতে পাইল, নমিতা নীচে না নামিয়া সুমিকে ভুল সংবাদ দিবার জন্য সেইখানে নিস্তন্ত হইয়া দাঁড়াইয়া আছে। প্রায় মিনিট দুই কাটিল, নমিতার নড়িবার নাম নাই।

সুমি হঠাৎ চীনে-বাদাম-গুলার ডাক শুনিয়া যুদ্ধে পৃষ্ঠপ্রদর্শন করিয়া রোয়াকে দাঁড়াইয়া ততক্ষণ বাদাম চিবাইতেছে-সে-খবর ইহাদের কানে পৌঁছাইবার সম্ভাবনা ছিল না। জয়-দা যে তাহার আক্রমণের ভয়ে এমন সন্ত্রস্ত হইয়াছেন ও তাহার দুর্গ-দুয়ারে প্রহরী মোতায়েন রাখিয়াছেন, তাহা জানিলে সুমি নিশ্চয়ই এত অনায়াসে রণে ভঙ্গ দিত না।

আরো কিছুক্ষণ কাটিলে অজয় বাহির হইয়া আসিল। দেখিল, নমিতা তখনো কৃষ্ণিতকায়ে সেইখানে চুপ করিয়া দাঁড়াইয়া আছে। এমন একটা নিভৃত মুহূর্তে কিছু না বলিয়া ধীরে ধীরে পাশ কাটাইয়া অন্তর্হিত হইলেই সৌজন্যের প্রকৃষ্ট উদাহরণ দেখানো হয় কি না, সেই বিষয়ে মনে মনে কোনো প্রশ্ন না তুলিয়াই অজয় আবার কহিল, “সুমি বোধ হয়

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇବାର ପରିପାତ୍ରିତ୍ୟାମ୍ବା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

କଯଲାର ସରେ ଆମାକେ ଖୁଜିତେ ଗେଛେ । ସତି, ସେଥାନେ ଗିଯେ ଲୁକଲେ ଆମାକେ ଓର ଆର ଏ-
ଜନ୍ମେ ବାର କରା ଚଲତ ନା ।”

ଏଟା ଅବଶ୍ୟ ଅତ୍ୟକ୍ରି, କେନନା ବର୍ଣ୍ଣମ୍ପଦେ ଅଜୟ ଏତଟା ହେଯ ନୟ ଯେ, ଏକେବାରେ କଯଲାର
ଉପମୟ ହଇଯା ଉଠିବେ । ତରୁ, ଅତିଶ୍ୟୋକ୍ତିଟାର ଦରଳଣ ଏକଟା ପ୍ରତ୍ୟନ୍ତର ପାଇବାର ଆଶା ଆଛେ
ମନେ କରିଯା, ଅଜୟ ନିଜେର ଗାୟେର ରଙ୍ଗ ସମସ୍ତେ ଏମନ ଏକଟା ବିନ୍ୟ କରିଯା ବସିଲ । ନମିତା
ସ୍ଵଲ୍ପ ଏକଟୁ ହାସିଲ, ଘୋମଟା ଟାନିଯା ଏକଟୁ ଚଞ୍ଚଳ ହଇଯା ଉଠିଲ ଏବଂ ସରିଯା ଯାଓୟା ସମୀଚୀନ
ହଇବେ ମନେ କରିଯା ଏକ ପା ବାଡ଼ାଇଯା ଆର ଯାଇତେ ପାରିଲ ନା ।

କଯେକ ଧାପ ନୀଚେ ନାମିଯା ଅଜୟ ନମିତାର ପ୍ରାୟ ନିକଟେ ଆସିଯା କହିଲ,—“ବାଡ଼ିଟା କଁକା-
ଫଁକା ଠେଚେ । ଦିଦି ଓରା କୋଥାଯ ଗେଲେନ?”

ଏ-ପ୍ରଶ୍ନଟା ଏମନ ନୟ ଯେ ଇହାର ଉତ୍ତରେ ବାକ୍ୟଫୁରଣ କରିଲେ ନମିତାର ଅଙ୍ଗହାନି ହଇବେ, ଯଦିଓ
କଡ଼ା ଶାସନେର ଅତ୍ୟାଚାରେ ତାହାର ଆୟୁକର୍ତ୍ତ୍ବହୀନା ଅବାମୁଖୀ ହଇଯା ଥାକିବାରଇ କଥା ଛିଲ ।
କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରଟା ଏତ ସହଜ ଓ ସମୟଟି ଏତ ନିଭୃତ ଯେ, ନମିତା ଚୁପ କରିଯା ଥାକିତେ ପାରିଲ
ନା । ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଯାଇ କହିଲ,—“କାକିମାରା ସବାଇ ମ୍ୟାଟିନିତେ ଥିଯେଟାର ଦେଖିତେ ଗେଛେନ ।”

—“ଛେଲେପିଲେରାଓ ଗେଛେ?”

—“ହ୍ୟା ।“

—“ସୁମି ଗେଲ ନା କେନ?”

ଏକଟୁ ଥାମିଆ ନମିତା ବଲିଲ,-“ମା ସେତେ ଦିଲେନ ନା ।”

ଏହି ଥାମିବାର ଅର୍ଥ ଟୁକୁ ଅଜୟ ବୁଝିଲ । ସାହସ କରିଯା କହିଲ,-“କିନ୍ତୁ ତୁମିଓ ବାଡ଼ିତେ ରହିଲେ ଯେ । ଗେଲେଇ ତ' ପାରତେ ।”

ଦୃଢ଼ନିବନ୍ଧ ଠେଁଟ ଦୁଇଟି ଈସ୍‌ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ନମିତା ଆବାର ଏକଟୁ ହାସିଲ! କିଛୁ ବଲିବାର ଆର ପ୍ରୋଜନ ଛିଲ ନା । ଏହି ହାସିଟିତେ ବିଷାଦେର ସ୍ଵାଦ ପାଇୟା ଅଜୟ ବଲିଲ,—“ତୋମାର ବୁଝି ଆନନ୍ଦ କରିବାର ଅଧିକାର ନେଇ?”

ନମିତାର ମୁଖ ସହସା ଗଞ୍ଜିର ହଇୟା ଉଠିଲ, ଅଜୟ ସିଡ଼ିର ଯେଥାନେ ଆସିଯା ଦାଁଡାଇଯାଛେ, ନାମିତେ ହଇଲେ ତାହାର ସ୍ପର୍ଶ ହଇତେ ଆୟୁରକ୍ଷା କରା କଠିନ ହଇୟା ଉଠେ; ତାଇ ସଚକିତ ହଇୟା ନମିତା କହିଲ,—“ସରୁଳ ।”

—“ନୀଚେ କେନ ଯାଚ୍ଛ?”

—“ମା-ର ଆହିକେର ଜଣ୍ୟ ଗଞ୍ଜାଳ ଆତେ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମ୍ବା । ଆଚିନ୍ତ୍ୟକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

-“ତୁମি ଆହିକ କର ନା?”

ଅଜୟ ଭାବିଯାଛିଲ ଇହାର ଉତ୍ତରେ ନମିତାର ମୁଖେ ଆବାର ହାସି ଫୁଟିବେ । କିନ୍ତୁ ନମିତା ସତ୍ୟଭାଷଗେର ଉପଯୁକ୍ତ ସହଜ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟସ୍ଵରେ ବଲିଲ,—“ପୂଜୋର ପରେ ଆମାଦେର ଶୁରୁଦେବ ଆସବେନ—ତାର କାହିଁ ଥେକେ ଆମାର ମନ୍ତ୍ର ନେବାର କଥା ଆଛେ ।”

କଥାଟା ଶୁଣିଯା ଅଜୟେର ସମସ୍ତଗା ଯେନ ଜୁଲିଯା ଉଠିଲ, କିନ୍ତୁ ଚିତ୍ତେର ଅସନ୍ତୋଷ ଦମନ କରିଯା ସଂଯତ ଶାନ୍ତକଟ୍ଟେ କହିଲ,—“ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ବସେଇ ସ୍ଵର୍ଗେର ଜନ୍ୟେ ତୋମାର ଏତ ଲୋଭ?”

ଉଦାସୀନକଟ୍ଟେ ନମିତା ଉତ୍ତର ଦିଲ : “ଏ-ଛାଡ଼ା ଆମାର ଆର କୀ-ଇ ବା କରବାର ଆଛେ?” ବଲିଯା ସିଡ଼ି ଦିଯା ଏକଟୁ ତାଡ଼ାତାଡ଼ିଇ ନୀଚେ ନାମିଯା ଗେଲ ।

ଘଟେ କରିଯା ଗଞ୍ଜାଳ ଲହିୟା ଉପରେ ଉଠିବାର ସମୟ ନମିତା ଦେଖିତେ ପାଇଲ ଅଜୟ ତେମନି ସିଡ଼ିର ଉପର ଦାଁଡ଼ାଇୟା ଆଛେ—ଯେନ ତାହାରଇ ପ୍ରତୀକ୍ଷାୟ । ସନ୍ଧୁଚିତ ହଇୟା ସ୍ପର୍ଶ ବାଚାଇୟା ଆବାର ସେ ଉଠିତେ ଯାଇତେଛେ, ଅଜୟ ବଲିଲ,-“ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର କଥା ଆଛେ—ଅନେକ କଥା । ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଏତଦିନ ଏକ ବାଡ଼ିତେ ବାସ କରେ’ଓ ଯେ ଆଲାପ ହୁଯ ନି, ତାର କାରଣ ଆମାର ସୌଜନ୍ୟର ଆତିଶ୍ୟ ଆର ତୋମାର ଭୀରୁତା । କିମ୍ବା ସତ୍ୟ କଥା ବଲତେ ଗେଲେ ଆମାଦେର ସମାଜେର ଅନୁଶାସନ । ଆଜ ଯଥନ ଦୈବକ୍ରମେ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଆଲାପ ହଲାଇ, ତଥନ ଏକଟୁ ସବିଷ୍ଟାରେ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ କଥା ବବାର ଅନୁମତି ଆମାକେ ଦେବେ ନା?”

କି ବଲିବେ ନମିତା କିଛୁ ଭାବିଯା ପାଇଲ ନା; ଯେନ ତାହାର ଗ୍ରୀବା ସମ୍ମତିସୂଚକସଙ୍କେତ କରିଯାଇଲା।

ଉପରେ ଉଠିବାର ପଥ ଛାଡ଼ିଯା ଦିଯା ଅଜୟ ଆବାର କହିଲ,—“ଅନୁମତି ତ’ ତୁମି ଦେବେ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଅଭିଭାବକରା ଯେ ତାତେ ଆଲାଦେ ଆଟଖାନା ହବେନ ତାର କୋଣୋଇ ସଞ୍ଚାବନା ନେଇ । ଏତଦିନ ଏକସଙ୍ଗେ ଥେକେ ଆମି ଏଟୁକୁ ଯେ ଏକେବାରେଇ ବୁଝିନି ତା ତୁମି ମନେ କୋରୋ ନା । ଆଚାହା, ସେ-କଥା ପରେ ହବେ—ମାକେ ଗଞ୍ଜାଳ ଦିଯେ ଏସ । ଆଜକେ ବିକେଳେ ଅନ୍ତର ଅଭିଭାବକଦେର ଶୁଭେଚ୍ଛା ତୋମାକେ ସ୍ପର୍ଶ କବେ ନା ।”

ବଲିଯା ଅଜୟ ଚଲିଯା ଯାଇତେଛିଲ, ନମିତା ସୋଃସାହେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ, “କୋଥାଯ ଯାଚେନ?”

—“ଏହି ଆସଛି—ଆମାର ଘରେର ଜାଲାଗୁଲୋ ଭୋଲା ଆଛେ, କୀ ରକମ ମେଘ କରେଛେ ଦେଖେ? ଏକବାର ବୃଷ୍ଟି ନାମଲେ ଆର ରକ୍ଷେ ନେଇ— ବିଚାନା-ବାଲିଶ ସବ କାଦା! ଅଭିଜ୍ଞତାଟା ଅବଶ୍ୟ ନତୁନ ହତୋ ନା, କିନ୍ତୁ କାଳ ଥେକେ ଜୁର-ଭାବ ହେଁବେଳେ ଏକଟୁ ସାବଧାନ ହଚ୍ଛି । ଆମି ଯାଚିଛ ଓପରେ-ବାରାନ୍ଦାଯ । ଦୁ’ ମିନିଟ ।”

ବାରାନ୍ଦା ବଲିତେ ଐ ଦକ୍ଷିଣେର ବାରାନ୍ଦାଟିଇ ବୁଝାଯ,—ମାକେ ଆହିକେ ବସାଇଯା, ଦୁଯେକଟି ଗୃହକର୍ମ ସାରିଯା ନମିତା ଧୀରେ ବାରାନ୍ଦାଯ ଆସିଯା ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲ । ତାହାର ଆଗେଇ ଅଜୟ ରେଲିଙ୍ ଧରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ରାସ୍ତାର ଦିକେ ଚାହିଯା ଆଛେ । ପ୍ରଥମ ଅଜୟ ନମିତାର ଆବିର୍ଭାବଟିକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲ ନା ବଲିଯା, ଆର ଦୁଯେକ ପା ଅଗ୍ରସର ହଇଯା ଆରୋ ଏକଟୁ କାହେ ଆସିତେ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଯାଇଲୁ । ଅନ୍ତର୍ଗ୍ରହଣ ପାଇଯାଇଲୁ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତାର ଭାରି ଲଜ୍ଜା କରିତେଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଆରୋ ଏକଟୁ କାହେ ନା ଆସଲେ ଆଲାପ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହଇଯା ଉଠିତେ ପାରେ ନା । ନୁମିତା କି କରିବେ କିଛୁ ଭାବିଯା ନା ପାଇଯା ତେମନି ରେଲିଙ୍ ଧରିଯା ଦୂରେ କାଳୋ ଆକାଶେର ପାନେ ତାକାଇଯା ରହିଲ ।

ଅଜୟଇ ହଠାତ୍ ସଜାଗ ହଇଯା କାହେ ସରିଯା ଆସିଲ । କୋନୋ ରକମ ଭୂମିକାର ସୂଚନା ନା କରିଯା ସୋଜାସୁଜି ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ : “ପୂଜୋ-ଆହିକ କରା ଛାଡ଼ା ତୋମାର ଆର କୋନୋ ବଡ଼ କାଜ କରବାର ସତିଇ କି କିଛୁ ନେଇ?”

ନମିତା କଥା ବଲିତେ ଜୋର ପାଇଲ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ତବୁ କହିଲ, “ଓଁଦେର ମତେ ପୂଜୋ-ଆହିକ କରେ ବାକି ଜୀବନଟା କୋନୋ ରକମେ କାଟିଯେ ଦେଓଯାଇ ଆମାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଯା ଉଚିତ ।”

—“ବାକି ଜୀବନ?” ଅଜୟ ଯେନ ଆକାଶ ହଇତେ ପଡ଼ିଲ : “ବାକି ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତୁମି କିଛୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା କରତେ ପାରୋ? ତୁମି ଏଇଥାନେ ଦାଁଡିଯେ ଏହି ଛୋଟ ସନ୍ଧିର୍ ଆକାଶଟୁକୁ ଦେଖେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ଛବିଟା ମନେ ମନେ ଏକେ ନିତେ ପାରୋ? ବାକି ଜୀବନ! ଅସୌଜନ୍ୟ ମାପ କରୋ, ତୋମାର ବୱେସ କତ?”

ନମିତା ଲଜ୍ଜାଯ ମୁଖ ନାମାଇଲ । ଅଜୟ ଆବାର କହିଲ,-“ତୋମାର ମତୋ ବୟସେ ଫ୍ରାଙ୍ଗେ ଜୋଯାନ ଅବ ଆର୍କ ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ କରତେ ଯୁଦ୍ଧ କରେଛିଲୋ—ବାକି ଜୀବନଟାକେ ଖରଚେର ସରେ ଫେଲେ ଦେଉଲେ ହ୍ୟ ନି । ସେବର ଖବର ତୁମି ନିଶ୍ଚଯଇ ରାଖେ ନା, ତାଇ ଏମନ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ନିଜେର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏତଟା ଉଦାସୀନ ହତେ ପେରେଛ । ତୋମାକେ ତିରକ୍ଷାର କରଛି ନା, କିନ୍ତୁ ଏଟା ମନୁଷ୍ଟ ନୟ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତାର ସ୍ଵର ଫୁଟିତେହିଲ ନା, ତରୁ ପ୍ରାଣପଗ ଚେଷ୍ଟା କରିଯା କହିଲ,-କିନ୍ତୁ ବିଧବାର ଆର ଅପର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନେଇ । ଭଗବନ୍-ଭକ୍ତି ତାର ଏକମାତ୍ର ଭରସା ।”

ଅଜୟ ହାସିଯା ଉଠିଲ; କହିଲ,-“ତୋମାକେ ଏ-ସବ କଥା କେ ଶେଖାଲେ? ବିଧବା ତୁମି କି ଇଚ୍ଛେ କରେ’ ହେଁଛ? ତୁମି କି ସାଧ କରେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଯ ଏହି ବୈରାଗ୍ୟେର ବେଶ ନିଯେଛ? ନିୟତିର ବିଧାନେର ଚେଯେଓ ସମାଜେର ଶାସନ ଯଥନ ପ୍ରବଳ ହେଁ ଓଠେ, ତଥନ ଅନ୍ଧେର ମତୋ ତାର କାହେ । ବଶ୍ୟତା ଶ୍ଵିକାର କରା ମାନେ ନିଜେକେ ଅପମାନ କରା । ତୋମାର ଭଗବାନ ତୋମାକେ ସରେ ବସେ’ ମୁଡି ନିଯେ ଛେଲେଖେଲା କରତେ ଉପଦେଶ ଦିଯେଛେନ? ଏହି ଯେ ଦଲେ ଦଲେ ଲୋକ ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରାଣ ଦିଚ୍ଛେ, ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ କତେ କାରାଗାରକେ ତୀର୍ଥ କରେ ତୁଳଛେ, ତାରା ସବ ଭଗବାନେର ବିରଳାଚାରୀ?”

ନମିତା ଘାଡ଼ ନୀଚୁ କରିଯା ଅଞ୍ଚୁଟକଟେ କହିଲ,-“କିନ୍ତୁ ସଂସାରେର ଶାନ୍ତି ରାଖତେ ହଲେ ପ୍ରତି ପଦେ ଆମାକେ ତାର ମୁଖ ଚେଯେ ଚଲତେ ହବେ । ସଂସାର ଚାଯ ଆମି ବସେ ବସେ କଡ଼ି ନିଯେ ଛେଲେଖେଲା କରି ।”

ଅଜୟ ଉତ୍ୱେଜିତ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ : “କାଦେର ନିଯେ ସଂସାର? ଜାନ, ସମାଜ ଆମରା ସୃଷ୍ଟି କରେଛି, ଆମରାଇ ତାକେ ଭାଙ୍ଗବୋ । ଆମାଦେର ଆବାର ଅଧିକାର ନା ଥାକଲେ ଆମରା ତାକେ ମାସ୍ବୋ କେନ? ଯା ତୋମାକେ ତୃପ୍ତି ଦେଯ ନା ବରଂ ସମସ୍ତ ଜୀବନକେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟିର ଖର୍ବ କରେ ରାଖେ, ସେଇ ଆଚାର ତୋମାକେ ପାଡ଼ାର ପାଁଚଜନକେ ଖୁସି କରତେ ଅନ୍ତରବଦନେ ପାଲନ କରତେ ହବେ,

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଅନ୍ତର୍ମାଳାର ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଉପନ୍ୟାସ

ସେଟା ଖୁବ ଉଚ୍ଚାଗେର ସତ୍ୱର୍ମନ୍ୟ ନୟ । ତୋମାର ଇଚ୍ଛାର ବିରଳକ୍ଷେତ୍ରର ମନେର ଉପର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଖାଟାତେ ପାରେ ଏମନ ଏକଟା କୃତ୍ରିମ ଶକ୍ତିକେ ଯଦି ତୁମି ମାନନା, ତବେ ସେଇ ହବେ ତୋମାର ସତ୍ୱକାରେର ମୃତ୍ୟୁ । ଆମରା ଏମନ ମରବାର ଜନ୍ୟ ଜନ୍ମାଇନି ।”

ବର ବାର କରିଯା ଶର୍କାଲେର ବୃଷ୍ଟି ନାମିଯା ଆସିଲ । ନମିତା କଞ୍ଚକର ଆର୍ଲ କରିଯା କହିଲ,— “କିନ୍ତୁ ସଂସାର ବା ସମାଜେର ବିରଳକ୍ଷେତ୍ରର ବିଦ୍ରୋହ କରବାର ଶକ୍ତି ବା ଘୋଗ୍ଯତା ଆମାର କିଛୁଇ ନେଇ । ଯାରା ଦେହେ ମରବାର ଆଗେ ଆତ୍ମାଯ ମରେ ଥାକେ, ଆମି ତାଦେରଇ ଏକଜନ । ଆମାକେ ଦିଯେ ଆମାର ନିଜେରୋ କୋନୋ ଆଶା ନେଇ ।”

କଥା ଶୁଣିଯା ଅଜୟ ମୁଢ଼ ହଇଯା ଗେଲ, ବୃଷ୍ଟିର ସଙ୍ଗେ ଏହି କଥା କଯାଟି ମିଲିଯା ଆକାଶେ ଓ ମନେ ଏମନ ଏକଟି ମାଧୁର୍ୟ ବିଷ୍ଟାର କରିଲ ଯେ, କ୍ଷଣକାଲେର ଜନ୍ୟ ମେଲା ଅଭିଭୂତ ହଇଯା ରହିଲ ।

ପରମୁହୂତେଇ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଟେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ : “ଭାରତବର୍ଷ ବହୁ ବନ୍ସର ଧରେ’ ସ୍ଵାଧୀନତାର ସାଧନା କରଛେ, ସେ ଖବର ତୁମି ରାଖ?”

ଏକଟୁ ହାସିଯା ନମିତା ବଲିଲ,—“ରାଖି ବୈ କି ।”

—“କିନ୍ତୁ କେନ ସଫଳ ହଚେ ନା ଜାନ?”

—“କେନ?”

—“ଆମରା ଏତ ସବ ଛୋଟଖାଟୋ ଶାସନ ଓ ସଂକାରେର ଦାସତ୍ତ କରଛି ଯେ ବେଳେ ଏକଟା ମୁକ୍ତିର ପଥେ ଆମାଦେର ପଦେ-ପଦେ ବାଧା ଘଟଛେ । ଆମରା ଯେ ମନ୍ଦିର-ବେଦୀ ଗଡ଼ତେ ଚାଇ ତାର ଥେକେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବଲେ’ ଅନେକ କାଉକେ ସରିଯେ ରାଖି । ନିଜେର କାହେ ମୁକ୍ତ, ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ନା ହତେ ପାରଲେ ବାହିରେ ମୁକ୍ତି ଆମରା କି କରେ ପେତେ ପାରି ବଲଲ? ପ୍ରକୃତିର ରାଜ୍ୟ ସବ କିଛୁଇ ନିୟମାଧୀନ—ଆମାଦେର ବେଳାଯଇ ତାର ସ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟବେ ସେଟା ଆମାଦେର ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦୁରାଶା । ଆମରା ସମାଜେ ଛ’ଶୋ ଛତ୍ରିଶଟା ଦେଓୟାଲ ଗେଁଥେ ଏକେ ଅନ୍ୟେର ଥେକେ ପୃଥକ ହେଁ କୋଟି କୋଟି ସ୍ଵାର୍ଥପରତାର ସର୍ବ ବାଧାବୋ, ସମାଜଗଠନେ ସୁବିଧେ ନା ଦିଯେ ନାବୀକେ ରାଖବ ପଦଦଲିତ, ଚାଷା-ମଜୁରକେ ରାଖବୋ ପାଇୟର କ୍ରୀତଦାସ ଆର ହାତେର କ୍ରୀଡ଼ନକ—ଆମରା କି କରେ ବୃହତ୍ତର ସ୍ଵାଧୀନତାର ଦାବି କରତେ ପାରି? ତାର ମାନେ, ସାଫଳ୍ୟ ଆମାଦେର ସେଇଦିନଇ ଅନିବାର୍ୟ ନମିତା, ଯେଦିନ ଆମରା ପ୍ରତ୍ୟେକେ ବର୍ତ୍ତମାନେର ଏହି ଶୂନ୍ୟ ନା ଥେକେ ଏକ ହେଁ ଉଠେଛି । ଆମରା ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଯଦି ଏକ ହିଁ, ତବେ କେଉ ଆର ଏକାକୀ ଥାକବେ ନା । ତେତ୍ରିଶ କୋଟି ଶୂନ୍ୟ ଯୋଗ ଦିଲେ ସେଇ ଶୂନ୍ୟଟି ଥେକେ ଯାବେ—ଶତ ଯୋଗବଲେଓ ସେଇ ଯୋଗଫଳ ତୁମି ବଦଳାତେ ପାରବେ ନା କଥନୋ ।”

ଖାନିକ ଥାମିଯା ଅଜୟ ଆବାର କହିଲ,—“ହଁ, ବିଦ୍ରୋହ କରବାର ଯୋଗ୍ୟତା ତୋମାର ନେଇ— ନିଜେର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ତୋମାର ଏହି ଜ୍ଞାନଟୁକୁ ଆହେ ବଲେ ତୋମାର ଓପର ଶନ୍ଦା ଆମାର ବେଳେ ଗେଲୋ । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଯୋଗ୍ୟତା ତୋମାକେ ଅର୍ଜନ କରତେ ହବେ । ତୁମି ଚମ୍କେ ଉଠୋ ନା । ଯୋଗ୍ୟ ନା ହେଁ ଆଜ ଯଦି ତୁମି ସଂସାରେର ବିରଂଘାଚରଣ କର, ସେଟା ତୋମାକେ ଶୋଭା ପାବେ ନା ବଲେଇ ଲୋକେର ଚୋଖେ ଲାଗବେ ପ୍ରଥର ଦୃଷ୍ଟିକଟୁ, ଏବଂ ସ୍ଵଯଂ ଆମି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଲବବା ଅନ୍ୟାଯ—

ତୋମାକେ ଧିକ୍କାର ଦେବବ । କିନ୍ତୁ ଯେଦିନ ତୁମି ଆଉର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଏଣ୍ଟର୍‌ପାଲିନୀ ହୟେ ଉଠେ ଏହି ସବ ତୁଚ୍ଛ ସଂକାର ଓ ମିଥ୍ୟାଚାରକେ ଛୁଡ଼େ ଫେଲେ ବାଇରେ ବେରିଯେ ଆସବେ—ସେଦିନ ସବାରଇ ଆଗେ ଯାର ପ୍ରଣାମ ପାବେ ସେ ଆମାବ ।”

ନମିତାର ହଦୟ ଉଦ୍ଦେଲ ହଇଯା ଉଠିତେଛିଲ; ଧୀର ସଂୟତକଟେ ମେ କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ସମାଜେର ବିରଳକୁ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣଟାଇ କି ବଡ଼ୋ କୀର୍ତ୍ତି ହବେ?”

—“ଯାକେ ତୋମାର ଏଥିନ ମାତ୍ର ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ ମନେ ହଚ୍ଛେ, ତଥିନ ଦେଖିବେ ସେଇ ତୋମାର ଜୀବନ । ତଥିନ ଯେତା ତୋମାର କାହେ ଏକାନ୍ତ ସହଜ, ନ୍ୟାୟ ଓ ସ୍ଵାଭାବିକ ମନେ ହବେ—ସେଟାଇ ଅନ୍ୟେର ମତେ ହବେ ଅନ୍ୟାୟ, କେଉଁ-କେଉଁ ବା ତାର ସଂଜ୍ଞା ଦେବେ ପାପ । ପରେର ପାଯେର ସଙ୍ଗେ ପା ମିଲିଯେ ଚଲିବାର ଜନ୍ୟେ ଆମରା ହାଟତେ ଶିଖିନି । ଅନବରତ ସୀମାରେଖା ଟେନେ-ଟେନେ ଜୀବନକେ ଆମରା କୁଣ୍ଡିତ ଓ ସଙ୍କ୍ଷିର୍ଣ୍ଣ କରେ ରେଖେଛି ବଲେଇ ଆମରା ଅହର୍ନିଶ ପ୍ରତିବେଶୀଦେର ସଙ୍ଗେ ସାଦୃଶ୍ୟ ବାଁଚିଯେ ଚଲିତେ ଚାଇ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନେର ପରିଧିକେ ବିନ୍ତୁତ କରେ ଦିତେ ଥାକ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ସାଧନାୟ ତୁମି କ୍ରମୋନ୍ନତି ଲାଭ କର, ଦେଖିବେ ତୁମି ଅନ୍ତିମ ହୟେ ଉଠେଇଁ । ତାକେ ଯଦି ବିଦ୍ରୋହ ବଲ, ଆମରା ସେଇ ବିଦ୍ରୋହ ନିଶ୍ଚଯାଇ କରିବ । ତଥିନ ବିଦ୍ରୋହ ନା କରାଟାଇ ହବେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା ।”

ଶର୍ଦ୍ଦିକାଲେର ବୃକ୍ଷି ସ୍ଵନ୍ନାୟୁ—ଅନେକଟା ନାରୀର ଭାଲବାସାର ମତ । ବୃକ୍ଷିର ପରେ ଆକାଶ ଆବାର ମ୍ଲିଙ୍କ ଓ ବେଦନାତୁର ଚୋଥେର ମତ ଭାବଗଭ୍ରାର ହଇଯା ଉଠିଯାଇଛେ । ଆବାର କଥା ସୁରୁ ବରିତେ ଦେଇ ହିତେଛିଲ । ଚୁପ କରିଯା କତ କ୍ଷଣ କାଟିଲ କାହାରୋ କିଛୁ ଖେଯାଲ ଛିଲ ନା । ହଠାତ୍ ଅଜୟ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ : “ସମସ୍ତ ଦିନ ତୁମି କି କରେ କାଟାଓ?”

ବନ୍ଦନ୍ତ୍ୟୋଗ୍ମୋ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ନିମେଷେ ନମିତାର ଘୋର କାଟିଲ ବୁଝି,—ଆବାର ସେ ତାହାର ନିରାନନ୍ଦ ପୃଥିବୀର ମୁଖେମୁଖି ଆସିଯା ଦାଁଡାଇଯାଛେ । କହିଲ,—“କି କରେ ଆର କାଟାଇ? କାଜ କର୍ମ କରି ଆର ସୁମୁଇ ।”

—“ଏ ରକମ କରେ’ କଦିନ କାଟାବେ? ତୋମାର ମୁଖେ ସେଇ ଅସାର ଉତ୍ତରଟା ଆମି ଶୁଣତେ ଚାଇ ନା । ବଲତେ ଚାଇ, ଏମ୍ବିନ କରେ ଅମୂଳ୍ୟ ସମୟ ଅପବ୍ୟୟ କରେ ତୋମାର କୋନ ପରମାର୍ଥ ଲାଭ ହଚ୍ଛେ?”

—“କିନ୍ତୁ ଏ ଛାଡା ଆମାର ଆର କୀ-ଇ ବା କରବାର ଆଛେ?”

—“ତୁମି ପଡ଼ ନା କେନ? ସୁମିକେ ଦିଯେ ତୋମାକେ ଯେ ଏକଟା ବହି । ପାଠିଯେଛିଲୁମ ତା ପଡ଼େଛିଲେ?”

ନମିତାର ମୁଖେ ଅନ୍ଧ ଏକଟୁ ହାସି ଦେଖା ଦିଲ; କହିଲ,—“ତା ପଡ଼ା ବାରଣ ହେଁ ଗେଛେ ।”

—“ବାରଣ ହେଁ ଗେଛେ? କାରଣ?”

—“କାରଣ, କାକା ଓ-ସବ ଉପନ୍ୟାସ-ପଡ଼ା ନିଷେଧ କରେଛେନ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ । ଅଚ୍ଛିତ୍ତରୁମ୍ଭାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅଜୟ ଅସହିଷ୍ଣୁଳ ହଇୟା ଉଠିଲ; “ଉପନ୍ୟାସ? ଓ ତ’ ଏକଟା ଇତିହାସ ମାତ୍ର—ଶାଦା ସତ୍ୟ ସ୍ଥଟନା । ଆର, ମାଛ ମାଂସ ମଣ୍ଡର ଡାଲେର ମତ ଉପନ୍ୟାସଙ୍କ ତୋମାଦେର ନିଷିଦ୍ଧ ନାକି? ମନୁର କୋନ୍ ଅଧ୍ୟାୟେ ତା ଲେଖା ଆଛେ?”

ନମିତାର କଞ୍ଚକରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଭାସ ସ୍ପଷ୍ଟ ହଇୟା ଉଠିଲ : “ଆମାକେ ଗୀତା ପଡ଼ିତେ ବଲେଛିଲେନ । ସଂକ୍ଷିତ ଶଦ୍ରକପଇ ଜାନି ନା ତା ତାର ମାଥାମୁଣ୍ଡ ଆମି କି ବୁଝାବୋ ଛାଇ? ଓଟା ଆମାର ଚମକାର ସୁମୁବାର ଓସୁଧ ହେୟାଇ ।”

ଆରୋ ଏକଟୁ କାହେ ସରିଯା ଆସିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ଏଟା ତୋମାର କାହେ ଜୁଲୁମ ମନେ ହୁଏ ନା?”

—“ଜୁଲୁମ କିସେ?”

—“ମାନୁଷକେ ଭାଲୋ କରାର ମଧ୍ୟେ ଏକଟା ପରିମାଣ ଜ୍ଞାନ ଥାକା ଉଚିତ । ଜାମାଇବାବୁକେ ଏକଥାନା ଟିଗୋନୋମେଟ୍ରିର ବହି ଦିଯେ ଆଁକ କଷତେ ବଲ ନା ।”

—“କିନ୍ତୁ ଧର୍ମଗ୍ରହ ଛାଡ଼ା ଆର ଆମାଦେର ପାଠ୍ୟ କୀ ହତେ ପାରେ?”

—“ଆମାଦେର ଆମାଦେର କରେ ତୁମି ନିଜେକେ ଏକଟା ଗଣ୍ଡିର ମଧ୍ୟେ ଟେନେ ଏନେ ଛୋଟ କରେ ତୁଳଚ କେନ? ତୁମି କି ମାନୁଷ ନଓ? ତୋମାର କପାଳେ ସିଦ୍ଧର ନେଇ ବଲେଇ ଯେ ତୋମାର

ବନ୍ଦମୁଖୀ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକଟିକ୍ ପ୍ରମାଣିତ । ଉପନ୍ୟାସ

ଜୀବନଧାରଣେ କୋଣୋ ସୁଖ ଥାକବେ ନା—ଏ ଯାରା ତୋମାକେ ବୋଲାତେ ଚାଯ ତାରା ତୋମାର ଆତ୍ମାର ଅତ୍ୟାଚାରୀ । ତାଦେବ ତୁମି ମେନୋ ନା । ଆମି ଆଛି ତୋମାର ବନ୍ଧୁ । କୀ କରେ ସମୟ କାଟାବେ? ଖୁବ କରେ ପଡ଼େ । ପ୍ରଥମତ ତାଇ ପଡ଼େ । ଯା ବୁଝାତେ ବ୍ୟାକରଣ ଲାଗେ ନା, ଲାଗେ ଶୁଣୁ ଅନୁଭୂତି । ଯେମନ ଧରୋ କବିତା । ତୋମାକେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହତେ ହବେ ।”

ନମିତା ଏକଟୁ ଭାତ ହଇଯା ବଲିଲ,—“କିସେର ଜନ୍ୟେ?”

—“ନିଜେକେ ଆବିଷ୍କାର କରବାର ଜନ୍ୟେ ।”

—“ଓ-ସବ କଥାର ମାନେ ଆମି ବୁଝି ନା ।”

—“ସେ ବୋଲବାର ସମୟଟୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୋମାକେ ଅପେକ୍ଷା କରତେ ହବେ । ଆମି ଆନଛି ବହି । ଜୀବନକେ ଦେଖବାର ଜନ୍ୟେ ବହି ହଚ୍ଛେ ବାତାଯନ, ସେ ବାତାଯନ ଦିକେ ଦିକେ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରେ ଦିତେ ହବେ ।” ବଲିଯା ଦ୍ରୁତପଦେ ଅଜୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ହଇଯା ଗେଲ ।

ମଧ୍ୟରାତ୍ରେ ନମିତା ଆବାର ଘୁମ ହିତେ ଉଠିଯା ବାରାନ୍ଦାର ଧାରଟିତେ ଆସିଯାଛେ । କରେକବାର ବୃଷ୍ଟି ହଇଯା ଯାଇବାର ପରେଓ ଆକାଶେର ସ୍ତରିତ ଭାବଟା ଏଖନୋ କାଟିଯା ଯାଯ ନାହିଁ—ସେଇ ନିରାନନ୍ଦ ବିବରଣ ଆକାଶେର ତଳେ ସମସ୍ତ ଶହରଟା ଯେନ ଅବସନ୍ନ ହଇଯା ବିମାଇତେଛେ—ପୃଥିବୀ ଆର ଚଲିତେ ପାରିତେଛେ ନା । ବିକାଳ ହିତେ ନମିତାର ମନ-ଓ ରାତରେ ଆକାଶେର ମତ ଘୋଲାଟେ ହଇଯା ରହିଯାଛେ—ନାନା ସମସ୍ୟା ଓ ସଂକ୍ଷାରେର ଆବର୍ତ୍ତେ ପଡ଼ିଯା ସେ ହାଁପାଇଯା

ଉଠିତେଛିଲ । ତାହାର ଜୀବନେର ଭବିଷ୍ୟତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଲି ସେଣ ତାହାକେ ଆର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାକିତେ ଦିବେ ନା—ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଫଳବାନ ହଇବାର ଜନ୍ୟ ତାହାକେ ଉଦସ୍ତ କରିଯା ତୁଳିଯାଛେ । ଏହି ଆୟବିଶ୍ୱତିମଯ ଆରାମ ତାହାକେ ଆର ପୋଷାଇବେ ନା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦୁଃଖେର ଆରାମକେ ଶତଧା ବିଦୀର୍ଘ କରିଯା ନବଜୀବନେର ଝଡ଼ ଆସିବେ କବେ?

ହୃଦୟ ତାହାର ଖେଯାଳ ହଇଲ ରାସ୍ତାଯ କେ ଏକଜନ ପାଇଚାରି କରିତେଛେ । ଆଜ ତାହାର ଚୋଖ କୌତୁଳୀ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ, ଭାଲୋ କରିଯା ଠାହର କରିଯା ଦେଖିଲ, ଅଜୟ । ରୋଜଇ ତ' ଏହି ସମୟ ଏମନି ଏକଟି ଲୋକ ରାସ୍ତାଯ ଘୋରାଘୁରି କରେ, ଏମନ କରିଯା କୋନ ଦିନଇ ସେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରେ ନାହିଁ । ଏତ ଦିନେର ସେଇ ଲୋକଟିଇ ସେ ଅଜୟ ଇହାର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଲେଶମାତ୍ର ସନ୍ଦେହଓ ତାହାର ମନେ ରହିଲ ନା ଏବଂ ଏହି ବିଶ୍ୱାସଟୁକୁକେଇ ଅନ୍ତରେ ଲାଲନ କରିତେ ଗିଯା ନିମେଷେ ନମିତା ରୋମାଞ୍ଚିତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଆଜ ଦୂର ହିତେ ଅଜୟକେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଯା ଦେଖିବାର ଜନ୍ୟ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟି ଏକାଗ୍ର ହଇଯା ଉଠିଲ ଏବଂ ଏମନ ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ଚାହିୟା ଥାକାଟାର ମଧ୍ୟେ କୋଥାଓ ସେ ଏତୁକୁ ଅସୌଜନ୍ୟ ଥାକିତେ ପାରେ, ତାହା ତାହାର ସୁନ୍ଦରରେଓ ମନେ ହଇଲ ନା । ଲୋକଟିକେ ଅଜୟ ଜାନିଯା ଚୋଖ ଫିରାଇଯା ଲହିଲେ ଏହି ରାତ୍ରି ବୋଧ କରି ଆର କାଟିତ ନା । ଚଲିତେ ଚଲିତେ ଅଜୟ ଯଥନ ମୋଡେର ଗ୍ୟାସ-ପୋସଟେର କାଛେ ଆସିତେଛେ, ତଥନ ଅନତିସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋତେ ତାହାକେ ଏକଟୁ ଦେଖିଯା ଲହିତେ ନା ଲହିତେଇ ଅନ୍ଧକାର ଆସିଯା ସବ କାଳୋ କରିଯା ଦିତେଛେ । ତବୁ ଯେଉଁକୁ ସେ ଦେଖିତେ ପାଇତେଛେ ନା, ସେଇଟୁକୁର ଜନ୍ୟଇ ତାହାର ମନ ଉଚାଟନ ହଇଯା ଉଠିଲ ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରହଣମୂଳ୍ୟାଙ୍କଣ ପ୍ରକାଶନ ପରିଷଦ୍ ଉପନ୍ୟାସ

କାକିମାର ଛୋଟ ଖୁକିଟା ଅଭ୍ୟାସମତ ଚେଚାଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ଏକଟା ହାତ-ପାଥା ଦିଯା କାକିମା ତାହାକେ ଖୁବ ପିଟାଇତେଛେ : “ମର ମରୁ ଶୁଣି । ସାରା ଥିଯେଟାର ଜାଲିଯେ ଏସେ ହାରାମଜାଦିର ଏଖନୋ କାନ୍ଦା ଥାମେ ନା । କୋନୋ ଦେବୀର କୃପା ହଲେଓ ତ’ ବେଁଚେ ଯାଇ ।”

ପାଶେର ଖାଟ ହଇତେ କାକା ହାକିଲେନ : “ନମି ଉଠେ ଆସେ ନା କେନ?”

କାକିମାର ଉତ୍ତର ଶୋନା ଗେଲ : “ଧ୍ୱମୁସସା ହୟେ ଗିଲତେଇ ପାରେ ସବ । ନମି ଆସବେନ! ମାୟେ-ବିଯେ ଦିବି ନାକେ ତେଲ ଦିଯେ ସୁମୁଚ୍ଛେ । ପରେର ପଯସାଯ ଖେଳେ ଡାନିଓ ନବାବେର ବେଟି ହୟେ ଓଠେ । ‘

ଏହିବାର ସାମନେର ଘର ହଇବେ ମା’ର ଡାକ ଅସିଲ : “ନମିତା ।”

ଅଜଗର ସାପେର ମତ କୁଣ୍ଡଲୀ ପାକାଇଯା ବିପୁଲ ରାଜପଥ ସୁମାଇଯା ରହିଯାଛେ; ଆକାଶ ନିର୍ବାକ, ଅନ୍ଧେର ଚକ୍ର ମତ ସକ୍ଷେତରୀନ, ଗନ୍ଧୀର । ଅଜଯ ଆରେକବାର ମୋଡ଼ ଫିବିଯା ଗ୍ୟାସ-ପୋସଟେର ତଳା ଦିଯା ସୁରିଯା ଆସିଲ, ଆବାର ଚଲିଯାଛେ । ଦେୟାଲେର ପ୍ରାନ୍ତୁକୁ ଘେଁସିଯା ବସିଯାଓ ତାହାକେ ଆର ଦେଖା ଗେଲ ନା, ଫିରିତେ ଆବାର ଏକ ମିନିଟ ଲାଗିବେ । ନା, ଖୁକିକେ କାଁଧେ ଫେଲିଯା ହାଁଟିଯା-ହାଁଟିଯା ସୁମ ପାଡ଼ାଇତେ ହଇବେ । ଅଜଯେର ଚୋଖେ କି ସୁମ ନାଇ? ନା, ନମିତାକେ ଉଠିତେ ହଇଲ ।

৯. শেজগ়ায়ে বুঝিয়া উঠা হোয়

অজয়কে বুঝিয়া উঠা ভার। সেই যে সেদিন দুই হাতে করিয়া কতকগুলি বই পায়ের কাছে নামাইয়া দিয়া চলিয়া গিয়াছে, তাহার পর আর দেখা হয় নাই। অথচ এমন কতকগুলি মুহূর্ত খুঁজিয়া পাওয়া কখনই মুক্ষিল হইত না যখন উদ্যত শাসনের উপদ্রব একটু শিথিল ছিল। একদিন এমন করিয়া সমস্ত হৃদয়ে সংশয়ের ঝড় তুলিয়া সহসা নির্লিপ্ত হইয়া যাইবার কারণ কি, নমিতা কিছুই বুঝিতে পারিল না। নিজে গিয়া যে অজয়কে কিছু জিজ্ঞাসা করিবে, তাহা ভাবিতেও তাহার ভয় করে—সমস্ত সংসারের চোখে সেটা একটা বীভৎস অবিনয় মনে করিয়া সে নিবৃত্ত হয়, দ্বিগুণ মনোযোগ দিয়া বইগুলিকে আঁকড়াইয়া ধরে। সুমিকে ডাকিয়া জিজ্ঞাসা করিল,—“তোর জয়-দা কি করছে রে?”

সুমি বলিল,—“কাল রাতে বাড়ি ফেরে নি। দু'দিন আমার সঙ্গে দেখা নেই।”

অজয়ের জন্য নমিতার মনে উদ্বেগ ও সহানুভূতি পুঁজিত হইয়া উঠিল। সংসারের দৈনন্দিন চলা-ফেরার সঙ্গে তাহার একটুও মিল নাই, দূর হইতে অজয়ের ব্যবহারের এই প্রকাণ্ড অসঙ্গতিটা নমিতা লক্ষ্য করিয়াছে। কখন যে অজয় বাড়ি আসে তাহার ঠিক নাই, দুই দিন হয় ত' আসিলই না, স্নান না করিয়াই হয় ত' ভাতের থালা লইয়া গিলিতে বসে, মধ্যরাতে কল হইতে জল পড়িতেছে শুনিয়া কাকিমার আদেশে কল বন্ধ করিতে আসিয়া দেখিয়াছে, অজয় স্নান করিতেছে— আর অগ্রসর হয় নাই। এই সব

ନିୟମବହିର୍ଭୂତ ଆଚରଣେ ଦିଦିର ମୁଖେ ତିରଙ୍କାରେରେ ଆର ବିରାମ ଛିଲ ନା, ତବୁ ଏହି ଛେଳେଟି ସମସ୍ତ ଅଭିଯୋଗ ଆଲୋଚନାଯ କାନ ନା ପାତିଯା ଦିବି ଆତ୍ମସମ୍ମାନ ଲହିୟା ଏହି ବାଢ଼ିତେହେ କାଳାତିପାତ କରିତେଛେ । ଅଜୟକେ ନମିତାର ମନେ ହୟ ଅସାଧାରଣ, କୋନୋ ଅଭ୍ୟାସ ବା ନିୟମେର ସଙ୍ଗେଇ ସେ ନିଜେକେ ଖାପ ଖାଓୟାଇତେ ପାରିବେ ନା । ତାହାକେ ଦେଖିଯା ମନେ ହୟ ସେ ଯେନ କି-ଏକ କଠୋର ସାଧନାୟ ଲିପ୍ତ, ଏକା-ଏକା ସଂଗ୍ରାମ କରିତେ ତାହାର ନିଜେର ଶକ୍ତି ଯେନ ଆର କୁଳାଇତେଛେ ନା—ତାହାର ଲଲାଟେ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ତୀର ଦୀପ୍ତି ଥାକିଲେଓ ଦୁଇ ଚୋଖେ ଏକଟି ଔଦ୍ଦାସ୍ୟମୟ କ୍ଲାନ୍ତିର ଭାବ ଆଛେ । କ୍ଷଣେକେର ଜନ୍ୟଓ ସଂସାରେର କାଜକର୍ମେର ଫାଁକେ ଅଜୟକେ ଦେଖିତେ ପାଇଲେ ନମିତା ଯେନ ତାହାର ଅନ୍ତରେର ଏହି ଅନ୍ତହୀନ କ୍ଲାନ୍ତିକର ସଂଗ୍ରାମେର ଇତିହାସ ଏକ ମୁହଁତେହେ ପଡ଼ିଯା ନେଯ । ମନେ ହୟ ଅଜୟକେ କୋନୋ କାଜେ ସାହାଯ୍ୟ କବିତେ ପାରିଲେ ସେ ଧନ୍ୟ ହିୟା ଯାଇତ । କିନ୍ତୁ ଯେ ଦୁଇ ହାତେ ସବେଗେ ନାଡ଼ା ଦିଯା ତାହାକେ ଏମନ କରିଯା ଜାଗାଇୟା ଦିଲ, ସେ ସହସା ଆବାର ଅପରିଚିଯେର ଅନ୍ଧକାରେ ଧୀରେ-ଧୀରେ ଅପସୃତ ହିୟା ଯାଇବେ, ଇହା ଭାବିତେ ନମିତା ଚୋଖେ ଯେନ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖିତେ ଲାଗିଲ ।

ସେଦିନ ଦୁପୁରେର ଖାଓୟା-ଦାଓୟା ଚୁକିଯା ଗେଲେ ପ୍ରାୟ ଏକଟାର ସମୟ ଏକ ମାଥା ରକ୍ଷ ଚାଲ ଲହିୟା ଅଜୟ ଆସିଯା ନୀଚେର ଉଠାନଟୁକୁତେ ଦାଁଡ଼ାଇୟା ହାଁକ ଦିଲ : “ଦିଦି ହାଁଡ଼ିତେ ଭାତ ଆଛେ?”

ଦିଦି ତଥନ ଦିବାନିନ୍ଦା ଭୋଗ କରିତେଛିଲେନ, ତାଇ ଏକ ଡାକ ଯଥେଷ୍ଟ ନୟ । ଅଜୟ ଆବାର ଡାକ ଦିଲ । ପାଶେର ଘରେ ନମିତା ଦେଯାଲେ ପିଠ ରାଖିଯା ଅଭିଧାନେର ସାହାଯ୍ୟ ଏକଟା ରୁଷୀଯ ଉପନ୍ୟାସେର ମର୍ମୋଦୟାଟନ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିତେଛିଲ, କ୍ଷୁଧିତ ଅଜୟେର ଡାକ ଶୁନିଯା ସେ

ଧଡ଼ମଡ଼ କରିଯା ଉଠିଲ । ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଗିଯା ସୁମନ୍ତ କାକିମାର ପାଯେ ନାଡ଼ା ଦିଯା ତାଙ୍କକେ ଜାଗାଇଯା ତୁଳିଲ । ଏହି ବ୍ୟବହାରଟାଓ ଯେ ତାହାର ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରର ଠିକ ଅନୁଯାୟୀ ହ୍ୟ ନାହିଁ ତାହା ମେ ଜାନିତ, କିନ୍ତୁ କୁଧାର ସମୟ ଅଜୟ ଦୁଇଟା ଭାତ ଚାହିତେ ଆସିଯାଛେ, ଏହି ଖବର ପାଇୟା ମେ କିଛୁତେଇ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ଉଦ୍ଦୀନ ହଇଯା ବସିଯା ଥାକିତେ ପାରିଲ ନା ।

କାକିମା ଉଠିଯା ଜାନାଲା ଦିଯା ମୁଖ ବାଡ଼ାଇଯା ତୀଙ୍କକଟେ ବଲିଯା ଉଠିଲେନ,—“ଏହି ଅସମୟେ କେ ତୋର ଜନ୍ୟ ଭାତେର ଥାଲା ନିଯେ ବସେ ଥାବେ ଶୁଣି? ରାତେ କୋଥାଯ ପଡ଼େ ଛିଲି? ତୁଇ ତୋର ଖୁସି-ମତ ଯା-ତା କରବି, କଥନ ଖାବି କଥନ ଖାବି ନେବସେ ବସେ’ କେ ତାର ହିସେବ ରାଖବେ? ଆମି ବାଡ଼ିତେ ବାବାକେ ଲିଖେ ଦିଚ୍ଛି—ଏରକମ ହଲେ ତୋମାର ଏଖାନେ ଆର ପୋଷାବେ ନା । ସଂସାରେର ସୁବିଧେ ନା ଦେଖେ ନିଜେର ଖେୟାଲମାଫିକ ଚଳା-ଫେରା କରତେ ଚାଓ, ହୋଟେଲ ଆଛେ ।”

ଏତ କଥାଯାଙ୍କ ଅଜ୍ୟେର ଶୈର୍ଯ୍ୟ ଏକଟୁଓ ଟଲିଲ ନା—ଏ-ସବ କଥା ଯେନ ତାହାର ଏକେବାରେଇ ଗ୍ରାହ କରିବାର ନଯ । ସେ ପରିଷାର ସହଜ ଗଲାଯ କହିଲ,—“ବେଶ ତ’ ନାହିଁ ପେଲୁମ ଭାତ—ଚୌବାଛାଯ ଜଳ ଆଛେ ତ’? ମ୍ରାନ କରତେ ପାରଲେଇ ଆମାର ଅର୍ଧେକ ଖିଦେ ଯାବେ । ଯାଃ, ଜଳଓ ନେଇ । ଆମି ଏଖନ ଆବାର ବେରଙ୍ଗଛି, ଦିଦି । ସନ୍ଦେଶର ସମୟ ଆସତେ ପାରି, ତଥନ ଦୁମୁଠୋ ଭାତ ପେଲେଇ ଆମାର ଚଲବେ ।” ବଲିଯା ଅଜୟ ସେଇ ଅଭୁତ ଅବସ୍ଥାଯାଇ ବାହିର ହଇଯା ଗେଲ ।

ବିଡ଼ବିଡ଼ କରିତେ କରିତେ କାକିମା ଜାନାଲା ହଇତେ ଫିରିଯା ଆସିଯା ଆବାର ଶୟ୍ୟ ଲଇଲେନ, କିନ୍ତୁ ନମିତାର ମନେ କୋଥାଯ ବା କେନ ଯେ ବ୍ୟଥା କରିଯା ଉଠିଲ, ତାହା ମେ ଭାଲ କରିଯା

ବୁଝିତେ ପାରିଲ ନା । କାକିମାର ଏହି ବ୍ୟବହାରେ ତାହାର ନିଜେରଇ ଆର ଲଜ୍ଜାର ଶେଷ ଛିଲ ନା—
ଏ-ସବ କ୍ଷେତ୍ରେ ପ୍ରତିବାଦ ବା ପ୍ରତିବିଧାନ କରିବାର ତାହାର କୋନୋଇ ଅଧିକାର ନାହିଁ । ତବୁ
ସତଦୂର ସନ୍ତବ କର୍ତ୍ତ୍ଵର କୋମଳ କରିଯା ମେ କହିଲ, “ନା ଖେଯେ ବାଡ଼ି ଥେକେ ଚଲେ ଗେଲେନ ।
ସାମାନ୍ୟ ଦୁଟୋ ଫୁଟିଯେ ଦିଲେ ହତ ନା?”

ଏକେ ନମିତାଇ ଅକାରଣେ ତାହାର ସୁଖନିଦ୍ରାର ବ୍ୟାଘାତ ହଇଯାଛେ, ତାହାର ଉପର ତାହାର ମୁଖେର
ଉପର ଅଜ୍ୟେର ହଇଯା ମେ ଓକାଲତି କରିତେ ଚାଯ—କାକିମା ଜୁଲିଯା ଉଠିଲେନ : “ତୋର
ଆବାର ଆଦର ଉଥିଲେ ଉଠିଲୋ କେନ? ତୁଇ ଯେ ଦିନ-କେ-ଦିନ ବଡ଼ ବେହାୟା ହଚ୍ଛ ।”

ନିଜେର ଉପର ସମନ୍ତ ତିରକ୍ଷାର ଓ ଲାଞ୍ଛନା ନମିତା ନୀରବେ ସହ୍ୟ କରିଯାଛେ, କିନ୍ତୁ ଅଜ୍ୟେର
ମଙ୍ଗେ ସଂଖିଷ୍ଟ କରିଯା ଏହି ହୀନ ବାକ୍ୟବ୍ରତଙ୍ଗା ମେ ସହିତେ ପାରିଲ ନା । ତବୁ ସ୍ଵଭାବସୁଲଭ ବିନ୍ୟ
କରିଯାଇ କହିଲ,—“ନା ଖେଯେ ବାଡ଼ି ଥେକେ କେଉ ଚଲେ ଗେଲେ ବାଡ଼ିର ମଙ୍ଗଳ ହୟ ନା ଶୁନେଛି—
ସଂସାରେ ଶ୍ରୀ ଥାକେ ନା ।”

କଥାର ତାଃପର୍ୟେ ଯତଟା ନା ହୋକ, ନମିତା ଯେ ଆବାର ତାହାର କଥାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଲ, ଏହି
ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଖିଯା କାକିମା ରାଗେ ଏକେବାରେ ବିଚାନାର ଉପର ଉଠିଯା ବସିଲେନ; ସୁର ଚଡ଼ାଇଯା
ଦିତେ ହଇଲ : “ବାଡ଼ିର ମଙ୍ଗଳ ହବେ ନା ମାନେ? ତୁଇ ଆମାର ସମନ୍ତ ବାଡ଼ିକେ ଶାପ ଦିଚ୍ଛିସ
ନାକି? ନିଜେ ସ୍ଵାମୀ ଖେଯେ ଶାକଚୁନି ମେଜେ ପରେର ମଙ୍ଗଲେ ତୋମାର ହିଂସେ ହଚ୍ଛ ।” ଧୀର-କଟ୍ଟେ
ନମିତା କହିଲ,—“ଅମନ ଯା-ତା ବଲଲ ନା କାକିମା ।”

—“କେନ ବଲବୋ ନା ଶୁଣି? ସଂସାରେ ଶ୍ରୀ ଥାକବେ ନା? ଶ୍ରୀ ଆଛେ ତୋମାର କପାଳେ!”

ଗୋଲମାଲ ଶୁଣିଯା ନମିତାର ମା ଉଠିଯା ଆସିଲେନ । ତାହାକେ ଶୁନାଇବାର ଜନ୍ୟ କାକିମା ଗଲାଯ ଆରୋ ଶାନ୍ ଦିତେ ଲାଗିଲେନ : “ଆମାର ଭାଯେର ଜନ୍ୟ ଏତଇ ଯଦି ତୋର ମନ ପୁଡ଼ିଛିଲ ହତଭାଗୀ, ନିଜେ ଗିଯେ ମାଛ ମାଂସ ବେଁଧେ ଦିଲି ନେ କେନ? କ୍ଷୀରେର ପୁଲି ତୈରି କରେ ଦିତି ବସେ’ ବସେ ।”

ନମିତା ନିଃଶବ୍ଦେ ନିଜେର ସରେ ଫିରିଯା ଆସିଲ । ଶୁଣିତେ ପାଇଲ ମା-ଓ କାକିମାର ପକ୍ଷ ଲହିୟା ତାହାକେଇ ମନ୍ଦ ବଲିତେଛେ । ମା’ର ଏଇ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାର କାକିମାର ବିରୋଧିତା କରିବାର ଉପାୟ ଛିଲ ନା, ତାଇ ତାହାକେ ବାଧ୍ୟ ହଇୟା କାକିମାର ଏଇ କଟୁବାକ୍ୟେ ସାଯ ଦିତେ ହଇତେଛେ । ଆର-ଆର ଦିନ ତିରକୃତ ହଇୟା ନମିତା ନିଜେକେ ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟର୍ଥ ମନେ କବିଯା ଚୋଖେର ଜଳ ଫେଲିତ, ଆଜ ସେ ବୁଝିଲ, ଏହିଭାବେ ଏହି ଅନ୍ୟାଯ ବରଦାସ୍ତ କରା ତାହାର ଆୟୁଷମ୍ବାନେର ଅନୁକୂଳ ହଇବେ ନା । ନାରୀ ଏବଂ ପରାବଲଞ୍ଚୀ ହଇୟାଛେ ବଲିଯାଇ ଯେ, ତାହାକେ ମାଥା ପାତିଯା ଚିରକାଳ ଏହି ଘୃଣ୍ୟ ନିର୍ଯ୍ୟାତନ ସହିତେ ହଇବେ ଏବଂ ଆୟୁଷମ୍ବାନେ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦିଯା ଏକଟା ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ଜନ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଷା ପାଇବେ ନା, ତାହା ଭାବିତେ ତାହାର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗପ୍ରତଞ୍ଜ ଜ୍ବାଲତେ ଲାଗିଲ । କିନ୍ତୁ ସମ୍ପ୍ରତି ତାହାର କୋନୋ ପ୍ରତିକାର ନାଇ—ତବୁ ମନେ ମନେ ଏହି ଏକଟା ବିଦ୍ରୋହତାବ ପୋଷଣ କରିଯା ତାହାର ତୃଣିର ଆର ଅବଧି ରହିଲ ନା ।

ମା ନମିତାର ସଙ୍ଗେ କୋନୋ କଥା ନା କହିଯା ବାଲିଶେ ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜିଯା କାଦିତେ ଲାଗିଲେନ; ନମିତାଓ ନିଃଶବ୍ଦେ ବହିୟେର ଉପର ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜିଯା ରହିଲ । ଏହି ଅବରୋଧ ହଇତେ ତାହାରା କବେ

ମୁକ୍ତି ପାଇବେ? ପ୍ରଦୀପ ସେଇ ଯେ ଏକଟୁ ବନ୍ଧୁତାର ଆଶ୍ଵାସ ଦିଯା ପଲାଇଯାଛେ, ଆର ତାହାର ଦେଖା ନାହିଁ । ପରେର କାହିଁ ହିଁତେ ଆଶ୍ରୟ ବା ସାହାୟ ନିତେ ଗେଲେ କତ ବିପଦ, କତ ଭୟ, ନମିତାକେ ନିଜେର ପାରେ ଦାଁଡାଇତେ ହିଁବେ । କତ ନିନ୍ଦା, କତ ଗ୍ଲାନି, କତ ଅଖ୍ୟାତି—ନମିତା ଶିହରିଯା ଉଠିଲ । ସଂସାରେ ବନ୍ଧୁରପେ କାହାକେଓ ସ୍ଥିକାର ବା ଗ୍ରହଣ କରାଓ ବାଙ୍ଗାଲି ମେଯେର ନିଷିଦ୍ଧ, ସ୍ଵାମୀ ଯଦି ମରିଲ, ତବେଇ ତୁମି ଅବ୍ୟବହତ ଛିନ୍ନ ଜୁତାର ସାମିଲ ହିଁଯା ଉଠିଲେ । ଏକ ବେଳା ଆଲୋଚାଲ ଖାଇଯା ତୋମାକେ ଇହଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରିତେ ହିଁବେ । କୋଥାଯ ଏକଟା ଲୋକ ମରିଲ, ଆର ଅମନି ତୋମାର ଦେହ ଓ ଆତ୍ମା ଏକସଙ୍ଗେ ପକ୍ଷାଘାତେ ଅସାଡ ହିଁଯା ଉଠିବେ : ଏଇ ବିଧାନ ମାଥା ପାତିଯା ନିତେ ତାହାର ଆର ଇଚ୍ଛା ହଇଲ ନା, ଅଥଚ ପ୍ରଦୀପ ଏକଟୁ ମେହାତିଶ୍ୟେ ତାହାର ହାତ ଧରିଯା ଫେଲିଯାଛିଲ ବଲିଯା, ଶ୍ଵଶୁର-ମହାଶ୍ୟ ତାହାକେ କେବଳ ମାରିତେ ବାକି ରାଖିଯାଛିଲେନ । ଏମନ କି, ମେଖାନେ ତାହାର ଚିତ୍ତବିଭ୍ରମ ଘଟିବାର ସୁଯୋଗ ଆଛେ ବଲିଯା, ତାହାକେ କାକାର ବାଡିତେ ପାଠାଇଯା ଦେଓଯା ହିଁଯାଛେ ।

ଘଣ୍ଟାଖାନେକେର ମଧ୍ୟେଇ ସମସ୍ତ ବାଡି ନିରୁମ ହିଁଯା ଗିଯାଛେ । ନମିତା ବହି ମୁଡିଯା ରାଖିଯା ଚୁଲେର ଖୋଁପାଟା ବାଁଧିଯା ଲହିଁଯା ନୀଚେ ନାମିତେ ଲାଗିଲ । ଏଇ ତାହାର ପ୍ରଥମ ବିଦ୍ରୋହ । ଭୟ ଯେ କରିତେଛିଲ ନା ତାହା ନୟ, ତବୁ ଯେ-ଲୋକ ସାମାନ୍ୟ ଦୁଇଟି ଭାତ ଚାହିଁଯା ନା ପାଇଯା ଫିରିଯା ଗିଯାଛେ, ତାହାର ପ୍ରତି ସେ କେନ ଯେ ଏକଟି ମଧୁର ସମବେଦନା ଅନୁଭବ କରିତେଛେ ବୁଝା କର୍ତ୍ତିନ । ସୁମି କାକିମାର ଛେଲେପିଲେଦେର ସହିତ ତାସ ନିଯା ଘର-ବାନାନୋର ଖେଳାତେ ମନ୍ତ୍ର ଛିଲ, ଦିଦିକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲ ନା । ନମିତା ସୋଜା ଅଜୟେର ସରେର କାହେ ଆସିଯା ଦାଁଡାଇଲ ।

ଦରଜା ଦୁଫାଁକ ହଇୟା ରହିଯାଛେ, ବେଶ ଦେଖା ଗେଲ ଘରେ କେହ ନାହିଁ । ଘରେ କେହ ନାହିଁ ଭାବିଯାଇ ନମିତା ଆସିତେ ପାରିଯାଛେ, ନଚେଁ ତଙ୍କପୋଷେର ଉପର ଅଜ୍ୟକେ ଶୁଇୟା ଥାକିତେ ଦେଖିଲେ ବିଦ୍ରୋହିନୀ ନମିତା ଲଜ୍ଜାୟ ଜିତ, କାଟିଆ ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିତ ହ୍ୟ ତୋ ।

ଘରେର ଚେହରା ଦେଖିଯା ନମିତା ଛି ଛି କରିଯା ଉଠିଲ—ଏହି ଘରେ ମାନୁଷେ ଥାକେ! ତଙ୍କପୋଷେର ଉପର ଛେଡ଼ା ଏକଟା ମାଦୁର ପାତା—ତାହାର ଉପର ଏକଟା ତୋଷକ ଆଛେ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ସେଟାକେ ଏକଟା କଥା ବଲିଲେଓ ଅତ୍ୟକ୍ରି କରା ହ୍ୟ । ମଶାରିର ତିନଟା କୋଣ ଛିଁଡ଼ିଯା ଗିଯା ବିଛାନାର ଉପରଇ ବିସ୍ତୃତ ହଇୟା ଆଛେ, ଛେଡ଼ା ବାଲିଶେର ତୁଳଲାଗୁଲି ମେବେୟ ଓ ବିଛାନାୟ ଏଲୋମେଲୋ ହଇୟା ହାଓୟାୟ ଉଡ଼ିତେଛେ । ସଦ୍ୟ-କାଚାନନା କରେକଟା ଧୂତି ମେବେୟ ଧୂଲାର ଉପରଇ ପଡ଼ିଯା ଆଛେ—ଘରେ କତଦିନ ଯେ । ଝାଟ ପଡ଼େ ନାହିଁ, ତାହାର ଚେଯେ ଆକାଶେ କଯଟା ତାରା ଆଛେ ବଲା ସହଜ । ଟେବିଲଟାର ଉପର ସ୍ତରୀକୃତ ବହୁ, ଖାତା, ଓସୁଧେର ଶିଶି, ଦାଡ଼ି କାମାଇବାର ସରଞ୍ଜାମ—ଯେନ ଏକଟା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ବାଜାର ବସିଯାଛେ । ନମିତା ଯେନ ହଠାତ ଏକଟା କାଜ ପାଇୟା ଗେଲ । ଏହି ବିଶ୍ଵର୍ଜିଲ ଘରେ ଯେ-ଲୋକଟି ବାସ କରେ, ସେ କୋନ ନିଯମେର ଅନୁଗତ ନୟ ବଲିଯା ତାହାର ମନେ କ୍ଷୋତରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ଵଚ୍ଛ ଏକଟି ମେହ ଜମିଯା ଉଠିତେ ଲାଗିଲ ।

ଅତି ଯନ୍ତ୍ରେ ନମିତା ଏହି ନଂରା ଘରକେ ମାର୍ଜନା କରିତେ ବସିଲ । ଝାଁଟା କୁଡ଼ାଇୟା ଆନିଯା ଧୂଲା ବାଡ଼ିଲ, ଟେବିଲଟା ଭଦ୍ରଲୋକେର ବ୍ୟବହାରେର ଉପଯୁକ୍ତ କରିଯା ତୁଲିଲ ଏବଂ ଟେବିଲେର କାହେ ଯେ ଚେଯାର ଆଛେ, ନିଜେର ଅଲକ୍ଷିତେ ତାହାରଇ ଉପର ବସିଯା ସାମନେର ଆଯନାୟ ନିଜେର ମୁଖ ହଠାତ ଦେଖିତେ ପାଇୟା ଲଜ୍ଜାୟ ରାଙ୍ଗା ହଇୟା ଉଠିଲ । ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଚେଯାର ଛାଡ଼ିଯା ଉଠିଯା ଉଠିଲ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲା । ଉପର୍ଯ୍ୟାମ

ବିଛାନାଟୀର ସଂକାର କରିତେଛେ, ବଲା-କହ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ଖୋଲା ଦରଜା ଦିଯା ସେଇ ଏକମାଥା
ରୁଥୁ ଚୁଲ ନିଯା ଅଜୟ ଆସିଯା ହାଜିର!

ବିଶ୍ଵଯେର ପ୍ରଥମ ଘୋରଟା କାଟିତେଇ ଅଜୟ ଚେଯାରେ ବସିଯା ପଡ଼ିଯା ଶାନ୍ତକଟ୍ଟେ କହିଲ,—“ଯତଇ
କେନ ନା ନାତିକତା କରି, ଭଗବାନ ବାରେ ବାରେ ପ୍ରମାଣ କରେ ଦିଚ୍ଛେନ ଯେ, ତିନି ଆଛେନଇ
ଆଛେନ । ଏଥାନ ଥେକେ ଭାତ

ପେଯେ ଏକବାର ଭାବଛିଲୁମ ବେଳେଘାଟୀଯ ଯାବ, ବାସ-ଏଓ ଉଠେଛିଲୁମ, କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଜୁର ଏସେ
ଗେଲ । ଭୀଷଣ ଜୁର!” ବଲିଯା ନିଜେଇ ନିଜେର କପାଳେ ହାତ ରାଖିଲ । କହିଲ,—“ଭାବ ଛିଲୁମ
ଘରେ ତ’ ଫିରେ ଯାବ, କିନ୍ତୁ ବିଛାନା-ପତ୍ର ଯେ ରକମ ନୋଂରା ହେଁ ଆଛେ ଶୋବ କି କରେ?
ବିଛାନା ଗୁଛୋବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଆମାର କୋନୋ କାଲେଇ ତ’ ନେଇ ।”

ମଶାରିର ଏକଟା କୋଣ, ହାତେ ଧରିଯା ନମିତା ଚିତ୍ରାପିତର ମତ ଦାଁଡାଇଯା ଆଛେ । ବିଶ୍ଵଯେର
ମଙ୍ଗେ ବେଦନା ମିଶାଇଯା କହିଲ,-“ଜୁର ହ’ଲ?”

—“କତ ଅତ୍ୟାଚାର ଆର ସହିବେ ବଲ? ତଥନ ଯେ କୁଧାର ସମୟ ଭାତ ପେଲୁମ ନା, ସ୍ନାନଓ ଯେ
କରତେ ପାରଲୁମ ନା—ଭାଲୋଇ ହେଁଛେ । ଅସୁଖଟା ତା ହଲେ ଆରୋ ବାଡ଼ତ—ଆମାର ଅସୁଖ

ବେଣ୍ଟୁଳ୍ଯୋପ୍ତୀ । ଓଡ଼ିଶାରୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ବାଡ଼ତେ ଦିଲେ ଚଲବେ କେନ? ଆମାର ସେ କତ କାଜ—କୀ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଦାୟିତ୍ବ ଆମାର ହାତେ ।”
ଏକଟୁ ଥାମିଆ ଆବାର ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,—“କିନ୍ତୁ ତୁମି ହଠାତ ଏ-ଘରେ କେନ, ନମିତା?”

ବିଛାନାଟା କ୍ଷିପ୍ରହାତେ ଯଥାସଂସ୍କର ଗୁଛାଇୟା ନିତେ ନିତେ ନମିତା କହିଲ, —“ଆପନିଇ ତ’ ତାର
ଉତ୍ତର ଦିଯେଛେ । ଆପନାକେ ନାଟିକତା ଥେକେ ରଙ୍ଗା କତେ ।”

ଏକଟା ନିଶାସ ଛାଡ଼ିଆ ଅଜୟ ବଲିଲ,-“ହବେ ।”

ବିଛାନାଟାକେ ଶୁଇବାର ମତ ଉପ୍ୟୁକ୍ତ କରିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ଆପନି । କାପଛେନ, ଶିଗଗିର
ଶ୍ରେ ପଢୁନ ।”

ଅଜୟ ଏକ ଲାଫେ ବିଛାନାଯ ଆସିଆ ଆଶ୍ରୟ ନିଲ ।

ନମିତା ଏକଟୁ କାଛେ ସରିଯା ଆସିଆ ବଲିଲ,—“ଖୁବ କଷ୍ଟ ହଚ୍ଛେ?”

ଅଜୟ କହିଲ,—“ଆମାକେ ଏକ ଫ୍ଲାଶ ଜଳ ଦିତେ ପାର? ଖାବ ।”

—“ଆଛି ।” ନମିତା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ରାନ୍ଧାଘର ହଇତେ ଜଳ ନିଯା ଆସିଲ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଜଳ ଥାଇଯା ସାମାନ୍ୟ ଏକଟୁ ସୁନ୍ଧ ହଇଯା ଅଜୟ ବଲିଲ,-“ଏ କ'ଦିନ ବରାଦୁରେ ତ’ ଆର କମ ଘୁରିନି । ମାଥାଟା ଯେଣ ଫେଟେ ପଡ଼ିଛେ । ଏକଟୁ ହାଓୟା କରବେ, ନମିତା? ଦେଖ, ପାଖାଟା ବୋଧ ହୟ ତକ୍ତପୋଷେର ତଳାଯ ଘୁମୁଚେ ।”

ତକ୍ତପୋଷେର ତଳା ହିତେ ପାଖାଟା ଟାନିଯା ଆନିଯା ନମିତା ଶିଯରେ ଦାଁଡ଼ାଇଯା କ୍ଷିପ୍ରହାତେ ବାତାସ କରିତେ ଲାଗିଲ । କହିଲ,-“କାକିମାକେ ଡେକେ ଆନି, କେମନ?”

ଅଜୟ ଅନ୍ତିର ହଇଯା କହିଲ,-“ନା ନା, ଆର କାଉକେ ଡାକତେ ହବେ । ଚେୟାରଟା ଟେନେ ଏନେ ଏଖେନେ ବସେ’ ତୁମିଇ ହାଓୟା କର ଏକଟୁ ।”

ନମିତା ନା ବଲିଯା ପାରିଲ ନା : “କିନ୍ତୁ କେଉ ଦେଖିତେ ପେଲେ କି ବଲବେନ ଭାବୁନ ଦିକି ।”

ନମିତାର ମୁଖେର ଉପର ଥିର ଦୁଇଟି ଚକ୍ର ତୁଳିଯା ଅଜୟ ବଲିଲ,-“ତୋମାକେ ମନ୍ଦ ବଲବେନ? କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦ ତୁମ ତ’ କିଛୁ କରଛ ନା । କଛ? ରୋଗୀର ପ୍ରତି ଯଦି ଏକଟୁ ପକ୍ଷପାତିତ ଦେଖାଓ, ତାର ତ’ ଏକଟା ବଡ଼ୋ ରକମ ପ୍ରଶଂସାଓ ଆଛେ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଯାରା ନିନ୍ଦା କରବେନ ତାରା ତ’ ଆମାର ଏଇ ସେବାଟୁକୁକେଇ ଦେଖିବେନ ନା, ଦେଖିବେନ ଅନ୍ୟ କିଛୁ ।”

—“ଲୋକେ ଯଦି ଭୁଲ ଦେଖେ ତାର ଜନ୍ୟ ତୁମି ଶାନ୍ତି ନେବେ କେନ? ତୁମି ନିଜେ ଯଦି ଅନ୍ୟାୟ ବା ଅସଂଗ୍ରହିତ ବା ଅଶିଷ୍ଟାଚାର ମନେ କର, ଦରଜାଟା ଭେଜିରେ ଦିଯେ ଚଲେ ଯାଓ—କିନ୍ତୁ ଲୋକେବ ତୁଚ୍ଛ ମିଥ୍ୟାକେ ଭୟ କରେ ଯଦି ପାଲାଓ, ତା ହଲେ ଆମାର ଦୁଃଖ ଥେକେ ଯାବେ । ଆମାକେ ଏକଟୁ ହାଓୟା କରା କି ତୋମାର ଅନ୍ୟାୟ ମନେ ହଚ୍ଛେ?”

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଚେଯାରଟା ଟାନିଯା ଶିଯରେର କାଛେ ବସିଯା ନମିତା କହିଲ, —“ଏଥନ ଆପନି ଚୁପ କରେ ଏକଟୁ ଶୁଯେ ଥାକୁନ ତୋ, ବିକେଳେ ହ୍ୟ ତ’ ଜୁରଟା ନେବେ ଯାବେ ।”

ଏକାନ୍ତ ବାଧ୍ୟ ଛେଳେଟିର ମତ ଅଜୟ ଚୋଖ ବୁଜିଯା ପଡ଼ିଯା ରହିଲ । କଯେକ ମିନିଟ ପାଖା ଚାଲାଇବାର ପର ଅଜୟ ଘୁମାଇଯା ପଡ଼ିଯାଛେ ଭାବିଯା, ନମିତା ଚାରିଦିକେ ଏକବାର ଭାଲ କରିଯା ଚାହିଯା ନିଲ । ତାରପର ଚୋରେର ମତ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣେ ତାହାର ଡାନ-ହାତଖାନି ଅଜୟେର କପାଲେର ଉପର ରାଖିଯା, ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ତଥୁନି ଆର ସରାଇତେ ପାରିଲ ନା ।

১০. বাস-এ উঠিয়া প্রদীপের বিস্ময়

বাস-এ উঠিয়া প্রদীপের বিস্ময়ের আর সীমা রহিল না : সামনের জায়গাটাতে পিছন ফিরিয়া উমা বসিয়া আছে। নিশ্চয়ই উমা। তাই বলিয়া এক-বাস লোকের সামনে হঠাতে তাহাকে সন্তান করিলে সেটা বাঙলা-সমাজের রুচিতে হয়তো বাধিবে। উমা কোথায় নামে সেইটুকু লক্ষ্য করিবার জন্য প্রদীপ তাহার গন্তব্য স্থানের সীমাটুকু পার হইয়া চলিল। কেন না উমাকেও হঠাতে চমকাইয়া দিতে হইবে।

বাস একটা গলির মোড়ে আসিয়া থাকিল। উমা এত উদাসীন যে, নামিবার সময়ও প্রদীপকে একবার লক্ষ্য করিল না, কিন্তু রাস্তায় পা দিতেই টের পাইল, পেছন হইতে কে তাহার আঁচল টানিয়া ধরিয়াছে। ভয়ে চোখ মুখ পাংশ হইয়া উঠিতে না উঠিতেই আনন্দে উত্তোলিত হইয়া উঠিল :

—“আপনি এখানে? বা রে! আর আমি আপনাকে সারা শহর খুঁজে বেড়াচ্ছি।”

প্রদীপ ততক্ষণে নিশ্চয়ই তাহার আঁচল ছাড়িয়া দিয়াছে। ফুটপাতের উপর উঠিয়া আসিয়া কহিল,—“সারা শহর খুঁজে বেড়াচ্ছ কি রকম? গুণ্ঠচর নাকি? এখানে এলে কবে?”

উমা কহিল,—“বাঃ, এখানে এসেছি আজ ঠিক সাত দিন হ'ল। বাবা-মাও এসেছেন। বাবা দু'মাসের ছুটি নিয়েছেন যে। আমি যে বেথুন-ইঙ্কুলে ভর্তি হয়ে গেলাম।”

ପ୍ରଦୀପ ଉମାରଙ୍କ ବିଶ୍ୱରେ ପ୍ରତିଧବନି କରିଲ: “ବାଃ, ଏତ ଖବର—ଆମି ତ’ କିଛୁଇ ଜାନତେ ପାଇନି ।”

—“କି କରେ ପାବେନ? ଆମାଦେର ଖବର ପାବାର ଜଣେ ତ’ ଆପନାର ଆର ମାଥା ଧରେ ନି! ଲ୍ୟାଙ୍କାଶ୍ୟାରେ କ’ଟା କାପଡ଼େର ମିଳ ବନ୍ଦ ହ’ଲ ଏ-ସବ ବଡ଼-ବଡ଼ ଖବର ରାଖିତେଇ ଆପନାଦେର ସମୟ ଯାଯ ଫୁରିଯେ, ନା? ଆମରା ବାଚଲାମ କି ମରଳାମ—ତାତେ ଆପନାର ବୟେ ଗେଲ ।”

ଉମାର କଥାର ସୁରେ ଶିଞ୍ଚ ଅଭିମାନ ଝରିଯା ପଡ଼ିଲ । ସେ ଯେ ମନେ ମନେ କଥନ ଏମନ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ, ପ୍ରଦୀପ ତାହା ଭାବିଯା ପାଇଲ । କଥ୍ରମ କୋମଲତର କରିଯା କହିଲ,—“ଆମି ଯେ ଏଥାନେ ଛିଲାମ ବହୁଦିନ । ଗିଯେଛିଲାମ ବହୁ ଦୂରେ—ପାଞ୍ଚାବେ । ଜରଣି କାଜ ଛିଲ ।”

ଏକଟି ଅଷ୍ଟୁଟ ଭଙ୍ଗି କରିଯା ଉମା କହିଲ,—“ସବହି ତ’ ଆପନାର ଜରଣି କାଜ । କିନ୍ତୁ ଯାବାର ଆଗେ ଆମାଦେର ଆପନାର ଠିକାନାଟା ଲିଖେ ପାଠାଲେ ନିଶ୍ୟରି ପାଞ୍ଚାବେର ଟ୍ରେନ ମିସ କରତେନ ନା । ତା’, ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ ଆପନାର ଆର ସମ୍ପର୍କ କି ବଲୁନ । ଦାଦାର ସଙ୍ଗେ ସବ ଛାଇ ହେଁ ଗେଛେ ।”

ରାତ୍ରାଯ ଦାଁଡ଼ାଇଯା ଏହି ସବ କଥାର କି ଉତ୍ତର ଦିବେ, ପ୍ରଦୀପେର ଭାଷାଯ କିଛୁତେଇ କୁଳାଇଯା ଉଠିଲ ନା । ଏହି ମେଯେଟିର କଥାଯ ତାହାର ଚିତ୍ର ଯେନ ଭରିଯା ଉଠିଲ । ଏହି ପୃଥିବୀର ପାରେ କେହେଁ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ତାହାର ଜନ୍ୟ ଏକଟି ସଶକ୍ତ ନେହ ନିଭୃତେ ଲାଲନ କରିତେଛେ, ତାବିତେ ତାହାର ମନ ଭିଜିଯାଗେଲ । ବଲିଲ,-“ଆମାର ଠିକାନାର ହଠାତ୍ ଏତ ଦରକାର ହଲ?”

—“ନା, ଦରକାର ଆର କି! ଅଜାନା ମାନୁଷ, କଳକାତାଯ ଏଲାମ— ତେମନ କୋନୋ ବକ୍ତୁ-ଆତ୍ମୀୟଓ ଆର ନେଇ ଯେ, ଦୁ-ଚାରଟେ ଉପଦେଶ ଦେବେ । ଦାଦା ଥାକଲେ ବରଂ—”

କଥାଟା ଅସମାନ୍ତ ରାଖିଯାଇ ଉମା ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଦିକେ ତାକାଇଲ ଏବଂ ଚୋଖୋଚାଖି ହଇତେଇ ସେ ଫିକ୍ କରିଯା ହାସିଯା ଫେଲିଲ । ସେଇ ସ୍ଵନ୍ଧ ସକ୍ଷେତମୟ ହାସିଟିତେ ପ୍ରଦୀପେର ମର୍ମବେଦନା ନିମେଷେ ମୁହିୟା ଦିଯା ଉମା କହିଲ,—“ଦାଦାର ପୁରୋନୋ ଡାୟାରିତେ ଆପନାର ମେସ୍-ଏର ଏକଟା ଠିକାନା ପେଯେଛିଲାମ । ସେଥାନେ ବାର ତିନେକ ଲୋକ ପାଠିଯେଛି; ପ୍ରଥମ ବାର ବଲ୍ଲେ, ବାବୁ ଘୁମୁଛେନ; ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ବଲ୍ଲେ, ବାବୁ ବାଡ଼ି ନେଇ; ତୃତୀୟ ବାର ବଲେ, ଓ ବାଡ଼ିର କେଉ ବାବୁକେ ଚେନେଇ ନା ।” ବଲିଯା ଉମା ଏକଟୁ ନୁହିଯା ପଡ଼ିଯା ଖିଲ ଖିଲ କରିଯା ହାସିଯା ଉଠିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—ଚତୁର୍ଥ ବାର ଲୋକ ପାଠାଲେ ଖବର ପେତେ, ବାବୁ ମାଥା । ନ୍ୟାଡ଼ା କରେ ବେଳତଳାଯ ଗେଛେନ ହାଓୟା ଖେତେ । କିନ୍ତୁ ତୋମାଦେର ବାଡ଼ିଟା କୋଥାଯ?

ଆଙ୍ଗୁଳ ଦିଯା ଦେଖାଇଯା ଉମା କହିଲ,—“ଏ ଗଲିତେ । ବିଯାଳିଶ ନମ୍ବର । ଯାବେନ? ଗରିବଦେର ଘରେ ପାଯେର ଧୂଲୋ ଦିତେ ବାଧା ନେଇ ତ’?”

—“ତୁମি କୀ ଯେ ବଲ, ଉମା!” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ଉମାର ହାତ ଧରିଯା ରାଷ୍ଟାଟୁକୁ ପାର ହଇଯା ଗଲିର ମଧ୍ୟେ ଆସିଯା ପଡ଼ିଲ ।

ଗଲିତେ ପା ଦିତେଇ ପ୍ରଦୀପେର କେନ ଜାନି ମନେ ହଇଲ, ସେ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିତେଛେ । କଣ୍ଟକସଙ୍କୁଳ ରକ୍ଷଣ ପଥ-ପ୍ରାନ୍ତେ କେହ ତାହାର ଜନ୍ୟ ଏକଟି ଆଶ୍ରୟ-ନୀଡ଼ ନିର୍ମାଣ କରିଯା ରାଖିଯାଛେ ଭାବିଯା, ବିଧାତାକେ ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ କରିତେ ଇଚ୍ଛା ହଇଲ ବୋଧ ହୟ । ଆକାଶ-ବିକ୍ରීର୍ଣ୍ଣ ମହାଶୂନ୍ୟତାଯ ତାହାର ଉଡ଼ାନ ଦୁଇ ପାଖା ଆବାର କ୍ଷଣତରେ ବିଶ୍ରାମ ଲାଭ କରିତେ ପାରିବେ ।

ଏଇ ମେଯେଟି ତାହାର ଛୋଟ ଦୁଇଟି କରତଳେ ଏ କୀ ସାନ୍ତ୍ବନା ଲହିଯା ଆସିଯାଛେ! ନୟ, ନୟ—ତାହାର ଜନ୍ୟ ନେହ ନୟ, ସେବା ନୟ—ସୁଧାର ଆସ୍ଵାଦ ମେ ଏଇ ଜୀବନେ ନାଇ ବା ଲାଭ କରିଲ! ତବୁ ଏକବାର ମେ ଏଇ ତିମିରମୟୀ ରାତ୍ରିର ପାର ଖୁଜିବେ—ଏଇ ନିରାନନ୍ଦ ପଥରେଖା କୋଥାଯ ଆସିଯା ଆବାର ସୁଖସ୍ଵର୍ଗଲୋକେ ଉତ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ହଇଯାଛେ, ତାହାର ସନ୍ଧାନ ନା ଲହିଲେ ଚଲିବେ କେନ?

ବତ୍ରିଶ, ତେବ୍ରିଶ—ବାଡ଼ିଟାର କାଛେ ଆସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ ଆର କି! ଉମାର ଡାକେ ମେ ଆରେକଟି ଦୁଃଖିନୀ ନାରୀର ଅନୁଚ୍ଛାରିତ ଅନୁନୟ ଶୁଣିଯା ଥାକିବେ ହୟ ତ’ । ଆରେକଟୁ ଅଗ୍ରସର ହଇଲେଇ ନମିତାର ଦେଖା ପାଇବେ ଭାବିତେଇ ପ୍ରଦୀପେର ମନ ବାଜିଯା ଉଠିଲ । ଆଶ୍ରୟ, ଏତ ଦିନ ନମିତାର କଥା ତାହାର ଏକଟୁଓ ମନେ ହୟ ନାଇ । ମେ ଏତ ଦିନ ଏତ ସବ ଭୟକ୍ଷର ସମସ୍ୟାଯ ଜର୍ଜରିତ ହଇଯା ଛିଲ ଯେ, ତାହାର କାଛେ କୋନୋ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷେର ସାମାନ୍ୟ ଦୁଃଖ-ଦୁର୍ଦ୍ଶା ସମୁଦ୍ରେର ତୁଳନାୟ ଗୋପଦେର ଚେଯେଓ ହୀନ ଛିଲ । କିନ୍ତୁ ଏଥିନ ନିବିଷ୍ଟମନେ ନମିତାର ନିରାଭରଣ ବ୍ୟଥା-ମଲିନ ମୂର୍ତ୍ତିର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯା ଗେଲ । ତାହାର ଧ୍ୟାନେର ଭାରତବର୍ଷ ତ’ ଏମନହି । ଏମନିଇ

ବିଗତଗାରୀରବ, ହତସରସ୍ଵ । ଶୁଧୁ ଅତୀତେ ଏକଟି କ୍ଷୀଣାୟମାନ ସ୍ମୃତିର ସୁଧା ସେଚନ କରିଯା ନିଜେର ବର୍ତ୍ତମାନ ବିକୃତ ଜୀବନକେ ବାଁଚାଇଯା ରାଖିତେଛେ । ନମିତାର ମତ ତାହାରୋ କୋନୋ ଭବିଷ୍ୟତ ନାହିଁ । ଏମନି ମୂଳ୍ୟ, ଏମନି ପ୍ରତିବାଦହୀନ ।

ବାଡ଼ିର ଦରଜା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଗାଇଯା ଆସିଲ, କିନ୍ତୁ ନମିତାର ବିଷୟେ ଉମାକେ ଏକଟା ପ୍ରଶ୍ନଓ କରା ହଇଲ ନା । ସେ କେମନ କରିଯା ଦିନ କାଟାଇତେଛେ ନା ଜାନି । ପ୍ରଶ୍ନ କରା ହଇଲ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଉମାର ପଦାନୁସରଣ କରିଯା ଉପରେ ଆସିଯାଇ ତାହାର ଚକ୍ଷୁ ସନ୍ଧିଃସୁ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଏକଟା ତତ୍ତ୍ଵପୋଷେର ଉପର ବସିଯା ଅରଣୀ ଏକଟି ଯୁବକେର ସଙ୍ଗେ କଥା କହିତେଛିଲେନ; ପ୍ରଦୀପ ଆସିଯା ପ୍ରଣାମ କରିଲେ ତିନି ପା ଦୁଇଟାକେ ଏକଟୁ ସରାଇଯା ଲାଇଲେନ ମାତ୍ର, କୁଶଲଜିଙ୍ଗାସା ବା ଆନନ୍ଦଜିଙ୍ଗାପନେର ସାଧାରଣ ସାଂସାରିକ ରୀତିଟୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଲନ କରିଲେନ ନା । ବ୍ୟାପାରଟା ଅସ୍ଵାଭାବିକ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଇହାର ବିସଦୃଶତାଟା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଦୀପେର ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ ନା; ସେ ଆପନାର ଖୁସିତେ ବଲିଯା ଚଲିଲ : “ଦେଖୋ ଆବାର ହାତେହି ହବେ । ହୟ ତ’ ଏତକ୍ଷଣେ କୋନୋ ଅତିଥିଶାଲାଯ ଗିଯେ ପଚତେ ହତ, କିନ୍ତୁ ଦିବି ଉମାର ସଙ୍ଗେ ମା’ର କାହେ ଚଲେ ଏଲାମ । ଆମାକେ ଆର ପାଯ କେ?”

ଏଇ କଥାଗୁଲିର ସମେତ ପ୍ରତିଧିବନି ମିଲିଲ ନା । ଅରଣୀ ଏକଟୁ ଦୁରେ ବସିଯା କହିଲେନ, “ତୋମାର ଏ ବାଡ଼ିତେ ଆସାଟା ଉନି ପଚନ୍ଦ କରେନ ନା ।”

ଉମା ପ୍ରଥର-କଟେ ଜିଙ୍ଗାସା କରିଲ,—“କାରଣ?”

ମେଯେର ମୁଖେର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିବାର ଜନ୍ୟ ଅରୁଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଛିଲେନ ନା । ଉମାଇ ଯେ ପ୍ରଦୀପକେ ଡାକିଯା ଆନିଯାଛେ, ଏବଂ ତାହାକେ ହଠାତ୍ ବାଡ଼ି ହଇତେ ଚଲିଯା ଯାଇତେ ବଲାଟା ଯେ ଉମାର ପକ୍ଷେଇ ଅପମାନକର, ତାହା ଅରୁଣାକେ ତଥନ କେ ବୁଝାଇଯା ଦିବେ? ତାଇ ତିନି ରକ୍ଷସ୍ବରେ କହିଲେନ, - “କାରଣ ଆବାର କି? ସତି ପ୍ରଦୀପ, ତୁମି ନା ଏଲେଇ ଉନି ଖୁସି । ହବେନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ବିଶ୍ଵଯେ ମୂଳ୍ୟ, ପାଥର ହଇଯା ଗେଲ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟାପାରଟା କି ହଇଯା ଗେଲ ସେ ବୁଝିଯା ଉଠିତେ ପାରିଲ ନା । ସେ ଏକବାର ଉମାର ମୁଖେର ଦିକେ ତାକାଇଲ । ସେ ମୁଖ କାଳୋ, ଲଜ୍ଜାଯ ବିଧୁର । କୋଥାଯ ଯେ ଏକଟା କଦର୍ଯ୍ୟତା ରହିଯାଛେ, ପ୍ରଦୀପ ଧରିତେ ପାରିଲ ନା । ତବୁ କହିଲ,— “କୋଥାଓ ବସେ ଥାକବାର ସମୟ ଆମାଦେର ଏମନିଇ କମ, ତବୁ ଚେନା ଲୋକେର ମୁଖ ଦେଖିତେ ପେଲେ ତାଦେର ପାଶେ ଏକଟୁଖାନି ନା ଜିରିଯେ ଯେତେ ପାରି ନା, ମା! ଆମରାଓ ନା । ଏକଜନକେ ତ’ ଚିରଦିନେର ଜନ୍ୟେଇ ହାରିଯେଛି, କିନ୍ତୁ ନମିତାକେ ଦେଖିତେ ପାଛିନେ ତ’ । ତାକେ ଏକବାର ଡାକବେ, ଉମା?”

ଅରୁଣାର ଦୃଷ୍ଟି କୁଟିଲ ହଇଯା ଉଠିଲ; କଥା ଶୁଣିଯା ତିନି ଏମନ ସବେଗେ ‘ସରିଯା ବସିଲେନ ଯେ, ଯେନ ଶାରୀରିକ ଗ୍ଲାନି ବୋଧ କରିତେଛେନ । ଦୃଷ୍ଟା ଉମା ଓ ପ୍ରଦୀପ ଦୁଇ ଜନେରଇ ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆଚରଣେର ଏକଟା ବୁଦ୍ଧିସମ୍ମତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବାହିର କରିବାର ଆଗେଇ ଅରୁଣା କହିଲେନ,— “ତାର ଖୋଁଜେ ଦରକାର କି? ସେ ବାପେର ବାଡ଼ି ଆଛେ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

କଟୁକଗ୍ରହରେ ପ୍ରଦୀପ ସାମାନ୍ୟ ବିଚଲିତ ହଇଲ । ତବୁ ସହଜ ସ୍ଵରେ ଶିତମୁଖେ କହିଲ,—“ଭାଲଇ ହଲ । ତାର ବାପେର ବାଡ଼ି ଶୁନେଛିଲାମ କଲକାତାଯାଇ । ଠିକାନାଟା ଭୁଲେ ଗେଛି । ଠିକାନାଟା ବଲୁନ ନା, ଏକବାର ନା-ହୟ ଦେଖା କରେ ରାଖି । କଥନ ଆବାର କୋଥାଯ ଯାଇ ଠିକ ନେଇ ।”

ପ୍ରଦୀପେର ଏତଟା ଅବିନ୍ୟ ଅରୁଣାର ସହ ହଇଲ ନା । ତିନି ଏକବାର ଉଠିଯା ଦାଁଡାଇଲେନ । କହିଲେନ,—“ତାର ଠିକାନା ନିଯେ ତୋମାର କି ଏମନ ସ୍ଵର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ଟଟରେ ଶୁଣି?”

—“ଆମାର ନା ସ୍ଟଟଲେ ଦେଶେର କିଛୁଟା ସ୍ଟଟତେ ପାରେ ହୟ ତ’ । ନମିତାର ହାତେ ଏଖନ ଆର କୀ କାଜ ଥାକତେ ପାରେ? ଜୀବନେ ତାର ଯା ପରମ କ୍ଷତି ସ୍ଟଟେଛେ ତାକେ ପରେର ସେବାଯ ପୁଷ୍ଟିଯେ ନିତେ ନା ପାରଲେ ନିଜେର କାହେ ଲଜ୍ଜାର ସେ ତାର ସୀମା ଥାକବେ ନା ।”

—“ତୁମି ସେ ଚମକାର ବକ୍ତା ହେୟେଛ ଦେଖିଛି । ନମିତାର କି କରା ଉଚିତ ନା ଉଚିତ ତାର ଜନ୍ୟ ତାର ଅଭିଭାବକ ଆଛେ । ତୋମାର ମାଥା ନା ଘାମାଲେ କୋନୋ କ୍ଷତି ନେଇ ।”

ପ୍ରଦୀପ ତବୁ ହାସିଲ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଗଲାର ସ୍ଵର ଭାରି ହଇଯା ଉଠିଲ : ଶାସ୍ତ୍ରବିହିତ ଅଭିଭାବକେର ଚେଯେ ନିଜେର ବିବେକେର ଶାସନଇ ପ୍ରବଳ ହେୱେ ଓଠେ, ମା । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଧର୍ମଇ ଏହି । ନମିତାର କି କରା ଉଚିତ ନା ଉଚିତ ସେ-ପରାମର୍ଶ ତାର ସଙ୍ଗେଇ କରା ଭାଲୋ ।”

ଅରୁଣାର ମୂଖ ଚୋଖ ରାଙ୍ଗା ହଇଯା ଉଠିଲ; କହିଲେନ,—“ତୁମି ବଲତେ ଚାଓ ସ୍ଵାମୀର ଧ୍ୟାନ ଛେଡେ ତୋମାଦେର ଏହି ତୁଳ୍ବ ଦେଶେବାଯ ତାକେ ତୁମି ପ୍ରାରୋଚିତ କରବେ?”

—“ଆମାର ସାଧ୍ୟ କି ମା? ନିଜେ ନା ଜାଗଲେ କେଉ କାଉକେ ଠେଲେ ଜାଗାତେ ପାରେ ନା । ଯଦି ନମିତା ଏକଦିନ ବୋବେ ତାର ଏହି ସ୍ଵାମୀଧ୍ୟାନଟାଇ ତୁଛୁ, ତା ହଲେ ସେଟା ଦେଶେର ପକ୍ଷେ ପରମ ସୌଭାଗ୍ୟସୂଚନା । କେନ ନା ଦେଶେର ସେବାଯଇ ସେ ବେଶି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାବେ । ମରା ଲୋକକେ ବାଁଚିଯେ ରାଖିବାର ଜନ୍ୟ ଆମରା ଆମାଦେର ମନଙ୍ଗଳିକେ ମିଉଜିଯମେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ନି । ଯାକ୍, ଠିକାନାଟା ଦିନ, ସତିଇ ଆମାରୋ ବେଶି ସମୟ ନେଇ ।”

ଅରୁଣା କହିଲେନ,—“ତୋମାକେ ତାର ଠିକାନା ଦିତେ ପାର୍ଲାମ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ସ୍ତର୍ଦ୍ଵାରା ହଇଯା ଗେଲ । ବଲିଲ,—“କାରଣଟା ଜାନତେ ପାରି?”

—“ନିଶ୍ଚଯ । କାରଣ, ଆମରା ଚାଇ ନା ବାଇରେର ଲୋକ ଏସେ ଆମାଦେର ସରେର ବଉର ସଙ୍ଗେ ବାଜେ ଆଲାପ କରେ ।”

ସମସ୍ତ କୁଯାସା ଏତକ୍ଷଣେ ପରିଷକାର ହଇଯା ଗିଯାଛେ । ପ୍ରଦୀପେର ନିଶ୍ଚାସ ହାଲକା ହଇଯା ଆସିଲ । ସେନ ସେ ଏକଟା ଗଭୀର ସନ୍ଦେହ ଓ ଆଶଙ୍କା ହିତେ ଏତକ୍ଷଣେ ମୁକ୍ତି ପାଇଯାଛେ । ଏକଟୁ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଆପନାର ବିଧାନ ଆମି ମେନେ ନିଲାମ, ମା । ଠିକାନା ଆମି ତାର ଚାଇନେ । ଯଦି ସତିଇ ତାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାର ଇଚ୍ଛାଟା ଆନ୍ତରିକ ହୟେ ଓଠେ, ତବେ ଏକଦିନ ଦେଖା ତାର ପାବଇ—ଏ ଏକେବାରେ ସ୍ଵତଃସିନ୍ଧ । ଆଗେ ଭାବତାମ, ନମିତା ଆମାର ବନ୍ଧୁର ଦ୍ଵୀର ପ୍ରତି ଆମାରୋ ଦାୟିତ୍ୱ ଆଛେ । ଏଥନ ସେ-ସମ୍ପର୍କ ଥେକେ ମୁକ୍ତି ଦିଲେନ ବଲେ ଭାଲୋଇ ହ'ଲ । ଏଥନ ଯଦି

ବନ୍ଦମୁଁୟମ୍ଭା । ଅଚ୍ଛିତ୍ରସୁମ୍ଭାର ଫେନ୍ପିପ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତାର ସଙ୍ଗେ କୋଣେଦିନ ଦେଖା ହୁଏ, ସେ ଆର ଆମାର ବନ୍ଧୁର ଶ୍ରୀ ନୟ, ମା, ଖାଲି ବନ୍ଧୁ । ଚାଇନେ ଠିକାନା ।” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ଦ୍ରୁତପଦେ ସିଡ଼ି ଦିଯା ସୋଜା ନାମିଯା ଆସିଲ ।

ହଠାତ୍ ସିଡ଼ିତେ ଉମାର ବ୍ୟଗ୍ର କଲକର୍ତ୍ତ ଶୋନା ଗେଲ : “ଦାଁଡ଼ାନ ଦାଁଡ଼ାନ । ଦୀପ-ଦା । ବୁଦିର ଠିକାନା ନାଇ ବା ପେଲେନ, ନିଜେର ଠିକାନା ନା ଦିଯେ ପାଲାଚେନ ଯେ ।”

୧୯. ଦୁର୍ଜ୍ଞାର ଗୋଡ଼ିଯ୍ ପଦୀପ

দরজার গোড়ায় প্রদীপকে উমা ধরিয়া ফেলিল। কহিল,—“আপনার সঙ্গে দেখা হবার ইচ্ছাটা আমার একান্ত আন্তরিক ছিল বলেই ত’ আজ বাস-এ আমাদের দেখা হয়ে গেল। কিন্তু সেই দেখা অসম্পূর্ণ রাখতে হবে এমন দুর্ঘটনা অবশ্যি এখনো ঘটেনি।”

প্রদীপ আশ্চর্য হইয়া উমার মুখের পানে তাকাইল। দুইটি উজ্জ্বল আয়ত চক্ষু বুদ্ধিতে দীপ্তি পাইতেছে, ছোট সঙ্কীর্ণ ললাটটিতে প্রতিভার স্থির একটি আভা বিরাজমান। কৃশ দেহটি ঘিরিয়া স্নানাভ ঘোবনের যে একটি লালিত্য লীলায়িত হইয়া উঠিয়াছে, তাহা মুহূর্তের জন্য প্রদীপের ক্লান্ত মন ও চক্ষু আবিষ্ট করিয়া তুলিল। উমার এই ছুটিয়া ডাকিতে আসাটির মধ্যে কোথায় যে একটি স্যন্ত্রসমৃদ্ধ সুস্মিঞ্চ স্নেহের স্বাদ আছে, তাহা আবিষ্কার করিতে গিয়া এই মেয়েটির প্রতি প্রদীপের মায়ার আর শেষ রহিল না। কিন্তু কি বলিবে তাহাই ভাবিয়া লইবার জন্য প্রদীপ এক পলক অপলক চোখে উমার মুখের দিকে চাহিয়া রহিল।

উমা কহিল,—“এখুনি পালাতে চাইলেই আমি ছাড়ব আর কি। আপনার সঙ্গে আমার কত যে কথা আছে, তা এতদিন ভেবে ভেবে আমি শেষ করতে পারিনি। দাঁড়ান, সব আমাকে ভেবে নিতে দিন।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ ମ୍ଳାନ ହାସିଯା କହିଲ,—“ସମୟ ନେଇ, ଉମା । ତା ଛାଡ଼ା ଆମାର ସଙ୍ଗେ ମିଶତେ ଦେଖିଲେ ମା ଖୁସି ହବେନ ନା ।”

ଉମା ନିର୍ଭୀକ କଟେ କହିଲ,—“ଆପାତତ ନିଜେ ଖୁସି ହଲେଇ ଆମାର ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ଚଲେ ଯାବେ ଥିଲା । ବେଶ ତ, ଏ ବାଡ଼ିତେ ଡେକେ ଏଣେ ଆପନାକେ ଯଦି ଅପମାନିତ କରେ ଥାକି, ଦାଁଡାନ, ଆମି ଆପନାର ମେସ-ଏ ଯାବ । ରାତ୍ରାଯ ଦାଁଡିଯେ ଦାଁଡିଯେ ସେ ପ୍ରକାଓ ଇତିହାସ ଶେଷ କରା ଯାବେ ନା ।”

—“ତୁମି ପାଗଲେର ମତୋ କୀ ବକତେ ସୁରୁ କରନ୍ତେ?”

—“ବକୁଳେଇ ପାଗଲ ହ୍ୟ ନା ଏବଂ ତେର ପାଗଲ ଆଛେ ଯାରା ମୋଟେଇ ବକେ ନା । ଆମି ବହିଓ ନା, ପାଗଲଓ ହଇନି । ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛାଟା ଆନ୍ତରିକ ହଲେ ଦୈବାଂ ଏକ ଆଧିବାର ମାତ୍ର ଦେଖା ହତେ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଦେଖାଟା ଯଥନ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ହ୍ୟ ତଥନ ଇଚ୍ଛାଟା ଖାଲି ଆନ୍ତରିକ ହଲେଇ ଚଲେ ନା, ଦସ୍ତରମତ ଠିକାନା ଜାନା ଦରକାର । ଆପନାର ଠିକାନା ଯଦି ନା ଦେନ, ତବେ ବଲବ ମା'ର ଥେକେ ବୌଦ୍ଧିର ଠିକାନା ନା ପେଯେ ଆପନି ଛୋଟ ଛେଲେର ମତ ଅଭିମାନ କରେଛେ । ପୁରୁଷ-ମାନୁଷେର ରାଗ ଆମି ସହିତେ ପାରି, କିନ୍ତୁ ଛିଚକାଦୁନେର ମତ ଅଭିମାନ ଆପନାଦେର ମାନାୟ ନା କଷଣୋ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଆବାର ଭାଲୋ କରିଯା ଉମାକେ ନା ଦେଖିଯା ପାରିଲ ନା । ଉହାର ସାଦାସିଧେ ଶାଡିଖାନା ଯେନ ନିମେଷେ ତାହାର ଅଜନ୍ମ ମେହେ ମାଥିଯା ଉଠିଲ, ଉହାର ଦୁଇ ଚୋଖେ ଯେନ ଅଦେଖା ଆକାଶେର ଛାଯା ପଡ଼ିଯାଛେ! କିନ୍ତୁ ନାରୀର ରୂପକେ ସେ ଧ୍ୟାନୀ ବା କବିର ଚୋଖେଇ ଦେଖିତେ ଶିଖିଯାଛେ, ତାଇ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଏই ଦୃଷ୍ଟି ସାହସିକାକେ ଭାରତୋନ୍ଧାରବାହିନୀର ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତିନୀ କରା ଯାଯ କି ନା, ତାହାଇ ଭାବିଯା ତାହାର ଆଶା ଓ ଆନନ୍ଦ ଏକସଙ୍ଗେ ଉଥଲିଯା ଉଠିଲ । କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଆମାକେ ନିଯେ ତୋମାର କି ପ୍ରୟୋଜନ ଥାକତେ ପାରେ? ଭବିଷ୍ୟ�ৎ ବଲେ ଆମାର ଯେମନ କିଛୁ ନେଇ, ତେମନ ଆମାର । ଠିକାନାଓ ଆମି ନିଜେଇ ଖୁଁଜେ ପାଇ ନା । ସ୍ଥାଯିତ୍ବ ଜିନିସଟା ଆମାର ଧାତେ ସଯ ନା । ଆଶା, ଆକାଙ୍କ୍ଷା, ଭାଲୋବାସା, ମେହ, ଜୀବନ-ମରଣ ସବ କିଛୁ ସ୍ଵଳ୍ପାୟୁ ବଲେଇ ଆମରା କାଜ କରତେ ଏତ ବଲ ପାଇ ଏବଂ ତାଡ଼ାତଡ଼ି କରେ ଫେଲବାର ଜନ୍ୟେ ଏତ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଁ ପଡ଼ି ।”

ଉମାର ଦୁଇଟି ଚୋଥେର କୋଲେ ତରଳ ହାସି ଟଲଟଲ କରିଯା ଉଠିଲ । କହିଲ,—“ଆମି ଦାର୍ଶନିକତା ବୁଝି ନା । ମୋଜା ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା ବଲତେ ପାରଲେ ବେଁଚେ ଯାଇ । ଅବଶ୍ୟ ଆପନାର ଦେଶମେବାୟ ଆମି ବ୍ରତଧାରିଣୀ ହ'ତେ ପାବେ ନା, ମେ ଆମାର ବୋକା ମୁଖ ଓ ବେଚାରା ଚେହାରା ଦେଖେଇ ବୁଝାତେ ପାରଛେନ, କିନ୍ତୁ ଦେଶମେବା ଛାଡ଼ା ଜୀବନେ ଆର ବଡ଼ କାଜ ନେଇ ଏ-କଥା ଆପନି ବୁଦ୍ଧିମାନ ହଲେ ନିଶ୍ଚଯତ୍ତ ସ୍ଵିକାର କରବେନ ନା । ତେମନ କୋନୋ କାଜେ ଆପନାକେ ଦରକାର ହଲେ କୋଥାଯ ଆମି କଡ଼ା ନାଡ଼ିବ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୋମାକେ ଠିକାନା ଦିତେ ପାରଲେ ଆମିଇ ବେଶି ଖୁସି ହତାମ, ଉମା, କେନନା କଡ଼ା-ନାଡ଼ାର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରେ ବସେ ଥାକୁତେ ଆମାର ହୟ ତ’ ଭାଲଇ ଲାଗତ । କିନ୍ତୁ ଆଜ ଏଥାନେ ଆଛି, କାଳକେଇ ହୟ ତ’ ଲାହୋର, ଦୁ’ଦିନ ପରେଇ କେ ଜାନେ ଫେର ରେଙ୍ଗୁନ ପାଡ଼ି ମାରତେ ହବେ । ଏକ ଜାଯଗାଯ ଚୁପ କରେ ବସେ ଥାକଲେ ଥାଲି ମନେ ହୟ ବୃଥା ଆୟୁକ୍ଷ୍ୟ କରଛି । ଅନ୍ତତ ଚଛି— ଏଟୁକୁ ଚେତନା ନା ଥାକଲେ ମରତେ ଆର ଆମାର ବାକି ଥାକେ ନା ।”

ବନ୍ଦମୁଁରେ ପ୍ରାଣୀ । ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

-“ହେଁଲି ରାଖୁନ ଦିକି—ବଡ଼ୋ ବଡ଼ କଥା ବକ୍ତୃତାମଞ୍ଚେ ଦାଁଡିଯେ ବଲବେନ । ଠିକାନା ନା ଥାକେ, ଏମନ ଏକଟା ଜାୟଗାର ନାମ କରନ ଯେଥାନେ ମାଝେ ମାଝେ ଗିଯେ ଦୁ’ ଦଶ ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ବସେ କଥା କଇଲେ ସମାଜ ବା ଆଇନେର ଚୋଥେ ଦଶନୀୟ ହବେ ନା । ମା ବୋଧ ହୁଏ ଆସଛେନ ନେମେ, ବଲୁନ, ଶିଗଗିର କରେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଫୁଟୁ କରିଯା ବଲିଯା ବସିଲ: “୧୬, ଶ୍ରୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିରର ଲେଇନ । ଓଟା ଏକଟା ମେ । ତୋମାର ଯଦି କିଛୁ ବନ୍ଦବ୍ୟ ଥାକେ, ଚିଠି ଲିଖୋ, କେମନ?”

ଉମା ହସିଯା କହିଲ,-“କଲମେର ଚେଯେ ପା ଚାଲାତେ ଆମି ବେଶି ଭାଲୋବାସି । କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧଦିର ଠିକାନା ଆପନି ସତିଇ ଚାନ? ତାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରବେନ?”

କାହାର ପଦଶବ୍ଦେ ସଚକିତ ହଇଯା ପ୍ରଦୀପ ନିଦାରଣ ବିଷ୍ମୟେ ତାକାଇଯା ଦେଖିଲ, ଅରୁଣା ସିଡ଼ିତେ ନାମିଯା ଆସିଯାଛେନ । ଚଲିଯା ଯାଇବାର ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରିଯା କହିଲ,—“ଦରକାର ନେଇ । ଠିକାନା ନିଯେ ସେ-ବାଡ଼ିତେ ଗେଲେଓ ଯେ ଫିରେ ଯେତେ ହବେ ନା ତାର ଭରସା କି? ତବେ ନମିତାର ଇଚ୍ଛା ଯଦି କୋନୋଦିନ ସତିଇ ଆନ୍ତରିକ ହୁୟେ ଉଠେ,ଆକାଶେର କୋଟି ଗ୍ରହ-ନକ୍ଷତ୍ର ସତ୍ତ୍ୱର କଲେଓ ଆମାଦେର ଦେଖା ହୁଯାକେ କିଛୁତେଇ ଖଣ୍ଡାତେ ପାବେ ନା କେଉ ।” ବଲିଯା ବାହିରେର ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ରାଜପଥେ ପ୍ରଦୀପ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ମଧ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ହଇଯା ଗେଲ ।

ମା’ର ଦୃଷ୍ଟିର ସାମନେ ସକ୍ଷୁଚିତ ହଇଯା ଉମା ଉପରେ ଉଠିଯା ଆସିଲ । ମା-ଓ ପୁନରାୟ ଘରେ ଆସିଲେନ । ତାରପରେ ଏମନ ଏକଟା ତୁମୁଳ ଗୋଲମାଳ ସୁରକ୍ଷା ହଇଲ ଯାହାତେ ଶଚୀପ୍ରସାଦଓ,

ପ୍ରଦୀପେର ପ୍ରତି ଯତହି କେନ ନା ଅପ୍ରସନ୍ନ ଥା, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଯ ଦିତେ ପାରିଲ ନା । ତଙ୍କପୋଷେର ଏକ ଧାରେ ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଏତକ୍ଷଣ ଚୁପ କରିଯା ବସିଯାଇଛିଲ, ଏଥନ ତାହାକେଇ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମାନିଯା ମେଯେର ଏଇ ନିର୍ଜତାର ବିରଳକ୍ଷେ ଅରଣ୍ୟ ବିଚାର-ପ୍ରାର୍ଥିନୀ ହଇଯା ଦାଁଡାଇଲେନ । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ସମ୍ପ୍ରତି ପରୋକ୍ଷେ ଉମାର ଉମ୍ବେଦାରି କରିତେଛିଲ ବଲିଯା, ତାହାର ବିପକ୍ଷେ କିଛୁ ବଲିତେ ତାହାର ମନ ଉଠିତେଛିଲ ନା, ତାଇ ତାହାର ସମସ୍ତ ରାଗ ଗିଯା ପଡ଼ିଲ ପ୍ରଦୀପେର ଉପର । ଖୁବ ଜ୍ଞାନୀର ମତ ମୁଖ କରିଯା ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବଲିଲ,-“ଓ-ସବ undesirableଦେର ବାଡ଼ିତେ ଚୁକତେ ଦେୟାଇ ଉଚିତ ନୟ । ସୁଧୀ ଯଦି ବେଁଚେ ଥାକୁତ, ତାର ବନ୍ଧୁ ତାର ଏକଟା ମାନେ ଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଏଥନ ତାର ପକ୍ଷେ ଏ-ବାଡ଼ିତେ ତୋକା ଅନ୍ଧିକାର ପ୍ରବେଶ ଛାଡ଼ା ଆର କି ବଲବ ।”

ଉମା ମା’ର ଅନ୍ୟାୟ ତିରକ୍ଷାର ଶୁନିଯାଇ ବିମୁଖ ହଇଯା ଉଠିଯାଇଛିଲ, ଏଥନ ଏଇ ଅୟାଚିତ ସମାଲୋଚନାୟ ସେ ଆର ସଂୟମ ରାଖିତେ ପାରିଲ ନା । ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟକର୍ତ୍ତେ କହିଲ,-“ଆର କିଛୁ ବଲବେନ କି କରେ? ଆପନାଦେର କି ଚୋଖ ଆଛେ ନା ଚୋଖେର ସ୍ଵଚ୍ଛତା ଆଛେ? ଉନି ନିଜେ ଯେଚେ ଏଥାନେ ଆସେନ ନି, ଆମିଇ ଓଁକେ ଡେକେ ଏନେଛିଲାମ । ତା ଛାଡ଼ା ଦାଦା ମାରା ଗେଛେନ ବଲେଇ ଓଁକେଓ ଆମରା ଭୂତ ବାନିଯେ ଫେଲିବ ଆମାଦେର ଏ ଅକୃତଜ୍ଞତା ବିଧାତା କ୍ଷମା କରବେନ ନା । ଉନି ଆମାଦେର ସଂସାରେ ଅବାଞ୍ଗନୀୟ ହଲେନ, ସେଟା ଆମାଦେର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ଓଁର ସଂସର୍ଣ୍ଣ ଏଲେ ଏକଟା ନୃତନ ଜଗତେର ଆବିଷ୍କାରେର ରୋମାଞ୍ଚ ଅନୁଭବ କରତେ ପେତେନ ନିଶ୍ଚଯ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଭାବିଲ, ଉମାକେ ଅଯଥା ଚଟାଇଯା ଦିଯା ସେ ଠକିଯା ଗିଯାଛେ; କିନ୍ତୁ କି କରିଯା ନିକଷିଷ୍ଟ ତୀର ଫିରାଇଯା ଆନା ଯାଯ, ତାହାରଇ ଏକଟା ଦିଶା ଖୁଜିତେଛିଲ ଏମନ ସମୟ ଅରଣ୍ୟରେ

ବନ୍ଦିଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ମୀ । ଓଡ଼ିଶାକୁ ପ୍ରେସ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ତାହାକେ ରକ୍ଷା କରିଲେନ । କହିଲେନ,-“କିନ୍ତୁ ଅମନ ଗୁଣାକେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଥିକେ ଧରେ ଆନବାରଇ ବା ଏମନ କି ଦାୟ ପଡ଼େଛିଲ?”

—“ଦାୟ ପଡ଼ତ ଯଦି ଆମାର ବା ତୋମାର ପ୍ରାଣାନ୍ତକର ଅସୁଖ ହ'ତ— ତଥନ ରାତ ଜେଗେ ଗା-ଗତର ଢେଳେ ସେବା କରିବାର ଦରକାର ପଡ଼ତ ଯେ । ଯଦିନ ତିନି ଦାଦାର ସେବା କରେଛେ, ତତଦିନ ତିନି ମହାପୁରୁଷ, ସାଧୁ; ଆର ଆଜ ତିନି ତାର ଦେଶର ସେବା କରଛେ ବଲେଇ ଗୁଣ । ଆମାଦେର ସଙ୍କଳିଷ୍ଣ ସ୍ଵାର୍ଥେର ସଙ୍ଗେ ଯେ ତାର ସଜ୍ଜର୍ଷ ବେଦେଛେ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଟିଙ୍ଗନି କାଟିଲ: “ଦେଶ କଥାଟା ବାନାନ କରା ନେହାଂ ସୋଜା ବଲେ ସବାଇ ତା ନିୟେ ଫେଁପରଦାଲାଲି କରେ ।”

ଉମା କହିଲ,—“ଦେଶ ବାନାନ୍ କରା ସୋଜା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ବାନାନୋ ସୋଜା ନୟ । ସେଟା ଦୟା କରେ ମନେ ରାଖିବେନ ।”

ରୁଢ଼ କଥା ଶଚୀପ୍ରସାଦଙ୍କ କହିତେ ଜାନେ, କିନ୍ତୁ କଥାଯ-କଥାଯ କୋଥାଯ ଆସିଯା ପୌଁଛିବେ ତାହାର ଠିକାନା କି! ତାହାର ଚେଯେ ଚୁପ କରିଯା ସିଙ୍କେର ରୁମାଲ ଦିଯା ଘାଡ଼ଟା ବାର ପନେରୋ ରଗଡ଼ାଇଲେ ବରଂ କାଜ ଦିବେ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

କଥା କହିଲେନ ଅରୁଣା : “କିନ୍ତୁ ଏମନ ବେହେଡ଼ ବକାଟେର ସଙ୍ଗେ ତୋର ଆବାର ଅତ ସ୍ଟା କରେ ସମ୍ପର୍କ ରାଖିତେ ଯାଓଯା କେନ? ଆମି ଭାବଛି ଆସଚେ ହଞ୍ଚାଇ ତୋକେ ହଷ୍ଟିଲେ ଭର୍ତ୍ତି କରେ ଦେବ ।”

ଉମା ଚୁଲଗୁଲି ଲହିୟା ଟାନା-ହେଚ୍ଡା କରିତେଛିଲ; କହିଲ,—“ତାର ମାନେ ଆମାକେ ପ୍ରଦୀପଦା-ର ପ୍ରଭାବ ଥେକେ ମୁକ୍ତ ରାଖିତେ ଚାଓ । ହଷ୍ଟିଲେ ତ’ ଆମି ଯାବଇ, ତା ବିଶେଷ କରେ ମନେ କରିଯେ ଦେବାଇ ବା କି ଦରକାର? କିନ୍ତୁ ହଷ୍ଟିଲେ ଗିଯେ ସତିଇ ଯଦି ଆମାକେ ଦୀପଦା-ର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଥେକେ ସରେ ଥାକିତେ ହ୍ୟ, ତା ହଲେ ସେଟା ଆମାର ସୀତାର ବନବାସେର ଚେଯେଓ ଅସହନୀୟ ହବେ ।”

ଏଇ ପ୍ରଗଳ୍ଭ ଦୁର୍ବିନୀତ ମେଯେଟାକେ ପ୍ରହାର କରିତେ ପାରିଲେଇ ବୁଝି ଅରୁଣା ସନ୍ତୃଷ୍ଟ ହଇତେନ, କିନ୍ତୁ ତାହାତେ ବାଧା ଛିଲ । ତାଇ କର୍ତ୍ତେ ବିଷ ଢାଲିଯା ତିନି କହିଲେନ,—“ତୁଇ ଆର ଓର ଚରିତ୍ରେର କୀ ଜାନିସ? ପରେର ବାଡ଼ିର ବୌର ଓପର କେନ ଓର ଏତ ଦରଦ, ତା ତୁଇ ବୁଝବି କି କରେ?

ନା ବୁଝିଲେଓ ଉମାକେ ବୁଝାଇୟା ନା ଦେଓଯା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅରୁଣାର ସ୍ଵତ୍ତି ଛିଲ । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଏ-ବାଡ଼ିତେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗନ୍ତ୍ରକ ନୟ, ଅରୁଣାର ଦିକ ହଇତେ ତାହାର ସଙ୍ଗେ ଏକଟା ସମ୍ପର୍କେର ସୂତ୍ର ଖୁଜିଯା ବାହିର କରା କର୍ତ୍ତିନ ହଇବେ ନା । ତାଇ ତାହାର ସାମନେ ପ୍ରଦୀପେର ନିନ୍ଦାଟା ଶିଷ୍ଟାଚାରେର ବହିର୍ଭୂତ ହଇବେ ନା ଭାବିଯାଇ, ଅରୁଣା ତାହାକେଇ ସମ୍ବୋଧନ କରିଲେନ :

—“ଭେବେଛିଲାମ ସୁଧୀ-ର ବନ୍ଦୁ, ଭଦ୍ରଲୋକ, ଲେଖାପଡ଼ା ଶିଖେଛେ—କିନ୍ତୁ ଭେତରେ ଭେତରେ ଯେ ଏମନ ଖାରାପ, ତା ମୋଟେଇ ଆନ୍ଦାଜ କରତେ ପାରିନି, ଶଚୀ । ମରା-ବନ୍ଦୁର ପ୍ରତି ଏତୁକୁ ଯାର ଶନ୍ଦା ନେଇ, ତାକେ ପୁଲିଶେଇ ଠିକ ସମ୍ମାନ ଦେଖାତେ ପାରବେ ।”

ଏହିଟୁକୁ ଭୂମିକା କରିଯା ଅରଣ୍ ପାଇଁ । ସବିଷ୍ଟାରେ ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଦୀପେର ନୀତିବିରଳ ସନ୍ଧିଧେର ଏକଟା ବିଶ୍ରୀ ବର୍ଣନା ଦିଆ ଫେଲିଲେନ । ପାଛେ ପୁତ୍ରବନ୍ଦୁର କଳ୍ପିତ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାଯ ସ୍ଵର୍ଗଗତ ପୁତ୍ରେର ଆଘାତ ଲାଗେ, ସେଇ ଭୟେ ନେହମୟୀ ଅରଣ୍ ସମସ୍ତ କଲକ୍ଷ ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେଇ ମାଥାଇୟା ଦିଲେନ । ଅବନୀବାବୁର କାଛେ ପ୍ରଦୀପ-ନମିତା-ସଂସ୍ପର୍ଶେର ଯେତୁକୁ ବିବରଣ ପାଇୟାଛିଲେନ, ତାହାତେ ସୁବିଧାମତ ଏକଟୁ ବର୍ଣ୍ଣଚଟା ନା ମିଶାଇଲେ ଚଲିତ ନା, ତାଇ ସହସା ଉମାର ସମ୍ମୁଖେ ପ୍ରଦୀପ ଏକେବାରେ କାଳୋ ଓ କଲୁଷିତ ହଇୟା ଉଠିଲ । ଅରଣ୍ ଫୋଡ଼ନ ଦିଲେନ : “ଦେଶେର ନାମ କରେ ଯେଦିନ ଥେକେ ଗୁଣ୍ଡାମି ଶୁରୁ ହେଁବେ, ସେଦିନ ଥେକେଇ ଓର ପ୍ରତି ଆମି ଆସ୍ତା ହାରିଯେଛି ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦଓ ରସନାକେ ନିରସ୍ତ କରିତେ ପାରିଲ ନା : “ଚେହାରା ଥେକେଇ ଯାରା ମନସ୍ତ୍ଵ ଆବିନ୍ଧାର କରେନ, ସେ-ସବ ଲୋକେର କଥାଯ ବିଶ୍ୱାସ । ଆମାର ଘୋଲ ଆନା । ଓଁର ଚେହାରା ଦେଖେଇ ଆମାର ମନେ ହେଁଲିଲ, ଲୋକଟା ଭାଲୋ ନୟ । ଏର ପର ଏ-ସବ ପାଡ଼ାଯ ପା ଦିଲେ ଓଁକେ ରୀତିମତ ଅସୁବିଧାଯ ପଡ଼ିବେ ।”

ଉମାର ମୁଖ ପାଂଶୁ ହଇୟା, ଗଲା ଶୁକାଇୟା, ନିମେଷେ ଯେ କେମନ କରିଯା ଉଠିଲ ବୁଝା ଗେଲ ନା । ନା ପାରିଲ ତୀର ପ୍ରତିବାଦ କରିତେ, ନା ବା ପାରିଲ ଅଭିଯୋଟା ଆୟତ୍ତ କରିତେ । ପ୍ରଦୀପ ଉତ୍ସୁଗ

গিরিচূড়া হইতে নামিয়া আসিয়া একান্ত অকিঞ্চিতকর পিপীলিকার সমান হইয়া উঠিল। ইচ্ছা হইল প্রদীপকে ডাকিয়া আনে, সে নিমেষে এই সব অতি-মুখর নির্লজ্জ কটুভাষণের বিরুদ্ধে তাহার অনিময় ভাষার বাণ হানিয়া এই দুই আততায়ীকে অভিভূত করিয়া ফেলুক।

আর কিছুই না বলিয়া উমা নিজের ঘরে অসিয়া, একটা চেয়ারে চুপ করিয়া বসিয়া রহিল। যাক, এই সব ব্যাপার লইয়া মাথা না ঘামাইলেও তাহার চলিবে। সে এখানে পড়িতে আসিয়াছে, মন দিয়া পড়িয়া পরীক্ষা-সমুদ্রগুলি পার হইতে পারিলেই তাহার ছুটি মিলিবে। পরে কি হইবে এখন হইতে ভাবিয়া রাখার মত মুখতা আর কি আছে? তাহার মত অবস্থার মেয়ে দেশের জন্য কতটুকু কাজ করিতে পারে, সে বিষয়ে প্রদীপদা'র সঙ্গে খোলাখুলি একটা পরামর্শ করিতে পারিলে মন্দ হইত না, কিন্তু আপাতত তাহা স্থগিত রাখাই সমীচীন হইবে। কাজের জন্য প্রথমত খানিকটা যোগ্য ত' দরকার, মনকে সেই আশ্বাস দিয়া সে সেলফ, হইতে একটা বই টানিয়া লইয়া পড়িতে বসিল।

এমন সময় শচীপ্রসাদ ঘরে তুকিয়া তাহাকে ফের উদ্বস্ত করিয়া তুলিল। শচীপ্রসাদের বয়স বাইশ, চেহারা দোহারা, পরনের জামা-কাপড়গুলি অত্যুগ্রহণে পরিচ্ছন্ন। কামানো দাঢ়ি-গোঁফ, ব্যাক-ব্রাশড় চুল,-মুখে একটা মেয়েলি-ভাবের কৃত্রিম কমনীয়তা আছে। কলেজের ছাত্র হিসাবে খুবই ভালো, এই বৎসর সসম্মানে বি, এ পাশ করিয়াছে, —বোধ হয় শীঘ্ৰই বিলাত যাইবে আই-সি-এস্ হইবার জন্য। উহার বাবার ইচ্ছা, শচীপ্রসাদ বিলাত যাইবার আগে এখানেই পাণিগ্রহণটা সারিয়া লয়; পিতার ইচ্ছার অনুবর্তী হইয়া

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା ପରିଚୟ | ଉପନ୍ୟାସ

ଶଚୀଓ ତାଇ ସନ-ସନ ଏହି ବାଡ଼ିତେ ଆସା-ଯାଓୟା କରିତେଛେ । ଅବନୀବାବୁ ଅମ୍ପଟ କରିଯା ମତ ଦିଯାଛେନ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଉମାର ଆଗେ ଏକ ମେଯେ ନିଜେର ଅନିଚ୍ଛାୟ ବିଯେ କରିଯା, ସ୍ଵାମୀର ଦୁର୍ଯ୍ୟବହାରେର ଜନ୍ୟ ମାରା ଗିଯାଛିଲ ବଲିଯା ଚଟ କରିଯା ମତ ଦିଯା ଫେଲିତେ ଅରୁଣ ଇତ୍ତତ କରିତେଛିଲେନ । ମେଯେକେ ଖୋଲାଖୁଲି କିଛୁ ପ୍ରକ୍ଷଣ ନା କରିଯା ବିବାହେର ଯୋଗାଡ଼୍ୟନ୍ତ କରିବାରଓ କୋନୋ ଅର୍ଥ ନାହିଁ, କେନନା, ଦେଶେର ହାଓୟା ବଦଳାଇବାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ମେଯେଓ ଏମନ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରସାଧିକା ହଇୟା ଉଠିଯାଛେ ଯେ, ତାହାତେ ବିଯେର ନାମେ ନାକ ସି ଟକାଇୟା ଏକଦିନ ବାହିର ହଇୟା ପଡ଼ାଟା ତାହାର ପକ୍ଷେ ବିଚିତ୍ର ନଯ । ସୁତରାଂ ସ୍ଵୟଂ ଶଚୀପ୍ରସାଦକେଇ ବିଷ୍ଟିର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ନିର୍ବିଘ୍ନ ଅବକାଶେର ସୁବିଧା ଛାଡ଼ିଯା ଦିଯା ତାହାରା ସ୍ଵାମୀ-ଶ୍ରୀ ନେପଥ୍ୟେ ବସିଯା ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିତେଛେ ।

ଖବରଟା ଉମାର କାନେ ଯାଇବେ ନା, ଉମା ତେମନ ନିରୀହ ଛିଲ ନା, କିନ୍ତୁ ମେ ବୋଧ କରି ବୁଝିତ ଯେ ବିବାହେର ପ୍ରକ୍ତାବେର ମଧ୍ୟ ଦିଯା ପ୍ରେମେର ଶୁଭାବିର୍ଭାବେର ସୂଚନା ହ୍ୟ ନା । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ତାହାର ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର କରିତ ଭୀରୁ ଭକ୍ତେର ମତ ନଯ, ଅନେକଟା କର୍ତ୍ତୃସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରଭୁର ମତ । ଅର୍ଥାଂ ଉମାର ଚିତ୍ତ ଜୟ କରିବାର ଜନ୍ୟ ପ୍ରେମ ଦିଯା ନିଜେର ଚିତ୍ତ-ପ୍ରସାଧନ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ମେ ବୁଝିତ ନା । ଜୋଯାରେର ଜଲେର ମତ ଉମାର ଯୌବନ ଉଦ୍ଦେଲ ହଇୟା ଉଠିତେଛେ ଦେଖିଯା ତାହାର ଧୈର୍ଯ୍ୟଚୁଯିତ ଘଟିତେଛିଲ । ଉମାର ବାବା-ମା ଯଥନ ସଙ୍କେତ କରିଯାଛେ, ତଥନ କୋନୋ ବ୍ୟତିକ୍ରମେର ଜନ୍ୟ ତାହାକେ ଜବାବଦିହି କରିତେ ହଇବେ

ଭାବିଯା ମେ ପରମ ନିଶ୍ଚିନ୍ତା ଛିଲ । ନତୁବା, ତାହାର ରୋମାନ୍ତିକ ବା କଙ୍ଗନାପ୍ରବଳ ହଇବାର ବୟସ ତ' ଇହାଇ । ହାତ ବାଡ଼ାଇୟାଇ ଯଥନ ଉମାକେ ଆଯନ୍ତ କରା ଯାଯ, ତଥନ ତାହାକେ ଆକାଶଚାରିଣୀ ଶଶୀଲେଖାର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା

ବାମନ ହଇୟା ଅଶ୍ରୁବିସର୍ଜନ କରିବାର କୋଣୋ ମାନେ ହ୍ୟ ନା । ଉମା ସୁନ୍ଦର, ଶୋଭନାଂଜୀ; ତାହା ଛାଡ଼ା ଅବନୀ ବାବୁର ସମ୍ପତ୍ତି ଉମାର ଆଙ୍ଗୁଲେର ଫାଁକ ଦିଯା ନିଶ୍ଚଯଇ ତାହାର ହାତେ ଆସିଯା ପଡ଼ିବେ । ଅତ୍ରେବ ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଯଦି ବୁଦ୍ଧିମାନ ହ୍ୟ, ତବେ ଅସଥା କାଲବିଲମ୍ବ କରିଲେ ସୌଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ମୀର କାହେ ମେ ହାସ୍ୟାମ୍ପଦ ହଇବେ ।

ଅର୍ଥଚ, ଶଚୀପ୍ରସାଦେର ଏଇ ସକଳ ଅଧିକାର ଖାଟାନୋର ଜନ୍ୟଇ ତାହାର ପ୍ରତି ଉମା ପ୍ରସନ୍ନ ହଇତେ ପାରେ ନାହିଁ । ଏମନ ନିଲିଙ୍ଗେର ମତ ଆତ୍ମନିବେଦନେର ଲଜ୍ଜା ହ୍ୟ ତ' ତାହାକେ ସଙ୍ଗେପନେ ଆହତ କରିତ । ମେ ଏମନ କରିଯା ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକେ ମୁହିୟା ଫେଲିତେ ଚାହେ ନା । ନିଶୀଥ ରାତ୍ରି ଭରିଯା କାହାକେ ଭାବିଯା ଆକାଶେର ତାରାଞ୍ଗଲିର ଦିକେ ତାହାର ଚାହିୟା ଥାକିତେ ଇଚ୍ଛା କରେ; କେହ ଆସିବେ, ଏଇ ଅସମ୍ଭବ ଏକଟି ବିଶ୍ୱାସ ଲାଲନ କରିଯା ମେ ତାହାର ଅନତି-ଉଦୟାଟିତ ଘୋବନକେ ପୂଜାର ଦୀପଶିଖାର ମତ ଆଗ୍ରହ-କମ୍ପ ଉନ୍ମୁଖ କରିଯା ରାଖିବେ, ମେ ନା ଆସିଲେ ତାହାର ପଡ଼ାୟ ମନ ବସିବେ ନା, ଚୁଲ ବାଁଧିତେ ବାଧିତେ ଜନ-ୟାନ-ମୁଖର ରାଜପଥେର ପାନେ ଚାହିୟା, ମେ ସାନନ୍ଦେ ଏକଟି ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ଫେଲିବେ । ଜୀବନେର ଏମନ କତଞ୍ଗଲି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବାଁଚିଯା ମେ ଏତ ଅନାୟାସେ ଫୁରାଇୟା ଯାଇତେ ଚାହେ ନା । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଯଦି ତାହାର ସରେ ନିଃଶବ୍ଦ ପଦପାତେ ଏକଟି ଭୟ-ଭ୍ରମ ଅନୁଚ୍ଚାରିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ଲହିୟା ପ୍ରବେଶ କରିତ, ତାହା ହଇଲେ ଉମାର ସର୍ବଦେହମନ ରୋମାଞ୍ଚମୟ ହଇୟା ଉଠିତ କି ନା କେ ଜାନେ!

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲା । ଶ୍ରୀଗୋପାଳ ମଣିଷଙ୍କର । ଉପନ୍ୟାସ

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ହାସିଯା ବଲିଲ,-“ଚଲ ରାଯକୋପେ ଯାଇ, ପର୍ଦୀଯ ଆବାର ତୋମାର ସେଇ ଲରା ଲା ପ୍ଲଟେ ଦେଖା ଦିଯେଛେ ।”

ବହି ହିତେ ଉମା ମୁଖ ତୁଲିଲ ନା; କହିଲ,—“ଫିଲ୍ମ ଦେଖେ ପଯସା ଖରଚ କରାକେ ଆର କ୍ଷମା କରତେ ପାରୁବ ନା । ବରଂ ବିକେଳେ ବେରିଯେ ଆମାର ଜନ୍ୟେ ଯଦି ଏକଟା କାଜ କରତେ ପାରେନ, ତ’ ଭାଲୋ ହ୍ୟ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଘାବଡ଼ାଇଯା ଗିଯା କହିଲ,—“କି?”

ଦୁଇଟି ସ୍ଥିର ଜିଜ୍ଞାସୁ ଚୋଖ ମେଲିଯା ଉମା ବଲିଲ,—“ଶ୍ରୀଗୋପାଳ ମଣିଷଙ୍କର ଲେଇଟା କୋଥାଯ ଜାନେନ?”

—“ନା; କେନ?”

—“ତବେ ଦୟା କରେ ଏକଟୁ ଖୋଜ ନିଯେ ଆସବେନ, ଓଖାନେ ଯେତେ ହଲେ ବାସ ଥେକେ କୋଥାଯ ନାମୂଲେ ସୁବିଧେ ।”

ଶ୍ରୀଗୋପାଳ ମଣିଷଙ୍କର ଲେଇନେ ନିଶ୍ଚଯତ୍ତ ଉମାର କୋନୋ ସହପାର୍ଥିନୀ ଆଛେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଯା ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଏକଟୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତି ହଇଯା ଉଠିଲ ହ୍ୟ ତ’ । ଉମାର ପରିଚିଯେର ସୂତ୍ରେ ଆରେକଟି ମେଯେର

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ଆଜିର ପରିବାରକୁ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଉପଲବ୍ଧି ହେଉଥିଲା ।

কাছে আসিতে পারিলে যে ভালোই হয়, সে-দুর্বলতা শচীপ্রসাদের বয়সের ছেলের পক্ষে অমার্জনীয় নয়। এবং সেই অনামা মেয়েটির সান্নিধ্যে যে শচীপ্রসাদ স্বাভাবিক সঙ্গেতে তাহার সমস্ত আচরণটিকে সুমধুর করিয়া তুলিত, তাহাতে আর সন্দেহ কি! তাই সেই গলিটার অবস্থান ও আয়তন-সম্বন্ধে সম্পূর্ণ অভিজ্ঞতা থাকা সত্ত্বেও সে আমৃতা-আমৃত করিয়া কহিল,—“কারো সঙ্গে দেখা করুতে যাবে? বেশ ত, চল না, দু'জন বেরিয়ে পড়ি। কাছা কাছি কোথাও হবে হয় ত’। কলকাতার রাস্তা খুঁজে বেড়াতে আমার ভালোই লাগে। বেশ একটু বেড়ানোও হবে খন।”

বইয়ের পৃষ্ঠায় ফের চোখ নামাইয়া উমা বলিল,-“না, সেখানে আমাকে একলাই যেতে হবে। আপনি দয়া করে একটু জেনে এলেই চলবে।”

শচীপ্রসাদ ভাবিত হইল। এইবার তাহার স্বরে আর বিনয়নিষ্ঠ কুণ্ঠা রহিল না। আরেকটু
সরিয়া আসিয়। সে জিজ্ঞাসা করিল, “সেখানে কে আছে শুনতে পাই?”

ଉମା ଟଲିଲ ନା, କହିଲ,—“ସବ କଥାଇ କି ସବାଇକେ ବଲତେ ହୟ?”

—“অন্তত আমাকে তোমার বলা দরকার।”

—“এমন অনেক কথা আছে, যা নিজেকে পর্যন্ত স্পষ্ট করে বলা যায় না।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ଆମେ କିମ୍ବା ?

ରଙ୍ଗଫସରେ ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବଲିଯା ଉଠିଲ,—“ଆମାକେ ନା ବଲେ ଆମାର ସାହାୟ କରାଟା ଅସଙ୍ଗତ ହବେ ।”

ଉମା ଏକଟୁ ହାସିଲ; ବଲିଲ,—“ଆପଣି ସାହାୟ କରଲେଓ ଏଗୋପାଳ ମଞ୍ଜିକେର ଲେଇନଟା ବାଡ଼ିର ଦରଜାୟ ଚଲେ ଆସତ ନା, ହେଁଟେଇ ଯେତେ ହତ । ହାଁଟୁତେ ଆମି ଏକଲାଇ ପାରି ।”

ଏଇ ବଲିଯା ବହିଯେର ପୃଷ୍ଠାଗୁଲି ଉଲ୍ଟାଇତେ ଯାଇତେଇ ତାହାର ନଜର ପଡ଼ିଲ ଯେ, ବହିଟା ଏକଟା ରେଲଓୟେ-ସମ୍ପର୍କିତ ଆଇନେର ଇନ୍ତାହାର । ଏତକ୍ଷଣ ତାହାର ମନକେ ଶ୍ରୀଗୋପାଳ ମଞ୍ଜିକେର ଲେଇନେର ସନ୍ଧାନେ ପାଠାଇଯା, ସେ ଏତ ମନୋଯୋଗ ସହକାରେ ଇହାଇ ପଡ଼ିତେଛିଲ ନାକି!

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ବହିଟା ରାଖିଯା ଦିଯା, ଉମା ଉଠିଯା ଦାଁଡାଇଲ । ଶଚୀ ପ୍ରସାଦେର କିଛୁ ବଲିବାର ଆଗେଇ ମେ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଆପନାର ବାୟକ୍ଷେପେର ପଯସା ବାଁଚିଯେ ଦିଲାମ । ଓ ପଯସାଟା ଚୋଖ ମେଲେ କୋନୋ ପୁଯୋର-କାଣେ ଦିଯେ ଦେବେନ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦେର କଟେ ବିଷ ଆଛେ : “ଭିକ୍ଷା ଦେଓଯାକେ ଆମି ପାପ ମନେ କରି । ତୁମି ନା ଗେଲେଇ ଯେ ବାୟକ୍ଷେପ ପଟଳ ତୁଲବେ ଏମନ କଥା ନା ଭାବଲେଇ ତୋମାର ବୁଦ୍ଧି ଆଛେ ସ୍ଵିକାର କରୁବ । ଆମାର ପାଶେ ଏକଟା ମାଡ଼ୋଯାଡ଼ି ବସଲେଓ ଫିଲା, ଆମି କମ enjoy କରବ ନା ।”

୧୨. ସେଇ ରାତ୍ରି ନମିତାର

ସେଇ ରାତ୍ରି ନମିତାର ଆର କାଟିତେ ଚାହେ ନା । ଏକେ ଏକେ ବାଡ଼ିର ସମସ୍ତ ବାତି ନିଭିଆ ଗେଲ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଚୋଖେ କିଛୁତେଇ ସୁମ ଆସିଲ ନା । ସୁମ ନା ଆସିଲେ ସେ ଦୋତଳାର ବାରାନ୍ଦାର ରେଲିଙ୍ଗେର କାହେ ଚୁପ କରିଯା ଥାକେ; କିନ୍ତୁ ଆଜ ଯେ ସ୍ପନ୍ଦମାନ ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦୟକେ ସୁମ ପାଡ଼ାଇୟା ସେ ଉଦ୍ଦାସୀନ ହଇୟା ସୀମାନ୍ୟତାର ଧ୍ୟାନ କରିବେ, ତାହା ଅସ୍ତ୍ରବ । ପ୍ରଥମେଇ ମନେ ପଡ଼ିଲ ରାତ୍ରାର ଦିକେ ଚାହିୟା ଥାକିତେ ଚକ୍ଷୁ ଦିଯା କିଛୁତେଇ ସେ ଆଜ ଅଜୟେର ନାଗାଳ ପାଇବେ ନା । ଏହି ଉପଲକ୍ଷ କରିତେଇ ନମିତା ବାରାନ୍ଦାୟ ଦ୍ରୁତପଦେ ପାଇଚାରି ଶୁରୁ କରିଯା ଦିଲ । ସକଳେ ସୁମାଇୟା ପଡ଼ିଯାଛେ । ପାଶେର ବାଡ଼ିତେ ଯେ-ଛାତ୍ରଟି ରାତ ଜାଗିଯା ନୀରବେ ପଡ଼ା କରେ, ତାହାରା ଟେବିଲେର ମୋମବାତିଟା ନିଭିଲ । ସେଇ ଘନାୟମାନ ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ଵର ନୀରବତାର ମଧ୍ୟେ ନମିତା କି କରିବେ, କିଛୁରଇ କୂଳ ଖୁଁଜିଯା ପାଇଲ ନା । ଖାଲି ନିଜେର ଡାନ-ହାତଖାନି ବାରମ୍ବାର କପାଲେର ଉପର ରାଖିଯା ସେ ଅଜୟେର ଜୁରେର ଉତ୍ତାପ ଅନୁଭବ କରିତେଛେ ।

ନମିତା ଖୋଲା ଚୁଲଣ୍ଠିଲି ଆଁଟ କରିଯା ଖୋପା ବାଁଧିଲ; ପରଗେର କାପଡ଼େର ପ୍ରାନ୍ତଟାକେ ପାଯେର ଦିକେ ଆରୋ ଏକଟୁ ପ୍ରସାରିତ ଓ ବୁକେର ଉପର ଆରୋ ଏକଟୁ ରାଶିକୃତ କରିଯା ଲାଇଲ । ଚାବିର ଗୋଛାଟା ଆଁଚଲେର ପ୍ରାନ୍ତ ହିତେ ଖୁଲିଯା ବାଲିଶେର ତଳାଯ ରାଖିଲ ଓ ଉତ୍ତରେ ହାଓୟା ଜୋରେ ବହିତେଛେ ବଲିଯା ମା'ର ପାଯେର ଦିକେର ଜାନାଲାଟାଓ ବନ୍ଧ କରିତେ ଭୁଲିଲ ନା । ଅନ୍ଧକାରେ ପଥ ଠାହର କରିତେ ନମିତାର ବେଗ ପାଇତେ ହୟ ନା, ଅତିନିଃଶବ୍ଦପଦେ ମେ ସିଡ଼ିର ପ୍ରଥମ ଧାପେ ପାନାମାଇଲ । ଆକାଶେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷେର ପାନ୍ତର ଚାଦ ଯେ ଅନେକକ୍ଷଣଇ ବିରଣ୍ଗ ବେଦନାୟ ମୃତ୍ୟୁର ପ୍ରତୀକ୍ଷା । କରିତେଛେ, ତାହା ସେ ଜାନିତ; ଏଥିନ ସହସା ସାମନେର ଭାଙ୍ଗ ଦେଯାଲେର ଫାଁକେ ହଠାତ୍

ଚାଦ ଦେଖିତେ ପାଇୟା ତାହାର ସମ୍ମତ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସେବନ ଲାବଣ୍ୟେ ତରଙ୍ଗିତ ହଇୟା ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ସିଡ଼ିତେ ଏକବାର ପା ରାଖିଲେ ହ୍ୟ ତ' ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଗେର ଶକ୍ତିତେହି ନୀଚେ ନାମିଯା ଆସିତେ ହ୍ୟ । ନମିତା ଶୁଦ୍ଧ ନୀଚେ ନାମିଯା ଆସିଲ ନା, ଏକେବାରେ ଅଜୟେର ଘରେର ବନ୍ଧ ଦରଜାର କାହେ ଆସିଯା ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇଲା ।

ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତଓ ଦେଇ ହଇଲା ନା । ତର୍କ କରିତେ ଚାଓ, ନମିତା ତାହାତେ କାନ ପାତିବେ ନା । ତାହାର ପଞ୍ଚ ହଇତେଓ ନୀତି-କଥା ବଲା ଯାଇ ବୈ କି । ରୁଗ୍ମ ପରନିର୍ଭରକାମୀକେ ସେବା କରା ଅଧର୍ମ? କିନ୍ତୁ ଏତ ଲୋକ ଥାକିତେ ତାହାରହି ବା ଏମନ କୋନ୍ ଗରଜ ପଡ଼ିଲ? ବଚସା କରିବାର ସମୟ ନମିତାର ଆର ନାଇ, କାକିମାର ମେଯେଟାର ଚେଂଚାଇୟା ଉଠିବାର ସମୟ ହଇଯାଛେ ।

ଏକ ଠେଳା ମାରିଯା ନମିତା ବନ୍ଧ ଦରଜା ଖୁଲିଯା ଫେଲିଲ । ଯାହା ଦେଖିଲ, ତାହାତେ ପ୍ରଥମେ ସେ କି କରିବେ ବୁଝିଯା ଉଠିତେ ପାରିଲ ନା । ସେ ସେ କେନ ଅକାରଣେ ଦେଇ କରିତେଛିଲ ତାହାର ଜନ୍ୟ ସେ ଶତରସନାୟ ନିଜେକେ ଧିକାର ଦିତେ ଲାଗିଲ । ଦେଖିଲ, ସେଇ ଶତଛିନ୍ ତୋଷକଟାର ଉପର ଉବୁ ହଇୟା ବୁଁ କିଯା ପଡ଼ିଯା ଅଜୟ ଗୋଙ୍ଗାହିତେଛେ; କବେ କି-ସବ ଛାଇ-ଭ୍ୟ ଗଲାଧଃକରଣ କରିଯାଛିଲ, ତାହାଇ ବମି କରିଯା ମେଯେଟାକେ ଭାସାଇୟା ଦିଯାଛେ । ବମିର ବେଗ ଏଖନୋ ପ୍ରଶମିତ ହ୍ୟ ନାଇ, ଅନ୍ଧକାରେଓ ଅଜୟେର ରୋଗବିକୃତ ବୀଭତ୍ସ ମୁଖେର ଛାୟା ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ । ନମିତା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଅଜୟେର ପାଶେ ବସିଯା ପଡ଼ିଯା ତାହାର ମୁଖଟା ଦୁଇ ହାତେର ଅଞ୍ଜଲିତେ ଭରିଯା । ଏକେବାରେ ତାହାର କୋଲେର ଉପର ତୁଳିଯା ପାଞ୍ଚାବିର ତଳାୟ ପିଠେର ଉପର ଅଛି ଏକଟୁଥାନି ହାତ ରାଖିଯା ଦେଖିଲ, ଜୁରେ ଅଜୟ ଦନ୍ଧ ହିତେଛେ । କପାଲେର ସମୁଖେର ଯେ-ଚୁଲଙ୍ଗଲି ଲୁଟାଇୟା ପଡ଼ିତେଛେ, ତାହା ମାଥାର ଉପର ଧୀରେ ତୁଳିଯା ଦିଯା, ନିଜେର ଆଁଳ ଦିଯା

ଅଜୟେର ଶୁଣୋ ଠୋଟ୍ ଦୁଇଟା ମୁଛିଆ ଦିଲ । ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଯେ କି ହଇୟା ଗେଲ ଜୁରେର ଘୋରେ ମୋହାଚ୍ଛନ୍ନ ଅଜୟ ଆନୁପୂର୍ବିକ କିଛୁଇ ଧାରଣା କରିତେ ପାରିଲ ନା । ଅମ୍ପଟି ଜ୍ୟୋତିନ୍ଦ୍ରାୟ ଶୁଳ୍କବାସା ଏକଟି ମେଯେକେ ତାହାର ପାର୍ଶ୍ଵଚାରିଗୀରୁପେ ଭାଲୋ କରିଯା ତଥନୋ ଚିନିତେ ନା ପାରଲେଓ, ଆଜ ରାତ୍ରେଇ ଯେ ତାହାର ଆସିବାର କଥା ଓ ଏମନ କରିଯା ଯେ ତାହାର ଏଇ ପୀଡ଼ିତ ଦେହଟାକେ ବୁକେ ଟାନିଯା ନିବାର ଏକଟା ଅଲୋକିକ ଚୁକ୍କି ଛିଲ, ତାହା ସେ ନିମେଷେ ଠିକ କରିଯା ଫେଲିଲ । ଜଡ଼ିତସ୍ଵରେ ସେ କହିଲ,-“ଶିଗଗିର ଆମାକେ ଏକଟୁ ଜଳ ଏନେ ଦାଓ, ଆମାର ଗଲା-ଜିତ ଶୁକିଯେ କାଠ ହେଁ ଗେଲ ଯେ ।”

ନମିତା ଅଜୟେର ମାଥାଟା ଧୀରେ ଧୀରେ ନାମାଇୟା ବାହିର ହଇୟା ଆସିଲ । ଦେୟାଲେର ପ୍ରତିଟି ଇଟ ଓ ମେଘେର ପ୍ରତିଟି ଧୂଲିକଣା ଯେ ତାହାକେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିତେଛେ ସେ ବିଷୟେ ତାହାର ଖ୍ୟାଲ ରହିଲ ନା । ରାନ୍ଧାଘରେର ଦରଜାର ଶିକଳ ନାମାଇୟା ସେ ଘାସେ କରିଯା କଲସୀ ହିତେ ଜଳ ଗଡ଼ାଇୟା ଲଇଲ ଓ ବାଁ-ହାତେ ଏକ ବାଲତି ଜଳ ଲଇୟା ଆବାର ସରେ ଚୁକିଲ । ବାଲତିଟା ଦୁଯାରେର କାଛେ ନାମାଇୟା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଜଲେର ଘାସଟା ଅଜୟେର କାଛେ ଆନିଯା ଧରିଲ । କହିଲ,-“ଆମାର ହାତେ ଭର ଦିଯେ ଆନ୍ତେ ଆନ୍ତେ ଉଠନ, ଜଳଟା ଖେଯେ ନିନ ।”

ଏହିବାର ନମିତାକେ ଅଜୟ ଭାଲୋ କରିଯା ଚିନିଯାଛେ । ପିପାସା ତାହାର ସତ୍ୟଇ ପାଇୟାଛେ ବଲିଯା ମନେ ହଇଲ ନା । ତବୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭର କରିଯା ନମିତାର ଅକୁଣ୍ଡିତ ବାମ-ବାହୁଟି ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା ସେ ଉଠିଲ । ଢାକୁ-ଢକୁ କରିଯା ସମସ୍ତଟା ଜଳ ଖାଇୟା ଫେଲିଯା ସେ ଧୂପ କରିଯା ଶୁଇୟା ପଡ଼ିଲ । ନିଜେଇ ନମିତାର ଆଁଚଲେର ପ୍ରାନ୍ତଟା ଟାନିଯା ଲଇୟା ମୁଖ ମୁହିଲ । ବଲିଲ,-“ଆଜ ସମସ୍ତ ସ୍ଵର୍ଗ-ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ପାତାଳ ଏକସଙ୍ଗେ ସତ୍ୟନ୍ତ କରେଓ ତୋମାକେ ଆମାର କାଛ ଥେକେ ଠେକିଯେ ରାଖତେ

ବନ୍ଦିଗ୍ରେସ୍‌ମ୍ବା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ପାରତ ନା । ଆମାର ପ୍ରୋଜନେର ଦାବି ଏତ ପ୍ରଚୁର ଛିଲ ଯେ, କୋନୋ ପ୍ରାଚୀରହୀ ଆର ତୋମାକେ ବନ୍ଦୀ ରାଖିତେ ପାଲ ନା, ନମିତା । କିନ୍ତୁ ଆମାର ପ୍ରୋଜନ ଯେ କି ଅସାମାନ୍ୟ, ତା ତୁମି ଜାନ?" ବଲିଯା ଅଜୟ ନମିତାର ଏକଥାନା ହାତ ଚାପିଯା ଧରିଲ ।

ନମିତା ହାତ ସରାଇୟା ନିବାର ସ୍ଵଳ୍ପ ଚେଷ୍ଟା କରିଯା ବଲିଲ,-“ଛାଡ଼ନ, ସରଟା ପରିଷାର କରେ ଫେଲି । ଦେଶଲାଇ ନେଇ? ଆଲୋ ଜ୍ବାଲିତେ ହବେ ।”

—“ନା ନା, ଆଲୋ ଜ୍ବାଲିଯେ କାଜ ନେଇ, ନମିତା । ଆଲୋତେ ତୋମାକେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରେ ଦେଖା ହବେ ନା । ତୋମାକେ କି ଏହି ବେଶ ମାନାୟ? ଆମି ମନେ ମନେ ତୋମାର ଯେ ମୂର୍ତ୍ତି ଏଁକେଛି, ଆଲୋ ଜ୍ବେଲେ ତାକେ କଲକ୍ଷିତ କୋରୋ ନା ।” ବାର କରେକ ସନସନ ଦୀଘନିଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ତୋମାର ପରନେ ରଙ୍ଗ-ଚେଲି, ଚୋଖେ କୁଧା, ହାତେ କୃପାଗଚୁଲଗୁଲି ପିଠେର ଉପର ଆଲୁଲିତ ହଯେ ପଡ଼େଛେ ରଙ୍ଗ ସୁନିବିଡ଼ ଚୁଲ! ବଜେ ତୋମାର କଙ୍କଣ, ବିଦ୍ୟୁତ ତୋମାର କଞ୍ଚାର! ତୁମି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଯାବେ, ନମିତା?”

ନମିତା ବ୍ୟକ୍ତ ହଇୟା ବଲିଲ,-“ଉତ୍ତେଜିତ ହବେନ ନା । ଚୁପ କରେ’ ସୁମୁବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ, ଆମି ଆପନାର ମାଥାଯ ଜଳପାତି ଦିଚ୍ଛି ।”

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ପାଶେ ବସିଯା ବାଲତିର ଜଳେ ନ୍ୟାଡ଼ାର ଅଭାବେ ନିଜେର ଆଁଚଲଟାଇ ଭିଜାଇୟା ଲାଇଲ । କପାଲେର ଉପର ତାହାଇ ସ୍ତପିକୃତ କରିଯା ରାଖିଯା, ପାଖାର ଅଭାବେ ସାମନେର ଦେଓଯାଲ

ହିତେ ଏକଟା କ୍ୟାଲେଣ୍ଡାର ପାଡ଼ିଯା ଲଈଯା ଧୀରେ ଧୀରେ ହାଓଯା କରିତେ ଲାଗିଲ । କହିଲ,
“ଦେଶଲାଇ ଥାକୁଲେ ଆଲୋଟା ଜ୍ବାଲାତୁମ ।”

ଅଜୟ କହିଲ,—“ଆଲୋ ଜ୍ବାଲେଇ ତୋମାର ଆଜକେର ରାତରେ ଏଇ କିର୍ତ୍ତିଟା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହୟେ
ଉଠିବେ ନା । ତୋମାର କାକିମାର କାହୁ ଥେକେ ଦେଶଲାଇ ଚେଯେ ଆନତେ ପାରବେ?” ବଲିଯା ଅଜୟ
ସେଇ ଜ୍ବରେର ମଧ୍ୟେଇ ଭୂତେର ମତ ହାସିଯା ଉଠିଲ । ନମିତାର ପା-ଦୁଇଟି ତକ୍ଷପୋଷେର ଉପର
ଯେଖାନେ ଗୁଟାଇଯା ରହିଯାଛେ, ତାହାର ଅଦୁର ବ୍ୟବଧାନେ ନିଜେର ଏକଟା ଶିଥିଲ ହାତ ରାଖିଯା
ଆପେ ଏକଟା ଆଙ୍ଗୁଳ ବାଡ଼ାଇଯା ଦିଯା ନମିତାର ପା ଏମନ ଆଲଗୋଛେ ଏକଟୁ ଛୁଟିଲ ଯେ, ତାହା
ଟେର ପାଇବାର ସାଧ୍ୟ ନାଇ । କହିଲ, “ଉତ୍ତେଜିତ ଆମି ହଇନି, ନମିତା । ଯେଟୁକୁ ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଆଜ
ତୁମି ଆମାର ଦେଖଛ, ସେଟା ଆମାର ଜ୍ବରେର ବିକାର ନଯ । ଓଟା ଆମାର ସ୍ନାୟମଗୁଲୀର ସ୍ଵାଭାବିକ
ବୃତ୍ତି ମାତ୍ର । ଆମାର କଥାର ଉତ୍ତର ଦେବେ, ନମିତା?”

ନମିତାଓ କପାଲେର ଗଣ୍ଡି ଛାଡ଼ାଇଯା ହାତଖାନି ଅଜୟେର ଗାଲେର ଉପର ଭୁଲକ୍ରମେ ଆନିଯା
ଫେଲିଯାଛେ । ଅନ୍ଧୁଟସ୍ଵରେ କହିଲ,—“କି?”

ଦୃଢ଼ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁତେଜିତକଟେ ଅଜିତ କହିଲ,—“ତୁମି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଯାବେ?”

ନମିତାର ସ୍ଵର ଭୀତ, ବିମୂଢ : “କୋଥାଯା?”

ଆବାର ସେଇ ଶୀତଳ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଵର : “ମରନ୍ତେ । ମଯୃତେ ତୋମାର ଭୟ ହୟ, ନମିତା?”

ନମିତା ଚଥଳ ହଇୟା ଉଠିଲ : “କି ବଲଛେନ ଆପନି ଯା-ତା? ବଲଛି ସୁମୁନ, ତା ନା ଖାଲି ବକ୍ ବକ୍ କରଛେନ!”

ଅଜୟ ଶାନ୍ତ, ଉଦାସ-ସ୍ଵରେ ବଲିଲ,-“ତୁମିଓ ଯେ ମରତେ ଭୟ ପାଓ ନା, ତା ଆମାର ସରେ ତୋମାର ଏଇ ଆକଷିକ ଆବିର୍ଭାବେଇ ଆମି ବୁଝେଛି । ତା ହଲେ ଚଲ ଆଜକେର ଏଇ ରାତ୍ରି ଶେଷ ନା ହତେଇ ଏକଟା ଗଡ଼ି ଡେକେ ଆମରା ବେରିଯେ ପଡ଼ି । ଆମି ତୋମାର ଖୁବ ବେଶ ଭାର ହ'ବ ନା, ଦେଖବେ । କାଳ ଭୋରେଇ ଆବାର ଆମି ଚଙ୍ଗା ହୟେ ଉଠିବ । ଶୁଯେ ଶୁଯେ ଏଇ ସବ ବାବୁଗିରି କି ଆମାଦେର ପୋଷାଯ?”

ନମିତା ଆରୋ ଜୋରେ କ୍ୟାଲେଗ୍ନାରଟା ଚାଲାଇତେ ଲାଗିଲ, ଅଜୟେବ ଗାୟେର ଚାଦରଟା ଆରୋ ସନ କରିଯା ଟାନିଯା ଦିଲ; ବଲିଲ,—“ଆପନି ଏମନି ବକ ବକ କରଣ୍ଟେ ଆମି ଚଲେ ଯାବ ସର ଛେଡେ ।”

ଅଜୟ କହିଲ,—“ସତିଇ ଗାୟେ ଚାଦର ଟେନେ ପାଖାର ହାଓୟା ଖେଯେ ଜୁରେର ସୌରେ ଏପାଶ ଓପାଶ କରବାର ବିଲାସିତା ଆମାର ନୟ, ନମିତା । ଆମି ମରବାର ପଣ କରେ ପୃଥିବୀତେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେଛି । ରୋଗେ ଛାତା ଧରେ’ ଦେହ ଜାର୍ଗ ହୋକ, ତବୁ ରୋଗେର ହାତେ ଜୀବନ ସମର୍ପଣ କରେ ମୃତ୍ୟୁକେ କଲକ୍ଷିତ କରବ ନା । ତୁମି ଯେ-ଜୀବନ ବହନ କରଛ ତା ତ’ ଏକଟା କଲକ୍ଷିତ ମୃତ୍ୟୁ, ଅସତୀତେର ଚେଯେଓ ଲଜ୍ଜାକର । ସତି କରେ ମରେ ଗୌରବାସ୍ତିତ ହତେ ତୋମାର ଇଚ୍ଛା କରେ ନା, ନମିତା?” କି ଭାବିଯା ଲଇବାର ଜନ୍ୟ ଅଜୟ ଏକଟୁ ଥାମିଲ, ପରେ ହଠାତ ବିଛନାର

ଉପର ଉଠିଯା ବସିଯା ଗା ହିତେ ଚାଦର ସରାଇଯା ଫେଲିଲ । ନମିତାର ସ୍ତର୍ଭିତ ଭାବଟା କାଟିବାର ଆଗେଇ ତକ୍କପୋଷେର ପ୍ରାନ୍ତେ ସରିଯା ଆସିଯା ଜୁତାର ଜନ୍ୟ ସେଇ ନୋଂରା ମେରୋର ଉପର ପାବାଡ଼ାଇଯା ଦିଲ; କହିଲ,—“ତୁମି ଏମନି ଚୁପ କରେ ଏଥାନେ ବସେ ଥାକ । ତୁମି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଯାବେ—ଏଇ ଆନନ୍ଦେ ଆମି ରାତ୍ରାଯ ବେରିଯେ ଯେ କରେ ଥୋକ ଏକଟା ଗାଡ଼ି ଧରେ ଆନନ୍ଦେ ପାରବଇ”

ଅଜ୍ୟେର ଆର ଜୁତା ପରିବାର ସମୟ ହଇଲ ନା । ନମିତା ଭୟ ପାଇଯା ଉଠିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ, ତାହାର ପା ଦୁଇଟା ସହସା ଅବଶ ହଇଯା ଆସିଲ ବୁଝି । ଦୀପ୍ତକର୍ତ୍ତେ କହିଲ,—“ଆପନି ପାଗଳ ହୁୟେ ଗେଲେନ ନାକି? କୋଥାଯ ଯାବ ଆପନାର ସଙ୍ଗେ?”

ଅଜ୍ୟ ଆବାର ସେଇ ନିର୍ଲିପ୍ତ ଉଦ୍‌ବୀନ କର୍ତ୍ତେ କହିଲ,—“ପାଗଳ ଆମରା ସତିଇ । ହଠକାରିତାକେ ଆର ଯାରା ନିଶ୍ଚେ କରନ୍ତକ, ଆମରା କରିନେ । ଭେବେ-ଚିନ୍ତେ କାଜ କରତେ ଗେଲେ ସମୟଇ ଫୁରୋଯ, କାଜ ଆର ଏଗୋଯ ନା । ତୁମି କି ସତିଇ ଏଇ ଅନ୍ଧକୁପେର ଅନ୍ତରାଳେ ସ୍ଵନ୍ଧ-ପରିମିତ ଜୀବନ ନିଯେ ତୃପ୍ତ ଥାକତେ ପାରବେ? ନିଶାନ୍ତେ ଦୁଟି ଭାତ ଖେରେ ଓ ଦିନାନ୍ତେ ଦୁଷ୍ଟଟା ଘୁମିଯେଇ କି ତୁମି ଜୀବନକେ ଏମନ ଅନାଯାସେ କ୍ଷୟ କରେ ଫେଲବେ? ତୋମାର ଜୀବନେର ଓପର ତୋମାର ଏକାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ, ଆମାଦେରୋ ‘ଲୋଭ ଆଛେ । ତୁମି ଏକା, ସଂସାରେ କାରୋ କାହେ ତୋମାର ଏତ୍ତୁକୁ ଧାର ନେଇ—ତୋମାର କତ ସୁବିଧେ । ତୁମି ଏକବାର ହଁ ବଲ, ଦେଖବେ ଆମାର ସମସ୍ତ ଜୁର ନେମେ ଗେଛେ । ନୋଂରା ମେରୋ ସାଫ ଅନ୍ୟେ କରଲେ କ୍ଷତି ହବେ ନା, ଅନେକ ବଡ଼ୋ ଓ ଅନେକ ଦୁଃଖମୟ କଳକ୍ଷ ତୋମାର ନିର୍ମଳ ହାତେର ସ୍ପର୍ଶେ ଶୁଚିନ୍ଦିନ୍ଦି ହବାର ଜନ୍ୟେ ଅପେକ୍ଷା କରଛେ । ନମିତା,—

ତୁମି ଏସ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ବଲିଯା ଅସହାୟ ଶିଶୁର ମତ ଅଜୟ ନମିତାର ଦୁଇ ହାତ ବ୍ୟାକୁଳଭାବେ
ଚାପିଯା ଧରିଲ ।

ନମିତା କି ଭାବିଲ କେ ଜାନେ, ସହସା ହାତ ଛାଡ଼ାଇୟା ଲହିୟା କରକ୍ଷସ୍ଵରେ କହିଲ,—“ଆପଣି
ଆମାକେ କୀ ଭାବେନ? ଆପନାର ଅସୁଖ ଦେଖେ ଆମି ଭାଲୋ ଭେବେ ଆପନାର ସେବା କରୁତେ
ଏଲୁମ, ଆର ଆପଣି ତାର ଏଇ ପ୍ରତିଦାନ ଦିଚ୍ଛେନ? ଛି! ଆପଣି ସେ ଏତ ଖାରାପ ତା ଆମି
ଭାବିନି ।” ବଲିଯା ନମିତା ଆଁଚଲେ ଚୋଖ ଢାକିଯା ଫେଲିଲ ।

ଏଇ କାଣ୍ଡ ଦେଖିଯା ଅଜୟ ପ୍ରଥମେ ଏକେବାରେ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ଅସାଡ଼ ହଇୟା ଗେଲ, ତାହାର ଶରୀରେ
କଣାମାତ୍ରଓ ଆର ଶକ୍ତି ରହିଲ ନା । ସେ ଯେନ ଏକଟା ପର୍ବତଚୂଡ଼ା ଆରୋହଣ କରିତେ ଗିଯା
ଏକେବାରେ ସମୁଦ୍ରର ତଳାଯ ଆସିଯା ଡୁବିଯାଛେ । ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ବିଛାନାର ଉପର ଶୁଇୟା ପଡ଼ିଯା
ଯେନ ଘୂର୍ଣ୍ଣମାନ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାନ୍ତ ହଇତେ ଛିଟୁକାଇୟା ପଡ଼ିବାର ଭୟ ହଇତେ ସେ ଆୟୁରକ୍ଷା କରିଲ ।
ଦୁଇ ହାତ ଦିଯା ମାଥାର ଲସ୍ବା ଚୁଲଞ୍ଚିଲି ଆଁଡାଇୟା ଧରିଯା ସେ କାନ୍ନା ରୋଧ କରିଲ ହ୍ୟ ତ’—ସେ
କି ନା କ୍ଷୀଣଜୀବିନୀ କୋମଲକାଯ ବାଙ୍ଗଲି ମେଯେର ମାଝେ ଆକାଶେର ବିଦ୍ୟୁତ୍ତମୀ ବାତ୍ୟାର ମୂର୍ତ୍ତି
ଦେଖିତେ ଚାହିୟାଛିଲ । ଚାପା ସ୍ଵରେ ଗୋଙ୍ଗାଇୟା କହିଲ,—“ଆମର ସତିଇ ଭୁଲ ହେଯେଛେ, ନମିତା,
ଆମାକେ କ୍ଷମା କର । ଆମି ଜୁରେର ଘୋରେ ପ୍ରଲାପଇ ବକହିଲୁମ ହ୍ୟ ତ’ । ଏଖନ ତୁମି ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ
ବାତି ଜୁଲତେ ପାର, ହାତ ବାଡ଼ାଲେଇ ତାକେର ଓପର ଦେଶଲାଇ ପାବେ । ଅନ୍ଧକାରେ ଆର
ତୋମାକେ ଦେଖିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନେଇ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ବାତି ନା ଜ୍ଞାଲାଇୟାଇ ନମିତାକେ ଚଲିଯା ଯାଇବାର ଉପକ୍ରମ କରିତେ ଦେଖିଯା ଅଜୟ କହିଯା ଉଠିଲ: “ଏକଟା କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ କରେ ଜେନେ ଯାଓ । ତୋମାର ଦେହେର ଉପର ଆମାର ଲୋଭ ଛିଲ, ଏ-କଥା ସୁଗନ୍ଧରେ ମନେ କୋରୋ ନା—ଲୋଭ ଛିଲ ତୋମାର ଏଇ ଜୀବନେର ଓପର । ଆମରା ଯେ ମହାୟଙ୍ଗେର ଆୟୋଜନ କରେଛି ତାତେ ତୋମାର ଜୀବନକେ ଆହୁତିରୂପେ କାମନା କରେଛିଲୁମ ମାତ୍ର । ତେମନ ମରା ମରତେ ପାରଲେ ମାନୁଷ ହତେ ପାରତେ, ନମିତା ।”

ଏତଟା ପା ବାଡ଼ାଇୟା ଆବାର ଫିରିଯା ଯାଓଯାଟା ଶୋଭନ ହଇତ ନା, ତା ଛାଡ଼ା ଦୁଇଟା ଦରଜାର ଫାଁକ ଦିଯା ଘରେର ବାହିରେ ଅନ୍ଧକାରେ କାହାକେ ଦାଁଡ଼ାଇୟା ଥାକିତେ ଦେଖିଯା ନମିତାର ଆର ନିଶ୍ଚାସ ପଡ଼ିଲ ନା । ଭାଲୋ କରିଯା ଚାହିୟା ଦେଖିଲ, କାକିମା କୋଳେ ଖୁକି । ନମିତା ଭାବିଯାଛିଲ ଆଜ ହୟ ତ’ ଖୁକି ସ୍ଵଭାବେର ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିଯା ତାହାକେ ମୁକ୍ତି ଦିଯାଛେ । କିନ୍ତୁ କାକିମାର ନୀଚେ ଆସିବାର ଆଗେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚେର ନେପଥ୍ୟେ କତ ଯେ ଭୟାବହ କାଣ୍ଡ ଘଟିଯା ଗେଛେ, ତାହାର ଇଙ୍ଗିତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହିଁଲୁ ଉଠିଲ । ତାହାର ଏଇ ଆଚରଣେ ଯେନ କିଛୁଇ ଅସାଭାବିକତା ନାଇ; କଥ୍ତସର ତେମନି ସହଜ କରିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ଅଜୟ ବାବୁର ଜୁର ଖୁବ ବେଡେ ଗେଛେ, କାକିମା । ଡାଙ୍ଗାର ଡେକେ ପାଠାନୋ ଉଚିତ ।”

ଏଇ ସବ କଥାର ଚାଲାକି କରିଯା କାକିମାକେ ଠକାନୋ ଯାଇବେ ନା । ତିନି ଭେଙ୍ଗଚାଇୟା ବଲିଯା ଉଠିଲେନ,—“ଅଜୟ ବାବୁ ବୁଝି ତୋମାକେ ବିନାତାରେ ଟେଲିଗ୍ରାମ ପାଠିଯେଛିଲ ଯେ ଲୋକଲଙ୍ଜାର ମାଥା ଖେଯେ ଦରଜା ବନ୍ଧ କରେ ତୁମି ତାର ଜୁର ନାମାଛୁ?” ହଠାତ୍ ତାରସ୍ଵରେ ଚିତ୍କାର କରିଯା ଉଠିଲେନ: “ଓ ଦିଦି! ଦେଖେ ଯାଓ ତୋମାର ମେଯେର କୀତି! ସାମନେଇ ଅଧାନ ମାସ, ନତୁନ କରେ ମେଯେ-ଜାମାଇ ଘରେ ତୋଲୋ!”

ଦରଜାର ବାହିରେଇ ଏମନ ଏକଟା ବୀଭତ୍ସ ରସେର ଅଭିନ୍ୟା ଶୁଣିଯା ଅଜୟ ବିଛାନାୟ ଆର ସ୍ଥିର ଥାକିତେ ପାରିଲ ନା । ଟଲିତେ ଟଲିତେ ବାହିର ହଇଯା ଆସିଲ । କୋନ ରକମେ ଦେଓଯାଲେ ଭର ଦିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା । କହିଲ, “ରାତ-ଦୁପୁରେ ହୟାଂ ଚେଁଚାମେଚି ଶୁରୁ କରଲେ କେନ? କୀ ଏମନ କାଣ ଘଟେଛେ?”

ଅଜୟେର ଶରୀରେର ଏଇ ଅବସ୍ଥା ଦେଖିଯା କମଳମଣିର ଗଲାୟ ମନ୍ଦା ପଡ଼ିଲ ନା: “ଏଇ ଆମାଦେର ଅଜୟ ବାବୁର ଅସୁଖ! ରାତ୍ରିବେଳା କ'ଦିନ ଥେକେ ଏଇ ଅସୁଖ ଚଲଛେ ଶୁଣି?”

ଏମନ ସମୟ ଉପର ହଇତେ ନମିତାର ମା ଏକଟା ଲଞ୍ଚନ ହାତେ କରିଯା ନାମିଯା ଆସିଲେନ । ତାହାକେ ଦେଖିଯାଇ ନମିତା ତାହାକେ ଦୁଇ ବାହୁ ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟନ କରିଯା ଏକେବାରେ ଅବୋଧ ଆୟୁହାରାର ମତ କାଁଦିଯା ଉଠିଲ । ମେଯେକେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଆଡ଼ଳ କରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ତିନି କହିଲେନ,—“କି, କି ହଲ?”

ହାତ ଓ ମୁଖେର ଏକଟା କୁଣ୍ଡିତ ଭଙ୍ଗି କରିଯା କମଳମଣି କହିଲେନ, “କି ଆବାର ହବେ । ରାତ୍ରେ ତୋମାର ମେଯେ ଅଭିସାରେ ବେରିଯେଛିଲେନ! ଆର ଭୟ ନେଇ ଦିଦି, ମେଯେ ତୋମାର ଖୁବ ଭାଲୋ ରୋଜକାରେର ପଥ ପେଯେଛେ ।”

ନମିତା ଫୁପାଇଯା ଉଠିଲ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଅନ୍ୟାୟ ଓ କଦର୍ଯ୍ୟ କଥା ଶୁଣିଯା । ଅଜୟ ଆର ସ୍ଥିର ଥାକିତେ ପାରିଲ ନା । ଆର୍ତ୍ତସ୍ଵରେ କହିଲ,—“ମୁଖେ ଯା ଆସେ ତାଇ ବୋଲେ ନା, ଦିଦି । ନମିତା

କେନ ନୀଚେ ଏମେହିଲ ଜାନି ନା, କିନ୍ତୁ ଆମାର ବମି କରବାର ଆଓଯାଜ ଶୁଣେଇ ସରେ ତୁକେହିଲ! ରୋଗୀର ପ୍ରତି ଓର ଏହି କରଣାର ଏମନ କଦର୍ ଅର୍ଥ କର ତ' ଭାଲୋ ହବେ ନା ।”

“କି ଭାଲୋ ହବେ ନା ଶୁଣି?” କମଳମଣି ଖେକାଇୟା ଉଠିଲେନ : “ଆର ରାତର ପର ରାତ ଏଇ ଢଳାଟଲିଇ ଖୁବ ଭାଲୋ, ନା? ପରେର ବାଡ଼ି ବସେ ଏହି ସବ କେଳେକ୍ଷାରି ଚଲବେ ନା, ଅଜୟ । ଆମି ବାବାକେ ଲିଖେ ଦିଛି, ତୋମାର ମତନ ବାଦରକେ ଆମି ପୁଷ୍ଟତେ ପାରବୋ ନା ।” କ୍ରନ୍ଦନରତା ମେଯେଟାର ଗାଲେ ସବେଗେ ଏକ ଚିମଟି ମାରିଯା ଫେର ଜା-କେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା କହିଲେନ,—“ଆର ତୋମାକେଓ ବଲାହି ଦିଦି, ଏହି ଧୂମସୋ ମେଯେ ନିଯେ ଆର କୋଥାଓ ଗିଯେ ପଥ ଦେଖ । ଏହିଥେନେ ଥେକେ ଆର ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ଵଜନେର ମୁଖ ହାସିଯୋ ନା ।”

“ନମିତା!” ଅଜୟେର ଡାକ ଶୁଣିଯା ନମିତା ମାଯେର ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ଥରଥର କରିଯା କାଁପିଯା ଉଠିଲ । “ତୁମି ତବୁ ଏହି ମିଥ୍ୟାଚାର ଏହି ପାପେର ମଧ୍ୟେ ବେଁଚେ ଥାକବେ? ସବ ଛେଡ଼େ-ଛୁଁଡ଼େ ଏସ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ।” ବଲିଯା

ହୃଦୟ ଦୁର୍ନିବାର ଆବେଗେ ଅଜୟ ହୟ ତ’ ଏକ-ପା ଆଗାଇୟା ଆସିତେ ଚାହିଲ । ସାମନେଇ ସିଡ଼ି । ଟାଲ ସାମଲାଇତେ ନା ପାରିଯା ଏକେବାରେ ଭଡ଼ି ଖାଇୟା ପଡ଼ିଯା ଗେଲ । ଲଗ୍ଠନେର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋତେ ବେଶ ବୁଝା ଗେଲ, କପାଳେର ସାମନେଟା ଫାଟିଯା ଗିଯା ଗଲ୍ଲାଲ କରିଯା ରକ୍ତ ବାହିର ହିତେହି । ସବାଇ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଚିତ୍କାର କରିଯା ଉଠିଲ । କମଳମଣି ଗିରିଶ ବାବୁକେ ଖବର ଦିତେ ଉପରେ ଛୁଟିଲେନ । ଗିରିଶ ବାବୁ ସଖନ ନାମିଯା ଆସିଲେନ, ତଥନୋ ଅଜୟେର ଜ୍ଞାନ ହୟ ନାଇ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତାର ମା'ର କୋଳେ ମାଥା ରାଖିଯା । ସେ ଶୁଇଯା ଆଛେ—ଆର ନମିତା ଦୂରେ ଏକେବାରେ ପାଥରେର ମୂର୍ତ୍ତିର ମତ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହଇଯା ରହିଯାଛେ ।

ଗିରିଶ ବାବୁ ଆସିଯାଇ ହାଁକ ଦିଲେନ : “ଏ-ସବ କି କାଣ୍ଡ ବୌଦି! ତୁମିଓ ଏସେ ଏଇ ଅନାଛିଷ୍ଟ ବ୍ୟାପାରେ ହାତ ଦେବେ ଭାବିନି । ରାଖ, ରାଖ, ରଙ୍ଗ ବନ୍ଧ ହେଯେଛେ ତ’? ଶୁଇୟେ ଦାଓ ବିଛାନାୟ ।” ବଲିଯା ଚାକରକେ ଉଠାଇଯା ଧରାଧରି କରିଯା ଅଜ୍ୟକେ ତାହାର ବିଛାନାୟ ଆନିଯା ଫେଲିଲେନ । ନମିତା ତଥନୋ ମୂଢ଼େର ମତ ଦ୍ୱାରପ୍ରାନ୍ତେ ଦାଁଡ଼ାଇଯା ଛିଲ । ଗିରିଶ ବାବୁ ତାହାକେ ଦେଖିତେ ପାଇଯାଇ ଧମକ ଦିଯା ଉଠିଲେନ: “ତୁହି ଆର ଏଖାନେ ମରତେ ଦାଁଡ଼ିଯେ ଆଛିସ କେନ? ଯା ଏଖାନ ଥେକେ ।”

ଗିରିଶ ବାବୁ ପେଚନ ହଇତେ ଦରଜା ବନ୍ଧ କରିଯା ଦିଲେନ । ନମିତାର କାନେ ତଥନୋ ଯେନ ଅଜ୍ୟେର କରଣ ଗୋଣାନି ଲାଗିଯା ଆଛେ, ତବୁ ତାହାକେ ଉପରେଇ ଯାଇତେ ହଇଲ । ଆର ବାରାନ୍ଦାୟ ନୟ, ଏକେବାରେ ମେଘେର ଉପର ଲୁଟାଇଯା ପଡ଼ିଲ । ମା ଉପରେ ଆସିଲେ ନମିତା ଏକବାର ଚୋଖ ଚାହିୟାଛିଲ ହୟ ତ’; ମା ସୃଗାର ସଙ୍ଗେ ବଲିଲେନ,—‘ଆମାକେ ଆର ତୁହି ଚୁସନେ ପୋଡ଼ାମୁଖି! ତୋର କପାଳେ କେରୋସିନ ତେଲ ଜୁଟିଲ ନା? ଏର ଆଗେ ଛାତ ଥେକେ ଲାଫିଯେ ପଡ଼ିତେଓ ତ’ ପାରତିମ ହତଭାଗୀ ।’ ବଲିଯାଇ ମା ପାଗଲେର ମତ ତାହାର କପାଳଟା ବାରେ ଘରେର ଦେଯାଲେ ଠୁକିତେ ଲାଗିଲେନ ।

ପରଦିନ ଭୋର ହଇତେଇ ଗିରିଶ ବାବୁ ଦରଜାର ଗୋଡ଼ାୟ ଆସିଯା ହାକିଲେନ: “ବୌଦି!”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ , ଓଡ଼ିଶାକ୍ଷ୍ରୁତ୍ୟାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ , ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା ସମସ୍ତ ରାତ୍ରି ଆର ସୁମାଇତେ ପାରେ ନାହିଁ । କାକାର ଡାକ ଶୁଣିଯା ମାକେ ଜାଗାଇୟା ଦରଜା ଖୁଲିଯା ଦିଲ । ନମିତାର କୁଠିତ ମୁଖେ କାହେ ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇତେଇ ଗିରିଶ ବାବୁ କହିଲେନ,— “ତୋମାର ମେଯେକେ ଆମାର ବାଡ଼ିତେ ଆର ରାଖା ଚଲିବେ ନା, ବୌଠାନ । ଓର ଶୁଣି ତ’ ଏଥେନେଇ ଆଛେ, ଏକଟା ଚିଠି ଲିଖେ ଦି, ନିଯେ ଯାକ । ଅଜୟଟାକେଓ ଆଜ ବାଡ଼ି ଛେଡ଼େ ଚଲେ ଯେତେ ବଲୁମ ।”

ନମିତାର ମା ନା ବଲିଯା ପାରିଲେନ ନା: “ଏତ ଜୁରେର ମଧ୍ୟେ!”

ଗିରିଶ ବାବୁ ଏକଟା ଟ୍ରାକ୍ଷେର ଉପର ଜାଯଗା କରିଯା ବସିଲେନ, ବଲିଲେନ, —“ଆଜ ଯଦି ନା ଯାଯ, ସେବା କରତେ ତୋମାର ମେଯେକେ ତ’ ଆର ସେଖାନେ ପାଠାନୋ ଚଲିବେ ନା ।” ବଲିଯା ନମିତାର ଦିକେ ଏକଟା ବ-ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିଲେନ ।

ନମିତା ଅନେକ ସହ କରିଯାଛେ, କିନ୍ତୁ ଏହିବାର ତାହାର ଦେହେର ସମସ୍ତ ଶିରା-ଉପଶିରା ଏକ ସଙ୍ଗେ ମୋଚଡ଼ ଦିଯା ଉଠିଲ । ମୋଜା ହଇୟା ଦାଁଡ଼ାଇୟା କହିଲ,—“ଏକଜନ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ରୁଗୀର ପରିଚ୍ୟା କରାର ମଧ୍ୟେ ଆପନାରା ଯତଇ କେନ ନା ପାପ ଖୁଁଜେ ବେଡ଼ାନ କାକାବାବୁ, ଯିନି ମାନୁଷେର ଅନ୍ତର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତନ୍ତନ କରେ ଦେଖିଛେ, ତିନି କିନ୍ତୁ କ୍ଷୁନ୍ନ ହନ୍ ନି ।” ବଲିତେ ବଲିତେଇ ତାହାର ଦୁଇ ଚକ୍ର ବାହିଯା ଜଳ ନାମିଯା ଆସିଲ ।

ଗିରିଶ ବାବୁକେ କୋନ କଥା କହିତେ ନା ଦିଯାଇ ନମିତାର ମା କହିଲେନ,—“ଚୁପ କର ବଛି । ତାଇ ଭାଲ, ଠାକୁରପୋ, ବେଯାଇକେ ଖବର ଦାଓ । ଓଥେନେଇ ଗିଯେ ଥାକୁକ୍ କଯେକଦିନ ।”

ନମିତା ଆବାର ଶକ୍ତ ହିଲ । କହିଲ,—“କେନ ଆମି ଓଖାନେ ଗିଯେ ଥାବବା? ଆମି କି କରେଛି? ଓଟା କି ଆମାର ନିର୍ବାସନ ନାକି?”

ଗିରିଶ ବାବୁ ଦାଁତ ଖି'ଚାଇଲେନ : “ତବେ ଏ ଗୁଡ଼ଟାର ଗଲା ଧରେ’ ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲେଇ ତ’ ପାରତିସ ।”

ମାଓ କାକାର କଥାର ସୁରେ ସାଯ ଦିଲେନ : “ଶ୍ଵଶୁର ବାଡ଼ି ନା ଯାବି ତ’ ଯମେର ବାଡ଼ି ଯାସ ।”

ନମିତା ଗୋଁ ଧରିଯା ବସିଲ : “ଏମନ ଏକଟା କାଣ୍ଡ ଆମି ଅବଶ୍ୟ କରିନି ଯାତେ ରାତାରାତି ତୋମାଦେର ଘର-ସଂସାର ଏକେବାରେ ଉଲଟେ ଛତ୍ରଖାନ ହେଁ ଗେଲ । ଆମି ଶୁଦ୍ଧ ଶୁଦ୍ଧ ସେଖାନେ ଯାବୋ କେନ?”

ପାଶେର ଘର ହିତେ କମଳମଣି ଛୁଟିଯା ଆସିଲେନ,—“ବସେ ବସେ କେ ତୋମାକେ ଏଥାନେ ଗେଲାବେ ଶୁଣି? ମନ୍ଦରତ୍ନ ତ’ ବେହେଦ ହେଁ—ଏବାର ରୋଜକାର କରେ’ ପଯସା ଆନ, ନିଜେରଟା ନିଜେ ଜୋଗାଡ଼ କର ଏବାର ଥେକେ । ବାବାଃ, କୀ ଗଲଗହଇ ଯେ ଜୁଟେଛେ ।”

ନମିତା ଆର କଥା ନା କହିଯା ବାରାନ୍ଦାଯ ଚଲିଯା ଆସିଲ । ଏତ ବଡ଼ ପୃଥିବୀତେ କୋଥାଓ ଏକଟୁଓ ବଦଳ ହ୍ୟ ନାହିଁ, ରାନ୍ତାର ଧୂଲାର ଉପରେ ତେମନିହି ରୋଦେର ଗୁଡ଼ା ପଡ଼ିଯାଛେ । ସକାଳ ହିତେଇ ଯେ କୁଠେ ବୁଡ଼ୋଟା ବହୁଲୋଚାରିତ ଈଶ୍ଵରେର ନାମଟାକେ ଏକଟା ବିକୃତ-ଧବନିତେ

ପର୍ଯ୍ୟବସିତ କରିଯା ଫେଲିଯାଛେ, ସେ ଲାଠି ଭର କରିଯା ଗଲିର ମୋଡେ ଆସିଯା ବସିଲ । କିନ୍ତୁ କାଳକେର ରାତ ପୋହାଇତେଇ ନମିତା ଯେନ ଏକ ନବ-ପ୍ରଭାତେର ତୀରେ ଆସିଯା ଉତ୍ତରୀନ ହଇଯାଛେ । ହ୍ୟ ତ' ଏଥିନ ଅଜ୍ୟ ଆରେକବାର ଡାକିଲେ ସେ ବାହିର ହଇଯା ପଡ଼ିତେ ପାରିତ । କୋଥାଯ ଯାଇତ ତାହା ସେ ଜାନେ ନା, କିନ୍ତୁ ଏମନ କରିଯା ମରିତେ ହ୍ୟ ତ' ନୟ ।

ରେଲିଞ୍ଜେ ଝୁକିଯା ଖାନିକଷଣ ଦାଁଡାଇଯା ଥାକିତେଇ ତାହାର ନଜର ପଡ଼ିଲ ଏକଟା ଛ୍ୟାଡା ଗାଡ଼ି ଏକ-ରାଜ୍ୟେର ମାଲ-ବୋଝାଇ ହଇଯା ଗଲି ପାର ହିତେଛେ । ଗାଡ଼ିର ଭିତରେ ନଜର ପଡ଼ିତେଇ ବାହିର ହଇଯା ପଡ଼ା ଦୂରେର କଥା, ନମିତାର ନିଶ୍ଚାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଧ ହଇଯା ଆସିଲ । ପେଛନେର ସିଟୁଟାତେ ହେଲାନ ଦିଯା ଅଜ୍ୟ ଅତି କଷ୍ଟେ ସାମନେର ଜାଯଗାଟାଯ ପା ଦୁଇଟା ଛଡ଼ାଇଯା ଶୁଇବାର ମତନ କରିଯା ବସିଯା ଆଛେ—ମାଥାଯ ତାହାର ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ ବାଁଧା । ଦେଖିଯା ନମିତା ସମ୍ବିଳିତ ହାରାଇଲ କିନା କେ ଜାନେ, ସେ ସହସା ହାତଛାନି ଦିଯା ଗାଡ଼ୋଯାନକେ ଥାମିବାର ଜନ୍ୟ ସଙ୍କେତ କରିଲ । ଗାଡ଼ୋଯାନ ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଲ ନା, ଭିତରେ ସେ-ସ୍ବକ୍ଷି ଯନ୍ତ୍ରଣାଯ ମୁହମାନ ହଇଯା ପଡ଼ିଯାଛିଲ, ଏହି ଇଞ୍ଜିଟଟି ତାହାରେ ଅଗୋଚର ରହିଯା ଗେଲ ।

ଗାଡ଼ି ଅବଶ୍ୟ ଅଜ୍ୟ ଥାମାଇତ ନା । ଗାଡ଼ି ମୋଡ ପାର ହଇଯା ଗେଲେ ସେ ଏକବାର ପେଛନେ ବାଡ଼ିଟା ଦେଖିବାର ଜନ୍ୟ ମୁଖ ବାଡ଼ାଇଲ—ଯାହାକେ ଦେଖା ଗେଲ ନା, ତାହାକେ ଉଦ୍ଦେଶ କରିଯା ମନେ ମନେ ବଲିତେ ଲାଗିଲ : ଆମାର ସଙ୍ଗେ ନା ଏସେ ଭାଲୋଇ କରେଛ, ନମିତା । ଏକଦିନ ଯାତେ ନିଜେରଇ ପାଯେର ଜୋରେ ପଥେର ଓପର ନେମେ ଆସିତେ ପାର, ତୋମାର ଓପର ତତ୍ତା ଲାଞ୍ଛନା ହୋକ । ଆମି ସୁଖୀ ହ'ବ ।

୧୩. ନାନା ଜୟଗା ସୁରିଯା

ନାନା ଜୟଗା ସୁରିଯା ସନ୍ଧ୍ୟାଟା କାଟାଇଯା ପ୍ରଦୀପ ତାହାର ମେସେର ଘରେ ଢୁକିଯା ଦେଖିଲ କେ ଏକଟା ଲୋକ ତାହାର ବିଛାନାର ଉପର ଉବୁ ହଇଯା ପଡ଼ିଯା ଆଛେ । ତିନ ସିଟେର ଘର—ବାକି ଦୁଇ ଜନେର ଏତ ଶୀଘ୍ର ବାଡ଼ି ଫିରିଯା ଆସିବାର କଥା ନଯ । ରମେନ ବାବୁ ଶହରେର କି-ଏକଟା ବାଯକ୍ଷେପଘରେର ଦରଜାଯ ଦାଁଡ଼ାଇଯା ଟିକିଟ କୁଡ଼ା, ଆର ପ୍ରତିନିଧାନ ରାତ୍ରି କରିଯା

କୋ-ଏକଟ । କୋଚିଂ-କ୍ଲାଶେ ମୋତ୍ତାରି ପଡ଼ିତେ ଯାଯ । ତାହାରା ଏହି ଅସମ୍ଯେ ମେସେ ଫିରିଯା ଆସିଲେ ଓ କଥନଇ ପ୍ରଦୀପେର ବିଛାନାୟ ଗଡ଼ାଇତେ ସାହସ କରିତ ନା । ଏ ଉହାଦେର ଚେଯେ ଶୟା-ବିଲାସ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉଦାସୀନ ବା ଅପରିଚିତ ବଲିଯା ନଯ, ଉହାଦେର ସଂଶ୍ରବ ହିତେ ମେ ନିଜେକେ ଦୂରେ ସରାଇଯା ରାଖିତ ବଲିଯା । ତା ଛାଡ଼ା ଘରେର ତାଳାଇ ବା କେ ଖୁଲିଲ, ଖୁଲିଲ ତ' କଷ୍ଟ କରିଯା ଆଲୋଟାଇ ବା ଜ୍ବାଲାଇଲ ନା କେନ!

ଲଞ୍ଚ ଜ୍ବାଲାଇବାର ସମୟ ଛିଲ ନା; ସାହସ କରିଯା ଆଗନ୍ତୁକେର ଗାୟେ ଠେଲା ଦିଯା କହିଲ,—
“କେ?”

ଲୋକଟି ଅନେକକଣ ପରେ ସାଡ଼ା ଦିଲ । ମୁଖ ନା ଫିରାଇଯା ଆନଦାଜେ ଉତ୍ତର ଦିଲ : “ପ୍ରଦୀପ ଏଲେ?”

ସ୍ଵର ପରିଚିତ । ଏହିବାର ପକେଟ ହାତଡ଼ାଇୟା ଦେଶାଈ ବାହିର କରିଯା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଆଲୋ ଜ୍ବାଲାଇଲ । ଦେଖିଲ, ଅଜୟ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ମୟଳା କାପଡ଼ ଜାମାର ମଧ୍ୟେ ନିଜେର ଶରୀରଟାକେ ଶାମୁକେର ମତ ସନ୍କୁଚିତ କରିଯା ପଡ଼ିଯା ଆଛେ । ଅଜୟରେ ଗଲା ଶୁନିଯା ପ୍ରଦୀପ ଯେମନ ସୁଖୀ ହଇଯାଇଲ, ଭୟଓ ହଇଯାଇଲ ତତ୍ତ୍ଵାନି । ଭୟ ହଇଯାଇଲ, ଅଜୟ ବୁଝି ତାହାର ସ୍ଵାଭାବିକ । ଯୌବନ-ପ୍ରମନ୍ତତାଯ ଆବାର କୋଥାଓ ହଠକାରିତା କରିଯା ବିପଦେ ପଡ଼ିଯାଛେ; ଆର ସୁଖୀ ହଇଯାଇଲ ଏହି ଭାବିଯା ଯେ, ତାହାର ଆଶ୍ରଯେ ମେ ସଖନ ଏକବାର ଆସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ, ତଖନ ତାହାର କେଶାଗ୍ର ସ୍ପର୍ଶ କରିତେ ପାରେ ଏମନ ଲୋକକେ ପୃଥିବୀତେ ପ୍ରଦୀପ ନିଶ୍ଚାସ ନିତେ ଦିବେ ନା । କିନ୍ତୁ ଆଲୋ ଜ୍ବାଲାଇୟା ଅଜୟରେ ଏହି ଶ୍ରୀହୀନ କାତର ଚେହାରା ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପ ବିମର୍ଶ ହଇଯା ଉଠିଲ । ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଅଜୟର ଗା ଘେଁସିଯା ବସିଯା ପ୍ରଦୀପ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“କି ହଲ ଅଜୟ? କୋଥେକେ?”

ଏକଟା ଦୁର୍ବଲ ହାତ ଦିଯା ପ୍ରଦୀପେର ବାହୁଟା ଚାପିଯା ଧରିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ଜାନ-ଇ ତ’ ଲୋକେର ସନ୍ଦେହ ଏଡ଼ାବାର ଜନ୍ୟେ ଏକଟା ଭଦ୍ରାସ୍ତାନା ଠିକ ରେଖେଛିଲୁମ, ଆପାତତ ସେଇ ଆସ୍ତାନା ଥେକେଇ ଆସଛି । ଭୀଷଣ ଜୁର ଏସେହେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ବ୍ୟାକୁଳ ହଇଯା କହିଲ,—“ଜୁର ନିଯେ ବାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ କେନ? କେଉ ତାଡ଼ା କରେଛିଲ ନା କି?”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ମାନ ଏକଟୁ ହାସିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ଏବାର ଯେ ତାଡ଼ା କରେଛିଲ ସେ ଆମାଦେର ସକଳ ଶକ୍ତିର ଚେଯେ ଦୂର୍ଦମ । ତାର କାହେଇ ଆମରା ବାର ବାର ହେରେଛି, ବାର ବାର ହାରବ,—ସେ ଆମାଦେର ଭାଗ୍ୟ ।”

ଅଜୟେର ଚୁଲେର ମଧ୍ୟେ ହାତ ବୁଲାଇତେ ବୁଲାଇତେ ନିଞ୍ଚିବରେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ତୋମାର ଏହି ବଡ଼ ଦୋଷ ଅଜୟ, ତୁମି ବଡ଼ ଭାବୁକ । ତୁମି ସୋଜା ବୁଦ୍ଧିକେ କଲ୍ପନା ଦିଯେ ଘୁଲିଯେ ତୋଳ । କି ହେଁଛେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରେ ବଲବେ?”

ପ୍ରଦୀପେର ଠାଣ୍ଡା ହାତଖାନି ଅଜୟ ତାହାର ଉତ୍କଷ୍ଟ ଗାଲେର ଉପର ଚାପିଯା ଧରିଲ; କହିଲ,—“ଭାବୁକତା ନା ଥାକଲେ କୋନୋ ପରାଜ୍ୟ, କୋନୋ ବ୍ୟର୍ଥତାକେଇ ମହନୀୟ କରେ ଦେଖା ଯାଯ ନା । ମେ-ତର୍କ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ପରେ କରଲେও ଚଲବେ । ସୋଜା ସ୍ପଷ୍ଟ କରେଇ ବଲଛି । କିନ୍ତୁ ସବ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ କରେ’ ବଲଲେ ତାର ମାନେଟା ସବ ସମୟେଇ ପରିଷ୍କୃତ ହୟ ନା, ପ୍ରଦୀପ । ସେମନ ଧର, ଆମି ଯଦି ବଲି, ଏକଟି ମେଯେ ଆମାର ଅନୁଗାମିନୀ ହଲ ନା ବଲେଇ ଆମି ଅଭିମାନେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିଲାମ—କଥାଟାର ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ତୁମି ବୁଝତେ ପାରବେ?”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“କଥାଟାକେ ଯଦିଓ ଏର ଚେଯେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରେ’ ବଲା ଯେତ, ତବୁ ଏଟୁକୁଇ ଆମାର କାହେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥବାନ ହେଁ ଉଠେଛେ । ମେଯେ! ଆର ଆମାକେ ବଲତେ ହବେ ନା । ରୋଗ ଶୁଦ୍ଧ ତୋମାର ଗାତ୍ରୋତ୍ତାପ ନଯ, ଅଜୟ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପ୍ରାଣିତ କରିବାର ପରିପାଳନା

ଅଜୟ ଉଚ୍ଛସିତ ହଇଯା ଉଠିଲା : “ହଁ ଜାନି । ଏ ଆମାର ଆଘାର ଉତ୍ତାପ, ପ୍ରଦୀପ । କିନ୍ତୁ ମେଯୋଟି ତାକେ ଦେହେର ଉତ୍ତାପ ବଲେଇ ଧରେ’ ନିଲ । ତୋମାକେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରେଇ ବଲି ତା ହଲେ । ଦେଖ କିଛୁ କରା ଯାଯ କି ନା ।” ବଲିଯା ଅଜୟ ତାହାର ମାଥାଟା ପ୍ରଦୀପେର କୋଲେର ଉପର ତୁଳିଯା ଦିଲ । ଯେନ ଆପନ ଅନ୍ତରେର ସଙ୍ଗେ କଥା କହିତେଛେ, ତେମନି ମୃଦୁ-ଗଭୀର

ଓ ବେଦନାଗଗଦସ୍ଵରେ ବଲିତେ ଲାଗିଲ,-“ମେଯୋଟି ବିଧବା, ନିରଙ୍କରା, ଅଶ୍ରମତୀ! ଆମାଦେର ବ୍ରତଚାରିଣୀ ତପସ୍ତିନୀ ଭାରତବର୍ଷ । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍

ଏକଦିନ ତାରଇ ସେଇ ମ୍ଲାନ ଚୋଖେ ବିଦ୍ୟୁତ ଦେଖିତେ ପେଲୁମ—ବୁଝିଲୁମ ସେ ବିଦ୍ରୋହିନୀ । ମନେ ମନେ ତାକେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ମତ ଆହ୍ଵାନ କରେଛିଲୁମ ହ୍ୟ ତ’, ସେ ଆଚାର ଓ କୃତ୍ରିମ ଲଜ୍ଜାଶିଲତାର ବେଡ଼ା ଟପକେ ଆମାର ଘରେ ଚଲେ ଏଲ ମର୍ତ୍ତାବତୀର୍ଣ୍ଣ ମୃତ୍ୟୁର ମତ । ଦୁଇ ହାତେ ସେବା ନିଯେ, ଚୋଖେ ନିଯେ କରଣା! ମନେ ରେଖେ ପ୍ରଦୀପ, ରାତ୍ରେ ଏଲ—ଯେ-ମୁହୂର୍ତ୍ତ କବିର ମନେ କଲ୍ପନାକାଯା କବିତାର ଆବିର୍ଭାବ ହ୍ୟ । ଆମି ତାକେ ବଲ୍ଲମ, ଆମାର ହାତ ଧରେ ବେରିଯେ ପଡ଼, ନମିତା ।”

କଥାର ମାବାଖାନେ ପ୍ରଦୀପ ହଠାତ୍ ଚମକାଇଯା ଉଠିଲା : “ନମିତା?”

ଅଜୟ ବଲିଯା ଚଲିଲା : “ଆମାକେ ଶେଷ କରତେ ଦାଓ । ବଲ୍ଲମ, ନମିତା, ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଏସ । ଲାଖୋ ଲାଖୋ ମେଯେ ମରଛେ, ସମାଜେ ସଂସାରେ ଅସଂଖ୍ୟ ତାଦେର ଅତ୍ୟାଚାର । କେଉଁ ମରଛେ ଆଚାରେର ଦାସତ୍ୱ କରେ’, କେଉଁ ସନ୍ତାନଧାରଣ କରେ’-କେଉଁ କେରୋସିନ ଜ୍ବାଲିଯେ, କେଉଁ ଗଲାଯ ଦଢ଼ି ଦିଯେ । ତୁମି ବୀର-ଭଣୀର ମତ ମରବେ, ଏସ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଆବାର ବାଧା ଦିଲ : “ନମିତା କି ବଲେ?”

ମାନ ବିନ୍ଦୁପେର ହାସି ହାସିଆ ଅଜୟ କହିଲ,-“ନୁମିତାର ଉତ୍ତର ଶୁଣେ ତୁମି ହେସୋ ନା, ପ୍ରଦୀପ । ଭାବଲେ ଆମି ବୁଝି ଓକେ ସର ଥେକେ ବେର କରେ ନିୟେ ଯେତେ ଚାଇ ତୁଛ ଦେହ-ବିଲାସେର ଜନ୍ୟେ । ବଲଲେ : ଆପନି ଯେ ଏତ ଖାରାପ ତା ଆମି ଭାବିନି । କଥାଟା ମନେର ମଧ୍ୟେ ଦାଗ କେଟେ ବସେ ଆଛେ । ପରେ ଭାବଲୁମ, ବାଙ୍ଗଲି ମେୟେର କାହିଁ ଥେକେ ଏର ବେଶି ଆର କୀ ଉତ୍ତର ଆମରା ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରତେ ପାରି?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଓ! ନମିତା ତା ହଲେ ତୋମାର ଭଞ୍ଚିପତିର ଭାଇ-ବି ହ୍ୟ! କାହେଇ ଆଛେ ତାହଲେ । ଆମି ଏତଦିନ ଓର ଏକଟା ଠିକାନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଇ ନି । ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖାଓ ତ’ ଆଜ ପ୍ରାୟ ତିନ ବଚ୍ଛର ବାଦେ । ପ୍ରଥମ ଦେଖା କବେ ହେୟାଇଲ ମନେ ଆଛେ?”

—“ଆଛେ ନା? ସେଇ ଚିତୋରଗଡ଼େ, ରାଣୀ କୁଞ୍ଜେର ଜୟନ୍ତ୍ୟର ଓପରେ! କିନ୍ତୁ ନମିତାକେ ତୁମି ଚିନ୍ଲେ କି କରେ?”

—“ସେଇ ଜୟନ୍ତ୍ୟର ଓପର ଦାଁଡିଯେ ଚାରଦିକେର ଅଗଣ ପାହାଡ଼େର ଦିକେ ଚେଯେ ତୁମି କି ବଲେଛିଲେ ମନେ ଆଛେ, ଅଜୟ? ବଲେଛିଲେ ତୁମି ଅତୀତେ ଛିଲେ ଜୟମଳ୍ଲ, ଦୁର୍ଗ ରକ୍ଷା କରତେ ଗିଯେ: ଆକବରେର ହାତେ ପ୍ରାଣ ଦିଯେଛ, ପରେ ନତୁନ ଦେହ ନିୟେ ନତୁନ ଯୁଗେ ବାଙ୍ଗଲା ଦେଶେ ଅଜୟ ହେୟେ ଜନ୍ମିଯେଛ । କଥାଟା ଭାବୁକତାର ଚୁଡ଼ାନ୍ତ, କିନ୍ତୁ ସେଇ ଦିନଇ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା ନା

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାରିବାରି । ଅନ୍ତର୍ଭୂତୀର୍ଣ୍ଣାର ପ୍ରମାଣିତି । ଉପନ୍ୟାସ

କରେ ପାରଲୁମ ନା । ତାର ପର ଦୁଇ ଜନେ ଝଡ଼ ଆର ବିଦ୍ୟତେର ମତ ସହ୍ୟାତ୍ରୀ ହୁଯେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ତର-ଭାରତଟା ମଥିତ କରେ' ଏଲୁମ । ଆଜ ଏତ ଦିନ ବାଦେ ତୁମି ଆମାର ଠିକାନା ପେଲେ କି କରେ?"

ଅଜୟ ହାସିଯା କହିଲ, "ତାର ଚେଯେଓ ବଡ଼ୋ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ, ତୁମି ନମିତାକେ ଚିନଲେ କି କରେ?"

ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,—“ନମିତାର ସ୍ଵାମୀ ସୁଧିନ୍ଦ୍ର ଆମାର ସାହିତ୍ୟକ ବନ୍ଦୁ ଛିଲ । ରାଣୀଗଞ୍ଜେ ଓ ସଖନ ମରେ, ତଥନ ଆମିଟି ଓର ପାଶେ ଛିଲାମ ।”

—“ତୋମାର ଠିକାନା ଆମି ପେଲୁମ ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରୂପେ, ପ୍ରାୟ ସତେରୋଟା ମେସ୍ ଖୁଁଜେ । ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବଲଛି, କାରଣ ତୁମି ଯେ ଏଖନୋ କଲକାତାଯାଇ । ଆଛ, ତା ଆମି ଭେବେ ନିଲୁମ କି କରେ? ମନେ ହଲ ଏର ଆଗେ ରାନ୍ତାଯ ଏକଦିନ ଯେନ ତୋମାକେ ଆମି ଦେଖେଛିଲୁମ ଚିନେ-ବାଦାମ ଖଚ୍ଛି । ଦିନ ସାତେକ ଆଗେ ହୟ ତ' । ଏଖନୋ ତୋମାକେ ଚିନେ-ବାଦାମ ଖେତେ ହୟ ନାକି? ଭାବଲୁମ ଦିବି ବିଯେ-ଥା କବେ' ବ୍ୟଥାର ସମୁଦ୍ର ପାର ହୁଯେ ଏସେହ ବୁଝି ।”

ଅଜୟେର ମୁଖେ ଧୀରେ ହାତ ବୁଲାଇଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଆମାର ଇତିହାସଟା ଏମନ ନୟ ଯେ ତାକେ ଆଁକଜମକ କରେ ବର୍ଣନା କରତେ ହବେ । ନମିତାର ସନ୍ଧାନ ପେଲୁମ, ଏଟା ଆମାର ଏକଟା ସମ୍ପଦି, ଅଜୟ । ନମିତାକେ ଆର ହାରାଛି ନା ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂତର ଫଳିତ । ଉପନ୍ୟାସ

ଏହିବାର ଅଜୟ ଏକେବାରେ ଖିଲ ଖିଲ କରିଯା ହାସିଯା ଉଠିଲ; କହିଲ, “ମେଯେମାନୁଷ ସବ ସାଧନାର ବିଷ, ପ୍ରଦୀପ—ସେ କବିତାଯିଇ ହୋକ୍କ ବା ଧର୍ମଚରଣେଇ ହୋକ । ଆମାର ବିଶ୍ୱାସ ଆର ନେଇ । ଏକାକୀ ଥାକବାର ମଧ୍ୟେ ସୁଖେର ଚେଯେ ସୁବିଧା ବେଶ । ସେ-ବାଡ଼ିତେ ଏତକ୍ଷଣେ ଚିତ୍ତ ପଡ଼େଛେ ନମିତା ସଂସାରେର ଚୋଖେ କୁଳଟାର କଳକ ନିଯେ ବିରାଜ କରବେ—ତବୁ କୁଳପ୍ଲାବିନୀ ହୟେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିବେ ନା!”

—“ତୁମି ବଲ କି, ଅଜୟ?”

—“ବଲେଛି ନା, ଭାଗ୍ୟ! ନମିତାର ଭାଗ୍ୟ । ଆମାକେ ଖାରାପ ବଲେ’ ବର୍ଜନ କରେ ସେ ତାର ଶୁଦ୍ଧାଚାର ସତୀତ୍ତ୍ଵର ଖାପେ ତାର ବିଦ୍ରୋହାଚରଣେର ତଳୋଯାର ଢେକେ ରାଖିଛିଲ, ଏମନ ସମୟ ଶାସନକର୍ତ୍ତାର ଦଣ୍ଡ ନିଯେ ଦିଦିର ଆବିର୍ଭାବ ହଲ । ନମିତା ପଡ଼ିଲ ଧରା! ଆର ଯାଯ କୋଥା! ନମିତା ରାତ କରେ’ ଲୁକିଯେ ପରପୁରୁଷେର ଦୁଯାରେ ପ୍ରସାରିଣି ହୟେ ଏସେଛେ! ସମସ୍ତ ମୁଖେ କାଳି ମାଖିଯେ ନମିତା ସ୍ଥିର ହୟେ ଦାଁଡିଯେ ରହିଲ, ତବୁ କାଳୀର ମତ ଜେଗେ ଉଠିତେ ପାରଲ ନା । ଆମି ଓକେ ପ୍ରଣାମ କରତେ ଯାଚିଲୁମ, କିନ୍ତୁ ଏମନ ନମିତାକେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମି ଶ୍ରଦ୍ଧାଟୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିତେ ପାରଗୁମ ନା ଭାଇ ।”

ଏହିବାର ପ୍ରଦୀପ ଆର ନା-ହାସିଯା ଥାକିତେ ପାରିଲ ନା । ଅବୋଧ ସନ୍ତାନକେ ମା ଯେମନ ସାତ୍ତନା ଦେନ, ତେମନିଭାବେ କୋଲେର ଉପର ଅଜୟେର ମାଥାଟାକେ ଆଣ୍ଟେ ଆଣ୍ଟେ ଏକଟୁ ଏକଟୁ ଦୋଳା ଦିତେ ଦିତେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ତୁମି ଏତ ବେଶ ହଠକାରୀ ଯେ, ବ୍ୟଗ୍ରତାକେ ସଂଯତ କରତେ ଶେଖନି । ତୋମାର ମତ ଦ୍ରୁତ ନିଶ୍ଚାସ ଯେ ନିତେ ନା ପାରେ ତାକେ ତୁମି ମୃତ ବଲେଇ ତ୍ୟାଗ କର—

ଏଟା ତୋମାର ବାଡ଼ାବାଡ଼ି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିଗତିର ପେଛନେ ପ୍ରଚୁର ପ୍ରତିକ୍ଷା ଚାହିଁ । ଆମରା ଏହି ବଲଦୃଷ୍ଟ ଯୌବନେର ପୂଜାଯ କତ ଅସଂଲମ୍ବନ ଦିନ-ରାତିର ଅଞ୍ଜଳି ଦିଯେଛି, ତାର ହିସେବ ରାଖ? ବାଡ଼େ ଆମି ବିଶ୍ୱାସ କରି ନା, ତାର ଚେଯେ ଏକଟି ସ୍ଥିର-ପ୍ରଶାନ୍ତ ଗଭୀର-ନିଷ୍ଠକ ମଧ୍ୟାହ୍ନେର ଆମି ଉପାସକ । ନମିତା ସଂସାରେଇ ବିରାଜ କରନ୍ତକ, ସେଖାନେ ଥେବେଇ ଯଦି ତାର ଗ୍ରହି ଓ ଶିଥିଲ କରତେ ପାରେ ତବେଇ ଭାଲୋ । ତାର ଜନ୍ୟ ଓ ଲାଞ୍ଛିତ ହୋଇ, ଅପମାନିତ ହୋସେଟା ତାର ଆଶୀର୍ବାଦ ।”

ନିଶ୍ଚାସ ଫେଲିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ଆମିଓ ତାକେ ସେଇ କଥାଟି ବଲେ ଏସେଛି ।”

—“ସେଇଟେଇ ସବ ଚେଯେ ବଡ଼ ପ୍ରାର୍ଥନା । ଆମାର ସଙ୍ଗେ ତାର ଯେ ଏକଟା ବ୍ୟାପାର ଘଟେ ଗେଛେ, ସେଟା ତୋମାକେ ପରେ ବଲଗେଓ ଚଲିବେ । ଏଥନ ତୋମାକେ କିଛୁ ଖାଓଯାଇ ।”

ଅଜୟ କହିଲ,—କିନ୍ତୁ ଆମାର ସତିଇ ପେଯେଛେ । କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଆଛେ କି ଯେ ଖାଓଯାବେ? ଏହି ତ' ତୋମାର ବିଚାନାର ଚେହାରା! ସାମାନ୍ୟ ଏକଟା ବାକ୍ତା ତୋମାର ଆଛେ ବଲେ ମନେ ହଚ୍ଛେ ନା ।” ବଲିଯା ମାଥା ତୁଳିଯା ଅଜୟ ଘରେର ଚାରିଦିକେ ଏକବାର ଚାହିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା ବଲିଲ,—“ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତ ତୋମାର ଜୁର ହେବେ ବଲେ ତୋମାକେ ଆଜ ଖାଓଯାତେ ପାରିବ ନା ବଲେ ମନେ ହଚ୍ଛେ ନା । ପକେଟେ ଦୁ’ ଆନା ଏଥନୋ ଆଛେ ବୋଧ ହୟ । ତୁମି ଏକଟୁ ଶୁଯେ ଥାକ । ଆମି ସାବୁ ଆର ମିଛରି କିନେ ନିଯେ ଆସାଇ ।”

১৪. অজয়ে ঘূর্ম পাড়াইয়া

অজয়কে ঘূর্ম পাড়াইয়া প্রদীপ ছাতে চলিয়া আসিল। নিজের তক্ষপোষটা বন্ধুকে ছাড়িয়া দিতে হইয়াছে; তাহা ছাড়া ঘূর্মও যে আসিবে এমন মনে হইতেছে না। অস্তিরপদে সে ছাতের এক প্রান্ত। হইতে অন্য প্রান্ত পর্যন্ত পাইচারি করিতে লাগিল। সে এ কয়দিন প্রচুর আলস্যভোগ করিয়াছে, এইবার আবার তাহার দুই ব্যাকুল পক্ষ প্রসারিত করিতে হইবে। কিন্তু একটা করিবার মত কিছু না করিতে পারিলে তাহার আর স্বস্তি নাই।

রেলিঙ্গ-হীন ছাতের এক ধারে পা ঝুলাইয়। প্রদীপ বসিয়া পড়িল। অন্ধকার আকাশে অগণন তারা কোটি-কোটি ব্যর্থস্বপ্নের মত উজ্জ্বল হইয়া রহিয়াছে; রাস্তায় মুখ বাড়াইয়া চাহিয়া দেখিল একটি লোকও পথ চলিতেছে না। এই অবারিত স্তন্ধুতার মধ্যে নিজেকে প্রদীপের কী যে নিঃসঙ্গ ও একাকী লাগিল! নিজের পেশীবহুল দৃঢ় বক্ষতটের দিকে চাহিয়া সে ভাবিল, সে কি জন্য নিশাস ফেলিতেছে—এই পৃথিবীতে সে আসিয়াছে কেন? কি সে করিতে চাহিতেছে? অজয়ের দুই চোখে উগ্র মৃত্যু-পিপাসা; সে বলে : আমরা পৃথিবীতে আসিয়া মরিব এই আমাদের জীবনধারণের পরম পরিপূর্ণতা-কর্মসাধনায়। আমাদের মৃত্যুকে মহিমাপ্রিত করিয়া তোলাই আমাদের কাজ। আমি আয়ুর ভিখারী নহি। স্ফটিক হইয়া চুর্ণ হইব তাহাও ভালো, তবু সামান্য প্রস্তরখণ্ড হইয়া গৃহচুড়ে অবিনশ্বর আলস্যে বিরাজ করিব না।

ଜୀବନେର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କଷିତେ ହିଂବେ ମାନୁଷେର ମୃତ୍ୟୁର ମୂଲ୍ୟ । . ଅଜୟ ତାଇ ସୁଖ-ସ୍ଵାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟକେ ସବଳେ ଉପେକ୍ଷା କରିଯା ଆସିଯାଛେ—ସେ ତାହା ଚାଯ ନା । ତାର ବାବାର ସମ୍ପତ୍ତିର ଆଯ ବନ୍ସରେ କମ କରିଯା ପନେରୋ ହାଜାର ଟାକା, ସେ ଦୁଇ ହାତେ ତାହା ନିଯା ପୁତୁଳ ଖେଲିତେ ପାରିତ । ସେ ବଲେ : “ବାବା ଯଦି ଆମାର ଏଇ ତ୍ୟାଗ ଦେଖେ ଆମାକେ ତ୍ୟାଜ୍ୟପୁତ୍ର ନା କରେନ ତ” ଏଇ ଟାକା ଦିଯେ ଆମି ମାସିକ ଏକଟା ବୃତ୍ତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରବ । ସାମାନ୍ୟ ହୋକ କ୍ଷତି ନେଇ, କିନ୍ତୁ ଏକଟା ଉଦାର ଉଦାହରଣ ତ” ଦେଖାନୋ ଯାବେ । ସୁଦୁର ଦୃଷ୍ଟି ଆମାଦେର ଦେଶେ ଅନେକେରଇ ଆଛେ ପ୍ରଦୀପ, କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦର ଏକଟା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ନେଇ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଯାଛିଲ : “କି ତୋମାର ସେଇ ଉଦାହରଣ?”

—“ମୋଟାମୁଠି ଏଇ । ଜେଲ ଥେକେ ଯେ-ସବ କରେଦି ବେରିଯେ ଏସେ ଫେର ଚୁରି ଓ ଡାକାତି କରା ଛାଡ଼ା ବେକାର-ସତ୍ତବା ନିବାରଣ କରିବାର ଆର ପଥ ପାଯ ନା, ତାଦେର ଜନ୍ୟେ ଛୋଟଖାଟ କରେ ଏକଟା ଭରଣପୋଷଣେର ସଂସ୍ଥାନ କରେ ଦେବ । ଯାରା ଚୁରି-ଡାକାତି କରେ, ତାରା ଯତ ଗର୍ହିତ କାଜଇ କରନ୍ତି ନା କେନ, ତାଦେର ବୁଦ୍ଧି ଆଛେ, ସାହସ ଆଛେ, ଦଲବନ୍ଦ ହ'ବାର କୌଶଳ ଜାନା ଆଛେ । ଶୁଦ୍ଧ ତାଇ ନଯ, ଏକତ୍ର ସବନ୍ଦ ହେଁ କାଜ କରାର ମଧ୍ୟେ ଯେ-ସବ ଗୁଣ ଥାକେ, ତା ଥେକେଓ ଓରା ବନ୍ଧିତ ନଯ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଫେର ପ୍ରଶ୍ନ କରିଯାଛିଲ : “ଯେମନ?”

—“ଯେମନ ଧରୋ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ କରତେ କେଉଁ ଯଦି ଆହତ ହୟ, ତବେ ତାକେ ତାରା ନିରାପଦ ସ୍ଥାନେ ବହନ କରେ ରକ୍ଷା କରେ—ଗୋପନେ-ଗୋପନେ ସେବା-ଶୁଣ୍ଡବ କରତେ ଭୃତ୍ତି କରେ ନା । ଏରାଓ ମାନୁଷ ପ୍ରଦୀପ, ଏଦେରରା ମହତ୍ତ୍ଵ ଆଛେ । ତୋମାଦେର ମତ ଏରାଓ ମାଝରାତେ ସୁମ ଥେକେ ଉଠେ ଚାଁଦ ଦେଖେ, କୋନୋ ଏକଥାନି ମୁଖେର ସାଦୃଶ୍ୟ ଖୁଁଜେ ନିତେଓ ହୟତ ଦେଇ କରେ ନା । ସମାଜ ଥେକେ ଏଦେର ବହିକ୍ଷରଣେର ପଥ ଆମି ବନ୍ଧ କରେ ଦେବ ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା ବଲିଯାଛିଲ । କିନ୍ତୁ ତୋମାର ବାବା ଯଦି ତୋମାକେଇ ବହିକ୍ଷାର କରେନ?”

ଉତ୍ତରେ ଅଜ୍ୟଓ ହାସିଯାଛିଲ ବୈ କି । ବଲିଯାଛିଲ : “ବହରେ ପନ୍ଦେରୋ ହାଜାର ଟାକା? ଫୁଃ! କେଡେ ନିତେ କତକ୍ଷଣ!”

ଅନ୍ତରୁତ, ଅସାଧାରଣ ଅଜ୍ୟ । ତାହାର ସଙ୍ଗେ ପା ମିଳାଇଯା ଚଲେ ପ୍ରଦୀପେର ସାଧ୍ୟ କି । ସେ ତାହା ଚାହେଓ ନା । ସେ ତାହାର ଦେହେର ପ୍ରତିଟି ସ୍ନାୟୁ ଭରିଯା ତଞ୍ଚ ରକ୍ତଶ୍ରୋତ ଅନୁଭବ କରିତେ ଚାଯ । ଏହି ଭାବେ ମରିଯା ବାଚିତେ ତାହାର ଇଚ୍ଛା କରେ ନା । ଅଜ୍ୟ ତାହାକେ ବିଲାସୀ, ଭାବୁକ, ଅଲସ ଆରୋ କତ-କି ବଲିବେ, ତବୁ ଆଜିକାର ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରପାଦିତ ଆକାଶେର ନୀଚେ ସେ ନିଜେକେ ବିରହୀ ମାନୁଷ ବଲିଯାଇ ଅଭିନନ୍ଦିତ କରିଯା ସୁଖ ପାଇଲ ।

ଏକଟା ଛୋଟଖାଟ ଚାକୁରି ପାଇଲେ ସେ ବାଁଚେ । ଏମନ କରିଯା ଭୂତେର ଖାଟିତେ ସେ ଲାହୋର ହିତେ କଲିକାତା ଆର ସୁରିତେ ପାରେ ନା ସେ ଏଥନ ଏକଟୁ ଜିରାଇଯା ଲହିଲେ ପୃଥିବୀର ଦୁର୍ଦ୍ଶା କି ଏମନ ଭୟାବହ ହିତ, ତାହା ସେ ଭାବିଯା ପାଯ ନା । କତ ଦିନ ପରେ ସେ ଛାତେ ଉଠିଯା

ଆକାଶ ଦେଖିଲ କେ ଜାନେ! ସେ ଯେ ଏକଦିନ କଞ୍ଚିତ ମାନୁଷେର ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ମନଦେଓୟା-ନେଓୟା ନିଯା ଗବେଷଣା କରିଯାଛେ ବା କରିତେ ପାରେ ଏମନ କଥା ସେ ନିଜେଇ ଭୁଲିତେ ବସିଯାଇଲି— କିନ୍ତୁ ଆଜ ତାହାର ରାତ ଜାଗିଯା, ଭାରି ମିଷ୍ଟି କରିଯା ଏକଟି ଛୋଟ ଗଲ୍ଲ ଲିଖିତେ ଇଚ୍ଛା କରିତେଛେ । ଏକଟି ସାଧାରଣ ଘରୋୟା ଗଲ୍ଲ—ଦୁଇଟି ସଂସାରାନଭିଙ୍ଗ ସ୍ଵାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ଲହିୟା । ଗଲ୍ଲେର ଏକଟି ଛତ୍ରେ ଓ ରୋମାଞ୍ଚକର ଉଦ୍ଦିପନା ଥାକିବେ ନା—ପୁନ୍ଧରିଣୀର ମତ ନିଷ୍ଠରଙ୍ଗ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଜୀବନ ।

ସେ ଗଲ୍ଲ ଲିଖିତେ ଲିଖିତେ ତନ୍ମୟ ହିୟା ଥାକିବେ, ଘରେ ଆରେକଟି ଲୋକ ସାମନେର ନିବୁନିବୁ ଦୀପଶିଖାଟି ଉକ୍ଷାଇୟା ଦିଲେ ତାହାର ସହସା ଜ୍ଞାନ ହିୟିବେ ଯେ, ଅନ୍ଧକାର ଘରେ ମାଟିର ବାତିଟିର ଚେଯେଓ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଆରେକଥାନି ମୁଖ ଆଛେ । ପ୍ରଦୀପ ଚକ୍ର ବୁଜିଯା ସେ-ମୁଖ ଭାବିତେ ଗେଲ । ସ୍ତିମିତାଭ ବିମର୍ଶ ମୁଖ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, କପାଳେ ସିନ୍ଦୁର ନାଇ । ମୁଖୋନି ଦେଖିଯା ମନେ ହୟ, କତ ବନ୍ସର ଆଗେ ଯେନ ତାହାକେ ଏକବାର ଦେଖିଯାଛେ । ନାମ ଧରିଯା ଡାକିଲେଇ କଥା କହିବେ ।

ଏଇ ସବ କଥା ଶୁଣିଲେ ଅଜୟେର ଦଲେର ଲୋକେରା ତାହାକେ ଯେ କି ଭାବିବେ, ତାହା ସେ ଜାନିତ । କିନ୍ତୁ ଏମନ କରିଯା ଭଣ୍ଡମି, କରିବାରଟି ବା କି ମାନେ ଆଛେ? ଅନାଗତ ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରଦେର ସୁଖେର ଜନ୍ୟ ସେ ନିଜେର ସୁଖକେ ତୁଚ୍ଛ କରିତେ ପାରିଲେ ହୟ ତ' କୋଣୋ ଦିନ କଲିକାତା ଶହରେ ତାହାରଟି ନାମେ ଏକଟା ରାନ୍ତା ହିୟା ଯାଇତ; କିନ୍ତୁ ନିଜେର ସୁଖକେ ଯଦି ସେ ଜୁତାର ସୁଖତଳାର ମତ ଚୁଡ଼ିଯା ଫେଲିତେ ନା ପାରେ ତବେ କି ତାହାର କ୍ଷମା ମିଲିବେ ନା? ସୁଖ ସେ ପାଇବେ କିନା କେ ଜାନେ, ହୟ ତ' ଯେ-ପଥେ ସେ ପା ବାଡ଼ାଇବେ ଭାବିତେଛେ, ସେ-ପଥେ ଦୁଃଖେର ରାଜ-ସମାରୋହେ ଚଲିଯାଛେ—ତବୁ ହୟ ତ' ତା ସମାରୋହି । କୋଥାଯାଇ ବା ସମାରୋହ

ନୟ? ଯେ କିଛୁ ଚାହେ ନା ବଲିଯା ଭଗବାନକେଇ ଚାହେ, ଐଶ୍ୱର୍ୟ ସେ କମ ଭୋଗ କରେ ନା । ମରିଲେ ସେ ଅମର ହଇବେ, ଏମନ ଏକଟା ପରମ ପ୍ରଲୋଭନେଇ ତ' ଅଜୟ—ଅଜୟ ହଇଯାଛେ ।

ସେ ଏହି ମରଣେର ମଧ୍ୟେ ନମିତାକେ ଟାନିଯା ଆନିତେ ଚାହିୟାଛିଲ । ଛି ଛି! ନମିତାର ମଧ୍ୟେ ସେ ବନ୍ଦୀ ଭାରତବର୍ଷେ ମୌନୀ ମୃତ୍ତି ଦେଖିଯା ଶିହରିତ ହଇଲ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଅନ୍ତରାଳେ ଯେ କତ କାଳେର ସ୍ଥବିର ସମାଜେର କଲୁଷିତ ସଂକ୍ଷାର ରହିଯାଛେ, ସେ ଦିକେ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲ ନା । ନମିତାର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଉଚ୍ଛଞ୍ଜଳ ବିଦ୍ରୋହେ ନୟ, ସଂସତ ଆତ୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠାୟ । ତାହାର ମୁକ୍ତି କୃପାଣେ ନୟ, କଲ୍ୟାଣେ । ପ୍ରଦୀପ ନମିତାର ପଥ-ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବେ । ସେ ଆର ସ୍ଥିର ହଇଯା ବସିତେ ପାରିଲ ନା, ହଟିତେ ସୁରକ୍ଷା କରିଲ ।

ତାରାଗୁଲି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମିଳାଇଯା ଯାଇତେଛେ । ପ୍ରଦୀପ ଛାତେର ଉପରଇ ଏକଟୁ ସୁମାଇଯା ପଡ଼ିଯାଛିଲ, ବୋଧ କରି କି-ଏକଟା ଶବ୍ଦ ହଇତେଇ ତାହାର ସୁମ ଭାଙ୍ଗିଲ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ, କେ ଯେନ ତାହାର ଶିଯରେର କାହେ ବସିଯା ଆଛେ । ପ୍ରଥମଟା ଭାଲୋ କରିଯା ଠାହର ହଇଲ ନା । ଲୋକଟାକେ ଚିନିବାର ଜନ୍ୟ ସେ ଜାମାର ପକେଟ ହଇତେ ଟର୍ଚ ବାହିର କରିତେ ଗେଲ । ଏକା ଛାତେ ଆସିଯାଛେ ଅଥଚ ଟର୍ଚ ଲାଇଯା ଆସେ ନାଇ । ଏହି ଲୋକଟା ଯଦି ଏଥନ ଅପ୍ରତିବାଦେ ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀ-ପ୍ରୟୋଗ କରିଯା ବସେ! ଯେ ଏତ ଅସାବଧାନ ଓ ଅମନୋତ୍ୟୋଗୀ, ତାହାର ପକ୍ଷେ ତ' ସବ ଛାଡ଼ିଯା-ଛୁଡ଼ିଯା ଦିବ୍ୟ ବିବାହ କରାଇ ପ୍ରଶନ୍ତ । ଏ ପକ୍ଷ ହଇତେ ଏକଟା କାଣ୍ଡ ହଇଯା ଗେଲେ କେଳେକ୍ଷାରିର ଆର ସୀମା ଥାକିବେ ନା । ବେଚାରା ଅଜୟ ଅସହାୟ!

ଭୀଷଣ ଘାବଡ଼ାଇୟା ଗିଯା ପ୍ରଦୀପ କି କରିଯା ବସିବେ, ଭାବିତେ ଭାବିତେ ଲୋକଟା ଭାରି ମୁଞ୍ଚିକର୍ତ୍ତେ କହିଲ : “ଆମାକେ ଚିନତେ ପାଛ ନା? ଆମି ସୁଧୀ ।”

—“ସୁଧୀ?” ଆତଙ୍କେ ଓ ବିଶ୍ୱରେ ପ୍ରଦୀପ ଲାଫାଇୟା ଉଠିଲ । ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳୀର ପ୍ରଭାବେ ମେ ହଠାତ୍ ପାଗଳ ହଇୟା ଯାଇ ନାହିଁ ତ’? ନାକେର ନିଚେ ଡାନ-ହାତେର ତାଲୁଟା ପାତିଯା ମେ ନିଜେର ନିଶ୍ଚାସ ଅନୁଭବ କରିଲ । ମନେ ତ’ ହଇଲ ମେ ବାଁଚିଯା ଆଛେ । ତବେ ଛାତ ବାହିୟା ଏହି ଲୋକଟା କୋଥା ହିତେ ଆସିଯା ନିଜେକେ ସୁଧୀ ବଲିଯା ପରିଚଯ ଦିତେଛେ । ଧରମକ ଦିବାର ଜନ୍ୟ ମେ ଚେଚାଇତେ ଚାହିଲ, କିନ୍ତୁ ସ୍ଵର ବାହିର ହଇଲ ନା ।

ଲୋକଟି କହିଲ : “ଆମି ବଲେଛି ବଲେ’ ତ’ ଏକଟୁଓ ମନେ ହୟ ନା । ଅନେକ ଦୂର ଦେଶେ ବେଡ଼ାତେ ଗିଯେଛିଲୁମ,—ବାୟୁକୋଣେ ଐ ଯେ ତାରାଟା ଦେଖଚ ମେଖାନେ । ମେଖାନେ ସାହିତ୍ୟକ ବଲେ ଆମାର ଖୁବ ନାମ ହେଯେଛେ । ତୋମାଦେର ଭାଷାଯ ଆମାର ବହିଗୁଣି ଅନୂଦିତ ହୟ ନି?”

ଯାହା ହକ୍, ଲୋକଟା ମାରମୁଖୋ ନଯ, ବେଶ ବିନାଇୟା କଥା କହିତେ ଜାନେ । ପ୍ରଦୀପ ଏବାର ଗଲା ଖୁଲିଯା ବଲିତେ ପାରିଲ : “ଦୂରଦେଶ ଥେକେ ଏତଦିନ ବାଦେ କି ମନେ କରେ? ବାୟୁକୋଣେର ତାରାଯାଓ ବେକାର-ସମସ୍ୟା ଚଲେଛେ ନାକି?”

ସୁଧୀ ଉଦାସୀନ ହଇୟା କହିଲ,—“ଅନେକଦିନ ପରେ ନମିତା ଆମାକେ ସ୍ମରଣ କରେଛେ, ପ୍ରଦୀପ । ନା ଏସେ ଥାକତେ ପାରଲୁମ ନା । ଆମି ଏଖୁନି ତାର କାହିଁ ଥେକେ ଆସଛି ।”

—“ନମିତାର କାହୁ ଥେକେ ଆସଛ—ତାର ମାନେ? ଭୂତ ହେଁଲେ ତୁମି ତାର ଓପର ସ୍ଵାମୀତ୍ବ ଫଳାବେ? କେ ଆର ତୋମାର ନମିତା? ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅନ୍ତ ଗେଲେଓ ତୋମାଦେର ଦେଶେ ଆଲୋ ଥାକେ ନାକି? ନମିତାର ପ୍ରତି ତୋମାର ଏଇ ଝାଡ଼ ଆଚରଣ ଆର ଆମି ସହ୍ୟ କରବେ ନା।” ପ୍ରଦୀପ ହାତ ବାଡ଼ାଇୟା ସୁଧୀକେ ଧରିତେ ଯାଇତେଛିଲ, ସେ ଏକଟୁ ସରିଯା ବସିଲି ।

ସୁଧୀର ମୁଖେ ସ୍ଵଙ୍ଗ-ମ୍ଲାନ ହାସି : “ଆମି ସେଇ କଥାଇ ନମିତାକେ ବୁଝିଯେ ଦିଯେ ଏଲୁମ । ତାର ହିଂଜୀବନେ ଆମି ଯେ ତାର ସତି କରେ କେଉଁ ଛିଲୁମ ନା, ମରେ’ ତାର ପୂଜୋପଚାର ଆମି କି କରେ’ ଗ୍ରହଣ କରବ? ତାର କାହେ ଆମି ତୋମାର ନାମ କରେ ଏସେଛି ।”

—“ଆମାର ନାମ କେନ କରତେ ଯାବେ? ଆମି କେ? ତୁମି ବଲଛ କି ସୁଧୀ?”

ସୁଧୀ ନିରଞ୍ଜନ । ତାହାକେ ନାଡ଼ା ଦିବାର ଜନ୍ୟ ପ୍ରଦୀପ ସାମନେର ଦିକେ ତାହାର ଦୁଇ ହାତ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଦିଲ । କିନ୍ତୁ କଠିନ ଏକଟା ଇଟେ ହାତେର ମୁଠା ଦୁଇଟା ଆହତ ହଇତେଇ ସେ ଦେଖିଲ ଭୋରେର ଫିକେ ଆଲୋତେ ସୁଧୀକେ ଆର ଦେଖା ଯାଇତେଛେ ନା । ବାର କତକ ଚକ୍ଷୁ କଚଳାଇୟା ନୀତୁ ହଇୟା ଝୁଁକିଯା ରାସ୍ତାଯ ତାକାଇଲ—କତଞ୍ଗଲି ମଯଳା-ଫେଲାର ଗାଡ଼ି ଜଡ଼େ ହଇଯାଛେ । ପ୍ରଦୀପ କି କରିବେ ଭାବିଯା ପାଇଲ ନା, ଛାତେ ଫେର ପାଇଚାରି କରିତେ ଲାଗିଲ । ଭାଲୋ କରିଯା ତାହାର ସୁମ ହୟ ନାଇ । ଏମନ ସ୍ଵପ୍ନଓ ମାନୁଷେ ଦେଖେ ନାକି?

ମେସେର ଚାକର ଛାତେ କି-ଏକଟା କାଜେ ଆସିଯାଛିଲ, ତାହାକେ ପ୍ରଦୀପ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—
“ତୁଇ ରାତେ ଏକବାର ଉପରେ ଏସେଛିଲି?”

ଏକଟା ପରିତ୍ୟକ୍ତ କାପଡ଼ ଗୁଟୀଇତେ ଗୁଟୀଇତେ ଯଦୁ କହିଲ,—“ନା ତ’ ।”

—“ଆଜ୍ଞା, ଆମାର ଘରେର ସବାଇ ଉଠେଛେ?”

—“ଅନେକକଣ ।”

—“ଆମାର ବିଛାନାଯ କାଳ ଯିନି ଶୁଯେଛିଲେନ ତିନି ଉଠେଛେନ?”

—“କୈ, ଜାନି ନା, ବାବୁ ।”

—“ଯା, ଦେଖେ ଆଯ ।”

ଯଦୁ କାପଡ଼ ଗୁଛାଇଯା ନାମିଯା ଗେଲ । ବିନା-ସମାଧାନେ ହଠାତ ଏହି ଛାତ ଛାଡ଼ିଯା ଚଲିଯା ଯାଇବାର ମେ ନାମ କରିତେ ପାରିଲ ନା । ଖାନିକ ବାଦେ ଯଦୁ ଫିରିଯା ଆସିଲ; କହିଲ,—“ସେ ବାବୁ ଏଥିନୋ ଓଠେନ ନି, ଶୁନଲାମ ତାଁର ଜୁର । କିନ୍ତୁ ନୀଚେ ଆପନାକେ କେ ଡାକଛେନ ।”

—“ଆମାକେ?” ପ୍ରଦୀପେର ଅନ୍ତରାତ୍ମା ଶୁକାଇଯା ଉଠିଲ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭୀତସ୍ଵରେ ମେ ଚୁପି ଚୁପି କହିଲ,—“କେ ଡାକଛେ ରେ?”

ଯଦୁ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଏକଟି ମେଯେ । ଚିନି ନା ।”

—“ମେଯେ? କେ ମେଯେ?” ପ୍ରଦୀପ ଦିବାଲୋକେଓ ରାତରେ ସ୍ଵପ୍ନେର ଜେର ଟାନିଯା ଚଲିତେଛେ ବୋଧ ହ୍ୟ ।

ହାତ ଉଲ୍ଟାଇଯା ଯଦୁ ବଲିଲ,—“ତା ତ’ ଆମି ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲି, ବାବୁ ।”

ନିଶ୍ଚଯଇ ନମିତା ଆସିଯାଛେ । ପ୍ରଦୀପ ଆର ସନ୍ଦେହ କରିଲ ନା । ହାଣେ ଦୁଇଟାର ମଧ୍ୟେ ପା ଦୁଇଟା ତୁକାଇଯା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ନାମିଯା ଚଲିଲ । ସେଇ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପ୍ରଭାତ ଆଜ ଆସିଲ ବୁଝି—ନମିତାକେ ସେ ଆଜ କୋନ୍ ମୂର୍ତ୍ତିତେ ଦେଖିବେ? ବିଦ୍ରୋହିନୀ ବିଜୟିନୀର ବେଶେ, ନା ସରମନମିତା ସ୍ପର୍ଶଭୀରୁ କବିକଳ୍ପନାର ମତ? ଭଗବାନ କରଣ, ସେ ଯେଣ ଏହି ନିର୍ମଳ ପ୍ରଭାତଟିର ସଙ୍ଗେ ଏକଟି ଅମ୍ଲାନ ସାଦୃଶ୍ୟ ରାଖିଯାଇ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହ୍ୟ! ସେଇ ଅଙ୍ଗ କରାଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତେର ମଧ୍ୟେ ଭବିଷ୍ୟତ ସମସ୍କେ ସେ ଯେ କତ କିଛୁ ଭାବିଯା ନିଲ, ତାହାର ହ୍ୟତା ନାଇ । କିନ୍ତୁ ନୀଚେ ଆସିଯା ଯାହାକେ ସେ ଦେଖିଲ, ତାହା ସ୍ଵପ୍ନେରଓ ଅତୀତ ଛିଲ ବୋଧ କରି ।

ଦମ ନିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୁମି? ଏ ସମଯେ ଏଥାନେ?”

ଉମା ମିଷ୍ଟି କରିଯା ହାସିଯା ବଲିଲ,-“ସକାଳବେଳା ଯେ ଆମି ମାଠେ ବେଡ଼ାତେ ଯାଇ । ପ୍ରତ୍ୟହ । ଶଚୀପ୍ରସାଦକେ କାଳ ଆସତେ ବାରଣ କରେ’ ଦିଯେଛି । ଏକାଇ ବେରୋଲୁମ ଆଜ ।”

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରହୀଳା । ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ପ୍ରମାଣିତ । ଉପନ୍ୟାସ

ହତାଶାର ଆବେଶଟା କାଟିଯା ଯାଇତେଇ ପ୍ରଦୀପ ଯେନ ସୁନ୍ଧ ଓ ସଚେତନ ହଇଲ । କହିଲ,—“ହଠାତ୍ ଆମାର କାହେ? କୋନୋ ଦରକାର ଆହେ?”

ଉମା ଦୁଇଟି ଟଲଟଲେ ଡାଗର ଚକ୍ର ନାଚାଇଯା କହିଲ,—“ବବାର ମତ ଦରକାର କିଛୁଇ ନେଇ ତେମନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“ନା ବଲବାର ମତ ଆହେ ତ’?”

—“ତେମନ ଏକଟା କିଛୁ ନା ଥାକଲେ ବିଜ୍ଞାନଇ ଅଚଳ ହୟେ ପଡ଼େ ଶୁଣେଛି । ଶୁଣତେ ଚାନ? ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଅନେକଦିନ ଦେଖା ନେଇ, ଦେଖା କରତେ ଏଲୁମ । ଆମାଦେର ବାଡ଼ିର ମତ ଆପନିଓ ଆମାକେ ତାଡ଼ିଯେ ଦେବେନ ନାକି?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଦିଲେଇ କିନ୍ତୁ ଭାଲୋ ହତ । କେନନା ଏଟା ମେଷଜାତୀୟ ପୁରୁଷଦେର ଏକଟା ମେସ । ଏଖାନେ ତୋମାର ପାଯେର ଧୂଳେ ପଡ଼ିଲେ ଅନେକେର ବ୍ୟଞ୍ଜନଇ ବିସ୍ଵାଦ ହୟେ ଉଠିବେ ।”

କୌତୁଳୀ ହଇଯା ଉମା କହିଲ, “କାରଣ?”

—“କାରଣ, ଆମାକେ ସୁନଜରେ ଦେଖେ ନା ଏମନ ପ୍ରତିବେଶୀ ଆମାର ଉଠିତେ ବସତେ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ ତୁମି ଆମାର ଆତିଥ୍ୟ ସ୍ଵିକାର କରଲେ, କାଳକ୍ରମେ ତୁମିଇ ହୟ ତ’ ଆମାର ଓପର ଅକରଣ ହୟେ ଉଠିବେ; କାରଣ ଏକଦିକେ ତୋମାର ସଂସାର, ଅନ୍ୟ ଦିକେ ଏଇ କୁଣ୍ଡିତ ଜନତା ।”

ଉମା ଏକଟୁଓ ବିଚଲିତ ନା ହଇଯା ବଲିଲ,-“ଅତ ସବ କଥା ଆମାର ମୁଖ୍ୟ ନେଇ । ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା କରାର ଦରକାର ଆମାର ଆଛେ କି ନେଇ, ସେ ବିଚାର ଆମି ଆପନାର ସଙ୍ଗେ କରବ । ଅନ୍ୟ ଲୋକେର ଯଦି ତାତେ ଗାତ୍ରଦାହ ବା ପିତ୍ତଶୂଳ ହୁଏ, ହବେ । ତାଦେର ବିନା-ଦାମେ ଆମରା ଚିକିତ୍ସା କରତେ ଯାବ କେନ? ଚଲୁଣ, ଓପରେ ଆପନାର ଘରେ । ବଲବାର ମତ । ଦରକାର ଏକଟା ପେଯେଛି ।”

ପ୍ରଦୀପ ଘାମିଯା ଉଠିଲ । ଉମା ଉତ୍ତେଜିତ ହଇଯା ସିଡ଼ିର ଉପର ପା ବାଡ଼ାଇଯା ଦିଯାଛେ । ତାହାକେ ବାଧା ଦିତେ ଗେଲେଇ ସେ ଆରୋ ଅବଧ୍ୟ ହଇଯା ଉଠିବେ । ପ୍ରଦୀପ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ରାସ୍ତାର ଉପର ନାମିଯା ଆସିଲ । ବଲିଲ,-“ଚଲ ପାର୍କେ, ତୋମାର ଦରକାର ଅଦରକାରେର ସମାଧାନ ହବେ ।”

ଉମା ନାଡିଲ ନା, କହିଲ,-“ସେଖାନେଓ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଜନତାର ଭୟ ଆଛେ । ଆମି ଆପନାର ଏହି ଅନ୍ୟାଯ ଓ ମିଥ୍ୟା ସମାଜହିତେଷଗାର ଶାସନ କରବ । କଥାଟା ଖୁବ ଜମକାଳୋ କରେ ବଲ୍ଲମ, କେନନା ସୋଜା କଥା ଘୋରାଳୋ କରେ’

ବଲେ ଆପନାରା ବୋଝେନ ନା । ଆପନାର ଏହି ଆତିଥେଯତାର ପ୍ରତିଦାନ ଆମି ଦେବ ଏକଦିନ—ଆମାଦେର ବାଢ଼ିତେଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।”

ପ୍ରଦୀପେର ତବୁ ସାହସ ହଇତେଛିଲ ନା; ନା ଜାନିଯା-ଶୁନିଯା ଉମା ଏହି ବିପଦେର ମୁଖେ କେନ ପା ବାଡ଼ାଇତେଛେ? ସେ ଧୀରେ କହିଲ,-“ବ୍ୟାପାରଟା

ଖୁବ ଶୋଭନ ହବେ ନା, ଉମା! ତା ଛାଡ଼ା—”

ଉମା ହାସିଯା ବଲିଲ,-“ଆପନାର ‘ତା ଛାଡ଼ା’-ଟା ବଲୁନ । ଆଗେର ଯୁକ୍ତିଟା ବାତିଲ ।” ପରେ ମୁଖ ନିଦାରଣ ଗନ୍ଧୀର କରିଯା ସେ କହିଲ,—“ଏତ ସବ ଅମାନୁଷିକ କାଜେର ଭାର ନିଯେଛେ, ଅଥଚ ଏକଟି ମେଯେର ସମ୍ପର୍କେ ସାମାନ୍ୟ ଲୋକନିନ୍ଦା ବହନ କରତେ ପାରବେନ ନା? ତାର ଚେଯେ ବେତ ହାତେ ସ୍କୁଲ-ମାଟ୍ଟାର ହୋଇ ଆପନାର ଉଚିତ ଛିଲ । ଚଲୁନ ।”

ପ୍ରଦୀପଙ୍କ ଗନ୍ଧୀର ହଇଲ : “ତା ଛାଡ଼ା ଆମାର ଘରେ ଏକଟି ଅସୁନ୍ଦ ବନ୍ଧୁ ଆଛେନ । ତାଁର ଜୁର ।”

—“ବନ୍ଧୁ?” ଭୁରୁ କୁଚକାଇଯା ଉମା କି ଭାବିତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଲ : “ତାର ନାମ କି? ।

—“ବନ୍ଧୁଦେର ନାମ ଯାକେ-ତାକେ ବଲତେ ହୟ ନା ।”

—“ବେଶ ତ”, ତାରଇ ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଦରକାର । କି କରେ ଆର ଆମାର ପଥ ଆଟକାବେନ? ଏଟା ପଞ୍ଚଭୂତେର ମେସ, ଆପନାର ନିଜେର ବାଡ଼ି ନୟ । ଆପନାର ଅସୁନ୍ଦ ବନ୍ଧୁର ହାଟଫେଲ ଥେକେ ତାକେ ଶିଗଗିର ବାଚା ବଲଛି ।” ବଲିଯାଇ ଉମା ପାଶେର ସିଡ଼ି ଦିଯ । ଉପରେ ଉଠିତେ ଲାଗିଲ ।

ଅଗତ୍ୟା ପ୍ରଦୀପ ଆର ପଦାନୁସରଣ ନା କରିଯା କରେ କି । ତାହାକେଇ ଘର ଦେଖାଇଯା ଦିତେ ହଇଲ । ଅଜ୍ୟେର ଘୁମ ଭାଙ୍ଗିଯାଛେ; ବାଲିଶଟାକେ ଦେୟାଲେର ଗାୟେ ରାଖିଯା ତାହାତେ ପିଠ ଦିଯା ମେ ଅନ୍ୟମନକ୍ଷର ମତ ବସିଯା ଛିଲ । ଘରେ ହଠାତେ ଏକଟି ଅପରିଚିତା କିଶୋରୀକେ ଦେଖିଯା

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ଅବାକ ହଇୟା ଗେଲ । ତାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗ ହଇତେ ଚାପଳ୍ୟ ଯେନ ପିଛଲାଇୟା ପଡ଼ିତେଛେ; ମୁଖୋନିତେ ସାଧାରଣ ବାଙ୍ଗଲି ମେଯେର ମୁଖେର ମତ ଏକଟା ନିରୀହତା ନାହିଁ, ଅନ୍ତତ ନମିତାର ମୁଖେ ସେ ଏହି ଦୀପି ଓ ଧୀ ଦେଖିଯାଛେ ବଲିଯା ମନେ ହଇଲ ନା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଦୀପରେ ସରେ ଢୁକିଲ । ଅଜ୍ୟେର ଏକଟୁ ଆଶ୍ଵସ୍ତ ହଇବାର ଆଗେଇ ପ୍ରଦୀପ ବଲିଯା ଉଠିଲ,—“ନମିତାକେ ତ’ ତୁମି ଚିନତେ, ଏ ତାରଇ ନନ୍ଦ । ତୋମାର ଏକଟା ସାମାଜିକ ପରିଚୟରେ ଦିଲୁମ, ଉମା ।”

ଉମା ଚକ୍ର ବଡ଼ କରିଯା କହିଲ,—“ଆମାର ଆରେକଟା ଅସାମାଜିକ ପରିଚୟ ଆଛେ ନାକି?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ନେଇ? ବଲ୍ବ ତବେ?”

ଉମା ବଲିଲ,-“ମିଛମିଛି କେନ ଅତିରଞ୍ଜନ କରବେନ?” ଆମିଇ ବହି : “ବାଡ଼ିର ଶାସନ ଆମି ମାନି ନା, ସକାଳ ବେଳା ଏକା ବେଡ଼ାତେ ବେରଇ, ମେ-ଏର ଦୁଯାରେ ଦାଁଡ଼ିଯେ କେଉ ବାଧା ଦିଲେ ତାକେ ଟପକେ ଉପରେ ଉଠେ ଆସି । ଏଇ ତ’?”

ଦୁଇ ବକ୍ଷୁ ହାସିଯା ଉଠିଲ । ଅଜ୍ୟ ବିଛାନାର ଉପର ଏକଟୁ ସରିଯା

ବସିଲ : “ବସୁନ ଏଖାନେ ।”

ଯେ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋକ୍ତାରି ପଡ଼େ ସେ ବାହିରେ ଯାଇବେ ବଲିଯା କାହା ଆଁଟିତେଛିଲ, ଚକ୍ର ଦୁଇଟା ତେଛା କରିଯା ସେ ଫିକ ଫିକ୍ କରିଯା ହାସିଲ । ବଲିଲ,—“ଏକଟା ଚେଯାର ଏନେ ଦେବ?”

ଉମା କହିଲ,—“ଚେଯାରେ ବସେ ବକ୍ତ୍ତା ଦିତେ ଆମି ଆସିନି । (ଅଜଯେର ପ୍ରତି) ବରେସ ଆନ୍ଦାଜେ ଆମାକେ ଆପନାର ଖୁବ ଏଁଚଡ଼େ-ପାକା ମନେ ହଛେ, ନା? ଆମି ତାଇ ।”

କୋଟେର ଉପର ଚାଦର ଚଢ଼ାଇୟା ଭାବୀ ମୋକ୍ତାର ଅନ୍ତର୍ହିତ ହଇଲ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଜଯ କହିଯା ଉଠିଲ : “ଲୋକଟା ଭାଲୋ ନୟ, ପ୍ରଦୀପ । କାଳ ରାତେ ଲୁକିଯେ ଓ ଆମାର ସୁକେଶ ଘେଁଟେଛେ । ଲୋକଟା ହ୍ୟ ଚୋର, ନୟ ତାର ଚେଯେଓ ଜୟନ୍ୟ । ଆମାକେ କିଛୁ ପଯସା ଦାଓ । ଆମିଓ ଏକୁନି ବେରବ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଚକାଇୟା ଉଠିଲ : “ବଲ କି? ଏଇ ଅସୁନ୍ଧ ଶରୀରେ ତୁମି କୋଥାଯ ଯାବେ?”

ଅଜଯ ଏମନ କରିଯା ଅନ୍ନ ଏକଟୁ ହାସିଲ ଯେ, ପ୍ରଦୀପ ଅଧୋବଦନ ହଇଲ । ତବୁ କହିଲ,—“ପଯସା ତ’ ଆମାର କାହେ ଏକଟିଓ ନେଇ ।”

—“ନା ଥାକ୍; ଲାଗବେ ନା । ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦେଇ କରା ଚଲବେ ନା ।” ବଲିଯା କ୍ଲାନ୍ଟପଦେ ସେ ଉଠିଯା ଦାଁଡାଇଲ । . କୋନ ରକମେ ସାର୍ଟଟା ଗାୟେ ଦିଲ, ପାଯେ ଜୁତା ଛିଲ ନା—ସୁଟକେସଟା ହାତେ ଲାଇୟା ବାଁ-ହାତେ ଚୁଲଗୁଲି ଏକବାର ନାଡ଼ିଯା ଦିଯା କହିଲ,-‘ଆମି ଚଲୁମ । (ଉମାର ପ୍ରତି) ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଭାଲୋ କରେ ଆଲାପ ହଲ ନା । ଆବାର ଯଦି କୋନୋ ଦିନ ଦେଖା ହ୍ୟ, ଆପନାକେ ଠିକ ଚିନେ ନିତେ ପାରବ । କିନ୍ତୁ ଆବାର କି ଦେଖା ହବେ?’

ବନ୍ଦମୁଖୀ । ଅଚ୍ଛିତ୍ରସୁମ୍ମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମା ଓ ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେ କୋଣେ କଥା ଆସିଲ ନା, ସମ୍ମତ ଘରେର ଆବହାଓଯାଟା ନିମେଷେ କେମନ ଭାରି, ଥମଥମେ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ଅଜୟକେ ସତ୍ୟସତ୍ୟଇ ଟଲିତେ ଟଲିତେ ଦରଜାର ଦିକେ ଅଗସର ହଇତେ ଦେଖିଯା ପ୍ରଦୀପ ବାଧା ଦିଯା ବଲିଲ,—“ଏକଟା ଗାଡ଼ି ଡେକେ ଦେବ?”

ଅଜୟ ହାସିଯା କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଭାଡ଼ା? ଗାଡ଼ି ଲାଗବେ ନା ।”

ଉମା ଏହିବାର କଥା ପାଇଲ : “ଯଦି କିଛୁ ମନେ ନା କରେନ ତ’ ଆମାର କାଛେ ସାମାନ୍ୟ କିଛୁ ଆଛେ ।”

-“ମନେ କିଛୁ ନିଶ୍ଚଯତେ କବୁବ । ଦିନ ଶିଗଗିର ।” ବଲିଯା ଅଜୟ ହାତ ପାତିଲ ।

ସେମିଜେର ମଧ୍ୟ ହଇତେ ଛୋଟ ଏକଟି ବ୍ୟାଗ ଖୁଲିଯା ତିନଟି ଟାକା ଅଜୟେର ହାତେ ଦିତେଇ ସେ ମୁଠା କରିଯା କପାଳେ ଠେକାଇଲ । କହିଲ, “ଆମାର ଲୋଭ ଯେ ଆରୋ ବେଡେ ଯାଚେ । ଏବାର ଆପନି ଯଦି କିଛୁ ମନେ ନା କରେନ ତ’ ଆପନାର ଦୁ’-ହାତ ଥେକେ ଏକଗାଛି କରେ ସୋନାର ଚୁଡ଼ି ଆମାକେ ଉପହାର ଦି । ଦୁ-ହାତ ଥେକେ ଏକଗାଛି କରେ’ ଚୁଡ଼ି ଆପନାର ଖୋଯା ଗେଲେ ଆପନାକେ ଆରୋ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାବେ । ଆମାର ଏକଦମ ଟ୍ରେନ-ଭାଡ଼ା ନେଇ । (ହାସିଯା) ଆମି ଆମାର ଦେଶେର ବାଡ଼ି ଫିରେ ଯାଛି କି ନା । ଆସଚେ ସାତାଶେ ତାରିଖେ ଯେ ଆମାର ବିଯେ ହବେ ।”

ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଯେ କି ହଇଯା ଗେଲ, ଭାବାବେଶେ ଉମା ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ କିଛୁ ବୁଝିତେ ପାରିଲ ନା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଚୁଡ଼ି ଦୁଇଗାଛି ସେ ଖୁଲିଯା ଫେଲିଲ । ତାହାର ହାତ ହଇତେ ଛିନାଇଯା ଲହିବାର ମତ କରିଯା

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଚୁଡ଼ି ଦୁଇଗାଛି ଟାନିଯା ନିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ତା ହଲେ ଗାଡ଼ି ଏକଟା ଡେକେ ଦାଓ, ପ୍ରଦୀପ । ପରେର ପଯସାଯ ବାବୁଗିରି ଯଥନ କପାଳେ ଆଛେଇ, ଏକଟୁତେଇ ତାଛାଡ଼ି କେନ? ଯାଓ ଦେଇ କରୋ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଚଲିଯା ଯାଇତେଛିଲ, ଉମା କହିଲ,-“ଦାଁଡାନ, ଆମିଓ ଯାଚି ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ।”

—“ଆମାର ସଙ୍ଗେ କୋଥାଯ ଯାବେ ତୁମି? ଏକା ବାଡ଼ି ଫିରତେ ପାରବେ ନା?”

ହାସିଯା ଉମା ଜବାବ ଦିଲ : “ନା, ପଥ କି ଆର ଚିନି? କିନ୍ତୁ ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଦରକାରୀ କଥାଟାଇ ଯେ ବାକି ରାଇଲ ।”

ଅଜୟ କହିଲ,—“ଚଟ୍ପଟ୍ ସେରେ ନି, ବେଶିକ୍ଷଣ ଆମି ଦାଁଡାତେ ପାରଛି ନା ।”

ଉମା ପ୍ରଦୀପକେ କହିଲ,—“ଆପନି ଏକଦିନ ବୌଦ୍ଧ'ର ଠିକାନା ଖୁଜିଲେନ ନା? ତିନି ଏଥନ ଆମାଦେର ଓଖାନେଇ ଏସେଛେନ ।”

—“କେ? ନମିତା? ତୋମାଦେର ଓଖାନକାର ଠିକାନାଠଟା କି ଶୁଣି?” ବଲିଯା ଅଜୟ ପକେଟ ହାତଡାଇଯା ଏକ-ଟୁକରା କାଗଜ ବାହିର କରିଲ । ସାମନେର କେରୋସିନ କାଠେର ଟେବିଲଟାର ଉପର କୋଥାଓ ପେନ୍‌ଲ ଏକଟା ପାଓୟା ଯାଯ କି ନା ତାହାରଇ ସନ୍ଧାନେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଅଜୟ କହିତେ ଲାଗିଲ, “ସତଇ ଦୁର୍ବଳ ଆର ସନ୍ଦିଞ୍ଚ ହୋଙ୍କ ନା କେନ, ସେବାୟ ନମିତାର ହାତ ଆଛେ । ଏକଟୁଓ ସେନ୍ଦର ନା କରେ ଦୁଃଖରେ ଆମାର ବମି କାଚାଲେ । ଭେବେଛିଲୁମ ଏ-କଥା ସ୍ଵରଣ କରେ’ ନମିତାକେ ଭବିଷ୍ୟତେ ଏକଟି ଅବିନଶ୍ଚର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେବ । କିନ୍ତୁ ପରେ ସଖନ ତାର ଭେତର ଥେକେ ସନ୍ଧାନଦୃଷ୍ଟି ଭୀରୁ ନାରୀପ୍ରକୃତି ଆଉପ୍ରକାଶ କରଲ ତଥନ ତାର ମେହି ଅଧଃପତନକେ କ୍ଷମା କରତେ ପାରିଲୁମ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,—“ତାକେ ତୋମାର କ୍ଷମା ନା କରଲେଓ ଚଲବେ । ସ୍ଵଲ୍ପ ପରିଚଯେର ଅବସରେ ତୁମି ତାକେ ଛିନିଯେ ନିତେ ଚାହିବେ, ଆର ଆବେଗେ ଅନ୍ଧ ହେଁ ତୋମାକେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରଲ ବଲେଇ ମେ ଭୀରୁ? ଆମି ତାର ବିଚକ୍ଷଣତାକେ ପ୍ରଶଂସା କରି । ଉତ୍ତେଜନାର କୁଯାଶାୟ ବୁଦ୍ଧିକେ ମେ ଆଚନ୍ନ କରେ ନି ।”

—“ଏ ରକମ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ନିଯେ ମେ ଚିରକାଳ କୃତ୍ରିମ ବୈଧବ୍ୟ-ପାଲନଇ କରୁକ । ଅକାରଣ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବେର ଚେଯେଓ ତା ନିନ୍ଦନୀୟ ।”

ପ୍ରଦୀପେର ଇହା ସହିଲ ନା । କହିଲ,—“ଅତ୍ମୀୟେର ନିନ୍ଦା ଆତ୍ମୀୟେର ସାମନେ ଶୋଭନ ନୟ । ଏକଟୁ ସଂସକ ଶିକ୍ଷା କରଲେ ଭାଲୋ କରତେ ।”

ଅଜୟ ଉମାର ଦିକେ ଫିରିଯା କହିଲ,—“ଓ! ଆପନି ବ୍ୟଥିତ ହଚ୍ଛେ? କିନ୍ତୁ ସେଠା ସତିଇ
ନିନ୍ଦନୀୟ ସେଟା ଗୋପନ କରେ ରାଖଲେଇ ପାପ । ଏମନି କରେ ଆମାଦେର ସମାଜେ ପାପେର ପ୍ରସାର
ହଚ୍ଛ ।”

ଉମା କହିଲ,—“ଏଥନ ସମାଜତତ୍ତ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆମାଦେର ବକ୍ତ୍ବୟଟାଓ ଆପନାକେ ଶୁଣତେ ହଲେ
ଆପନାର ଏମନି କରେ ଅସୁନ୍ଧ ଶରୀରେ ବାଡ଼ି ଥିକେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିବାର ମତଳବେର କୋନୋ ମାନେ
ଥାକବେ ନା । ଯାନ ଦୀପଦା, ଗାଡ଼ି ନିଯେ ଆସୁନ ।”

ଉମାକେ ନିଜେର ପକ୍ଷେ ପାଇୟା ପ୍ରଦୀପ ଜୋର ପାଇଲ । କହିଲ, “ତୁମି ଭାବଛ ଏମନି ସର୍ବନେଶେ
ଉଚ୍ଛଳତାର ମଧ୍ୟେ ଝାଁପିଯେ ପଡ଼ାଟାଇ ଜୀବନ—”

ଅଜୟ ଚେଁଚାଇୟା ଉଠିଲ : “ହାଁ, ଏଇ ସର୍ବନେଶେ ଉଚ୍ଛଞ୍ଜଳତା! ଏଇ ଜୀବନେର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ!
ନହିଲେ ଏଇ ବ୍ୟର୍ଥତା ଆମାର ସହ୍ୟ ହ୍ୟ ନି, ଆମି ତାକେ ବଲିଷ୍ଠ କର୍ମର ମଧ୍ୟେ ଆହ୍ରାନ
କରେଛିଲୁମ—ଯେ-କର୍ମର ପୁରକ୍ଷାର ମହାମହିମାନ୍ତି ପରାଜୟ! ନମିତା ଏକଟା ପାଯରାର ଚେଯେଓ
ଭୀରୁ ।”

ଉମା କହିଲ,—“ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତ ଆପନି ହାତତାଳି ପେଲେନ ନା । ଆମି ବୌଦ୍ଧିକେ ଆରେକବାର
ବଲେ ଦେଖବ ‘ଖନ ।’”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅଜୟ ପେନିଲ ପାଇଲ ନା । କହିଲ,—“ତାର ଠିକାନାଟା ଦିନ, ଦରକାର ହଲେ ତାର କାଛେ ଆବାର ଆମାର ଆବିର୍ଭାବ ହବେ । ଇତିମଧ୍ୟେ ଆକାଶେର ଝଡ଼େର ଆକାରେ ତାର ଓପରେ ସମାଜେର ଅଭିଶାପ ବର୍ଷିତ ହ'ତେ ଥାକୁ । ଏବାର ଏଲେ ଆମାକେ ଯେନ ଶୂନ୍ୟ ହାତେ ଆର ଫିରତେ ନା ହ୍ୟ, ଭଗବାନ ।”

ଉମା ହାସିଯା କହିଲ,—“ଆପଣି ଭଗବାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରେନ ନାକି?”

—“ନିଶ୍ୟ କରି ।” ପ୍ର

ଦୀପ ଠାଟା କରିଯା କହିଲ,—“ଉନି ଅବତାର ।”

—“ସତି ତାଇ । ଆମି ଆମାର ନିଜେର ଭଗବାନ । କିନ୍ତୁ ଅଯଥା ବାକ୍ରବିଷ୍ଟାର ଆର କବୋ ନା । ଠିକାନାଟା ବଲୁନ, ମନେ କରେଇ ରାଖବ ଠିକ । ନମିତାକେ ଯଦି ନା ଭୁଲି ତ’ ତାର ଠିକାନାଟାଓ ଭୁଲବ ନା ।”

ଉମା କହିଲ,—“ଠିକାନା ଜେନେ ଲାଭ ନେଇ । ଆପନାର ଆବିର୍ଭାବେର ସମସ୍ତ ପଥ ରଙ୍ଗ ହେଁ ଗେଛେ ।”

—“କେନ? କେନ?” ଅଜୟ ଉତ୍ସୁକ ହଇଯା ଉଠିଲ : “ଆମାର ସମ୍ପର୍କେ ତାର ଖୁବ ନିନ୍ଦା ହଚ୍ଛେ ବୁଝି? ତାର ଚରିତ୍ରେ ଦୋଷାରୋପ ହେଁଛେ? ତାଇ ହୋକ । ଆମି ଶୁଣେ ଖୁବ ସୁଖୀ ହଲୁମ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଝାବାଲୋ ଗଲାଯ କହିଲ,—“ସୁଖୀ ହ’ଲେ? ତୁମି ଦିନ-କେ-ଦିନ ଇତର ହଚ୍ଛ ।”

ଅଜୟ ଚଟିଲ ନା, କହିଲ,—“ଆମି ନମିତାର ଉପକାର ଚାଇ । ଅପବାଦ ଓର ଯତ ଉପକାର କରବେ ଶତ ଉପଦେଶେଓ ତା ହବେ ନା । ନମିତା ଯଦି ବାଁଚେ ନିଜେକେ ଯେନ ସ୍ଥଳ୍ୟ ମନେ କରେ’ଇ ବାଁଚେ—ତାତେ ଯଦି ଉଦ୍ଧାରେର ଏକଟା ଉତ୍ସାହ ପାଯ । ନିଜେର ସତୀତ୍ୱ ନିଜେଇ ଯେନ ଲୁଘ୍ଠନ ନା କରେ ।”

—“ତେର ହେଁବେ, ଏବାର ଥାମ । ଶାଲୀନତା ବଲେ’ ଜିନିସ ତୋମାର ଜାନା ନେଇ ଦେଖଛି । ତୁମି ଏଥିନ ଗେଲେଇ ଆମରା ସୁଖୀ ହ’ବ ।”

ଅଜୟ ଚକାଇଯା ଉଠିଲ; କହିଲ,—“ଯାଚିଛ । ବଲୁନ ଠିକାନାଟା ।”

—“ବଲୋ ନା, ଉମା ଖବରଦାର । ତୁମି ଏକେ ଚେନ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଏହି କର୍କଣ୍ଠ କଥା ଶୁଣିଯା ଅଜୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତେର ଜନ୍ୟ ସ୍ତର ହଇଯା ଗେଲ, କି ବଲିବେ ଭାବିଯା ପାଇଲ ନା । ନମିତାର ପ୍ରତି ମେ କର୍ତ୍ତିନ ହଇତେଛେ ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପେର କେନ ଯେ ଆଘାତ ଲାଗିତେଛେ ତାହା ତଳାଇଯା ଦେଖିବାର ସମୟ ଛିଲ ନା; ଏବଂ ସମୟ ଥାକିତେଓ ଜାତିର ଦୁର୍ଦଶାର ଦିନେ କୋଣୋ ଯୁବକ ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ-ପ୍ରେମେ ମାତୋଯାରା ହଇତେ ପାରେ ଏମନ ଏକଟା ଜାଜ୍ଞଲ୍ୟମାନ ସତ୍ୟକେ ମେ ପ୍ରାଣପଣେ ଅସ୍ଵିକାର କରେ । ତବୁ କି ଭାବିଯା ମେ କହିଲ,—“ସତିଇ ଆମାକେ

ଆପଣି ଚେନେନ ନା; ଚେନେନ ନା ବଲେଇ ତରୁ ଦୁଇୟକଟା କଥା ବଲଛେ—ଆମାକେ ନା ଚିହ୍ନାର ଆଗେଇ ଯଦି ଠିକାନାଟା ଦେନ ତ' ପାଇ, ନହିଁ—” ଅଜୟ ଜୋର ଦିଯା କହିଲ,-“ନହିଁଲେ ଠିକାନା ଏକେବାରେ ପାବଇ ନା ଭେବେଛ, ପ୍ରଦୀପ? ଆମାଦେର କୋଟି କୋଟି କାମନାର ଫଳେ ପୃଥିବୀର ସୌଭାଗ୍ୟ-ସମ୍ପଦ ଯେମନ ଅନିବାର୍ୟ, ତେମନି ନମିତାର ପ୍ରତି ଆମାର ପ୍ରୟୋଜନବୋଧ ଯଦି କୋଣୋ ଦିନ ଏକାନ୍ତ ହୁଁ ଓଠେଇ, ତୋମାଦେର ଶତ-ଲକ୍ଷ ଅବରୋଧ ତାକେ ନିବାରଣ କରତେ ପାରବେ ନା । ଏ-କଥା ତୋମାକେ ଆମି ଉଁଚୁ ଗଲାଯ ବଲେ ଯାଚିଛ । କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ କରୁଣ, ଆମାର ପ୍ରୟୋଜନେ ତାକେ ଯେନ ମୁକ୍ତ ନା ହତେ ହୁଁ, ସେ ଯେନ ନିଜେର ପ୍ରୟୋଜନେଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରେ ।”

—“ବଲି ତୁମି ଯାବେ, ନା, ଦାଁଡ଼ିଯେ ଦାଁଡ଼ିଯେ ବଢ଼ୁତାର କସରଂ କରବେ?” ପ୍ରଦୀପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରକ୍ତ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ ।

ଅଜୟ କହିଲ,—“ଯାବ ବୈ କି । ଏକଜାଯଗାୟ ବେଶିକ୍ଷଣ ଥାକବାର ଜୋ କୋଥାଯ? (ଉମାର ପ୍ରତି) କିନ୍ତୁ ଠିକାନା ଯଥନ ପେଲୁମହି ନା, ତଥନ ନମିତାର ସମସ୍ତେ ବାକି ଖବରଟୁକୁ ଜେନେଇ ଯାଇ ନା ହୁଁ । ତାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହବାର ସମସ୍ତ ପଥ ତ' ଆପନାରାଇ ବନ୍ଧ କରେ ଦିଲେନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଚଥ୍ବଳ ହଇଯା ଉଠିଲ : “ବାକି ଖବରେ ତୋମାର ଦରକାର ନେଇ । ସେ ଆମାକେ ଉମା ଆରେକଦିନ ବଲବେ । ତୋମାର ଗାଡ଼ି ଲାଗବେ କି ନା, ବଲ । ଆମାର କାଜ ଆଛେ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇବାର ପରିପାତ୍ରିତ୍ୟାମ୍ବାଦୀ । ଉପନ୍ୟାସ

ଅଜୟ ହାସିଯା କହିଲ,—“ତାର ଚେଯେ ଆମାର କାଜ ଆରୋ ଜରଣି । ନମିତାର ଖବର ଆମାର ଚାଇ । ବଲୁନ । ଆମି ନମିତାକେ ଉଦ୍ୟତ ଶାସନେର ଫଳା ଥେକେ ମୁକ୍ତ କରତେ ଚେଯେଛିଲୁମ, ସେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାୟ ଦାସତ୍ୱ ଯେତେ ନିଯୋଛେ—

ପ୍ରଦୀପ ଫେର ପ୍ରତିବାଦ କରିଲ : “ତୁମি ତାର ଆଚରଣେର ଏମନ କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୋନା ବହି ।”

—“ହଁଁ, ସେ ଦାସତ୍ୱେର ଯୁପକାଷ୍ଠେ ଆବାର ଗଲା ବାଡ଼ାଲେ । ମେଯେଦେର ଆତ୍ମକର୍ତ୍ତ୍ଵ ହୟ ତ’ ପ୍ରକୃତିର ବିରଳାଚରଣ ।”

-“ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଗେଲେ ତୁମି ତାର ଆଚରଣେର ଯତ ମହାନ ଅର୍ଥ-ଇ ଦିତେ କେନ ଆମରା ତାକେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାଚରିଣୀ ବଲତାମ । ସେଖାନେଓ ସେ ତୋମାର ଦାସତ୍ୱ କରତ ।”

—“ଭୁଲ, ପ୍ରଦୀପ । ସେ ଦାସତ୍ୱ କରତ ଜାଗ୍ରତ ଭାଗ୍ୟ-ବିଧାତାର । ସେ-ଦାସତ୍ୱ ପୂଜା, ନୈବେଦ୍ୟ, ଜୀବନୋତ୍ସର୍ଗ !”

ଉମା ଏତକ୍ଷଣେ କଥା କହିଲ : “ବୌଦ୍ଧ ତ’ ପୂଜୋଇ କରଛେନ । ବାକି ଖବରଟୁକୁ ତାର ତାଇ ।”

—“ପୂଜୋ କରଛେ? କାର?” ପ୍ରଶ୍ନେର ଉତ୍ତର ପାଇବାର ଆଗେଇ ଅଜୟ ଆପନ ମନେ ବଲିଯା ଚଲିଲ : “ତାର କ୍ଷଣିକ ଦୂର୍ବଲତା ଦେଖେ ସତିଇ ଆମି ଏକେବାରେ ଆଶା ଛାଡ଼ିନି, ପ୍ରଦୀପ । ବହୁ ଯୁଗେର

ପ୍ରଥା ଓ ସଂକ୍ଷାରେର ଭୟେ ଆଚାଦିତ ଥେକେଓ ତାର ମଧ୍ୟେ ଆମି ବିଦ୍ରୋହେର ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ଦେଖେଛିଲୁମ । ନିଜେର ଦୈନ୍ୟ ଦେଖେ ଏକଦିନ ଦେଶକେ ସେ ବଡ଼ୋ କରେ ଅନୁଭବ କରବେଇ ।

“ମେ ପୂଜାର ଲଞ୍ଚ ତାର ଜୀବନେ ଏଲା?”

ଉମା ତରଳକଟେ କହିଲ,-“ଦେଶ ନୟ, ସ୍ଵାମୀ ।”

ଏକଟା ବଜ୍ର ଭାଣ୍ଡିଆ ପଡ଼ିଲେଓ ବୋଧ କରି ଏତଟା ଘାବଡ଼ାଇବାର ହେତୁ ଛିଲ ନା । ଅଜୟ ଯେନ ସ୍ଵପ୍ନେ ଏକଟା ପର୍ବତଚୂଡ଼ା ହଇତେ ନୀଚେ ନିକଷିତ ହଇଲ । ରୁଢ଼ ରକ୍ଷସରେ ସେ କହିଲ,-“ଦେଶ ନୟ, ସ୍ଵାମୀ! ସ୍ଵାମୀପୂଜୋ କରଛେ ମେ? ସ୍ଵାମୀର ଫୋଟୋ-ପୂଜୋ?”

ଉମା ଫିକ୍ କରିଯା ହାସିଯା କହିଲ,-“ଠିକ ତାଇ ।”

ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତଓ ଦେଇ ହଇଲ ନା । ଉମାର ବାକ୍ୟୋଚାରଣେର ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେଇ ଅଜୟ ସମ୍ମତ ଘର-ବାଡ଼ି ବାପାଇଯା ତୁମୁଳ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରିଯା ଉଠିଲ । ଏଇ କର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ-ପଞ୍ଜରେର ମଧ୍ୟ ହଇତେ ଏମନ ଏକଟା ବିଦ୍ରପୋଚାସ ଉଡ୍ଟୁତ ହଇତେ ପାରେ ଏ-କଥା କୋନୋ ଶାରୀରତତ୍ତ୍ଵଶାସ୍ତ୍ରେ ଲେଖା ନାଇ । ଉମାର କଥା ଶୁଣିଯା ପ୍ରଦୀପଓ ସାମାନ୍ୟ ସ୍ତରିତ ହଇଯାଇଲ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଏମନ ଏକଟା କୁସିତ ଅପରିମ୍ୟ ହାସି ଶୁଣିଯା ତାହାର ସ୍ନାଯୁତେ ଆର ଯେନ ବଳ ରହିଲ ନା । ଉମାଓ ଦେଯାଲେର ଦିକେ ପିଛାଇଯା ଗିଯାଛେ । ଅଜୟ ସୁଟକେଶଟାର ହାତ ବଦଳ କରିଯା ବଲିଲ,-“ଠିକାନା ଆର ଆମାର ଚାଇନେ । ମେ ମରକ୍କ!” ବଲିଯାଇ ମେ ଦୁର୍ବଳ କ୍ଳାନ୍ତ ପାରେ ନୀଚେ ନାମିତେ ଲାଗିଲ । ଦୁଇ-ତିନଟା

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଶ୍ରୀମତୀ ପର୍ବତୀ ମହାନ୍ତିଷ୍ଠିତୀ ।

ସିଡ଼ି ନାମିଯା ଥିଲା, “ଆମି ଶରୀରେ ଏଥିନ ବେଶ ଜୋର ପାଇଁ, ତୋମାର କଷ୍ଟ କରେ” ଆର ଗାଡ଼ି ଡାତେ ହବେ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ କଟୁକର୍ଣ୍ଣ କହିଲ,—“ପରକେ ତ’ ମରବାର ଅଭିଶାପ ଦିଯେ ଯାଇଁ, କିନ୍ତୁ ଦେଖୋ, ନିଜେର ଉଦ୍ଧୂଜଖଲତାଇ ନା ତୋମାର ଶାପେର ବିପରୀତ ଅର୍ଥ କରେ ବସେ ।”

ଅଜୟ ପ୍ରାୟ ନୀଚେ ନାମିଯା ଆସିଯାଛିଲ, ଏକ ଧାପ ଉଠିଯା କହିଲ, “ଆମି ବହୁ ପୁଣ୍ୟଭାର ଅଭିସମ୍ପାତ କୁଡ଼ିଯେଇ ଜୀବନେ ଯାତ୍ରା କରେଛି, ପ୍ରଦୀପ । କୋନୋ ପରିଣାମହି ଆମାର ପକ୍ଷେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ହବେ ନା । କିନ୍ତୁ ସବାଇ ଯଦି ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣେ ନମିତାକେ ଶାପ”, ତା ହଲେଇ ତାର କଳ୍ୟାଣ ହବେ । ଜାନ, ଆମି କ୍ଷଣକାଲେର ଜନ୍ୟ ତାର ଚୋଥେ ବିଦ୍ୟୁତ ଦେଖେଛିଲୁମ । ଅଭି ସମ୍ପାତେ ମେ-ଆଗୁନ ହ୍ୟ ତ’ ଆରେକବାର ଜୁଲେ ଉଠିବେ—ଆରେକବାର ।”

ଅଜୟକେ ଆର ଦେଖା ଗେଲ ନା ।

୧୫. ନମିତା ପ୍ରଥମ-ପ୍ରଥମ ରାଜ୍ୟର ଲଜ୍ଜା ଲିଖ୍ୟା

ନମିତା ଏକ-ଏକ ରାଜ୍ୟର ଲଜ୍ଜା ଲହିୟା ପୁନରାୟ ଶୁଣିରାଲୟେ ଫିରିଯା ଆସିଲ । ଗତନ୍ତର ଛିଲ ନା । ଗିରିଶ ବାବୁ ଏ-ହେନ କୁଞ୍ଚିତବା ମେଯେର ଦାୟିତ୍ୱ ଲହିବେନ କୋନ ସାହସ ? ତାଇ ଏକଦିନ ଅବନୀ ବାବୁକେ ଆନୁପୂର୍ବିକ ସମନ୍ତ ଘଟନା ଉଲ୍ଲେଖ ନା କରିଯା ତିନି ମୋଟାମୁଟି ବୁଝାଇୟା ଦିଲେନ ଯେ ମେଯେଟାର ସତ୍ୟକାର ପୁଣ୍ୟ-ସଂସାର ହିଁବେ ଶୁଣିର-ଶାଶ୍ଵତିର ସେବା କରିଯାଇ ; ତାହାର ସଂସାର ଶୁଣିରବାଡ଼ିର ଉଠୋନଟୁକୁତେଇ । ଶେଷକାଳେ ଏହିଟୁକୁଓ ଟୀକା ଦିଲେନ : ମେଯେ ବଡ଼ ହଇୟାଛେ, ତାହାର କାର୍ଯ୍ୟକଲାପ ଶାସନେର ଚକ୍ଷେ ଅନୁଧାବନ କରିତେ ହିଁବେ । କଥାଗୁଲି ନମିତାର ସାମନେଇ ବଲା ହଇୟାଛି; କିନ୍ତୁ ଏତ ଲଜ୍ଜାକର ଉପଦେଶ ଶୁଣିଯାଓ କେନ ଯେ ତାହାର ମରିତେ ଇଚ୍ଛା କରିଲ ନା ସେ ନିଜେଇ ବୁଝିତେ ପାରେ ନାହିଁ ।

ଅବନୀ ବାବୁ ନମିତାକେ ଲହିୟା ଆସିଲେନ । ଏକଥାନି ଛୋଟ ଘର ଛାଡ଼ା ତାହାର ଜନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ଏକଟୁ ବାରାନ୍ଦାଓ ଆର ରହିଲ ନା । ମେହି ଘରେରଇ ବାହିରେ ଅପରିସର ଏକଟୁ ଜାଯଗାୟ ଏକଟା ଭୋଲା-ଡନୁନେ ତାହାକେ ରାଧିତେ ହେଁ । ସମନ୍ତ ସଂସାରଯାତ୍ରା ହିଁତେ ବିଚିନ୍ମ ନିର୍ବାସିତ ନମିତା ଆର କି କରିବେ ? ବଡ଼ ଘର ହିଁତେ ସ୍ଵାମୀର ବୃଦ୍ଧାୟତନ ଫୋଟୋଟା ପାଡ଼ିଯା ଆନିଯା ଦୁଇ ବେଳା ତାହାରଇ ଧ୍ୟାନ କରେ । ସ୍ଵାମୀର ମୁଖ ମେହି ପ୍ରାୟ ଭୁଲିଯା ଗେଛେ ; ମନେ କରାଇୟା ଦିବାର ଜନ୍ୟ ଏକଟା ପ୍ରତୀକେର ଆବଶ୍ୟକ ଆଛେ ବୈକି । ଏକ-ଏକ ସମୟ ତାହାର ମନେ ହେଁ ଏ ମୁଖ ଯେନ ଅନ୍ୟ କାରଙ୍ଗର, ତାହାର ସ୍ଵାମୀ ଏହି ଛବିର ଚେଯେଓ ଜୀବନ୍ତ ଓ ସୁନ୍ଦର ଛିଲ । କିନ୍ତୁ ମନେ-ମନେ ସ୍ଵାମୀ-ଧ୍ୟାନ କରିଲେ ତାହାର ଖ୍ୟାତି ବାଡ଼ିବେ ନା ବଲିଯାଇ ଏମନ ଏକଟା ସର୍ବଜନଗ୍ରାହ ଲୌକିକ ଉଦାହରଣକେ ମେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିତେ ଚାଯ ।

ଆର କୋଣୋ କାଜେ ସେ ମନ ବସାଇତେ ଦେଯ ନା । ଅଜୟେର ଦେଓଯା ବିହଳି ସେ କୋଥାଯ ଫେଲିଯା ଆସିତ? କିନ୍ତୁ ଉହାଦେର ଏକଟିରରା ପୃଷ୍ଠା ଉଲଟାଇଲେ ତାହାର ସ୍ଵାମୀ-ପୂଜାର ବ୍ୟାଘାତ ହିବେ ବଲିଯା ସେ ଉହାଦେର ସ୍ପର୍ଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରେ ନା । ମାଲୀ ଦରଜାର ଗୋଡ଼ାଯ ଫୁଲ ରାଖିଯା ଯାଯ, ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଶାନ ସାରିଯା ସେ ସେଇ ଫୁଲ ଲାଇଯା ଖେଳିତେ ବସେ । ପିଠେର ଉପର ଭିଜା ଚୁଲଣ୍ଡଳି ବିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଇଯା ଲୁଣ୍ଠିତ ହ୍ୟ, ସିନ୍ଧୁ ଶୀତଳ ଶରୀର ହିତେ ଏମନ ଏକଟି ସୁନ୍ଦର ପବିତ୍ରତା ବିଚ୍ଛୁରିତ ହିତେ ଥାକେ ଯେ ନମିତାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜେର ଜନ୍ୟ ମାଯା କରେ । ସଞ୍ଟାର ପର ସଞ୍ଟା ସେ ସେଇ ନିଜୀବ ଅନ୍ଧ ଓ ବଧିର ଛବିର ସମ୍ମୁଖେ ନିଜେର ଏହି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେହ-ପାତ୍ରଖାନି ଆଉ-ନିବେଦନେର ଅର୍ଧ୍ୟସ୍ଵରୂପ ତୁଳିଯା ଧରେ । କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଟାର ପର ସଞ୍ଟା କାଟେ, ଦେବତା ଆସିଯା ତାହାକେ ସ୍ପର୍ଶ କରେ ନା, ନା ବା ସମ୍ଭାଷଣ! କେ ସେଇ ଦେବତା? ଚକ୍ଷୁ ବୁଜିଯା ଭାବିତେ ଭୁଲ ହଇଯା ଯାଯ, ସ୍ଵାମୀର ସ୍ମୃତ ମୁଖକେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ କରିବାର ଜନ୍ୟ ତାକାଯ, କିନ୍ତୁ କୃତ୍ରିମ ଛବି ସାହାଯ୍ୟ କରିତେ ପାରେ ନା । କୋଥା ହିତେ ଆରେକଥାନି ମୁଖ ଅନ୍ଧକାର ଅନ୍ତରେ ଆସିଯା ଅନ୍ଧିକାର ପ୍ରବେଶ କରେ । ଶତ ମନଃସଂଯୋଗ କରିଯାଓ ସେ-ମୁଖ ନମିତା ତାଡ଼ାଇତେ ପାରେ ନା । ତାର ଦୁଇ ଚୋଖେ କି ଦୁନିବାର ତେଜ, ଲଳାଟେ କି ଅହଙ୍କାର—କଥନୋ କଥନୋ ଫୁଲ ନିବାର ଜନ୍ୟ ସେ ଏମନ ଉଂସାହେ ହାତ ବାଡ଼ାଇଯା ଦେଯ ଯେ ଫୁଲ ତାହାକେ ଦିତେଇ ହ୍ୟ । ସେଇ ଦୁରନ୍ତ ଦେବତାକେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାର ଉପାୟ କୈ? ସେଇ ଦେବତା ନମିତାକେ ସର ଛାଡ଼ିବାର ଜନ୍ୟ ଏକଦିନ ଶଞ୍ଚ ବାଜାଇଯାଛିଲ । ଦେବତାକେ ସେ ଫିରାଇଯା ଦିଯାଛେ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଶଞ୍ଚଧ୍ୱନି କବେ ହିତେ ଆର ଶୋନା ଯାଇବେ ନା?

ମନେର ଏହି ଚାନ୍ଦଲ୍ୟ ଦମନ କରିତେ ହେବେ । ସଂସାର ବଲେ, ବିଧବାର ପକ୍ଷେ ଏହି ଚିତ୍ତବିଭ୍ରମ ପାପ—ତଥାତ୍, ସଂସାରେର ଆଦେଶ ଶିରୋଧାର୍ୟ । ନମିତା କୃଚ୍ଛସାଧନାୟ ମନ ଦିଲ । ଏକବେଳା ଆହାର କରିତ, ଏଥିନ ଆହାରେର ସଂଖ୍ୟାଗୁଲି ଏତ କମାଇୟା ଫେଲିଲ ଯେ ଅରୁଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଇୟା ଉଠିଲେନ । ପୁଏବଧୁର ଏହି ସ୍ଵାମୀଚର୍ଯ୍ୟ ତାହାର ଖୁବ ଭାଲୋ ଲାଗିଯାଛିଲ, କିନ୍ତୁ ଏତ ବାଡ଼ିବାଡ଼ି ତାହାର ପଚନ୍ଦ ହେଲ ନା । ତିନି ବାଧା ଦିତେ ଚାହିଲେନ, କିନ୍ତୁ ନମିତା ତାହାତେ କାନ ପାତିବେ କୋନ ଲଜ୍ଜାଯ? ସେ ନିରକ୍ଷୁ ଏକାଦଶୀ କରେ, ବ୍ରତ-ଉପବାସ ତାହାର ଲାଗିଯାଇ ଆଛେ । ଗୁରୁଠାକୁର ମନ୍ତ୍ର ଦିତେ ଚାହିଲେ ସେ ପରିଷକାର କଟେ ବଲେ : ସ୍ଵାମୀର ନାମଇ ଆମାର ଜପମନ୍ତ୍ର । ଆପନାରା ଯଦି ଏକ ଟୁକ୍ରରା ପାଥରେ ଭଗବାନ ପାନ, ଏକଟା ଛବିତେ ତାକେ ପାଓୟାଯ ଆମାର ହାନି କି? ଆମି ସ୍ଵାମୀ ବୁଝି, ନାରାୟଣ ବୁଝି ନା ।

ସମସ୍ତ ସଂସାର ନମିତାର ପ୍ରଶଂସାୟ ମୁଖର ହେଇୟା ଉଠିଲ । ସେ ତାହାର କଳକିତ ଆଚରଣେର ପ୍ରାୟଶିକ୍ତ କରିଯାଛେ! ସମସ୍ତ ସାହସିକ କ୍ରିୟାର ବିରୁଦ୍ଧେ ଏମନଇ ଏକଟି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନା ପାଇଲେ ସଂସାର ତାହାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ହାରାଯ । ସେଇ ଶାନ୍ତି ଓ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରାଖିତେ ନମିତା ଏମନ କରିଯା ତାହାର ସ୍ଵଭାବେର ପ୍ରତିକୂଳତା କରିତେଛିଲ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ-କ୍ରମେ ଏହି କୃତ୍ରିମ ପୂଜାଯ ତାହାର ନେଶା ଲାଗିଯା ଗେଲ । ଖୁଲୀ ସାଧୁ ଛଦ୍ମବେଶେ ଆୟୁରକ୍ଷା କରିତେ ଗିଯା ସାଧୁ ବନିଯାଛିଲ, ବହୁଲାଚରିତ ଅଭ୍ୟାସେ ନମିତାଓ ଯେ ତପଶ୍ଚାରିଣୀ ହେଇୟା ଉଠିବେ ତାହାତେ ବିଚିତ୍ରତା କୋଥାଯ? କିନ୍ତୁ ସ୍ଵାମୀକେ ମୂର୍ତ୍ତି ଦିତେ ଗେଲେଇ ତାହାର ସମସ୍ତ ଗୋଲମାଲ ହେଇୟା ଯାଯ, ତଥନ ନିଜେକେ ବୈଧବ୍ୟଚାରିଣୀ ବଞ୍ଚିତା ବଲିତେ ତାହାର ମନ ଉଠେ ନା । ସଂସାରେ ତାହାର ଏହି ଆଚରଣଟାଇ ଶୋଭନ ଓ ବାଞ୍ଛନୀୟ—ଏହି ଭାବିଯାଇ ସେ ରୋଜ ଜ୍ଞାନ କରିଯା ଚନ୍ଦନ ଘୟେ, ଫୁଲ ଦିଯା ଫୋଟା ସାଜାଯ, ଭୁଲିଯାଓ ଏକବାର ଜାନାଲାର କାଛେ ଆସିଯା ଦାଁଡାୟ ନା । ସେ ଏତ କରେ, ତବୁ ତାହାର

ମନ ଭରିଯା ଉଠେ ନା କେନ? ନା; ମାନୁଷେର ମନ ଏକଟା ବ୍ୟାଧି; ପାଯେର ତଳାୟ ବିଧିଯା-ଥାକା କାଟାର ମତ ତାହାକେ ଉପଡ଼ାଇଯା ଫେଲିତେ ହୁଇବେ । ମନେର ଟୁ ଟି ଟିପିଯା ଧରିବାର ଜନ୍ୟ ନମିତା ଗୀତାର ଏକଟା ବାକ୍-ସଂକ୍ଷରଣ ଖୁଲିଯା ବସିଲ ।

ଏତ ଲୋକ-ଜନ, ତବୁ ଏ-ବାଢ଼ିତେ ତାହାର ବଡ଼ ଏକଳା ଲାଗେ । ମା କାହେ ଥାକିଲେ ତାହାର ଏମନ ଖାରାପ ଲାଗିତ ନା । ସେ-ଦିନ ମା ତାହାକେ ମରିବାର ଜନ୍ୟ ଏକ ବୋତଳ କେରୋସିନ ତେଲ ସାମନେ ଧରିଯାଛିଲେନ; ତବୁ ସେ ମରିଲେ ମା-ଇ ବେଶ କାଁଦିବେନ ବଲିଯା ସେ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ବୋତଳଟା ସ୍ଵସ୍ଥାନେ । ରାଖିଯା ଆସିଯାଛିଲ । ମାକେ କାହେ ପାଇଲେ ତାହାର ବୁକେ ମୁଖ ଗୁଞ୍ଜିଯା ସେ ଏହି ବଲିଯାଇ କାଦିତ : ମା ଗୋ, ଏତ ପୂଜା କରିଯାଓ ତୃପ୍ତି ପାଓଯା । ଯାଯ ନା । ଏମନ ଏକଟା ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଆଲସ୍ୟେର ମଧ୍ୟେ ଭଗବାନକେ ପାଇୟାଇ ବା ଆମି କରିବ କି? ରାତ୍ରେ ତାହାର ଏକା ଶୁଇତେ ବଡ଼ ଭୟ କରେ, ଖାଲି ମନେ ହୟ, କେ ଯେନ ତାହାକେ ବାହିରେ ଟାନିଯା ନିବାର ଜନ୍ୟ ତାହାର ଦୃଢ଼ ବ୍ୟର୍ଥ ହାତ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଦିଯାଛେ । ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରଥମ-ପ୍ରଥମ ତାହାର କାହେ ଶୁଇବାର ଜନ୍ୟ ଅନୁରୋଧ କରିତେନ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ପୂଜା-ଘର ଛାଡ଼ିଯା ସେ ଦିନେ-ରାତ୍ରେ କୋଥାଓ ବାହିର ହୁଇବେ ନା ବଲିଯା ପଣ କରିଯାଛେ ତାହାକେ । ଟଳାୟ କାହାର ସାଧ୍ୟ । ମେଘେର ଉପର ବିଛାନା କରିଯା ଶୁଇଯା ତାହାର ସହଜେ ଘୁମ ଆସେ ନା; ଖୋଲା ଜାନାଲା ଦିଯା ବହୁଦୂରେର ତାରାଣ୍ଗଳି ଚୋଥେ ପଡ଼େ । ଏ ଏକଟି ତାରାର ମଧ୍ୟେଇ ହୟ ତ' ତାହାର ସ୍ଵାମୀର ସନ୍ନେହ ସଙ୍କେତ ଆଛେ—ଏମନି ଭାବେ ସେ ଏହି ପ୍ରାକୃତିକ ଆକର୍ଷଣେର ଏକଟା ଉଦାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦିତେ ଚେଷ୍ଟା କରେ । କିନ୍ତୁ ଖାନିକକ୍ଷଣ ଚାହିତେଇ ତାରାଣ୍ଗଳି ଏକତ୍ର ହେଇଯା ଏକଜନେର ମୁଖେର ମତ ପ୍ରତିଭାତ ହୟ । ସେଇ ମୁଖେର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଅବୟବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଇତେ ଥାକେ । ନମିତା ଏମନ ବିଭୋର ହେଇଯା ପଡ଼େ ଯେ, ସମସ୍ତ ଆକାଶ ବ୍ୟାପିଯା ତାହାର ସ୍ଵାମୀର ଇଞ୍ଜିତେର ଏକଟି କଣାଓ ଆର କୋଥାଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥାକେ ନା ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଉପମ୍ଯାଘ

କଥନ ଆବାର ଜ୍ଞାନ ହୟ; ପରପୁରୁଷେର ଦୃଷ୍ଟି ହହତେ ନିଜେକେ ସମ୍ବରଣ କରିତେଛେ ଏମନି ଭାବେ ଜାନାଲାଟା ବନ୍ଧ କରିଯା ଦେଯ; ଆଲୋ ଜ୍ଵାଳାଇଯା ଗୀତା ପଡ଼ିତେ ବସେ । ଏଇବାର ଶୁଇବାର ସମୟ ସ୍ଵାମୀର ଫଟୋଟା ସେ ପାଶେ ଲହିଯା ଶୋଯ ।

ଉମା ଠାଟା କରିଯା ବଲେ : “ତୋମାର ସ୍ଵାମୀ-ପୂଜାର ଏତ ଘଟା ଦେଖେ ସନ୍ଦେହ ହୟ, ବୌଦ୍ଧ ।”

ନମିତା ପ୍ରଶ୍ନ କରେ : “କିସେର ସନ୍ଦେହ?”

—“ମନେ ହୟ ଯେ-କାମନାକେ ତୁମି ଜୟ କରଛ ବଲେ ବିଜ୍ଞାପନ ଦିଚ୍ଛ । ସେଟାତେଇ ସପ୍ରମାଣ ହଚ୍ଛେ ଯେ, କାମନା ତୋମାର ଅଣୁତେ-ଅଣୁତେ ।”

ନମିତା ଆଁକାଇଯା ଉଠିଲା : “ତାର ମାନେ?”

—“ତାର ମାନେ ସ୍ଵାମୀ ହାରିଯେଓ ତୁମି ସ୍ଵାମୀ ଚାଓ । ସେ-ଯୁଗେର ସାବିତ୍ରୀ ଏର ଚେଯେଓ କଠିନ ତପସ୍ୟ କରେଛିଲ କି ନା ଜାନି ନା, କିନ୍ତୁ ଯମ ସତ୍ୟବାନକେ ଫିରିଯେ ଦିଯେ ସାବିତ୍ରୀର ମୁଖ ରେଖେଛିଲ; ନହିଁଲେ ସ୍ଵାମୀ-ବିହନେ ତାର ସେଇ କାଞ୍ଚଳପନାର ଲଜ୍ଜା ସେ ସହିତେ କି କରେ? ତୋମାର ଏଇ ବାଡ଼ାବାଡ଼ି ଦେଖେ ମନେ ହୟ ପୁରୁଷେର ସଙ୍ଗ-କାମନାର ଉର୍ଦ୍ଦ୍ରେ ତୁମି ଆଜୋ ଓଠନି ।”

ନମିତା ପ୍ରତିବାଦ କରିଲା : “ପୁରୁଷ କି ବଲଛ, ଉମା? ଆମାର ସ୍ଵାମୀ-ଦେବତା, ଈଶ୍ଵରେର ପ୍ରତିଭୂ ।”

ବନ୍ଦନ୍ତ୍ୟୋଗ୍ମୋ । ଓଡ଼ିଶ୍ରୀକୁମାର ପ୍ରମିଳି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମା ଘାଡ଼ ହେଲାଇଯା କହିଲ : “ହୋକ । ସେ-ଦେବତାର ମୂର୍ତ୍ତି ଭାଙ୍ଗେ, ସେଇ ଭାଙ୍ଗ ଟୁକରୋ ପୂଜୋ ନା କରେ ଆରେକଟା ଗୋଟା ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରଲେଇ ତାର ପୂଜୋର ଅର୍ଥ ହୟ । ସେ-ମୂର୍ତ୍ତି ତୋମାର ଦେଶାଭ୍ୱାସେ ହୋକ, ପ୍ରେମେ ହୋକ, ରୋଗୀସେବାଯ ହୋ—ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କର । ମୃତ ସ୍ଵାମୀ-ଆରାଧନାୟ ନୟ । ଏଟା ଏକଟା ତୁଚ୍ଛ ଆଚରଣ ।”

ନମିତା ରାଗିବାର ଭାଗ କରିଲ : “ଅମନ ଈଶ୍ୱରନିନ୍ଦା କରୋ ନା, ଉମା । ସ୍ଵାମୀ-ପୂଜା ଆମାର ଏକଟା ଆଚରଣ ମାତ୍ର ନୟ, ଆମାର ଧର୍ମ । ବିରହବୋଧ ମନେର ଏକଟା ପବିତ୍ର ପ୍ରସାଧନ ।”

—“ଭାଲୋ କରେ ଭେବେ ଦେଖ ସେ-ବିରହବୋଧ କି ମନେର ଏକଟା ଦୁର୍ବଲତା ନୟ?”

—“ଆମି ଭାଲୋ କରେ ଭେବେ ଦେଖେଛି ।”

—“ଆମି ହଲେ କିନ୍ତୁ ଫୋଟୋ ପାଶେ ନା ଶୁଇୟେ ଏକଟା ଆନ୍ତ ଜ୍ୟାନ୍ତ ଲୋକ ପାଶେ ଶୋଯାତାମ । ସତୀତ୍ରେର ଏମନ ଅପମାନ କରତାମ ନା ।”

ନମିତା ଶିଞ୍ଚ-କଟେ ଉତ୍ତର ଦିଯାଛିଲ : “ଆମି ହୟ ତ’ ଏତଦିନ ତାଇ କରେ ଆସଛିଲାମ ।”

ଦୁପୁର ବେଳାଟାଇ ତାହାର କାଛେ ଦୁର୍ବହ ହଇଯା ଉଠେ । ତଥନ ରାତ୍ରାୟ ଏକଟା ଫିରିଓଲାର ଡାକ, ଏକଟା ମୋଟରେର ଶବ୍ଦ କିମ୍ବା ପଥଚାରୀଦେର ଛୋଟ ଛୋଟ କୋଲାହଳ ଶୁନିବାର ଆଶାଯ ମେଳାଇଲାମ କାନ

ପାତିଆ ଥାକେ । କୋଣୋ କାଜେଇ ମନ ବସେ ନା, କି କାଜେ ବା ମେ କରିବେ? ତଥନ ଅବାଧ୍ୟ ଚିତ୍ତ ଲୟ ଏକଟି ପ୍ରଜାପତିର ମତ ନବୀନ କୁଞ୍ଚର ଲେଇନେର ବାଡ଼ିତେ ଘୁରିତେ ଥାକେ । ନୀଚେର ତଳା ଛାଡ଼ିଯା ଉପରେ ଆର ଉଠିତେ ଚାହେ ନା । ସେଇ ଅୟତ୍ନବିନ୍ୟସ୍ତ ଅପରିଷ୍କାର ଛୋଟ ଘରଖାନିକେ ମେ ପରମ ମମତାଯ ସ୍ପର୍ଶ କରେ—ସେଇ ଛେଡ଼ା ବିଛାନା, ନୋଂରା ମେରୋଟା, ଦେୟାଳ ହଇତେ ଚୁଣ-ବାଲି ଖସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେକାହାରୋ ଝକ୍ଷେପ ନାଇ । ଜାନାଲାର ଓ-ପିଠେ ଶାଟଟା ମେଲିଯା ଦିଯାଛେ, କେହ ଯଦି ହାତ ବାଡ଼ାଇଯା ଟାନିଯା ନେଯ ତାହାତେ ତ' ଭାରି ଆସିଯା ଯାଇବେ! ଛେଡ଼ା ହାଁ-କରା ଜୁତା-ଜୋଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଲାଇ କରିଯା ଲଇବାର ନାମ । ନାଇ । ଏମନି ଦୁପୁର ବେଳାଯ ଆସିଯା ଭାତ ଚାହିତ । ଘରେ ଯେନ ତାହାର କେ ଆଛେ, ସୟତ୍ରେ ଭାତ ବାଡ଼ିଯା ବସିଯା ଥାକିବେ । ପାଛେ ଶ୍ଵାନ କରିତେ ଆସିଯା ଜଳ ନା ପାଯ ଏହି ଜନ୍ୟ ନମିତା କତ ଦିନ ଚାକରଟାକେ ଚୌବାଚାର ଜଳ ଛାଡ଼ିଯା ଦିତେ ଚୁପି-ଚୁପି ବାରଣ କରିଯାଛେ । ତବୁ ଯଦି ତାହାର ଭୁସ ଥାକିତ!

ଏମନି ଏକ ଦୁପୁର ବେଳାଯ ଅନ୍ତିର ହଇଯା ନମିତା ଅବନୀ ବାବୁକେ ଆର ନା ବଲିଯା ପାରିଲ ନା : “ବାବା, ଆମାକେ କୋଣୋ ଏକଟା ଇଞ୍ଚୁଲେ ଭର୍ତ୍ତ କରେ ଦିନ, ଆମାର ଦିନ ଆର କାଟେ ନା ।”

ଅବନୀ ବାବୁ ମାୟା କରିଯା କହିଲେ,—“ଧର୍ମେର ମଧ୍ୟେ ଏହି ତ' ଭାଲୋ ପଥ ପେଯେଛ ମା, ଏହ ଚେଯେଓ ଭାଲୋ କୁଳ କି କିଛୁ ଆଛେ?”

ନମିତା ମାଥା ହେଟ୍ କରିଯା ରହିଲ; ଅନେକ କଥା ବଲିବାର ଛିଲ, କିଛୁଇ ବଲିତେ ପାରିଲ ନା । ଆଁଚଲ ଖୁଟିତେ ଖୁଟିତେ ଅନେକ ପରେ କହିଲ, “ଅନ୍ତଃପୁରେ ଲେଖା ପଡ଼ା : ଶେଖବାର କୋଣୋ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରା ଯାଯ ନା? ସେମନ ସଂକ୍ଷତ, ଇଂରିଜି ।”

ଅରୁଣା ବାଧା ଦିଲେନ : “ନା, ଓ-ସବେ କାଜ ନେଇ । ଦିନ ନା କାଟେ ସରେର କାଜ-କର୍ମଓ ତ’ କରତେ ପାର । ରାତ-ଦିନ ଧର୍ମ ଆବାର ଚୋଖେ ଭାଲ ଦେଖାଯ ନା ।”

କତୁକୁ ଧର୍ମାଚରଣ ସେ ଭାଲୋ ଦେଖାଯ ତାହାରଇ ହିସାବ କରିତେ କରିତେ ନମିତା ତାହାର ସରେ ଫିରିଯା ଆସିଲ । ସରେର କାଜ-କର୍ମ ସେ ଆର କତ କରିବେ? କରିବାର ଆଛେଇ ବା କି? ତବୁ ତାହାର ଅବସରଯାପନେର କ୍ଳାନ୍ତିର ଆର ସୀମା ନାଇ । ଏଥିନ ଦୁପୁରେଓ ସେ ସ୍ଵାମୀ-ପୂଜା ଶୁରୁ କରିଯାଛେ ।

ଏତଦିନେ ନିର୍ବାକ ଦେବତା ବୁଝି କଥା କହିଲେନ । କାଳ ରାତେ ସୁଧିକେ ନମିତା ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଯାଛେ—କି ନିଶ୍ଚି ସ୍ଵପ୍ନ! ସ୍ଵାମୀ ତାହାକେ ବଲିତେଛେ । “ଏ-ସବ ତୁମି କି ଛେଲେଖେଲା କରଛ, ନମିତା? ଆମାକେ ତୁମି ଏମନ କରେ ବେଁଧେ ନା ।”

ସେ ଦିନ ନମିତା କାକାର ବାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଯା ପ୍ରଥମ ଏଥାନେ ଆସେ ସେଦିନଓ ସୁଧି ସ୍ଵପ୍ନେ ତାହାକେ ଏହି କଥା ବଲିଯାଛିଲ । କିନ୍ତୁ କାଳ ରାତର ସ୍ଵର ଯେଣ ଅନେକ ସ୍ପଷ୍ଟ, ଦୃଢ଼ । ନମିତା ବଲିଲ : “ତବେ ଆମି କି ନିଯେ ଥାକବ?”

ଉତ୍ତର ହଇଯାଛିଲ : “ସେ ତୋମାକେ ଭାଲବାସେ ତାକେ ନିଯେ ।”

—“ତୁମି ଆମାକେ ଭାଲବାସ ନା?”

—“ନା ।”

କେ ତବେ ତାହାକେ ଭାଲବାସେ ଏମନ ଏକଟା ପ୍ରକ୍ଷଣ ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଜ୍ଞାନେଇ ନମିତା ଆର ଉଥାପନ କରେ ନାହିଁ । ସେ ବୁଝି ମନେ-ମନେ ତାହାର ନାମ ଜାନିତ । ତରୁ ଗାୟେ ପଡ଼ିଯା ସୁଧୀ କହିଲ,—
“ତୋମାର ପ୍ରଦୀପକେ ମନେ ପଡ଼େ? ସେ ।”

ଲଜ୍ଜାୟ ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣ ଉଷାର ମତ ନମିତା କାଁପିଯା ଉଠିଲ । ତଖନ ପୂର୍ବଦିକେ ପ୍ରଭାତ ହିତେଛେ ।
ଜାଗିଯା ଉଠିଯା ନମିତାର ଇଚ୍ଛା ହଇଲ ସ୍ଵାମୀର ଫଟୋଟା ଛୁଡ଼ିଯା ଭାଙ୍ଗିଯା ଫେଲେ ।

୧୬. ପଥ ଆଗଲାଇୟା ଦାଁଡାଇୟେ

ଏକେବାରେ ନୀଚେଇ ଯେ କେହ ପଥ ଆଗଲାଇୟା ଦାଁଡାଇୟେ ପ୍ରଦୀପ ତାହା ଭାବେ ନାହିଁ । ତାଇ ବସିବାର ଘରେ ଅବନୀ ବାବୁକେ ଖବରେର କାଗଜେ ମୁଖ ଢାକିଯା ବସିଯା ଥାକିତେ ଦେଖିଯା ସେ ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ସ୍ତର ହଇୟା ରହିଲ । ପାଶ କାଟାଇୟା ଚଲିଯା ଯାଇବାର ସଂଭାବନା ଛିଲ ନା । କେନନା ପାଶେଇ ଏକଟା ଚେଯାରେ ବସିଯା ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଧୀରେ-ଧୀରେ ଟେବିଲ ବାଜାଇତେଛେ ।

ନିଜେର ଠୋଁଟେର ଉପର ତର୍ଜନୀଟା ଚାପିଯା ଧରିଯା ସଙ୍କେତ କରିଲେ ଶଚୀପ୍ରସାଦ ନିଶ୍ଚୟଇ କ୍ଷାନ୍ତ ହଇବେ ନା; ବରଂ ଦୁର୍ବିନ୍ନିତ ବ୍ୟବହାର ସନ୍ଦେହ କରିଯା ହୟ ତ' ଏମନ ଭାବେ ସମ୍ବର୍ଧନା କରିବେ ଯେ ଅବନୀ ବାବୁ ତାହାର ତମ୍ଭଯତା ଭୁଲିଯା ତୃକ୍ଷଣାଂ ପ୍ରଦୀପେର ଜାମାର ଗଲାଟା ଚାପିଯା ଧରିବେନ । କିନ୍ତୁ ଉପରେ ଗିଯା ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ତାହାର ଦେଖା ନା କରିଲେଇ ନୟ—ଦେଖା ତାହାକେ କରିତେଇ ହଇବେ । ଚୁରି କରିଯା ଆସିତେ ତାହାର ଲଜ୍ଜା ଛିଲ ନା, କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ରାତ୍ରିତେ ଆସିଲେ ଦରଜା ସେ ଖୋଲା ପାଇତ ନା ନିଶ୍ଚୟଇ-ପାଁଚିଲ ଡିଙ୍ଗାଇୟା ସେ ତାହାର ସାହସକେ ଦୁର୍ଧର୍ଷ କରିତେ ଗିଯା ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କରିତେ ଚାଯ ନା । ବେଶ ତ, ଅବନୀ ବାବୁ ଜାନୁନ, କ୍ଷତି ନାହିଁ! ନମିତାର ମୁଖୋମୁଖୀ ଦାଁଡାଇୟା ସେ ବୋକା-ପଡ଼ା କରିବେଇ । କୋନ ବାଧାଇ ଆଜ ଆର ଯଥେଷ୍ଟ ନୟ ।

ଶଚୀପ୍ରସାଦଇ ଆଗେ କଥା କହିଲ,—“କି ମନେ କରେ?”

ଅବନୀ ବାବୁ ଖବରେର କାଗଜ ହିତେ ମୁଖ ତୁଳିଲେନ । ସାମନେଇ ପ୍ରଦୀପକେ ଦେଖିଯା ଏକ ନିମେଷେ ତାହାର ମୁଖ ଗଭୀର ଓ କୁଟିଲ ହଇୟା ଉଠିଲ । ଚୋଖ ଦୁଇଟା ବାକାଇୟା ତିନି ତାହାର

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଆଚିତ୍ରମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଉପନ୍ୟାସ

ଆପାଦମନ୍ତକ ଦେଖିଯା ଲହିଲେନ—ସମ୍ମତ ଅବସରେ ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବର ଲେଶମାତ୍ର ଲାଲିତ୍ୟଓ ତାହାର ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ କଠୋର ଦେହଟାଯ ଯେନ ଏକଟା ନିଷ୍ଠୁର ରକ୍ଷତା ଗାଢ଼ ହଇଯା ଆଛେ— କୋଥାଓ ଏତଟୁକୁ ବିନ୍ୟନ୍ତ୍ର କୋମଲତା ନାହିଁ । ଚୋଖ ଦୁଇଟା ରାଙ୍ଗା, କପାଲେର ରେଖାଯ କୁଟିଲ ଏକଟା ଷଡ୍ୟନ୍ତ୍ର, ସମ୍ମତ ମୁଖେର ଭାବେ ଗୁଡ଼ ଏକଟା ବ୍ୟଙ୍ଗେର ତୀଙ୍କୁତା! ଚେହରାଟା ଅବନୀ ବାବୁର ଏକଟୁଓ ଭାଲ ଲାଗିଲ ନା । ଅମନ ଏକଟା ଦୃଢ଼ ଶ୍ରିରସକଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିଯା ତିନି ପ୍ରଥମେ ଏକଟୁ ଘାବଡ଼ାଇଯା ଗେଲେନ । କହିଲେନ,—“ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଯେ! ଏଖାନେ?”

ଶେଷେର ପ୍ରଶ୍ନଟାର ହୟ ତ’ ଏହି-ଏହି ଅର୍ଥ ଛିଲ ଯେ, ସେଦିନ ଅମନ ଅପମାନିତ ହଇବାର ପର ଆବାର କୋନ ପ୍ରୋଜନେ ମୁଖ ଦେଖାଇତେଛେ? ପ୍ରଦୀପ ଠୋଁଟ ଦୁଇଟା ଚାପିଯା ଧରିଯା ଏକଟୁ ହାସିଲ, ସେ-ହାସି ତଳୋଯାରେର ଚେଯେଓ ଧାରାଲୋ । ସେ-ସଙ୍କେତକେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବାର ଜନ୍ୟ କଥା ବଲିତେ ହୟ ନା ।

ପ୍ରଦୀପ ଏକଟିଓ କଥା ନା ବଲିଯା ବାଡ଼ିର ଭିତରେର ଦରଜାର ଦିକେ ଅଗସର ହଇଲ । ଅବନୀ ବାବୁ ବିରକ୍ତ ହଇଯା କହିଲେନ,—“ଓ-ଦିକେ କୋଥାଯ ଯାଚ୍ଛ?”

ପ୍ରଦୀପ ସ୍ପଷ୍ଟ ସଂୟତ ସ୍ଵରେ କହିଲ,—“ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଦରକାର ଆଛେ ।”

ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ ଶକ ପାଇଯା ଅବନୀ ବାବୁ ଚେଯାର ହହିତେ ଲାଫାଇଯା ଉଠିଲେନ: “ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ଦରକାର? ତାର ମାନେ?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା ! ଅନ୍ତର୍ମୁଦ୍ରାର ଫଳିଷ୍ଟି ! ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ମାନେ ବଲତେ ଗିଯେ ଆମି ଅକାରଣେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରତେ ଚାଇ ନା । ଆମାର କାଜ ଆଛେ । ଭୀଷଣ ଦରକାର! ଆମାକେ ସେତେଇ ହବେ ଓପରେ ।”

ଅବନୀ ବାବୁ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଆଗାଇଯା ପ୍ରଦୀପେର ପଥରୋଧ କରିଲେନ; ଶଚୀପ୍ରସାଦଓ ତାହାର ପାଶେ ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ । ଅବନୀ ବାବୁ ତାହାର ଦୁଇ ବଲିଷ୍ଠ ହାତେ ପ୍ରଦୀପେର କାଁଧ ଦୁଇଟାଯ ଝାକାନି ଦିଯା ବଲିଲେନ,—“ଜାନ, ଏଟା ଭଦ୍ରଲୋକେର ବାଡ଼ି? ତୋମାର ଏ-ବେଯାଦବିକେ ଆମରା ସହ କରବୋ ନା, ଜାନ?”

ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଦୈହିକ ଅତ୍ୟାଚାରେ ପ୍ରଦୀପ ଧୈର୍ୟ ହାରାଇଲ ନା । ଏତ ଅନାଯାସେ ତାହାର ଧୈର୍ୟଚୁତି ଘଟିତେ ଦିତେ ନାଇ । ସେ ବିଦ୍ରୋହୀ ବଟେ, କିନ୍ତୁ କୌଶଳୀଓ । ତାଇ ସେ ସ୍ଵଚ୍ଛ ଅଥଚ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହାସିତେ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉଡ଼ାସିତ କରିଯା କହିଲ,—“ସବ ଜାନି । କିନ୍ତୁ ତବୁ ଆମାର ଦେଖା ନା କରଲେଇ ନଯ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବର୍ବରେର ମତ ଖେକାଇଯା ଉଠିଲ : “ଏ ତୋମାର କୋନ୍ ଦେଶୀ ଭଦ୍ରତା?”

ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେ ସେଇ ହାସି : “ଆମରା ସେ-ଦେଶ ସୃଷ୍ଟି କରତେ ଯାଚିଛ, ସେଇ ଦେଶେର । ଆପଣି ତା ବୁଝବେନ ନା ।”

ପରେ କାଁଧେର ଉପର ଅବନୀ ବାବୁର ଆଙ୍ଗୁଳଗୁଲିତେ ଏକଟୁ ଚାପ ଦିଯା ସେ କହିଲ,—“ଛାଡ଼ନ, ଆମାର ସତିଇ ଦେଇ କରବାର ସମୟ ନେଇ ।”

ଅବନୀ ବାବୁ ବଜ୍ରେ ମତ ହାଁକିଯା ଉଠିଲେନ : “ନା ।”

ବଲିଯା ବାଘେର ଥାବାର ମତ ଦୁଇ ହାତେ ଜୋର କରିଯା ତାହାକେ ସାମନେର ସୋଫାଟାର ଉପର ବସାଇଯା ଦିଲେନ । ପ୍ରଦୀପ ନେହାଂତି ମଧ୍ୟକର୍ଷଗେର ଶକ୍ତିରେ ବିନା ପ୍ରତିରୋଧେ ସୋଫାର ଉପରେ ଧୁପ କରିଯା ବସିଯା ପଡ଼ିଲ ।

ଅବନୀ ବାବୁ ତୀଙ୍କସ୍ଵରେ କହିଲେନ,—“ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ତୋମାର କୀ ଦରକାର?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ସେ-କଥା ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଆଲୋଚନା କରତେ ଆସିନି । ସେଟା ଗୋପନୀୟ ।”

—“ଗୋପନୀୟ! ତୋମାର ଏତଦୂର ଆସ୍ପଦ୍ଧା? ଏକଜନ ଅନ୍ତଃପୁରିକା ହିନ୍ଦୁ-କୁଳ-ବଧୂର ସଙ୍ଗେ ତୋମାର କୀ ଦରକାର ହତେ ପାରେ?”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଅନ୍ତଃପୁରିକା ହିନ୍ଦୁ-କୁଳ-ବଧୂ ବଲେଇ ବେଶି ଦରକାର । ସେ ତ' ଆର ବାଇରେ ବେରଯ ନା ଯେ, ତାକେ ଗଡ଼େର ମାଠେ ନିଯେ ଗିଯେ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତବ । ସେ ନେହାଂତି ବନ୍ଦିନୀ, ତାଇ ଦରକାରୀ କଥା ସେରେ ନେବାର ଜନ୍ୟେ ଆମାକେ ଏଖାନେ ଆସତେ ହେଁବେ । ଏଖାନେ ଛାଡ଼ା ଆର ତ' ତାର ଦେଖା ପାଓଯା ଯାବେ ନା ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅବନୀ ବାବୁ ବାହିବେର ଦରଜାର ଦିକେ ଆଙ୍ଗଳ ଦେଖାଇଯା କହିଲେନ, “ତୁମি ଆମାର ବାଡ଼ି ଛେଡ଼େ ଚଲେ ଯାବେ କି ନା ବଲ ।”

ମାଥାର ଚୁଲଗୁଲିତେ ହାତ ବୁଲାଇତେ ବୁଲାଇତେ ପରମ ଉଦ୍ଦୀପ ବଲିଲ,-“ଯେତେ ବଲେଇ ସହଜେ ଚଲେ ଯାଓଯା ଯାଯ ନା । ଓପରେ ଯାବାର ଯେମନ ବାଧା ଆଛେ, ତେମନି ବାଇରେଓ ।”

ଅବନୀ ବାବୁ ଆରୋ ରଞ୍ଜିଯା ଉଠିଲେନ : “ନା । ତୁମି ଯାଓ ବେରିଯେ । ଏକ୍ଷୁନି ।”

ତେମନି ନିର୍ବିକାର ଶାନ୍ତସ୍ଵରେ ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,-“ଏକ କଥା କତ ବାର କରେ’ ବଲବ! ଆରୋ ସ୍ପଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଚା ନାକି? ଆମି ଯାବ ନା, ଅର୍ଥାତ୍ ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ଆମାକେ କରତେଇ ହବେ । ଯଦି ବାଧା ପାଇ, ସେ-ବାଧା ସ୍ଵୀକାର କରେ’ ପରାନ୍ତ ହେଁ ଫିରେ ଗେଲେ ଆମାର ଲଜ୍ଜାର ସୀମା ଥାକବେ ନା । ବେଶ ତ’, ତାକେଇ ଏଖାନେ ଡାକୁନ । କିମ୍ବା ଯଦି ଚାନ, ତାକେଓ ରାନ୍ତାଯ ବାର କରେ ଦିତେ ପାରେନ । ଆମାର କିଛୁମାତ୍ର ଆପଣି ନେଇ ।”

ଅବନୀ ବାବୁ ଗର୍ଜିଯା ଉଠିଲେନ : “ଜାନ, ତୋମାକେ ଏକ୍ଷୁନି ପୁଲିଶେ ଧରିଯେ ଦିତେ ପାରି?”

—“ଜାନି ବୈକି । କିନ୍ତୁ ଦୟା କରେ’ ଓଟି କବେନ ନା । ସାମାନ୍ୟ ନାରୀ-ହରଣେର ଅଭିଯୋଗେ ପୁଲିଶେର ହାତେ ଆୟୁସମର୍ପଣେର ଇଚ୍ଛେ ନେଇ । କିନ୍ତୁ ବୃଥା ବାକବିତଙ୍ଗ କରେ ଲାଭ କି? ଯଦି ବଲେନ, ଆମି-ଇ ନା-ହ୍ୟ ଏଖାନେ ନମିତାକେ ଡାକି ।” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଦରଜାର କାହେ ଗିଯା ଗଲା ଚଡ଼ାଇଲ : “ନମିତା! ନମିତା!”

ଅବନୀ ବାବୁ କହିଲେନ,—“ତୁମি ଯାଓ ତ”, ଶଚୀପ୍ରସାଦ । ଶିଗଗିର । ମୋଡ଼େର ଥେକେ ଏକଟା ପାହାରାଓୟାଲା ଡେକେ ନିଯେ ଏସ ତ’ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବୁକ ଫୁଲାଇୟା ସେନାପତିର ଭଙ୍ଗିତେ ତର୍ଜନୀ ହେଲାଇୟା କହିଲ,—“ଯା ଶିଗଗିର ଏଖାନ ଥେକେ । ନଇଲେ ଆପନାର ମତ ଦୁ’-ଦଶଟାକେ ଆମି ସୁଷି ମେରେ ସମାନ କରେ ଦିତେ ପାରି ।”

ଏକଟା ହାଇ ତୁଲିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଆର ସମାନ କରେ କାଜ ନେଇ, ଭାଇ । ମୋଡ଼େର ଥେକେ ପାହାରାଓୟାଲା ଧରେ ନିଯେ ଏସ ଗେ । (ଅବନୀ ବାବୁର ପ୍ରତି) ଆପନାଦେର ବାଢ଼ିତେ ତ’ ଫୋନ ଆଛେ । ଥାନାଯ ଏକଟା ଖବର ପାଠିଯେ ଦିନ୍ ନା । ଲରି-ବୋକାଇ ସେପାଇ ଏସେ ଯାବେ’ଖନ । ଆମାର ପାଲାବାର ଆର ପଥ ଥାକବେ ନା । ତତକ୍ଷଣେ ନମିତାର ସଙ୍ଗେ ଦରକାରୀ କଥାଟା ଧୀରେ-ସୁଞ୍ଚେ ସେରେ ନେଇୟା ଯାବେ ।” ଆଡ଼ମୋଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିଯା ଜଡ଼ାଇୟା ଜଡ଼ାଇୟା କହିଲ, “କାଳ ସାରା ରାତ୍ରି ଆର ସୁମ ହ୍ୟ ନି । ନମିତାର ଅଧଃପତନେ ସମସ୍ତ ଆକାଶ ମାଟିତେ ମୂର୍ମିତ ହୟେ ପଡ଼େଛେ ।”

ଅବନୀ ବାବୁ ବ୍ୟନ୍ତ ହଇୟା ଉଠିଲେନ : “କି, କି? ନମିତାର କି ହୟେଛେ ବଲ୍ଲେ?”

—“ପାହାରାଓୟାଲା ଆଗେ ଡାକୁନ । ବଲଛି ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ।

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଦିବି ଏକଟି ଘୁସି ପାକାଇୟା ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର କାଛେ ଆଗାଇୟା ଆସିଲ ।
କହିଲ,—“ଆବାର କଥା କହିବେ ତ’ ବତ୍ରିଶଟା ଦାଁତ । ଗୁଡ଼ୋ କରେ ଫେଲବ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଇଚ୍ଛା କରିଲେ ଅନେକ କିଛୁଇ କରିତେ ପାରିତ ହ୍ୟ ତ’ । କିନ୍ତୁ ଶଚୀପ୍ରସାଦେର ଉନ୍ନତ
ଘୁସିକେ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ଏଡ଼ାଇୟା ଆବାର ସୋଫାଟାଯ ଆସିଯା ନିଲିଙ୍ଗେର ମତ ବସିଯା ପଡ଼ିଲ । ବଲିଲ,-
“ବେଶ, ଆପନାଦେର ସଙ୍ଗେ କଥା ଆମି ନା-ଇ ବା କଇଲାମ । ଅଧିକ ବୀରତ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିଲେ ଆମି
ଯେ ଗାନ୍ଧି ହ୍ୟେ ବସେ ଥାକୁବ ଏଟା ଆଶା କରବେନ ନା । ତାର ଚେଯେ ଥାନାଯ ଏକଟା ଖବର ଦି ।
ଦାଁତ ଗୁଡ଼ୋ କରେ ଲାଭ ନେଇ, ବାଜାରେ କିନତେ ପାବ, ବୁଝାଲେନ?”

ଅବନୀ ବାବୁ ସେଇ ହିତେ ଦରଜା ଆଗଲାଇୟା ଦାଁଡାଇୟା ଆଛେନ । ତିନି କହିଲେନ,—“ତୁମି ତ’
ଭଦ୍ରଲୋକ, କିନ୍ତୁ ଅପମାନବବଧ ବଲେ କିଛୁଇ ତୋମାର ନେଇ ନାକି?”

—“ଆମରା ଆଜୋ ତତଟା ମହେ ହ’ତେ ଶିଖିନି । ଅପମାନିତ ହ୍ୟେ ପିଠ ଦେଖାନୋଟାଇ ଅପମାନ,
ଅପମାନକେ ଶାସନ କରାଟାଇ ଆମାଦେର ଧର୍ମ ।”

ଅବନୀ ବାବୁ କହିଲେନ,—“ଆଚ୍ଛା, ଦାଁଡାଓ । ତା ହଲେ ଶଚୀପ୍ରସାଦ, ଡାକ ତ’ ଚାକର ଦୁ’ଟୋକେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“କେନ, ପାହାରଓଯାଲା କି ହ’ଲ? ଦେରି ହ୍ୟେ ଯାବେ ବୁଝି? ବାଃ, ଆମି
ତ’ ଆର ପାଲାଚିଲାମ ନା । ଆଚ୍ଛା, ଡାକୁନ । କ’ଟା ଚାକର? ଦୁଟୋ? ଏଇ ଛୋଟ ସଂସାରେ ଦୁଟୋ
ଚାକର ଲାଗେ?”

—“କିମେର ଚାକର?” ବଲିଯା ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବାଁ-ହାତେର ମୁଠିତେ ପ୍ରଦୀପେର ଚୁଲଗୁଲି ଚାପିଯା ଧରିଯା
କହିଲ,—“ତୁମି ଉଠିବେ କି ନା ବଲ; ନଇଲେ—”

ଆବାର ସେ ସୁମି ତୁଲିଲି ।

ଏମନ ସମୟ ଭେତରେର ଦରଜା ଦିଯା ଦ୍ରତ୍ତପଦେ ଉମା ଆସିଯା ସେଥାନେ ଉପସ୍ଥିତ ହଇଲି ।
ପ୍ରଦୀପେର କଣେ ନମିତାର ଡାକ ତାହାର କାନେ ଗିଯାଛିଲି ବୁଝି । କିନ୍ତୁ ସରେ ଆସିଯା ଏମନ
এକଟା ଅଭାବନୀୟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଯା ସେ ନିମେଷେ କାଠ ହଇଯା ଗେଲି । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ପ୍ରଦୀପେର ଚୁଲେର
ଝୁଟି ଧରିଯା ସୁମି ମାରିତେ ଉଦ୍ୟତ, ବାବା ରାଗେ ଗନ୍ଧୀର, ସ୍ତଞ୍ଚିତ ହଇଯା ରହିଯାଛେ—ଆର
ସୋଫାଯ ବସିଯା ଉଦାସୀନ ପ୍ରଦୀପ ଅଲସ-ସ୍ଵରେ ବଲିତେଛେ : “ଦାଁତ ଭାଙ୍ଗଲେ ଆବାର ଦାଁତ ପାବ,
କିନ୍ତୁ ଆପନାର ଚଶମାର ଓପର ଯଦି ଏକଟା ସୁମି ମାରି, ତବେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀର ବିନିମୟେଓ ଚୋଖ
ଆର ଫିରେ ପାବେନ ନା । ହ୍ୟାଁ, ଦାଁତେର ଚେଯେ ଚୋଖଟାଇ ବେଶ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ । ବେଶ, ଭାଲୋ ହେଁ
ବସଛି । ମାରନ୍ତି ।” ବଲିଯା ସେ ଦୁଇ ପାଟି ଶକ୍ତ ପରିଷକାର ଦାଁତ ବାହିର କରିଯା ଧରିଲି ।

ବ୍ୟାପାରଟା ଉମା କିଛୁଇ ବୁଝିତେ ପାରିଲି ନା । କି ଏମନ ହିତେ ପାରେ ଯେ ଶଚୀପ୍ରସାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଉପର ସୁମି ବାଗାଇଯାଛେ, ଆର ଅବନୀ ବାବୁ ତାହାରଇ ପ୍ରୟୋଗନୈପୁଣ୍ୟ ନିରୀକ୍ଷଣ
କରିବାର ଜନ୍ୟ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିତେଛେନ । ଏକଟି ଦୋଦୁଲ୍ୟମାନ ମୁହଁର୍ତ୍ତମାତ୍ର । ଉମା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି
ପ୍ରଦୀପେର ସାମନେ ଆସିଯା ପଡ଼ିଲି । ବଲିଲ,-“ଏ କୀ!”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ଶରୀରକୁ ପାଇଁ ପାଇଁ

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଶଚୀପ୍ରସାଦକେ ବିଯେ କରୋ ନା, ଉମା । ଦେଖେଛ, ଚୁଲେର ବୁଟି କେମନ ଶକ୍ତି କରେ ଆଁକଡ଼େ ଧରେଛେ! ଶିଗଗିର ଓର ପେଟେ ସୁଡ଼ସୁଡ଼ି ଦାଓ । ନଇଲେ ଚୁଲ ଓ କିଛୁତେହ ଛାଡ଼ିବେ ନା ।”

ଉମା ଶଚୀପ୍ରସାଦେର ହାତ ଛାଡ଼ାଇଯା ନିଯା କହିଲ,—“ଆପନାର ଏ କି ଦୁଃଖ! ଦୀପ-ଦା’ର ଗାୟେ ହାତ ତୋଳେନ ।”

ଅବନୀବାବୁ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଯା କହିଲେନ,—“ତୁହି ସବ ତାତେ ସର୍ଦ୍ଦାରି କରତେ ଆସିସ କେନ? ଯା ତେତରେ । ଐ ଗୋଯାର ଇତରଟାକେ ସାଯେନ୍ତା ଆମରା କରବଇ ।

ବାର-କତକ ଇତ୍ତତ ଚାହିୟା ଉମା କହିଲ,—“କେନ, କି ହେଁବେ?”

-“ସେ ଅନେକ କଥା ।” ପ୍ରଦୀପ ସୋଫାଟାର ଉପର ଏକଟୁ ସରିଯା ବସିଯା କହିଲ : “ବୋସ ଆମାର ପାଶେ । ଏବାର ଶଚୀପ୍ରସାଦ ପାହାରଓୟାଲା ଡାକୁତେ ଯାବେନ । ପାହାରଓୟାଲା ଆସୁକ । ସବ ଶୁଣତେ ପାବେ ।”

ସତ୍ୟ-ସତ୍ୟଇ ଉମା ପ୍ରଦୀପେର ପାଶେ ସୋଫାଯ ବସିଲ । ଯେନ ଇହାର ମଧ୍ୟେ ଏତୁକୁ ଦ୍ଵିଧା କରିବାର ଛିଲ ନା । ଏହି ସାନ୍ଧିଧ୍ୟେର ମଧ୍ୟେ କୋଥାଓ ଜଡ଼ତା ନାହିଁ, ନା ବା ଜ୍ଞାନିମା—ଯେନ ପରିଚୟ-ପ୍ରକାଶେର ସାମାନ୍ୟ ଏକଟି ପ୍ରଚଲିତ ରୀତି ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଅବନୀବାବୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତ ହଇଯା

ବନ୍ଦମୁଁରେ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକୃତି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉଠିଲେନ । ଏହିବାର ଶାସନେର ଅତ୍ୟାଚାରେ ଉମାକେଇ ନିଜିତ ହଇତେ ହଇଲ । ପ୍ରଦୀପ କଯେକ ମିନିଟେର ଜନ୍ୟ ସ୍ଵତିର ନିଶ୍ଚାସ ଫେଲୁକ ।

ଅବନୀବାବୁ କହିଲେନ,—“ଓଠ ଏଥାନ ଥେକେ । ଏହି ବେହାୟାଟାର ପାଶେ ବଲି ଯେ!”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବଲିଲ,-“ଓର ଛାୟା ମାଡ଼ାଲେଓ ଅଣ୍ଟଚି ହତେ ହୟ । ଓଠ ।”

ଉମା ବିଶ୍ୱଯେ ଏକେବାରେ ନିର୍ବାକ ହଇଯା ଗେଲ । ବଲିଲ,-“କେନ, କି ହେଯେଛେ? ସେଦିନୋ ତ’ ବାସ-ଏ ପାଶାପାଶି ବସେ ଏଲାମ । ଅଣ୍ଟଚି ହ’ବ? ପରେ ଗଞ୍ଜାନାନ କବ ‘ଖନ, ଶଚୀପ୍ରସାଦବାବୁ ।”

—“ଫେର ମୁଖେ-ମୁଖେ ତର୍କ? ଓଠ ବଲଛି । ଅବାଧ୍ୟ କୋଥାକାର!” ବଲିଯା ଅବନୀବାବୁ ଆଗାହିଯା ଆସିଯା ମେଯେର ହାତ ଧରିଯା ଟାନିଯା ତୁଳିଲେନ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମଧ୍ୟେ କୀ ଯେ ହଇଯା ଗେଲ କେହିଟି ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଧାବନ କରିତେ ପାରିଲ ନା ।

—“ଆପନାରା ଖାନିକକ୍ଷଣ ତର୍କ କରନ, ଆମି ଏହି ଫାଁକେ ନମିତାର ମଙ୍ଗେ କଥାଟା ସେରେ ଆସି ।” ବଲିଯା ପଲକ ଫେଲିଲେ ନା ଫେଲିଲେଇ ପ୍ରଦୀପ ଭିତରେର ଖୋଲା ଅରକ୍ଷିତ ଦରଜା ଦିଯା ଛୁଟିଯା ବାହିର ହଇଲ । ସାମନେଇ ସିଡ଼ି । ସିଡ଼ିଗୁଲି ଲାଫାଇଯା ଲାଫାଇଯା ପାର ହଇତେ ହଇତେ ସେ କହିଲ, —“ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ପାହାରଓୟାଲା ଡେକେ ନିଯେ ଆସୁନ, ଶଚୀପ୍ରସାଦବାବୁ । ଆମି

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଶତକାବ୍ଦୀର ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତାକେ ଲୁଟ କରେ ନିଯେ ଯେତେ ଏମେହି ।”—କଥାଟା ଏହିବାରେ ଏକେବାରେ ଉପର ହଇତେ ଆସିଲ : “ଲୁଘ୍�ତନେର ସମଯେ ଏକଟା ସମ୍ବର୍ଷ ନା ବାଧିଲେ କୋନୋଇ ମାଧୁର୍ୟ ଥାକେ ନା ।”

କଯେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଜନ୍ୟ ସକଳେଇ ଏକେବାରେ ହିମ, ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହଇଯା ରହିଲ । ସଚେତନ ହଇଯା ଶଚୀପ୍ରସାଦ ପଶ୍ଚାନ୍ଦାବନ କରିତେ ଯାଇତେଛିଲ, ଅବନୀ ବାବୁ ବାଧା ଦିଲେନ : “ଏ ଗୁଣ୍ଡାଟାର ସଙ୍ଗେ ତୁମି ଏକା ପାରବେ ନା । ତା ଛାଡ଼ା ବାଡ଼ିର ମଧ୍ୟେ ଏକଟା କେଳେକ୍ଷାରି ହେୟାଟା ଠିକ ନଯ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଏ କ୍ଷାଉଙ୍ଗୁଳେଟାକେ unseathed ଛେଡେ ଦେବେନ ନାକି?”

ଅବନୀବାବୁ ଏକଟୁ ପାଇଚାରି କରିଯା କହିଲେନ,—“ଦେଖି । ଓ ଭୀଷଣ ବୋଷେଟେ, ଶଚୀ । ନିଜେର ପ୍ରାଣେର ‘ପରେଓ ଓର ଏକବିନ୍ଦୁ ମମତା ନେଇ । ଓର ସଙ୍ଗେ ପେରେ ଉଠିବେ ନା । ତୁମି ଯଥନ ଓର ଚୁଲ ଟେନେ ଧରେଛିଲେ ତଥନ ଭଯେ ଜିଭ ଆମାର ପେଟେର ମଧ୍ୟେ ସେଧିଯେ ଗେଛଲ ।’”

ଉମା କହିଲ,—“ଆପନାର ଚୌଦ୍ଦ ପୁରୁଷେର ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଦୀପଦା-ର ଚୁଲେର ବିନିମୟେ ମୁଣ୍ଡଟା ଆପନାକେ ଦିତେ ହ୍ୟ ନି ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବିରକ୍ତ ହଇଯା କହିଲ,—“ତବେ ଘରେ-ବାହିରେ ଆପନି ମୁଖ ବୁଜେ ଏ-ସବ ଡାକାତ ବୋଷେଟେର ଅତ୍ୟାଚାର ସହିବେନ ନାକି? କିଛୁଟି ଏର ବିହିତ କରବେନ ନା? ଆଇନ-ଆଦାଲତ ନେଇ?”

—“ଆଛେ । ତବେ ଯେ ଲୋକ ସବ ଅତ୍ୟାଚାର ହାସିମୁଖେ ସହିତେ ପ୍ରକ୍ଷତ, ତାର ସଙ୍ଗେ ପେରେ ଓଠା ସହଜ ନଯ । ସତ ନଷ୍ଟେର ଗୋଡ଼ା ଏବଂ ବେ-ଟା । ତୁହି ଯା ତ' ଉମା, ବୌମାର ସଙ୍ଗେ ଏହି ହତଚାଡ଼ାଟାର କି-ନା-କି ଦରକାରୀ କଥା ଆଛେ । ଓକେ ପାଶେର ବାଡ଼ି ନିଯେ ଯା ତ', ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ବୁଝଲି, ଆବାର ଯେନ କିଛୁ ମନେ ନା କରେ । ପରେ ଆମି ଥାନାଯ ଗିଯେ ଏକଟା ଟ୍ରେସପାସେର ରିପୋର୍ଟ ଲିଖିଯେ ଆସବ ।”

ଉମା ଏହିବାର କିଛୁ ବୁଝିତେ ପାରିଯାଛେ । ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଉପରେ ଆସିଯା ଦେଖିଲ, ପ୍ରଦୀପ ବାରାନ୍ଦାୟ ଦାଁଡାଇଯା ଏକଟା ଘରେର ବନ୍ଧ ଦରଜାର ଫାଁକେ ଉଁକି ଦିତେଛେ । ଉମା ହାସିଯା କହିଲ,—“ଏଟା ନିରିମିଷ୍ଯ ରାନ୍ଧାର ଘର । ଦୁପୁର ବାରୋଟାର ଆଗେ ଏର ଉନ୍ନନ୍ଦ ଆଗୁନ ଦେଓଯା ହୟ ନା । ଦେଖଛେନ ନା ବାଇରେ ଥେକେ ତାଳା-ବନ୍ଧ ଆଛେ?”

ପ୍ରଦୀପ ଦେଖିଲ । କହିଲ,—“ନମିତା ତା ହଲେ କୋନ୍ ଘରେ?” * ଦକ୍ଷିଣେର ଦିକେ ଆଞ୍ଚଳ ଦେଖାଇଯା ଉମା ବଲିଲ,-“ଏ ଯେ । ଆସୁନ ଆମାର ସଙ୍ଗେ । ବୌଦ୍ଧ ଏଥିନ ପୂଜୋଯ ବସେଛେନ । ପୂଜୋଯ ବସଲେ କାରାନ୍ ସଙ୍ଗେ ଆବାର କଥା କନ ନା । ଟୁ-ଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନା । ପ୍ରାୟ ଦୁ' ଘଣ୍ଟା ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଦୁ' ଘଣ୍ଟା! ବଲ କି? ଆମି କି ଦୁ ଘଣ୍ଟା ଦାଁଡିଯେ ତାର ଏଇ ନିର୍ଜ ମୌନବ୍ରତେର ତାରିଫ କରବ ନାକି? ଆମାର ଦୁ' ସେକେଣ୍ଡୋ ସହିବେ ନା । ଚଲ ।”

ଉମା ଅବାକ ହଇଯା ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିଲ । ତାହାର ମୁଖେର ସେଇ ସୌମ୍ୟ ଉଦାରସିଞ୍ଚତା କୋଥାଯ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହଇଯାଛେ, ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟା ଅନିଦ୍ରାୟ ତପ୍ତ, ଶାଣିତ-ସମକ୍ଷ ଦେହ ଘରିଯା ଏମନ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାହାରିବାର ପ୍ରତିକଟିକାରୀ ଉପର୍ଯ୍ୟାମ

ଏକଟା ରଂଜ ରକ୍ଷତା ଯେ, ଉମାର ମନଟା ଦୂରଦୂର କରିଯା ଉଠିଲା । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ନୀଚେ ଏକବାର ଯାବେ, ଉମା? ଦେଖ ତ”, ଓରା ସତି ସତିଇ ପାହାରିଯାଇଲା ଡେକେ ଆଲ କିନା ।”

ଉମା ବୋଧ ହୁଏ ଏହି ଇଞ୍ଜିଟୁକୁ ବୁଝିଲା । ତାହାର କଥାର ସୁରେ ସୁଗୋପନ ଏକଟି ଅଭିମାନ : “ଯାଚିଛି । କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧ ଯେ ଦରଜା ଭେଜିଯେ ଦିଯେଛେ । ତାର ଧ୍ୟାନ ଭାଙ୍ଗନୋ ଚଲବେ ନା, ଦୀପଦା । ଏକଦିନ ସାମାନ୍ୟ ଏକଥାନା ଚିଠି ଦରଜାର ଫାଁକ ଦିଯେ ଫେଲେ ଦିଯେଛିଲାମ ବଲେ ଆମାର ଅପସ୍ତତେର ଆର ଶେଷ ରହିଲୋ ନା । ବେଦି ସାରାଦିନ ଖେଳେନ ନା, ଚାନ କରଲେନ ନା—ସମସ୍ତକ୍ଷଣ କେଂଦେ-କେଂଦେ ସର-ଦୋର ଭାସିଯେ ଦିତେ ଲାଗଲେନ । ଲଜ୍ଜାଯ ଆମାର ମାଥା କାଟା ଯାଚିଲା । ତାର ଓପର ଏଥନ ଆର ଉପଦ୍ରବ ନା-ଇ କରଲାମ ଆମରା । ଚଲୁନ ଆମାର ସରେ, ଆମାକେ ରାସେ ପଡ଼ାବେନ । ଖାନିକ ବାଦେ ଆମି ଏସେ ଖୋଁଜ ନିଯେ ଯାବ ।”

ନମିତାର ସରେର ସମ୍ମୁଖେ ତଥନ ତାହାରା ଆସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ । ଦରଜାଟା ଭେତର ଥେକେ ତେଜାନୋ—ନିଃଶବ୍ଦ, ନିଶ୍ଚାସହୀନ । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ, “ଉପଦ୍ରବଟି ଚାଇ, ଉମା । ଭାଲବେସେ ନୟ, ଉପଦ୍ରବ କରେଇ ଜଡ଼ ଅଚଳ ପ୍ରତିରକେ ଦ୍ରବ କରା ଚାଇ । ତୋମାର ସେଦିନକାର ଉପଦ୍ରବେ ସେ ଉପୋସ କରେଛେ, ଆଜକେ ନା-ହୁଁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରବେ । ତବୁ ସେ କିଛୁ ଏକଟା କରୁକ ।”

ବଲିଯା ଉମାର କୋନୋ ଉତ୍ତରେର ଅପେକ୍ଷା ନା କରିଯାଇ ପ୍ରଦୀପ ହାତ ଦିଯା ଟେଲା ମାରିଯା ଦରଜା ଖୁଲିଯା ଦିଲା । ଧ୍ୟାନାସୀନା ତନ୍ମୟୀ ନମିତା ଏକବାର ଚମକିଯା ଉଠିଲା, କିନ୍ତୁ ଚୋଥ ମେଲିଲ ନା—ସୁକୁମାର ମୁଖେର ଉପର କୋଥା ହଇତେ ଏକଟା ଅସହିଷ୍ଣୁ ଅର୍ଥଚ ଅଟଲ ଦୃଢ଼ତାର ତେଜ ଫୁଟିଯା ଉଠିଲା! ଦରଜା ଖୁଲିଯା ଫେଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ଏ କୀ ଦେଖିତେଛେ! କଯେକ ମୁହଁରେର ଜନ୍ୟ ସେ ପାଥର

ହଇଯା ରହିଲ । ନମିତା ସଦ୍ୟ-ଜ୍ଞାନ କରିଯା ପୂଜାଯ ବସିଯାଛେ, ସାମନେର ଦେଯାଲେ ତାହାର ସ୍ଵାମୀର ଫୋଟୋଟା ହେଲାନୋ—ଚନ୍ଦନଲିଙ୍ଗ, ମାଲ୍ୟବିଭୂଷିତ । ବାଁ-ପାଶେ ପିତଳେର ପିଲସୁଜେ ଏକଟା ପ୍ରଦୀପ, ଧୂପତିତେ ଧୂନା ଜୁଲିତେହେ—ସମସ୍ତ ଘରଟି ଆଚନ୍ନ କରିଯା ଏକଟି ସୁଗଭୀର ବୈରାଗ୍ୟେର ଶୀତଳ ପବିତ୍ରତା । ନମିତାର ମାଥାଯ ଘୋମଟା ନାହିଁ, ଭିଜା ଚୁଲଞ୍ଚିଲି ପିଠେର ଉପର ଦିଯା ନାମିଯା ଆସିଯା ମେରୋଟା ସ୍ପର୍ଶ କରିଯାଛେ—ଗାୟେ ବାହ୍ୟବନ୍ଧୁ ନାହିଁ, ଏକଥାନି ନରମ ଗରଦେର ଥାନ୍ ଶାଡ଼ି ଅଯତ୍ନେ ନୃତ୍ୟ ହଇଯାଛେ । ସର୍ବାଙ୍ଗେ ପଦାଭା, ଅମୃତଗନ୍ଧ! ବସିବାର ସହିୟୁଷ ଭଙ୍ଗିଟିତେ କି କଠୋର ସୁଷମା, ଅନ୍ଧିଶିଖାର ମତ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଝଜୁ ଶରୀରେ ବ୍ରାହ୍ମମୁହୂର୍ତ୍ତେର ଆକାଶ-ଶ୍ରୀ! ପ୍ରଦୀପ ଯେନ ତାହାର ଚର୍ମଚକ୍ରରେ ପୁରୀବର୍ଣ୍ଣିତା ତପସ୍ତିନୀ ଶକୁନ୍ତଳାକେ ଦେଖିତେହେ—ଆଦିମ କବିତାଯ ସେ ବିରହିଣୀର ମୂର୍ତ୍ତିକଳନା ହଇଯାଛିଲ, ସେଇ ଶରୀରୀ କଳନା! ତପସ୍ୟା-ପରୀକ୍ଷିତ ପ୍ରେମ! ଏଇ ମୂର୍ତ୍ତିକେ ସେ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ ।

ପ୍ରଦୀପ କି କରିଯା ବସେ ତାହାରଇ ପ୍ରତୀକ୍ଷାଯ ଉମା ଘାମିଯା ଉଠିଲ । କାନେ-କାନେ ବୌଦ୍ଧିକେ ସଂବାଦଟା ଦିବେ କି ନା ତାହାଇ ସେ ବିବେଚନା କରିତେହିଲ । ଭାବିଯାଛିଲ ଏମନ ଏକଟା ସମାହିତ ଧ୍ୟାନଲୀନ ଆନନ୍ଦଭାସେର ପ୍ରଭାବେ ସେ ତାହାର ସମସ୍ତ ବିଦ୍ରୋହଭାବ ଦମନ କରିଯା ତାହାରଇ ଘରେ ଆସିଯା ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହଇବେ । କିନ୍ତୁ, ବୃଥା । ପ୍ରଦୀପ ନମିତାର ମାଥାଯ ଏକଟା ଠେଳା ମାରିଯା ଦୀନ୍ତକଟେ କହିଲ,—“ଏସବ କୀ କରଇ, ନମିତା?”

ନମିତା ଜ୍ଞାଲାମୟ ଚକ୍ର ମେଲିଯା ଯାହା ଦେଖିଲ ତାହାତେ ଭୟେ ତାହାର ଆକର୍ଷ ଶୁକାଇଯା ଗେଲ । କିନ୍ତୁ ଆଜ ଆର ସେ ଏଇ ଅନ୍ଧିକାର ଅତ୍ୟାଚାରେର ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିତେ ପାରିବେ ନା । ଉଦ୍ୟତ ଶାସନେର ଫଣ ତୁଳିଯା ସେ କହିଲ, ‘ଆମାର ପୂଜୋର ଘରେ ନା ବଲେ କରେ’ ଜୁତେ-ପାଯେ ହଠାତ୍ ଢୁକେ

ପଡ଼ଲେନ ସେ । କେ କୀ ବଲେ ତୁମି ଏଥାନେ ନିଯେ ଏଲେ, ଠାକୁର ବି! ଜାନ ନା, ଏଠା ଆମାର ପୂଜୋର ସମୟ?”

ଫୋଟୋଟାର ସାମନେ ନମିତା ଆବାର ଏକଟା ଘଟ ରାଖିଯାଛେ, ତାହାର ଉପର ଆସ୍ତର ପରିଷ୍କାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଳ୍ପାନ । କୋଣୋ ଆଯୋଜନେରଇ କ୍ରଟି ଘଟେ ନାହିଁ । ପ୍ରଦୀପ ଜୁତା ଦିଯା ସେଇ ଘଟକେ ଲାଥି ମାରିଯା ଉଲଟାଇଯା ଫେଲିଲ : “କିସେର ତୋମାର ପୂଜୋ? ଏଇ ଭଣ୍ଡାମି ତୋମାକେ ଶେଖାଲେ କେ?”

ଉମା ଭଯେ ଏକଟା ଅଞ୍ଚୁଟ ଶବ୍ଦ କରିଯା ଉଠିଲ-ଜଲେ ସମସ୍ତ ମେରୋ ଭାସିଯା ଗିଯାଛେ । ନମିତା ଖାନିକକ୍ଷଣ ନିଷ୍ପଲକ ଚୋଥେ ପ୍ରଦୀପେର ଏଇ ହିଂସ୍ର ବୀଭତ୍ସ ମୁଖେର ଦିକେ ନିର୍ବାକ ହଇଯା ଚାହିଁଯା ରହିଲ । ସେ-ଚୋଥେ ସୌଜନ୍ୟର ସ୍ଵାଭାବିକ ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ, ଉତ୍ତରେ ତାପମୀର ନିର୍ଦ୍ୟ ନିର୍ଲିଙ୍ଗତା । ସହସା ସେ ସମସ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ବିଦୀର୍ଘ କରିଯା ଚେଚାଇଯା ଉଠିଲ : “କେନ ଆପନି ଆମାର ଘଟ ଭାଙ୍ଗଲେନ? ଆପନାର କୀ ଆସ୍ପର୍ଦୀ ସେ ଭଦ୍ରମହିଳାର ଅନ୍ତଃପୁରେ ଚୁକେ ଏଇ ଦସ୍ୱ୍ୟତା କରବେନ? ଯାଓ ତ’ ଠାକୁର ବି, ବାବାକେ ଶିଗଗିର ଡେକେ ନିଯେ ଏସ ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“ସେ-ପାଟେର ମହଲ । ନୀଚେ ଏକବାର ଦିଯେ ଏମେହି । ପୁନରଭିନ୍ୟ ହବେ, ହୋକ । ଯାଓ ଉମା, ଡେକେ ଆନ । କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଏଇ ଜସନ୍ ଅଧଃପତନେର କାରଣ କି?”

ଉମା ନିଶ୍ଚାସ ବନ୍ଧ କରିଯା ଏକ ପାଶେ ଲ୍ଲାନ ହଇଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ରହିଲ । ନା ପାରିଲ ବାହିର ହଇଯା ଯାଇତେ, ନା ବା ଆସିଲ ଏକଟି ଅଞ୍ଚପ୍ତ ପ୍ରତିବାଦ ।

—“ଅଧଃପତନ?” ନମିତା ଆସନ ଫେଲିଯା ସୋଜା ହଇୟା ଦାଁଡ଼ାଇୟା ଉଠିଲ । ସୁଦୂର ତିମିରାକାଶେ ନୀହାରିକାର ଦିଗବର୍ତ୍ତିକାର ମତ; “ସେକୈଫିଯିୟି ଆମି ଆପନାକେ ଦିତେ ଯାବ କେନ? କେ ଆପନି?”

—“ଆମି? ଅଶୁଦ୍ଧ ଭାଷାଯ ତୋମାରଇ କଥାର ପୁନର୍ଭକ୍ତି କରି—ଆମି ଛାକାତ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଆମାର ଉପର ଏହି ଉତ୍ତପାତ କରବାର ଅଧିକାର ଆପନାକେ କେ ଦିଯେଛେ?”

—“ଅଧିକାର କେଉ କାଉକେ ଦେଯ ନା, ନମିତା । ତାଓ ଅଧିକାର କରତେ ହ୍ୟ ।”

—“ସେ-ଅଧିକାର କେଡ଼େ ନେବାର କ୍ଷମତା ଆପନାର ଆଜୋ ହ୍ୟ ନି ।” କର୍ତ୍ତ୍ସର ଆରୋ ତୀକ୍ଷ କରିଯା ସେ କହିଲ,—“ଆମି ଆମି-ଇ । ତାର ଥେକେ ଏକଚୁଲ ଆମି ଭଣ୍ଟ ହ'ବ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ବିନ୍ଧିଲ ହଇୟା କହିଲ,—“ତୋମାକେ ଧନ୍ୟବାଦ, ନମିତା । କିନ୍ତୁ ତୁମି ସତିଇ ତୁମି ନା । ତୁମି ସଂକ୍ଷାରଶାସିତା, ଅନ୍ଧ-ପ୍ରଥାର ଏକଟା ପ୍ରାଣହୀନ ସ୍ତପମାତ୍ର । ନଇଲେ ଏହି ସବ ଅପଦାର୍ଥ ଉପଚାର ନିୟେ ଦେବତାର ପୂଜୋ କରତେ ବସେଛ?” ବଲିଯା ଉଲ୍ଟାନୋ ଘଟଟାକେ ଆବାର ଏକଟା ଲାଥି ମାରିଯା ସେ ଦୂରେ ଦେଯାଲେର ଗାୟେ ଛିଟୁକାଇୟା ମାରିଲ ।

ନମିତା କି କରିବେ କିଛୁଇ ଭାବିଯା ପାଇଲ ନା । ଅନୁପାଯୀ ମିଳିଥିଲେ ମେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଲ,—“ଦୟା କରେ ଆପଣି ଏ-ଘର ଥେକେ ଚଲେ ଗେଲେ ବାଧିତ ହବ । ଆମାକେ ଅଯଥା ପୀଡ଼ନ କରେ ଲାଭ ନେଇ ।”

—“ଆମି ଏ-ଘର ଥେକେ ଚଲେ ଯାବାର ଜନ୍ୟେ ଆସିନି ପୀଡ଼ନ କରେ’ ଲାଭ ନେଇ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇଥାତେ ଲାଭ ଆଛେ ।”

ନମିତା ଆବାର ଚେଂଚାଇଯା ଉଠିଲ : “ତୁମି ବାବାକେ ଡେକେ ନିଯେ ଏଲେ ନା, ଠାକୁର-ଝି? ଆମି ଦାଁଡିଯେ ଦାଁଡିଯେ ଏଇ ଅପମାନ ସହିବୋ ନାକି?”

ଉମା ତବୁ ନଡ଼ିଲ ନା । ନମିତା ସାମ୍ଯିକ ବିମୃଢ଼ତା ବିସର୍ଜନ ଦିଯା ବଲିଯା ଉଠିଲ : “ତବେ ଆମିଇ ଯାଚିଛ ନିଚେ ।”

ନମିତା ସବୁ ଦୁଇରେ କାହେ ଆସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ, ପ୍ରଦୀପ ତଙ୍କଣାଂ ତାହାର ଦୁଇ ବାହୁ ବିଷ୍ଟାର କରିଯା ଗାଢ଼ିବରେ କହିଲ,—“ତୁମି ଏଇ ବୁଝେ ପ୍ରବେଶ କରିବାରଟି ପଥ ଜାନତେ, ବେରବାର କୌଶଳ ଏଥିନେ ଶେଖନି । ଦାଁଡାଓ ।”

ବିଦ୍ୟୁତ୍ବିକାଶେର ମତ ଏକଟି କ୍ଷୀଣ ମୁହଁରେ ଦୁଇଜନେର ସ୍ପର୍ଶ ସଟିଯାଇଲ । ନମିତା ଆହତ ହଇଯା ସରିଯା ଗେଲ । ପ୍ରଦୀପେର ମନେ ହଇଲ ସେ ଯେନ ହାତେର ମୁଠୋଯ କ୍ଷଣକାଲେର ଜନ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁକେ ଛୁଟିତେ ପାଇଯାଛେ । ତାହାର ଅମୃତସ୍ଵାଦେ ସେ ସ୍ଵାନ କରିଯା ଉଠିଲ ।

ନମିତା ଏକେବାରେ ଛେଲେମାନୁଷେର ମତ ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିଯା ଉଠିଲ ।

ଅବନୀବାବୁକେ ଆର ଡାକିଯା ଆନିତେ ହଇଲ ନା । ପେଛନେ ଶଚୀପ୍ରସାଦଙ୍କ ହାଜିର । ଦୁଯାରେର କାଛେ ତାହାଦେର ଦେଖା ପାଇତେଇ ନମିତା କାଁଦିଯା ଫେଲିଲ : “ଦେଖୁନ ଏସେ, ଇନି ଆମାର ପୂଜାର ସରେ ଢୁକେ କୀସବ ଉଂପାତ ଶୁରୁ କରେଛେନ । ଆମାର ଘଟ ଉଲଟେ ଦିଯେଛେନ, ଆର ମୁଖେ ଯା ଆସେ ତାଇ ବଲେ ଆମାକେ ଅପମାନ କରେଛେନ । ଆମି ଯତ ନା । ବଲଛି ।

-“ନିଶ୍ଚଯ, ନମିତା । ଏ ତୋମାର ଅପମାନ ନୟ, ଆଶୀର୍ବାଣୀ! କିସେର ଜନ୍ୟ ତୋମାର ଏଇ ତୁଚ୍ଛ ପୂଜା? ଏଇ ମାଲା କାର ଗଲାଯ ଦିଚ୍ଛ?” ବଲିଯା ସୁଧୀ-ର ଫୋଟୋର ଗଲାଯ ଝୁଲାନୋ ମାଲାଟା ଟାନିଯା ସେ ଟୁକରାଟୁକରା କରିଯା ଦିଲ : “କିସେର ଏଇ ଧୂପଧୂନୋ? ଦିନେର ବେଳାଯ କେନ ଆବାର ଆଲୋ ଜ୍ବେଲେଛ? ଆକାଶେ ଚେଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିତେ ପାଞ୍ଚ ନା?” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ଲାଥି ମାରିଯା-ମାରିଯା ପିସୁଜ ଧୂପତି ସବ ଉଲଟାଇଯା ଦିତେ ଲାଗିଲ ।

ନମିତା ରାଗେ ଅପମାନେ ଥରଥର କରିଯା କାଁପିତେଛେ । ତାହାର ଆର ସହିଲ ନା; ତାହାର ମୁଖ ରକ୍ତପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଏକେବାରେ ଆଗୁନ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ସେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ମେରେ ହିତେ ଘଟଟା କୁଡ଼ାଇଯା ଆନିଯା ପ୍ରଦୀପେର ମାଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା ସଜୋରେ ଛୁଡ଼ିଯା ମାରିଲ । ହୟ ତ’ ସତି ବଲିଯାଇ ତାହାର ସେ-ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭର୍ଷ ହଇଲ ନା । ପ୍ରଦୀପେର ଡାନ ଭୁରୁର ଉପରେ କପାଳ ଫାଟିଯା ଆନନ୍ଦାଶ୍ଵର ମତ ରକ୍ତ ଝରିତେ ଲାଗିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ସେଣ ଏତକ୍ଷଣ ଧରିଯା ଏହି ଆଘାତଟିକେହି କାମନା କରିତେଛିଲ । ନମିତାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଞ୍ଚର ଓଷ୍ଠାଧରେଓ ଏମନ ମାଦକତା ନାହିଁ । ସେ ଅନ୍ତରେର ଗଭୀର ସୁରେ କହିଲ,—“ତୋମାକେ ନମକ୍ଷାର, ନମିତା । କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଏହି ତେଜ ଏହି ବିନ୍ଦୋହ ସମସ୍ତ ପୁରୁଷଜାତିର ଅତ୍ୟାଚାରେର ବିରଳଦ୍ଵେ, ଆଉଘାତୀ ପ୍ରଥାର ବିରଳଦ୍ଵେ, ଅଭିମାନୀ ସମାଜେର ବିରଳଦ୍ଵେ । ତୋମାର ତେଜେର ଏହି ବଲିଷ୍ଠ ଉଲଙ୍ଘ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳତା ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀକେ ଦଞ୍ଚ କରନ୍କ । ଆର ପାହାରାଓୟାଲା ଡେକେ କାଜ ନେଇ, ଶଚୀପ୍ରସାଦବାବୁ ।”

ଅବନୀବାବୁ କହିଲେନ, “ତୋମାର ଶାସନ ଏଖନୋ ସଥେଷ୍ଟ ହୟ ନି! ଭାଲ ଚାଓ ତ’ ଏଖନୋ ବିଦାୟ ହେ ବଲାଛି ।”

—“ଯାଚିଛ, କିନ୍ତୁ ଅଭିନୟର ଶେଷ ଅଙ୍କ ଏଖନୋ ବାକି ଆଛେ ।”

—“ନା, ନେଇ ।” ବଲିଯା ଅବନୀବାବୁ ହଠାତ୍ ତାହାର ଘାଡ଼ ଧରିଯା ଫେଲିଲେନ ।

ପ୍ରଦୀପ ସାମାନ୍ୟ ଏକଟୁ ହାସିଲ : “ସାମାନ୍ୟ ଘାଡ଼-ଧରା ଥେକେ ଛାଡ଼ା ପାବାର ଜନ୍ୟ ଯୁଯୁଃସୁର ସୋଜା ପାଁଚ ଆମାର ଶେଖା ଆଛେ । କିନ୍ତୁ ଆପନି ମାନନୀୟ ଗୁରୁଜନ, ଆପନାକେ ଭୂପତିତ କରେ’ ଅପଦସ୍ତ କରଲେ ଆମାର ମନ ଖୁସି ହବେ ନା ।”

ଭୟେ ଭୟେ ଅବନୀବାବୁ ହାତେର ମୁଣ୍ଡି ଶିଥିଲ କରିଯା ଦିଲେନ । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବଲିଯା ଗେଲ : “ଆମି ଦିଚ୍ଛି ଫୋନ କରେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଶାନ୍ତସ୍ଵରେ କହିଲ,—“ପୁଲିଶ ଆସବାର ଆଗେଇ ଶେଷ ଅନ୍ଧ ଶେଷ କରେ ଫେଲି ନମିତା । ତୁମି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋ । ତେମନ କିଛୁ ଭୟେର କାରଣ ନେଇ । ଆଘାତେର ପରିବର୍ତ୍ତେ ମେହ ଦିତେ ହବେ ଏ-ଶିକ୍ଷା ଆମରା ନତୁନ ଲାଭ କରେଛି ଏ-ଯୁଗେ । ତୋମାକେ ଆମି ଭାଲବାସି । କଥାଟାର ଯଦି କିଛୁ ଅର୍ଥ ଥାକେ, ତବେ ତାର ଉଚ୍ଚାରଣେଇ ଆଛେ, ଅଲ୍ସ ଅନୁଭୂତିତେ ତାର ପ୍ରମାଣ । ନେଇ । ଏ-ଭାଲବାସା ତୋମାକେ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାଳୋକେ ଶୋନାବାର ମତ ନୟ, ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିନେର ଆଲୋଯ ସମସ୍ତ ସମାଜେର ମୁଖେର ଓପର ପ୍ରଥର ଭାଷାଯ ବଲବାର ମତ । ତୁମି ଭାରତବର୍ଷେର ପ୍ରତିମା କି ନା ଜାନି ନା, କିନ୍ତୁ ଆମାର ଆଉାର ସହୋଦରା ।”

ଉମା ଦେୟାଲେର ଦିକେ ପିଠ କରିଯା ଏକେବାରେ ପାଂଶୁ ହଇଯା ଗିଯାଛେ । ନମିତା ତଥନୋ ଭୟେ ଉଦ୍ବେଗେ ଥମଥମ କରିତେଛେ—ଗାୟେର ବସନ ତାହାର ସୁସନ୍ନିବେଶିତ ନାହିଁ, ଶୁଣୁରକେ ଦେଖିଯାଓ ସେ ମାଥାଯ ଘୋମ୍ଟା ତୁଳିଯା ଦିଲ ନା,—ସେ ହତଚେତନ, ବିମୃଢ଼, ସ୍ପନ୍ଦହିନ । ପ୍ରଦୀପକେ ତାହାରଇ ସମ୍ମୁଖେ ଅଗସର ହଇତେ ଦେଖିଯା ସେ ଭୟେ ଏତୁକୁ ହଇଯା ଗେଲ । ଏମନ ଅବଶ୍ୟକ୍ତାବୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଅବନୀବାବୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହାକେ ବାଧା ଦିତେ ପାରିଲେନ ନା ।

ଯେ-ରଙ୍କ ଆମାର ଗୌରବେର ଚିହ୍ନ ହ'ଲ ତାଇ ତୋମାର କଳକ୍ଷ ହୋକ, ନମିତା ।” ବଲିଯା ଦିଦିଦିକ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଦୀପ ଦୁଇ ବାହ୍ର ମଧ୍ୟେ ହଠାତ ନମିତାକେ ବେଷ୍ଟନ କରିଯା ଧରିଲ । ଠିକ ଚୁମ୍ବନ କରିଲ କି ନା ବୋକା ଗେଲ ନା, ଆଲିଙ୍ଗନଚୁ ହଇଯା ନମିତା ସରିଯା ଗେଲେ ଦେଖା ଗେଲ ପ୍ରଦୀପେରଇ କପାଲେର ରଙ୍ଗେ ତାହାର ମୁଖ, ବୁକ ଏକେବାରେ ଭରିଯା ଗିଯାଛେ । ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଉତ୍ୱେଜନାର ପ୍ରାବଳ୍ୟ ନମିତା ଆର ସହିତେ ପାରିଲ ନା, ମୁହମାନ ଅବସ୍ଥାଯ ମେଝେର ଉପର ବସିଯା ପଡ଼ିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ଦୁଯାରେର ଦିକେ ହଟିଯା ଆସିଯା କହିଲ,—“ହୟ ତ’ ଏ-ଜୀବନେ ଆର ଦେଖା ହବେ ନା, ନମିତା । କିନ୍ତୁ ସଂସାରେ ଲକ୍ଷ-କୋଟି କଲକ୍ଷ ନିୟେ ବେଚେ ଥାକବାର ଅବକାଶେ ଏଟୁକୁ ଶୁଧୁ ମନେ କରେ’ ସୁଖ ପେଯୋ ଯେ ତୋମାରଇ କଲକ୍ଷେର ମୂଲ୍ୟ ଆରେକ ଜନ ମହାନ୍ ଐଶ୍ୱରେର ଅଧିକାରୀ ହେଁଛେ ।” ବଲିଯା ଆର ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତଓ ଦେଇ ନା କରିଯା ସେ ଡାନ-ହାତେ କପାଳଟା ଚାପିଯା ଧରିଯା ବାହିର ହଇଯା ପଡ଼ିଲା ।

ସିଡ଼ିତେ ସଥନ ନାମିଯାଛେ ତଥନ ଉପର ହିତେ ଉମାର କଢ଼େର ଡାକ ଶୋନା ଗେଲ : “ଦୀପ-ଦା, ଦାଁଡ଼ାଓ, ମାଥାଯ ଏକଟା ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ କରେ ଦି ।”

ପ୍ରଦୀପ ଏକବାର ଉପରେ ଚାହିଲ, କିନ୍ତୁ ଏକଟିଓ କଥା କହିଲ ନା ।

୧୭. ପ୍ରଦୀପ ବଡ଼ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପଡ଼ିଯା

ପ୍ରଦୀପ ବଡ଼ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ପଡ଼ିଯାଇ ଟ୍ୟାଙ୍କି ଲଈଯା କାହାକାହି ଏକଟା ଡିସପେନସାରିତେ ଆସିଯା ଉଠିଲ । ଡାକ୍ତାରଟି ପରିଚିତ । ଟ୍ୟାଙ୍କିଭାଡ଼ାଟା ତିନିଇ ଦିଯା ଦିଲେନ ଯା ହୋକ । ପରୀକ୍ଷା କରିଯା ଦେଖିଲେନ ଆଘାତ ଗୁରୁତର ହଇଯାଛେ । ଯେ ପରିମାଣେ ରକ୍ତକ୍ଷୟ ହଇଯାଛେ ତାହାତେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁସଂଧିକ ପୀଡ଼ା ହଇବାର ସମ୍ଭାବନା । ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ କରିଯା ଦିଯା ଡାକ୍ତାରବାବୁ କହିଲେନ,—“ବାଡ଼ି ଗିଯେ ଚୁପ କରେ ଶୁଯେ ଥାକୁନ ଗେ । ସଙ୍ଗେ ଏହି ଓସ୍ଥିଟାଓ ନିଯେ ଯାବେନ ।

ଓସ୍ଥିଟା ପକେଟେ ପୁରିଯା ପ୍ରଦୀପ ପାଯେ ହାଁଟିଯାଇ ବାହିର ହଇଯା ପଡ଼ିଲ । ଚୁପ କରିଯା ଶୁଇଯା ଥାକିବାର ଜନ୍ୟଇ ସେ ମାଥା ପାତିଯା ଆଘାତ ନିଯାଛେ ଆର କି! କିନ୍ତୁ ଘା-ଟାର ସୁତୀର୍ବ ଯନ୍ତ୍ରଗା ତାହାକେ ଅଛିର କରିଯା ତୁଲିତେଛିଲ । ଅଜ୍ୟଓ ଏମନ କରିଯା ନମିତାରଇ ଜନ୍ୟ ଆଘାତ ନିଯାଛେ, କିନ୍ତୁ ସେଟା ଆକଷିକ ଏକଟା ଦୁର୍ଘଟନା ମାତ୍ର, ନମିତାର ନିଜେର ହାତେର ପରିବେଷଣ ନଯ । ଅଜ୍ୟେର ଆଚରଣେର ମଧ୍ୟେ କୋଥାଯ ଯେନ ଏକଟା ଚୋରେର ନୀଚତା ଆଛେ, କିନ୍ତୁ ଏମନ ଏକଟା ସୁପ୍ରବଳ ଦସ୍ୟତାର ପ୍ରମତ୍ତତା ନାଇ । ପ୍ରତିଯୋଗିତାଯ ସେ-ଇ ବୋଧ ହୁଏ ବେଶି ଲାଭ କରିଲ ।

କିନ୍ତୁ କେନ ଯେ ତାହାର ମଧ୍ୟେ ହୟାଏ ଏହି ଦୁର୍ଦାମ ଚଞ୍ଚଳତା ଆସିଲ ସେ ଇହା ବୁଝିଯା ପାଇଲ ନା । ନମିତା ଯେ ଆର କାହାରୋ ଅନ୍ତରେ ଅନ୍ତଃପୁରେ କାଯାହିନ କଲ୍ପନାର ମତେ ବିରାଜ କରିବେ ତାହାତେଓ ପ୍ରଦୀପେର କ୍ଷମା ନାଇ । ସେ ହୁଏ ତ' ନିର୍ଜନଲାଲିତ ଭାବମୂର୍ତ୍ତିତେଇ ନମିତାକେ ଆସ୍ଵାଦ କରିତ—ତାହାର ସମସ୍ତ କର୍ମମୁଖର ବ୍ୟକ୍ତତାଯ ନିଶୀଥରାତ୍ରିର ସ୍ଵପ୍ନରଙ୍ଗିନୀର ମତ; ତାହାର ଏହି ବିଶ୍ୱାସଓ ଛିଲ ଯେ, ଯାହାକେ ଏମନ କରିଯା କାମନା କରା ଯାଯ ସେ ବିଜ୍ଞାନେର ସ୍ଵାଭାବିକ

ରୀତିତେଇ ପ୍ରତିଧବନି କରିଯା ଉଠିବେ । କିନ୍ତୁ ଅଜୟେର ବ୍ୟନ୍ତ ଆଚରଣେ ସେ-ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ଅବିଳ ତପସ୍ୟ ଯେନ ସହସା ଭାଙ୍ଗ୍ୟା ଶୂନ୍ୟେ ବିଲିନ ହଇଯା ଗେଲ । ସତ୍ୟକେ ଘରିଯା ଭାବେର ଯେ କୁଞ୍ଜଟିକା ଛିଲ ତାହା ମିଳାଇଯା ଯାଇତେଇ ପ୍ରଦୀପେର ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ ନମିତାକେ ନା ହଇଲେ ତାହାର ଚଲିବେ ନା । ଯେମନ ତାହାର ବୁକେର ନିଶ୍ଚାସ, ପକେଟେର ପାଥୟେ । ହୟ ତ' ନମିତାର ପକ୍ଷେ କୋଣୋ ଲୌକିକ ଉପମାଇ ଯଥେଷ୍ଟ ନୟ । କିନ୍ତୁ ତାହାକେ ଲାଭ କରିତେଇ ହଇବେ । ପ୍ରେମକେ ମହତ୍ଵର କରିତେ ଗିଯା ଯାହାରା ପ୍ରଗମେର ସାଧନା କରେ, ପ୍ରଦୀପେର ତତ ପ୍ରଚୁର ଧୈର୍ୟ ନାଇ । ତାହାକେ ଛିନାଇଯା, କାଡ଼ିଯା, ମୂଲ୍ୟତ କରିଯା ତୁଳିଯା ଲାଇତେ ହଇବେ । ପାଓୟାଟାଇ ବଡ଼ କଥା, ରୀତିଟା ଅନର୍ଥକ । ଅଜୟ ଯତଇ କେନନା ନାରୀନିନ୍ଦୁକ ହୋକ, କ୍ଷଣକାଳେର ଜନ୍ୟ ତାହାର ଚୋଖେ ପ୍ରଦୀପ ନେଶାର ଘୋର ଦେଖିଯାଛେ—ସେ-ନେଶାର ପିଛନେ ନିଶ୍ଚଯାଇ ବଞ୍ଚିତ ଉପବାସୀ ଯୌବନେର ତୃଷ୍ଣା ଛିଲ । ଛିଲ ନା? ତାଇ ତ' ସେ ଯାଇବାର ସମୟ ନମିତାର ପାତିର୍ବତ୍ୟେର ପ୍ରତି ଏମନ ନିଦାରଣ କଶାଘାତ କରିତେ ଦ୍ଵିରକ୍ତି କରିଲ ନା । ନମିତା ତାହାର କାଛେ ଏକଟା ପ୍ରତୀକ ମାତ୍ର, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଦୀପେର କାଛେ ସେ ପ୍ରତିମାର ଅତିରିକ୍ତ,—ପ୍ରାଣବତୀ, ଦେହିନୀ । ତାହାକେ ତାହାର ଚାଇ—ଭୋଗେ, ବିରହେ, କର୍ମପ୍ରେରଣାୟ, ପ୍ରଦୋଷ-ଆଲସ୍ୟେ ।

ମନେ ପଡ଼େ ସେଇ ରାଗିଗଞ୍ଜେ ଶାଲବନେର ତଳାୟ ତାହାଦେର ଦୁଇ ଜନକେ ଫେଲିଯା ସୁଧୀ ଯଥନ ହିଚା କରିଯାଇ ସରିଯା ପଡ଼ିଯାଛିଲ, ତଥନ ସେଇ ଘନାୟିତ ତିମିରବନନ୍ୟାର ଉପରେ ସେ ଯେ-ଦୁଇଟି ସ୍ତିର ଆଁଖିପଦକେ ଦୁଲିଯା ଉଠିତେ ଦେଖିଯାଛିଲ ତାହା ତାହାର ସମସ୍ତ କର୍ମ-ଜଗତେର ପାରେ ଦୁଇଟି କୁନ୍ଦ ବାତାଯନ ହଇଯା ବିରାଟ ଅ-ଦେଖା ଆକାଶକେ ଉଦସାଟିତ କରିଯା ଧରିଯାଛେ । ସେ-ଦୁଇଟି ଚୋଖିଟ ତାହାକେ ଉଦ୍ଭାନ୍ତ କରିଯା ଫିରିଯାଛେ । କିନ୍ତୁ ସେଦୁଇଟି ଚୋଖକେ ତୁଳିଯା ଆନିତେ ଗିଯା ନମିତାକେ ସେ ଅନ୍ଧ କରିଯା ଆସିଲ ବୁଝି । କାଡ଼ିତେ ଗେଲେଓ ପାଓୟା ଯାଯ ନା ଏମନ

କୋନ୍ ରତ୍ନେର ଲୋଭେ ସେ ଦିଶାହାରା ହଇଲ! ଅଜୟେର ହଠକାରିତା ତାହାକେ ଏମନ କରିଯା ପାଇୟା ବସିଲ କେନ? କିନ୍ତୁ ଏ ଜଡ଼ସ୍ତପେ ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାର କରିତେ ହଇଲେ ଆଘାତ ନା କରିଯାଇ ବା କୀ ଉପାୟ ଛିଲ!

ସମସ୍ତ ଦୁପୁରଟା ଟୋ-ଟୋ କରିଯା ପ୍ରଦୀପ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳେ ଏକ ରେଷ୍ଟୁରାନ୍ଟେ ଚୁକିଯା ଯା-ତା କତଣ୍ଗଲି ଗଲାଧଃକରଣ କରିଲ। ଏଥିରେ କୋଥାଯାଇବେ? କତଣ୍ଗଲି ଲୋକ ଲହିୟା ରାତ୍ରିକାଳେ ସେ ନମିତାକେ ଚୁରି କରିଲେଇ ତ' ପାରିତ। ଦଲେର ଲୋକେରା ନାରୀ-ହରଣେର ଏଇ ନିଦାରଣ ପ୍ରଯୋଜନୀୟତା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିତେ ପାରିତ ନା ନିଶ୍ଚୟ। ମୂଳ୍ୟ ମାଟିର ଭାରତବର୍ଷେ ଚେଯେ ଏ ମାଟିର ଦେହଟିର ମୂଳ୍ୟ ଅନେକ ବେଶ। ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରତିର ଆଧିକ୍ୟ ଭାବାକୁଲତାର ଏକଟା ଦୁର୍ବଳ ନିଦର୍ଶନ ମାତ୍ର, ତାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପ୍ରଥର ନୟ ବଲିଯାଇ ପ୍ରଦୀପେର କାଛେ ନିତାନ୍ତ ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ମନେ ହଇଲ। ତାହାର ଚେଯେ ନମିତାର ପ୍ରତି ତାହାର ଏଇ ପ୍ରତି-ନିଶ୍ଚାସେର ପ୍ରେମେ ତେର ବେଶ ସତ୍ୟ ଆଛେ। ସବ ସତ୍ୟଇ ସାର୍ଥକ ନୟ। ନା-ଇ ହୋକ। ତବୁ ଏ ସତ୍ୟକେ ସେ ଆକାଶେର ରୌଦ୍ରେର ମତ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀତେ ବିକିର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ଦିଯା ଆସିଯାଛେ।

ଅଗତ୍ୟା ମେସେଇ ସେ ଫିରିଯା ଆସିଲ। ସମସ୍ତ ଗା ବ୍ୟଥା କରିଯା ଜୁର ଆସିଯା ଗେଲ—ମାଥାଟା ଛିଁଡ଼ିଯା ପଡ଼ିତେଛେ। କିନ୍ତୁ ଅଜୟେର ମତ ସେ ପଲାଇୟା ବାଚିବେ ନା, ଏଇ ଘରେ ସେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବେ। ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ ନା ହୋକ, ତାହାତେ ତାହାର କିଛୁ ଆସିଯା ଯାଇବେ ନା—ତାହାର ଚେଯେଓ ବଡ଼ ବ୍ୟର୍ତ୍ତା ତାହାକେ ଗ୍ରାସ କରିଯାଛେ। ଏକେବାରେ ଅପ୍ରୋଜନେ ଏମନ କରିଯା ସେ ପ୍ରାଣ ଦିବେ—ତାହାକେ ଯେ ଯତଇ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରନ୍ତକ, ତାହାରା ହୃଦୟହୀନ, ଅମାନୁଷ। ସେ ରତ୍ନେର ମାଝେ ଅଣ୍ଟ ଦେଖେ, ହତ୍ୟାର ଅନ୍ତରାଳେ ବୈଧବ୍ୟ। ନିଷ୍ଫଳ କର୍ମେର ପେଛନେ ସେ ଅତୃଷ୍ଟିର ହାହାକାର ଶୁଣିତେ

ପାଯ, ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ପେଛନେ ଅଭାବନୀୟ ବ୍ୟର୍ଥତା । ସେ ରାତ ଜାଗିଯା ତାରା ଦେଖିଯାଛେ, ଧୂସର ଅତୀତେର କୁଯାସାଯ ବର୍ତ୍ତମାନକେ ଛାଯାମୟ କରିଯା ତୁଳିଯାଛେ, ନମିତାର ଦୁଇଟି ଶୁଷ୍ଠ-ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଠୋଟେର ପ୍ରାନ୍ତେ ତାହାରଇ ଏକଟି ପିପାସା ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯାଛେ । ତାହାର ଜୀବନ ତ' ଭାଗ୍ୟ-ବିଧାତା ତାହାର ହିସାବେର ଖାତାଯ ବାଜେ-ଖରଚେର ସରେଇ ରାଖିଯା ଦିଯାଛେ—ତାହାର ଜନ୍ୟ ଆବାର ଜବାବଦିହି କି? ସରେର ମଧ୍ୟେକାର ପୁଞ୍ଜିତ ଅନ୍ଧକାର ଯେନ ତାହାର ମୁଖ ଚାପିଯା ଧରିଯାଛେ—ଏହି ତିମିର-ରାତ୍ରିର ଅବସାନ କୋଥାଯ? ଏହି ମେସେର ମୟଳା ବିଛାନାୟ ଶୁଇଯାଇ ସେ ଆକାଶେର ଜ୍ୟୋତିଃକ୍ଷାୟ ଗା ଢାଲିଯା ଦିଯାଛେ— ସେ-ଆକାଶ ସହସା ଏକ ନିଶ୍ଚାସେ ଫୁରାଇଯା ଗେଲା ନାକି? କୋଥାଯ ତାହାର ବାଡ଼ି-ଘର, ମା-ବାପ, ଆଉଁଯ-ସ୍ଵଜନ! କେହ ନାହିଁ । କୋଥାଯ ନମିତା!

ପ୍ରଦୀପ ଝାଟ୍ କରିଯା ଉଠିଯା ବସିଲ । ନା, ଆଲୋ ଜ୍ବାଲାଇତେ ହଇବେ ନା । କାହାରୋ ଏଥିନୋ ଫିରିବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । କାଜଟା ଏଥନାହିଁ ସାରିତେ ହଇବେ । ଏମନ ଅକର୍ମଣ୍ୟକେ ନିଜ ହାତେ ମାରିଯା ଫେଲାର ମତ ଗୌରବ କୋଥାଯ? ପ୍ରଦୀପ ପକେଟେ ବାଁ-ହାତଟା ଡୁବାଇଯା ଦିଲ ।

ଅମନିଇ ଦରଜା ଠେଲିଯା ଯଦୁର ପ୍ରବେଶ । ସେ ଏମନ ବୋକା, ଜୁରେର ଘୋରେ ତାଡ଼ାତାଡ଼ିତେ ଦରଜାଟାଯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖିଲ ଲାଗାଯ ନାହିଁ । ଯଦୁ କହିଲ,

—“ଆପନାର ଏକଖାନା ଚିଠି ଏମେଛେ ।”

—“ଚିଠି!” ପ୍ରଦୀପ ଆକାଶ ଥେକେ ପଡ଼ିଲ,—ତାହାର ଠିକାନା ଲୋକେ କି କରିଯା ଜାନିତେ ପାରିବେ? ଅଜୟେର ଚିଠି ନୟ ତ’? ନତୁନ କୋନୋ ବିପଦେ ପଡ଼ିଲ ନାକି? କିନ୍ତୁ ବିପଦେ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ । ଅନ୍ତର୍ମାଯାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ପଡ଼ିଲେଓ ତାହାର ତ' ଚିଠି ଲିଖିବାର କଥା ନଯ । ତାହାଦେର ମଧ୍ୟେ ଏଥନ କୋଣୋ ସମ୍ବନ୍ଧେର ସୂତ୍ର ରାଖାଓ ତ' ଆର ସମୀଚିନ ହେବେ ନା । ପ୍ରଦୀପ ହାତ ବାଡ଼ାଇୟା ଚିଠିଟା ନିୟା କହିଲ, “ଆଲୋଟା ଜ୍ବାଲା ତ' ଶିଗଗିର । କୀ ଆବାର ଫ୍ୟାସାଦେ ପଡ଼ିଲାମ ।”

ଲଗ୍ଠନଟା ଜ୍ବାଲାଇତେଇ ପ୍ରଦୀପ ଚିଠିଟାର ଠିକାନା ଦେଖିଲ,—ଏମନ ହଞ୍ଚାକ୍ଷର ପୃଥିବୀତେ ଆଗେ କୋଥାଓ ଦେଖିଯାଛେ ବଲିଯା ମନେ ପଡ଼ିଲ ନା । ତାହାର ମା ନଯ ତ'? ତିନି କି ଆଜୋ ବାଁଚିଯା ଆଛେନ?

ମୋଡ଼କଟା ଖୁଲିଯା ଫେଲିତେଇ ନୀଚେ ନାମ ଦେଖିଲ : ନମିତା ।

ପ୍ରଦୀପ ଚିଠିକାର କରିଯା ଉଠିଲ : “ଏହି ଚିଠି ତୋକେ କେ ଦିଲ? ଧାନ୍ତାବାଜ! ଆମାର ଅସୁଖେର ସମୟ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଇଯାର୍କି କରତେ ଏସେଛିସ?”

ଯଦୁ କହିଲ,—“ନା ବାବୁ, ଇଯାର୍କି କରତେ ଯାବ କେନ? ପିଓନ ଏସେ ଦିଯେ ଗେଛେ । ଆପଣି ତଥନ ବାଡ଼ି ଛିଲେନ ନା ।”

—“ପିଓନ ଦିଯେ ଗେଛେ? ଆମି ବାଡ଼ି ଛିଲାମ ନା! ତୁଇ ବଲଛିସ କି, ଯଦୁ?”

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରହୀଳା । ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ପ୍ରଣାମ । ଉପନ୍ୟାସ

ପୋଷାଫିସେର ଟ୍ୟାମ୍ପ, ଦେଖିଯା ବୁଝିଲ, ସତ୍ୟି,—ଚିଠିଟା ଡାକେଇ ଆସିଯାଛେ । ଦୁ'ଟାର ସମୟକାର ପ୍ରଥମ ଛାପ, ଏଥାନେ ପୌଁଛିଯାଛେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସାତଟାଯ । ତବୁ ଯେନ ପ୍ରଦୀପେର ବିଶ୍ୱାସ ହୟ ନା : “ପିତାମହ ଦିଯେ ଗେଛେ? ତୁଇ ଠିକ ଜାନିସ? କେଉ ଚାଲାକି କରେନି ତ’?”

—“କେ ଆବାର ଖାମେର ମଧ୍ୟେ ବସେ’ ଚାଲାକି କରତେ ଯାବେ?”

—“ସତ୍ୟିଇ, କେ ଆବାର ଚାଲାକି କରବେ! ଚାଲାକି କରେ’ କାର ବା କୀ ଲାଭ? କେ ବା ଜାନେ ଏ-ସବ? କିନ୍ତୁ ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଯଦି ଚାଲାକି କରେ? ଓ, ତୁଇ ତାକେ କି କରେ ଚିବି? ସେ ଆବାର ଆମାର ଚୁଲେର ବୁଟି ଟେନେ ଧରେଛିଲ । ଆଚ୍ଛା, ଆମିଓ ଦେଖେ ନେବ । ତୁଇ ବଡ଼ ସମୟେ ଚିଠିଟା ଦିଯେ ଗେଛି, ଯଦୁ । ନଇଲେ ଶଚୀପ୍ରସାଦକେ ଶାସନ ନା କରେଇ ଯେ କି କରେ ମରତେ ଯାଚିଲାମ! ହାଁ, ତୁଇ ଯା । ବଡ଼ ଜୁର ଏସେ ଗେଲ ରେ ଯଦୁ । ଏକ ଗ୍ଲାସ ଠାଣ୍ଡା ଜଳ ଦିଯେ ଯାସ ଦିକି । ଆର, ଲଗ୍ଠନଟା ତକ୍କପୋଯେର ଓପର ତୁଲେ ଦେ ।”

ଲଗ୍ଠନଟା ତୁଲିଯା ଦିଯା ଯଦୁ ଜଳ ଆନିତେ ଗେଲ । କିନ୍ତୁ ଏତ କାହେ ଆଲୋ ପାଇୟାଓ ଚିଠିଟା ପଡ଼ିତେ ତାହାର ସାହସ ହଇଲ ନା, ଚିଠିଟା ହାତେ ନିୟା ମୂର୍ତ୍ତିର ମତ କ୍ଷମି ହଇଯା ବସିଯା ରହିଲ । ଏକବାର ଚୋଖ ବୁଲାଇଯାଇ ସେ ଦେଖିଯା ନିୟାଛେ ପତ୍ରଟି ଏକଟି କଣା ମାତ୍ର, ସାମାନ୍ୟ କରେକ ଲାଇନ ଲିଖିଯାଇ ଶେଷ କରିଯାଛେ । କିନ୍ତୁ ଏମନ ନିର୍ମମ ଆଘାତ କରିଯା କିତାହାର ଏମନ ପ୍ରୟୋଜନ ସ୍ଥଟିଯା ଗେଲ । ଅନୁତାପ କରିଯା କ୍ଷମା ଚାହିୟାଛେ ବୁଝି । କିମ୍ବା ହୟ ତ’ ଆରୋ ଭର୍ତ୍ତସନା କରିଯା ପାଠାଇଯାଛେ । ତାହାର ଜନ୍ୟ ଆବାର ଚିଠି କେନ?

ନିଶାସ ବନ୍ଧ କରିଯା ପ୍ରଦୀପ ଚିଠିଟା ପଡ଼ିଯା ଗେଲ :

ପ୍ରଦୀପବାବୁ,

ଏ-ସଂସାରେ ଆମାର ଆର ସ୍ଥାନ ନେଇ । ଆଉହତ୍ୟା କରତେ ପାରତାମ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ମରତେ ଆମାର ଭୟ କରେ । ଆର, ଏକ ମା ଛିଲେନ, ତିନିଓ ବିମୁଖ ହେଁବେଳେ । ଏଥିନ ଆପନି ମାତ୍ର ଆମାର ସହାୟ । ଏ ବାଡ଼ିର ବୌ ହେଁ ଅବଧି କୋନଦିନ ପଥେ ବେରଇନି, ଏକା ବେରତେ ଆମାର ପା କାଁପଛେ । ଆପନି ଆଜ ରାତ୍ରି ଠିକ ଏକଟାର ସମୟ ଆମାଦେର ଗଲିର ମୋଡେ ଅପେକ୍ଷା କରବେନ—ଆମି ଏକ-କାପଡ଼େ ବେରିଯେ ଆସବ । ତାରପର ଆପନି ଆମାକେ ସେଖାନେ ନେବେନ ସେଖାନେ ସେତେ ଆମି ଆର ଦ୍ଵିଧା କରବ । ନା । ଇତି ।

—ନମିତା

ଯଦୁ ଜଳ ଲଇଯା ଆସିଯାଛେ; ଏକ ଢୋକେ ସବଟା ଗିଲିଯା ଫେଲିଯାଓ ସେ ଠାଙ୍ଗା ହଇଲ ନା । ଯଦୁର ହାତଟା ଚାପିଯା କହିଲ,—“ଠିକ ବଲଛି, ପିଓନ ଦିଯେ ଗେଛେ? ଗାୟେ ଖାକିର ଜାମା, ମାଥାଯ ପାଗଡ଼ି, ପାଯେ ଫେଟି ବାଧା । ଠିକ ବଲଛିସ?”

ଯଦୁ ଅପ୍ରକଟିତ ହଇଯା କହିଲ,—“ମିଥ୍ୟେ ବଲେ ଆମାର ଲାତ କି ବାବୁ?”

—“ନା ନା, ତୁହି ମିଥ୍ୟେ ବଲବି କେନ? ତୁହି କି ତେମନ ଛେଲେ? ତୁହି ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଆର-ଜନ୍ମେ ତୁହି ଆମାର ଭାଇ ଛିଲି । ତୋକେ ଆମି ଆମାର ସବ ଦିଯେ ଦିଲାମ ।”

ହାତ ଛାଡ଼ାଇଯା ନିଯା ଯଦୁ କହିଲ,—“କୀ ବଲଛେନ ବାବୁ? ସାମାନ୍ୟ ଏକଟା ଚିଠି ଏନେ ଦିଯେଛି—ତାତେ—”

—“ତୁହି ତାର କିଛୁ ବୁଝବି ନେ । ଲେଖାପଡ଼ା ତୋ କୋନୋଦିନ କିଛୁ ଶିଖଲିନେ, ପରେର ବାଡ଼ିତେ ଖାଲି ବାସନହି ମାଜଲି । ତୁହି ଯେ ଏକଟି ରତ୍ନ, ଏ-କଥା ତୁହି ନିଜେଇ ଭୁଲେ ଆଛିସ । ହଁ, ତୋର ବିଶ୍ୱାସ ହଚ୍ଛେ ନା? ଏଇ ସବ—ସବ ତୋର । ଆର, ଆମାର ଏମନ କିଛୁହି ନେଇ ଯେ ତୋକେ ଦେଓଯାର ମତ ଦିତେ ପାରି । ଠିକ ବଲଛିସ? ପାଯେ ଫେଟି ବାଁଧା, ମାଥାଯ ପାଗଡ଼ି, ଗାୟେ ଖାକିର ଜାମା—ଠିକ? ତୁହି ଯଥିନ ଦେଖେଛି ତଥନ ଠିକ ନା ହୁଯେ ପାରେ? ତୁହି କି ଆର ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଚାଲାକି କରବି?”

ଯଦୁ ‘ଛି’ ବଲିଯା ଜିଭ କାଟିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ଅଞ୍ଚିର ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ : “ସବ ତୋକେ ଦିଲାମ । ସବ ତୋର । ନିତେ ହବେ । କିଛୁହି ଆର ଆମାର ଦରକାର ନେଇ । ସେ ଭାରି ମଜା,

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ଏই ବିଛାନା-ବାଲିଶ ବାକ୍ତ୍ର-ପ୍ଯାରା ଜାମା-କାପଡ଼—ସାମାନ୍ୟ ଯା-କିଛୁ ମାନୁଷେର ଲାଗେ—ଏକ-ଏକ ସମୟ ଏକେବାରେ ଲାଗେ ନା । କିଛୁ ଦିଯେଇ କିଛୁ ହୁଯ ନା । ହଁ, ତୁଇ ବିଶ୍ୱାସ କରଛିସ ନା ବୁଝି? ଏ ଆର ଏମନ କି ରାଜ୍ୟ ତୋକେ ଦିଛି ଯେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଏକଟା ହାଁ କରେ ଆଛିସ । ବୋକାଟା!”

ଯଦୁ ଆମତା ଆମତା କରିଯା କହିଲ,—“ଆପନାର ତା ହଲେ କି କରେ’ ଚଲବେ?”

—“ଆମାର ଚଲବେ ନା ରେ ପାଗଲା, ଚଲବେ ନା । ଆମାର ଆବାର ଆର ଚଲାଚଲି କିସେର? ହଁ, ଆରେକଟା କାଜ ତୋକେ କରେ ଦିତେ ହବେ ଭାଇ ।”

-“ବଲୁନ ।”

—“ମୋଡ଼ ଥେକେ ଏକଟା ରିକ୍ସ ନିଯେ ଆଯ ଦିକି, ଏକଟୁ ବେଡ଼ାତେ ବେରୁବ ।”

—“ଆପନାର ଯେ ଜୁର । ପଡ଼େ ଗିଯେ ମାଥା ଯେ ଆପନାର ଫେଟେ ଗେଛେ ।”

-“ଦେଖଛି ନା ଚେହାରାଟା ଭାଲୁକେର ମତ, ଜୁରଓ ଭାଲୁକେର । କଥନ ଯେ ଆସେ, କଥନ ଯେ ନେମେ ଯାଯ ଠାହର କରା ଯାଯ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପେର ଗଲାର ଉପରେ ଯଦୁ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ହାତ ରାଖିଲ । ଭାତ ହଇଯା କହିଲ,—“ଗା ଯେ ପୁଡ଼େ ଯାଚେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଠାଟୀ କରିଯା ବଲିଲ,-“ଓଟା ତୋର ହାତେର ଦୋଷ । ଯା, ରିକ୍ସ ଆନ ଏକଟା । ଜଳଦି ।”

—“ବାଇରେ ଯେ ହିମ ପଡ଼ିଛେ ବାବୁ ।”

—“ଦୁଆରେ ହିମ । ବେଶ ତ ଠାଣ୍ଡା ଆବାର ଜୁର ଜୁଡ଼ିଯେ ଯାବେ ‘ଖନ । କୋନୋଦିନ ତ’ ଆର ଲେଖାପଡ଼ା ଶିଖଲିନେ, କିସେ କରେ ଯେ କୀ ହୟ ତୋର ଚୋଦପୁରୁଷଙ୍କ ବୁଝେ ଉଠିତେ ପାରବେ ନା । ଯା । ତୋକେ ଗାଲାଗାଲ ଦିଲାମ ନା ଓଟା! କୀ ମୂଖେର ପାଞ୍ଚାଯାଇ ଯେ ପଡ଼େଛି! ବେଶ ଜୋଯାନ ଦେଖେ ରିକ୍ସ ଆନବି । ହା ହା—ଜୋଯାନ ରିସ୍ ।”

ଯଦୁ ଚଲିଯା ଗେଲେ ପ୍ରଦୀପ ଆବାର ନତୁନ ସମସ୍ୟାଯ ପଡ଼ିଲ । ଟାକା କୋଥାଯ? ପକେଟେର ବାଇରେ ଓ ଭେତରେ ଦୁଇ ଦିକେଇ ସମାନ ଦୁଇଟା ଶୂନ୍ୟ । ତବେ? ଅବିନାଶେର କାଛେ ଗିଯା ସାହାଯ୍ୟ ଚାହିବେ? ଏଥିନ ମେ କଲିକାତାଯ ନା କାଲିଘାଟ-ଏ ତାହାରାଇ ବା ଠିକାନା କି? ହଁଁ, ଯଥିନ ମେ ସବ ଛାଡ଼ିଯାଛେ, ତଥିନ ତାହାର ଟାକାଓ ଲାଗିବେ ନା । ପାଗଲ! ମେ ଏକା ନଯ, ମେଙ୍ଗେ ନମିତା । ମେ-କଥା ମେ ଭୁଲିଯା ଗେଲ ନାକି? ନା ନା, ଭୁଲିତେ ମେ ମରିତେ ଗିଯାଛିଲ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଏଥିନ ମରିଲେଓ ମେ ଭୁଲିତେ ପାରିତ ନା । କିନ୍ତୁ ଟାକା ଚାଇ । ଟାକାର ଜନ୍ୟ କୋଥାଯ ମେ ପ୍ରାର୍ଥି ହଇବେ ଆଜ? ନମିତା ମଧ୍ୟରାତ୍ରିତେ ଗଲିର ମୋଡ଼ଟା ଏକେଲା ଆସିଯାଇ ଘୁରିଯା ଯାଇବେ ନାକି? ବିଶ୍ୱାସଘାତକ, ପ୍ରଦୀପ, ଚରିତ୍ରାହୀନ ପାପିଷ୍ଠ । କୁଳନାରୀକେ ବାଡ଼ିର ବାହିର କରିଯା ମେ ଆରାମେ ବିଛାନାଯ ଶୁଇଯା ଜୁର ଭୋଗ କରିତେଛେ । ଛି! କିନ୍ତୁ ନମିତା ନିଶ୍ଚୟାଇ ସେମିଜେର ତଳାଯ ଟାକା ନିୟା ଆସିବେ । ଆନୁକ, ତବୁ ତାର କାହିଁ ଥେକେ ଖରଚ ଚାହିଲେ ତାହାର ପୁରୁଷଗର୍ବ ଧୂଳାଯ ଲୁଣ୍ଠିତ ହଇବେ ଯେ ।

ବନ୍ଦମ୍ଭୁଗ୍ରୋଧୀ । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରକଟିକ୍ ପ୍ରକାଶନକୁ ଉପନ୍ୟାସ

ହୋକ, ଯେ ସହଚାରିଣୀ ବନ୍ଦୁ, ତାର କାହିଁ ଥେକେ ଏଟୁକୁ ସାହାୟ ନିଲେ ଲଜ୍ଜା କୋଥାୟ? ନମିତା କୋଥାୟ ଟାକା ପାଇବେ? ଗାୟେ ତାହାର ଏକଖାନା ଗୟନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ସେ-ସବ ଅବନୀବାବୁର ସିନ୍ଦୁକେ ନିର୍ବାପିତ ମୃଦୁପ୍ରଦୀପେର ମତ ସୁମାଇୟା ଆଛେ । ନମିତା ସେ-ସିନ୍ଦୁକେର ଶକ୍ତି କି କରିଯା ପରୀକ୍ଷା କରିବେ? ନା, ନା, ଟାକା ଚାଇ । କୋନୋ ଦ୍ଵିଧା ନାହିଁ, ଟାକା ତାହାକେ ସଂଗ୍ରହ କରିତେଇ ହିଁବେ ।

କି ଭାବିଯା ପ୍ରଦୀପ ଦରଜାୟ ଖିଲ ଦିଲ । ଏକଟା ଲୋହାର ଶଳା ତୁକାଇୟା ସଜୋରେ ଏକଟା ଚାଡ଼ ଦିତେଇ ପ୍ରତିନିଧାନେର ଟ୍ରାଙ୍କେର ତଳାଟା ଫାଁକ ହିୟା ଗେଲ । ସେ ଚୁରି କରିତେଛେ, ହଁ, ସେ ଜାନେ । ଚୁବିଇ କରିତେଛେ ସେ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିଚାରେଇ ମହତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରମାଣିତ ହୋ, ରୀତିବିଚାରଟା ବରର ପ୍ରଥା । ଭଗବାନ ଆଛେନ । ଯେ ଚୋର, ଯେ ନାରୀହର୍ତ୍ତା ତାର ଜନ୍ୟଓ ଭଗବାନ ଆଛେନ । ପ୍ରତିନିଧାନେର କାପଡ଼େର ତଳାୟ କତଞ୍ଗଲି ନୋଟ ।

ଦରଜାୟ କେ ଟୋକା ଦିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ : “କେ?”

—“ଆମି, ବାବୁ । ରିସ୍ ଏସେଛେ ।”

—“ଏସେଛେ? ବେଶ ଜୋଯାନ ରିକ୍ସ ତ’ ରେ?” ବଲିଯା ହାସିତେ ସେ ଦରଜା ଖୁଲିଯା ଦିଲ ।

ଆର ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଦେଇ କରିଲ ନା : “ଚଳାମ ରେ ଯଦୁ ।”

ଯଦୁ କହିଲ,—“ଆର ଆସବେନ ନା?”

—“ନା ।” ବଲିଯା ଅନ୍ଧକାର ସିଡ଼ି ଦିଯା ହୋଁଟ ଖାଇତେ ଖାଇତେ ସେ ନାମିତେ ଲାଗିଲ । ଉପର ହିତେ ଯଦୁର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୋନା ଗେଲ : “ଦିନିତେ ଟାଙ୍ଗନୋ ଆପନାର ଏହି ସିଙ୍କେର ଜାମାଟାଓ ଆମାର ।”

—“ହଁ, ତୋର । ସବ । ଗରଦ ତସର ସିଙ୍କ ମଟ୍କା ମସଲିନ ଆପାକା —ସବ ।”

ରିକ୍ସଯ ଚାପିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ —“ଚଲ କାଶିପୁର ।”

ରିକ୍ସ-ଓଯାଲା ଅବାକ ହଇଯା କହିଲ,—“ସେ କି ବାବୁ? ସେ ତ' ବହୁଦୂର ।”

—“ଆଛା, ଆଛା, ଉଲ୍ଲେମୁଖୋ କରେ’ ନେ ଗାଡ଼ିଟା । ଭବାନୀପୁର ଚଲ ।”

—“ସେ ଓ ତ' ଚେର ଦୂର ବାବୁ ।”

—“ତବେ କି ସାବୁ ଖେଯେ ଗାଡ଼ି ଟାନିସ? ନେ, ହେଦୋଯ ଯେତେ ପାରବି?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ଆଜିର ପାଇଁ ଏହାର ପାଇଁ

ଡାଙ୍ଗା ତୁଳିଯା ସନ୍ତୋ ବାଜାଇଯା ରିକ୍ସ-ଓୟାଲା ଟାନିତେ ଲାଗିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ବେଶି ମେହନଂ ହଲେ ଆରେକଟାତେ ଚାପିଯେ ଦିସ ମନେ କରେ । ବୁଝଲି?”

୧୮. ଏକଟା ବାଜିବାର ବଳ ଆଗେ

ଏକଟା ବାଜିବାର ବଳ ଆଗେ ହିତେଇ ପ୍ରଦୀପ ଗଲିର ମୋଡେ ପ୍ରତିକ୍ଷା କରିତେଛେ । ଚିଠି ପାଇବାର ପର ଅନେକକ୍ଷଣ କାଟିଆ ଗେଲ, ତବୁ ଏଥିନେ ଯେନ ମେ ଭାଲୋ କରିଯା କିଛୁଇ ଧାରଣା କରିତେ ପାରିତେଛେ ନା । ଯେ ନିର୍ମମ ସୃଜନ ଆଘାତ କରିତେ ପାରେ, ସେଇ ଆବାର କାଲବିଲସ ନା କରିଯା ସହ୍ୟାତ୍ରିଣୀ ହ୍ୟ ଏମନ ଏକଟା ଚେତନାୟ ପ୍ରଦୀପ ଏକେବାରେ ଅଭିଭୂତ ହଇଯା ପଡ଼ିଯାଛିଲ । ମାନୁଷେର ମନେ ଏମନ କି ପାରମ୍ପରିକ ବୃତ୍ତିବୈଷମ୍ୟ ଘଟିତେ ପାରେ, ଭାବିଯା ପ୍ରଦୀପେର ବିଶ୍ୱରେ ଆର ଅନ୍ତ ଛିଲ ନା । ଭୟଓ କରିତେଛିଲ ନା ଏମନ ନୟ । ସତକ୍ଷଣ ନମିତା ଶ୍ଵଶୁରାଲୟେ ସ୍ଥାନୁର ମତ ଅଚଳ ହଇଯା ବସିଯା ଛିଲ ତତକ୍ଷଣ ତାହାକେ ସଂକ୍ଷାର ଓ ବୁନ୍ଦି ଦିଯା ଆଯନ୍ତ କରା ଯାଇତ, କିନ୍ତୁ ଯଥନ ମେ ସେଇ ପରିଚିତ ଘର-ବାଡି ଛାଡ଼ିଯା ଏକେବାରେ କୂଳପ୍ଲାବିନୀ ନଦୀର ମତ ନାମିଯା ଆସିଲ ତଥନ ତାହାକେ ଯେନ ଆର ସୀମାର ମଧ୍ୟେ ଖଣ୍ଡିତ ଓ ଲାଞ୍ଛିତ କରିଯା ଦେଖିବାର ଉପାୟ ନାଇ । କୋଥାଯ ଏକଟା ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଅସାମଙ୍ଗ୍ଲସେର ବେସୁର ବାଜିତେଛେ, ଅର୍ଥଚ ଏମନ ଏକଟା ଖବରତ୍ତବ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣେର ମାଝେଇ ତ' ମେ ତାହାକେ ଆହ୍ଵାନ କରିଯାଛି! କିନ୍ତୁ ଏମନ ଆକଷମିକତାର ସଙ୍ଗେ ହ୍ୟ ତ' ନୟ । ଏଇ ନିଦାରଣ ଅସହିଷ୍ଣୁତାର ମାଝେ ସେନ କୁଣ୍ଡି ନିର୍ଲଙ୍ଜତା ଆଛେ । ଯେ-ବିଦ୍ରୋହ ଆୟୋପଲକ୍ଷିର ଉପର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୟ ତାହାତେ ସୁଷମା କୋଥାଯ?

ଅଜୟ ହଇଲେ ହ୍ୟ ତ' ଲାଫାଇଯା ଉଠିତ, ନମିତାକେ ସଙ୍ଗେ ନିଯା ହ୍ୟ ତ' ତଥନଇ ଗଲବନ୍ଦ ହଇଯା ସମାଜେର ଉଦ୍ୟତ ଖଡ଼େର ନୀଚେ ମାଥା ପାତିତ! କିନ୍ତୁ ପ୍ରଦୀପ ନମିତାକେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରଗଲଭ ଜୀବନନାୟସବେର ମାଝଖାନେଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିତେ ଚାହିୟାଛେ । ନମିତାକେ ନିଯା ତାହାର ତୃପ୍ତିର ତପସ୍ୟା, ସୃଷ୍ଟିର ସମାରୋହ । ମେ ତାହାକେ ନିଯା ମରଣେର ହଲି ଖେଲିତେ ଚାହେ ନାଇ । କିନ୍ତୁ ଯେ-

ପ୍ରେମ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତିକ୍ଷାର ଅଶ୍ରୁସିଞ୍ଚନେ ସଞ୍ଜୀବିତ ହଇଲ ନା, ସେ-ପ୍ରେମ ଶରୀରେର ଏକଟା ସ୍ନାୟବିକ ଉତ୍ତେଜନା ମାତ୍ର, ତାହାର କୋଥାଯ ବା ଲାବଣ୍ୟ, କୀ-ବା ତାର ଐଶ୍ୱର୍ୟ! ସାହସିକା ଅଭିସାରିକାର ଚେଯେ ଏକଟି ସାଶଲେଖାନନା ବାତାୟନବର୍ତ୍ତିନୀ ବନ୍ଦିନୀ ମେଯେର ମାଝେ ହୟ ତ' ବେଶି ମାଧୁରୀ । କିନ୍ତୁ ଏଥିନ ଇହା ନିୟା ଅନୁତାପ କରିବାର କୋନ ଅର୍ଥ ନାହିଁ । କେନ ଯେ ସେ କୀ ଆଘାତ ପାଇୟା ହୃଦୀ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ଝଡ଼େର ଆକାରେ ନମିତା ଗିଯାଛିଲ, କେନଇ ବା ଯେ ନମିତା ସେଇ ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିରୋଧ କରିଯାଓ ପୁନରାୟ ପରାଭୂତ ହଇଲ—ଇହାର କାରଣ ନିର୍ଗୟ କରିବାରଓ ସମୟ ଫୁରାଇୟାଛେ ।

ରିକ୍ସ ଛାଡ଼ିଯା ନାନା ଅଲି-ଗଲିତେ ସୁରିଯା-ସୁରିଯା ପ୍ରଦୀପ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶାନ୍ତ ହଇଯା ପଡ଼ିଯାଛେ । ସ୍ନାୟୁଗୁଳି ଶିଥିଲ ହଇଯା ଆସିତେଇ ସେ ନମିତାର ଏହି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଆବିର୍ଭାବେର ମଧ୍ୟେ ଆର ମାଦକତାର ସ୍ଵାଦ ପାଇଲ ନା' । ତବୁ ଏଥିନ ରାସ୍ତାର ମାବିଧାନେ ନମିତାକେ ଏକଳା ଫେଲିଯା ସରିଯା ପଡ଼ିବାର ମାର୍ଜନା ନାହିଁ । ସଥିନ ପଥେ ଏକବାର ପା ଦିଯାଛେ ତଥିନ ତାହାର ପାର ଖୁଁଜିଯା ଦେଖିତେ ହିଁବେ ।

ରାସ୍ତା କ୍ରମେ-କ୍ରମେ ପାତଳା ହଇଯା ଆସିଲ । ରାତ୍ରିର କଲିକାତାର ସ୍ତନ୍ଦରତାର ଏକଟା ପ୍ରାଣାନ୍ତକର ବିଶାଲତା ଆଛେ—ଏତ ବଡ଼ ମୁକ୍ତିର କଥା ଭାବିଯା ପ୍ରଦୀପେର ହାଁପ ଧରିଲ । ଗଲିର ମୋଡ଼ ହିତେ ଅବନୀ ବାବୁର ବାଡ଼ିର ଏକଟା ହଲଦେ ଦେୟାଲ ଅମ୍ପଟାକାରେ ଚୋଖେ ପଡ଼େ, ତାହାରଇ ଦିକେ ଏକଦୃଷ୍ଟେ ଚାହିୟା ଥାକିଯା ପ୍ରଦୀପ ଚକ୍ଷୁକେ କ୍ଷୟ କରିଯା ଫେଲିତେ ଲାଗିଲ । ଏ କୀ—ନମିତାଇ ତ', ସମସ୍ତ ଗାୟେ ଚାଦର ମୁଡ଼ିଯା ଏଦିକେ ଅଗସର ହିତେଛେ । ଆଶ୍ଚର୍ୟ, ତାହା ହଇଲେ ଚିଠିଟାର ମଧ୍ୟେ ଏତୁକୁ ଅସତ୍ୟ ଛିଲ ନା? ନମିତା ତାହା ହଇଲେ ନିତାନ୍ତଇ କଲକ୍ଷେର

ଡାଳା ମାଥାଯ ଲହିୟା କୁଳ ଡିଙ୍ଗାଇଲ! ସେ ପ୍ରଦୀପକେ ଏତଖାନି ବିଶ୍ୱାସ କରେ! ସେ ଏକବାରୋ କି ଏହି କଥା ଭାବେ ନାହିଁ ଯେ, ଯେ ଅମିତଚାରୀ ଉଚ୍ଛଞ୍ଜଲସ୍ଵଭାବ ପ୍ରଦୀପ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଚୁକିଯା ନିର୍ଜନ ଓ କର୍ଦ୍ୟ ଅଭିନ୍ୟ କରିଯା ଆସିତେ ପାରେ, ତାହାର ବିଶ୍ୱାସ ଘାତକ ହିତେତେ ଦେଇ ଲାଗେ ନା? କେ ଜାନେ ହ୍ୟ ତ' ସେ ଏହି କଥାଇ ଭାବିଯାଇଲି : ତାହାର ଉପର ଯାହାର ଏମନ ଦୁର୍ଦମନୀୟ ଲୁକ୍ଷତା, ସେ ନିଶ୍ୟରେ ଏମନ ସୋନାର ସୁଯୋଗ ସହଜେ ଫସକାଇତେ ଦିବେ ନା, ଦୁଇ ଲୋଲୁପ ବାହୁ ମେଲିଯା ଗଲିର ମୋଡେ ଠିକ ଦାଁଡାଇୟା ଥାକିବେ । ହ୍ୟ ତ' ସେ ପ୍ରଦୀପେର ଆଗ୍ରହକେ ଏମନି ଏକଟା କର୍ଦର୍ଥ କରିଯା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଛିଲ । ପରମ୍ପାପହରଣଟି କି ତାହାର ବ୍ୟବସା ନାକି? ନମିତା ତାହାକେ କେନ ସନ୍ଦେହ କରିଲ ନା? କେ ଜାନେ, ନମିତାର ନା ଆସିଲେଇ ବୁଝି ଭାଲୋ ହିତ । ଏକଟା ଚିଠି ଲିଖିଯା ତାହାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପାଲନ ନା କରିଲେ ହ୍ୟ ତ' ତାହାର ସ୍ଵର୍ଗଚୁଯିତ ଘଟିତ ନା ।

ନମିତା ସରାସରି ପ୍ରଦୀପେର ସମ୍ମୁଖେ ହାଁଟିଯା ଆସିଲ; କହିଲ, “କୋଥାଯ ନିୟେ ଯାବେନ, ଚଲୁନ । ଗାଡ଼ି ଠିକ ରେଖେଛେ?”

ପ୍ରଦୀପ ଭାଲୋ କରିଯା ନମିତାର ମୁଖେବ ଦିକେ ଚାହିତେ ପାରିତେଛିଲ, ତବୁ କ୍ଷଣିକ ଦୃଷ୍ଟିପତେ ଯେଉଁକୁ ଆଭାସ ପାଇଲ ତାହାତେ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝିଲ ଯେ କରେକ ଘଣ୍ଟାର ମଧ୍ୟେ ସେ-ମୁଖ ନିଦାରଣ ବଲାଇୟା ଗିଯାଛେ । ଦିନେର ବେଳାକାର ସେଇ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଓ ଗାନ୍ଧୀଯଗଦଗଦ ମୁଖୋନି ଏଥନ ନିରାନନ୍ଦ ଶୁକ୍ଳତାଯ କୁଟିଲ ଓ କୃଷ ହଇୟା ଗିଯାଛେ । କଥାଯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇ କୁର୍ଣ୍ଣିତ ମାଧୁରୀର କଣା ନାହିଁ । ସେ ଆମତା ଆମତା କରିଯା କହିଲ,—“ଗାଡ଼ି-ଟାଡ଼ି ଠିକ ନେଇ ।”

ବେଣ୍ଟୁଳ୍ଯୋପ୍ତୀ । ଓଡ଼ିଶା ମୁଦ୍ରାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା ସାମାନ୍ୟ ବିନ୍ଦୁପ କରିଯା କହିଲ,—“ଭାବଛିଲେନ ବୁଝି ଚିଠିତେ ଆପନାକେ ଏକଟା ଧୋକା ଦିଯେଛି । ମିଥ୍ୟ କଥା ସହଜେ ଆମି ବଲି ନା । ଚଲୁନ, ଗାଡ଼ି ଏକଟା ପାଓଯା ଯାବେ ହ୍ୟ ତ’ ।”

କ୍ଲାନ୍ଟସ୍ବରେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ କୋଥାଯଇ ବା ଯାବେ?”

—“ବାଃ, ସେ ତ’ ଆପନି ଜାନେନ । ଆମାକେ ଆପନି କୋଥାଯ ନିଯେ ଯାବେନ ତାର ଆମି କୀ ଜାନି?”

ପ୍ରଦୀପ ମ୍ଲାନ ଚକ୍ର ଦୁଇଟି ନମିତାର ମୁଖେର ଉପର ନିବନ୍ଧ କରିଯା କହିଲ, “ସତି, କୋଥାଯ ଯାବ ତାର ଆମି କିଛୁ ଜାନି ନା ।”

ନମିତା ଚଞ୍ଚଳ ହଇୟା ଉଠିଲ : “କିଛୁଇ ଜାନେନ ନା? ଏଥନ ଏ-କଥା ବଲତେ ଆପନାର ଲଜ୍ଜା କରେ ନା? ତଥନ ଘଟା କରେ ଆମାର ଘରେ ଗିଯେ ଯାତ୍ରା-ଦଲେର ଭୀମେର ପାର୍ଟ କରେ ଏସେ ଏଥନ ଶକୁନି ସାଜଲେ ଚଲବେ କେନ? ଚଲୁନ, ଏଗୋଇ । ଏଥାନେ ଦାଁଡିଯେ ଗବେଷଣା କରବାର ସମୟ ନେଇ । ଖାନିକ ବାଦେଇ ବାଡ଼ିତେ ତୁଫନ ଲେଗେ ଯାବେ । ତଥନ ମରବାରରା ଆର ମୁଖ ଥାକବେ ନା । ଚଲୁନ ।” ବଲିଯା ନମିତାଟି ବଡ଼ ରାନ୍ତା ଧରିଯା ଆଗାଇତେ ଲାଗିଲ ।

ପିଛେ ପିଛେ ଦୁଇ ପା ଚଲିତେ ଚଲିତେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଆମାକେ କ୍ଷମା କର, ନମିତା । ତୁମି ବାଡ଼ିତେଇ ଫିରେ ଯାଓ ।”

ନମିତା ଫିରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ । ସାମନେଇ ଗ୍ୟାମ୍‌ପାରେସଟଟା, ତାହାର ଆଲୋତେ ସେ-ମୁଖେର ସବ କ'ଟା ରେଖା ନିମେଷେ ଦୃଢ଼ ଓ ଦୃଷ୍ଟି ହଇଯା ଉଠିଲ : “ଆପନି ଏତ ବଡ଼ କାପୁରୁଷ? ବାଡ଼ିର ବାହିରେ ଟେନେ ଏଣେ ଆବାର ତାକେ ବାଡ଼ିମୁଖୋ ହବାର ପରାମର୍ଶ ଦେନ କୋନ ଲଜ୍ଜାଯ? ଆର, ଫେରବାର ପଥ ଅତ ସହଜ ନଯ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦେଖୁନ, ଏକଟା ଗାଡ଼ି ଯାଚେ । ବୋଧ ହୁଯ ଖାଲି—ଡାକୁନ ନା, ଦେଖା ଯାକ ।”

ଗାଡ଼ିତେ ଉଠିଲେ ଗାଡ଼ୋଯାନ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“କୋଥାଯ ଯାବ?”,

ପ୍ରଦୀପ ନମିତାକେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,—“କୋଥାଯ ସେତେ ବଲବ ଓକେ? ତୋମାର ବାପେର ବାଡ଼ି?”

—“ବାପେର ବାଡ଼ି! ଆପନାକେ ସଙ୍ଗେ ନିଯେ ଏତ ରାତ୍ରେ ଓଖାନେ ଫିରେ ଗେଲେ ବାପେର ବାଡ଼ିର ଏଯୋରା ସବ ବରଣଡାଳା ନିଯେ ଆସବେ ନା । କୋଥାଯ ସେତେ ବଲବେନ ଆମି କି ଜାନି?”

ଏକ ମୁହଁର୍ତ୍ତ କି ଭାବିଯା ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,—“ଚଲ ଶେଯାଲଦା ।”

ଦୁଇ ଜନେ ମୁଖୋମୁଖୀ ବସିଯାଛେ । ନମିତା ଜାଳା ଦିଯା ରାସ୍ତାର ଉପରେ ଚଲମାନ ଗାଡ଼ିର ଛାଯାଟାଇ ବୋଧ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିତେଛିଲ, ପ୍ରଦୀପ ଏକେବାରେ ମୂଢ଼, ସ୍ପନ୍ଦିତ ହେଲା । ଶେଯାଲଦା ହିତେହି ଯେ କୋଥାଯ ଯାଓଯା ଯାଇତେ ପାରେ ତାହାର କୋନୋ କିନାରାଇ ସେ ଖୁଁଜିଯା ପାଇତେଛିଲ ନା । ଏସମୟ ଅଜ୍ୟେର ଦେଖା ପାଇଲେ ମନ୍ଦ ହିତ ନା । ସେ ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାଇ ଖୁବ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ସମାଧାନ କରିତେ ପାରେ, ହୁଯ ତ' ଭୋର ହଇଲେଇ ସେ ନମିତାକେ ନିଯା ଏକଟା ପ୍ରକାଣ ଶଶାଭାୟାତ୍ରାର ଆୟୋଜନ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

କରିଯା ଫେଲିତ । କିନ୍ତୁ ନମିତା ସଦି ଆସିଲାଇ, ତବେ ରୁଢ଼ କୋଲାହଳେ ସେ ଯେଣ ନିଜେକେ ବ୍ୟାନ କରେ, ଆକାଶେର ଦର୍ପଣେ ସେ ତାର ଆୟାର ପ୍ରତିବିଷ୍ଵ ଦେଖୁକ ।

ପ୍ରଦୀପ ଅନେକକ୍ଷଣ ପରେ କଥା କହିଲ,-“ତୁମি ଏମନ କରେ ହଠାତ୍ ବେରିଯେ ପଡ଼ିବେ, ଏ ଭାବତେও ପାରିନି, ନମିତା ।”

ନମିତା ଜାନଲା ହଇତେ ମୁଖ ଫିରାଇଲ ନା, କହିଲ,-“ତବେ କି ଭାବତେ ପେରେଛିଲେନ ଶୁଣି?”

ଏକଟୁ ଦମ ନିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ଭେବେଛିଲାମ ମେରଦଣେର ଅଭାବେ ଚିରକାଳ ତୋମାକେ ସମାଜେର ଅଚଳାୟତନେ କୁକଡ଼େଇ ଥାକତେ ହବେ ।”

ନମିତା ଭିତରେ ମୁଖ ଆନିଯା ଠାଡ଼ା କରିଯା କହିଲ,-“ଏଥନ ଆମାର ମେରଦଣ୍ଡଟା ବୁଝି ଆପନାର କାହେ ପ୍ରକାଣ ଦଣ୍ଡ ହେଁ ଉଠେଛେ, ତାଇ ଆବାର ଶ୍ଵଶରବାଡ଼ି ଫିରେ ଯେତେ ବଲଛେନ । କିନ୍ତୁ ଆମାର ଜନ୍ୟ ଆପନାକେ ଭାବତେ ହବେ ନା ।” ବଲିଯା ଆବାର ସେ ଜାନାଲାର ବାହିରେ ମୁଖ ବାଡ଼ାଇଯା ଦିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ସଂସାରେ କାର ଜନ୍ୟ କା’ର ଭାବନା କରତେ ହ୍ୟ କିଛୁ ଲେଖା ଥାକେ ନା, ନମିତା । ତୁମି ଆମାର ସଙ୍ଗେଇ ତ’ ଚଲେଛ । ଏ-ଯାତ୍ରାଯ ପୃଥକ୍ ଫଳ ସଖନ କୋନଦିକ ଥେକେଇ ନେଇ, ତଥନ ଭାବନାର ଅଂଶଟା ଆମାକେଓ ତ’ ଖାନିକଟା ନିତେ ହବେ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପ୍ରାଣିତିରେ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ମାଳାର ପ୍ରାଣିତିରେ ପାଇଲାମା ।

ନମିତା ସୋଜା ହଇଯା ବସିଲା । ଘୋମଟାର ତଳା ହଇତେ କତକଣ୍ଠିଲି ରଙ୍ଗ ଚର୍ଣ୍ଣକୁଣ୍ଠିଲି ମୁଖେର ଉପର ଶୁଇଯା ପଡ଼ିଯାଛେ । ସେ ଦୁଇଟି ଠୋଟ୍ ଈସ୍‌ ଚାପିଯା କି-ଏକଟା କଠିନ କଥା ସଂଯତ କରିଯା ନିଲା । ପରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଯା କହିଲା,—“ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଚଲଛି ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଆପନାର ଜନ୍ୟେ ବେରିଯେ ଆସିନି, ଦୟା କରେ ତା ମନେ ରାଖବେନ ।”

ମାନ ଏକଟୁ ହାସିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲା,—“ମେ-କଥା ଆମାକେ ମନେ ନା କରିଯେ ଦିଲେଓ ଚଲତ, ନମିତା । ବେରିଯେ ଯେ ଏସେହି ଏହିଟେଇ ଆଜକେର ରାତର ପକ୍ଷେ ସତ୍ୟ, କିସେର ଜନ୍ୟ ଏସେହି ସେହିଟେ ଅବାନ୍ତର । ଆମାର ଜନ୍ୟ ବେରିଯେ ଆସିବେ ଏମନ ଏକଟା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଭିଲାଷେର କଳୁଷେ ତୋମାର ଏ ବିଜ୍ୟଗର୍ବକେ ଆମି ଛୋଟ କରତେ ଚାଇନେ । କିନ୍ତୁ ଏ ସଥିନ ତୋମାର ଏକାରଇ ଦାୟିତ୍ୱ ତଥନ ଆମାକେ ଆର ଗାଡ଼ି କରେ କୋଥାଯ ଟେନେ ନିଯେ ଚଲେଛ?”

ନମିତା ଚୋଥେର ସମ୍ମୁଖେ ବିପଦ ଦେଖିଲା । ପ୍ରଦୀପକେ ଏତ ସହଜେ ମୋହମୁକ୍ତ କରାଟା ଠିକ ହୟ ନାହିଁ । ସେ ହାସିଯା କହିଲା,—“ଆମି ଟେନେ ନିଯେ ଚଲେଛି ମାନେ? ଆଜକେ ସକାଳବେଳା ଆମାର ପୂଜୋର ଘରେ କେ ଘଟୋଇକଚବଧେର ପାଲା ଶେଷ କରେ ଏଲୋ? ବଢ଼ିତାଯ ପାଟୁ, କାଜେ କପଟ— ଏମନ ଲୋକ ଦେଶେର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିବାର ଅହଙ୍କାର କରେ କୋନ ହିସାବେ? କୋଣୋ ରମଣୀକେ କୁଲେର ବାର କରେ ଏନେ ମାଝପଥେ ତାକେ ଫେଲେ ଚଲେ ଯାଓୟାଟା ବୀରଧର୍ମ ନୟ । ଆପଣି ଯେଥାନେ ଯାବେନ ଆମାକେଓ ସେଖାନେଇ ଯେତେ ହବେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ସ୍ତର ହଇଯା ବସିଯା ରହିଲା । ଏକ ରାତେ ମେଇ ନିର୍ବାକକୁଣ୍ଠିତା ନମିତା ମୁଖରଭାଷିଣୀ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ଚୋଥେ ଚଟୁଲତା, କଥାଯ ବିନ୍ଦୁପ, ବ୍ୟବହାରେ ପରମ ସାହସ । ତାହାର ମେଇ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପ୍ରସାଦ କରିବାର ପରିପାଳନା

ଧ୍ୟାନମୟ ପ୍ରେମଗରିମା କୋଥାଯ ଅନ୍ତର୍ଭିତ ହଇଲ! ସେଇ ତେଜୋଦୀଷ୍ଟ ଦୃଢ଼ତାର ବଦଲେ ଏ କିସେର ତରଳଚାପଲ୍ୟ! ତାହାର ବିଦ୍ରୋହାହାଚରଣେ ଏମନ ଏକଟା ଅପରିଚନ୍ତା ଥାକିବେ ଇହା ପ୍ରଦୀପ କୋନଦିନ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଦୀପ ନିଶ୍ଚାସ ଫେଲିଯା କହିଲ,—“ଆମି ତ’ ମୃତ୍ୟୁ-ଅଭିସାରିକ ।”

ନମିତା ହାସିଯା ବଲିଲ,—“କବିର ଭାଷାଯ ଆମିଓ ତା ହଲେ ମୃତ୍ୟୁ ସ୍ଵ୍ୟଂବରା ।”

ପ୍ରଦୀପ ଗନ୍ଧୀର ହଇୟା କହିଲ,—“ସତିଇ ଆମି ମୃତ୍ୟୁକେ ଜୀବନେର ମୂଳ୍ୟ-ନିର୍ଧାରକ ବଲେ ସ୍ଵିକାର କରି ନା । ଆମି ବାଁଚତେ ଚାଇ, ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରଚୁର କରେ’ ବାଁଚା ।”

ନମିତା ହାସିଯା କହିଲ,—“ଏ ଆପନାରଇ ଯୋଗ୍ୟ ବଟେ । ବିସଂବାଦୀ ମନୋଭାବ ନିଯେଇ ଆପନି କାରବାର କରେନ ଦେଖଛି । ଏକବାର ବଲେନ : ବେରୋଓ; ବେରଙ୍ଗଲେ ବଲେନ : ଫେର । ମନ ଖାରାପ ହଲେ ବଲେନ : ମରବ; ମରବାର ସମୟ ଏଲେ ଗଲ୍ଲେର କାଠୁରେର ମତ ବଲେନ : ବାଁଚାଓ । ଆମାର ଉପାୟ ନେଇ, ଆପନାର କଥାଯ ସାଯ ଆମାକେ ଦିତେଇ ହବେ । ଆପନି ଯଦି ବାଁଚାନ, ତ ବାଚବ ବୈକି । ବାଁଚତେ ଚାଇ ବଲେଇ ତ’ ବେରିଯେ ଏଲୁମ । ମରଲୁମ ଆର କୈ!”

ନମିତାର ଏତଞ୍ଗଲି କଥାର ମଧ୍ୟେ ଏକଟି କଥାମାତ୍ର ପ୍ରଦୀପ କୁଡ଼ାଇୟା ଲହିଲ : “ଆମାର ସଙ୍ଗେ ସାଯ ଦିତେ ହବେ ତୋମାର ଏମନ କୋନୋ ଚୁକ୍ତି ଆଛେ ନାକି, ନମିତା?”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

—“ନା ଥେକେ ଆର ଉପାୟ କି? ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ସଖନ ଯେତେ ହଚ୍ଛେ ।”

—“ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଯାବାର ଜନ୍ୟେ ତ’ ତୋମାର ଦିକ୍ ଥେକେ କୋଣୋ ଆୟୋଜନଇ ହ୍ୟ ନି, ନମିତା । ଆମି ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଆଛି ଏ ତୋମାର ଜୀବନେର ଆକଷମିକ ଏକଟା ଦୁର୍ଘଟନା ମାତ୍ର । ତୁମି ତ’ ଆର ସତି ଆମାର ଜନ୍ୟେଇ ପଥେ ନାମ ନି ।”

ନମିତା କହିଲ,—“ତା ତ’ ନୟଇ । ସେ-କଥା ବାର ବାର ବଲଲେ ମାନେ ଉଲଟେ ଯାବେ ନା କଥନଇ । ଆମି ଏକଳାଇ ବେରୁତୁମ, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ ଏକଜନ ସଙ୍ଗେ ଥାକଲେ କିଛୁଟା ଆମାର ସୁବିଧେ ହବେ ଭେବେଇ ଆପନାକେ ଚିଠି ଲିଖେଛି । ଆପନି ଆମାର ପଥେର ଅବଲମ୍ବନ ମାତ୍ର, ବିଶ୍ଵାମେର ଆଶ୍ରୟ ନୟ । ସତ୍ୟଭାଷନେର ଦୀପ୍ତି ଯଦି ସହିତେ ନା ପାରେନ, ତବେ ନେମେ ଯାନ ଗାଡ଼ି ଥେକେ, ଆମାର ଆପନ୍ତି ନେଇ । ଯେ-ଦେବତା ଆମାକେ ଡାକ ଦିଲେନ, ରାଖତେ ହ୍ୟ ତିନିଇ ଆମାକେ ରାଖବେନ । ମିଛିମିଛି ଆପନାକେ ବ୍ୟକ୍ତ କରଲୁମ ହ୍ୟ ତ’ ।”

ନମିତା ଜାନାର ଉପରେ ବାହୁର ମାଝେ ମୁଖ ଲୁକାଇଲ ।

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ, “ତୋମାର ମାଝେ ଆମି ମୁକ୍ତିର ମହିମା ଦେଖଛି, ନମିତା—”

ନମିତା ମୁଖ ନା ତୁଳିଯାଇ କହିଲ,—“ଏଟା କବିତା କରବାର ସମୟ ନୟ ।”

—“ଜାନି । ନାନା ରକମ ବିପଦେର ସଙ୍ଗେ ଆମାଦେର ବୁଝାତେ ହବେ, ନାନାରକମ ସମସ୍ୟା । ସମାଜ, ଆହିନ, ହଦୟ । ସେ-ସବେର ମୀମାଂସା ଅହିଂସାମୂଳକତ୍ତା କରେ ତୁଲବ ଆମରା । ଦାଁଡାଓ, କଥା ଆମାକେ ଶେଷ କରତେ ଦାଓ । ତୋମାର ଚିଠି ପେଯେ ଏ-କଥା ଯଦି ଏକବାର ଭେବେ ଥାକି ଯେ, ବେରଳେଇ ତୁମି ଆମାର ହଦୟେର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହବେ ସେଟା ନେହାଣ୍ଟି ଆମାର ଅନ୍ଧତା । ଦୁଟୋ ଦେହେର ସ୍ଥାନିକ ସାନ୍ନିଧ୍ୟତା ମିଳନ ନଯ, ନମିତା । ସେଲୁକ୍ତତା ଆମାର ଛିଲ କି ଛିଲ ନା ତେମନ ବିଚାର ଆଗେ ଥେକେ କରତେ ଗିଯେ ତୁମି ଆମୋକ ଲାଞ୍ଛିତ ହ'ଯୋ ନା । ଧରେ’ ନାଓ ଆମି ତୋମାର ବକ୍ଷୁ । ତବେ ଏଥନ ବଲତେ ତୋମାର ଦ୍ଵିଧା କରା ଉଚିତ ନଯ—କେନ ତୁମି ଏମନ ବିଶ୍ୱଯକର କାଜ କରେ ଫେଲଲେ?”

ନମିତା ମୁଖ ତୁଲିଲ । ଅନ୍ଧକାରେଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ମନେ ହଇଲ ସେ କଁଦିତେଛେ । ଚାଦରେର ଖୁଣ୍ଟେ ଚୋଥ ମୁଛିଯା ସେ କହିଲ,—‘ବିଶ୍ୱିତ ଆମିଓ ନିଜେ କମ ହଇନି, ପ୍ରଦୀପବାବୁ । କିନ୍ତୁ ବେରିଯେ ନା ଏସେ ସେଇ ଜ୍ଞାନତ୍ତ୍ଵ ଅନ୍ତିମ ବସେ’ ଥାକବାର ମତ ଅମାନୁଷିକ ସତୀତ୍ତ୍ଵ ଆମାର ସହିଲୋ ନା । କୁରୁସତ୍ୟ ଦ୍ରୌପଦୀଓ ଏତଦୂର ଲାଞ୍ଛିତ ହେବିଛିଲେନ କି ନା ମହାଭାରତ ଲେଖେ ନା । ଆମାର ଏତଦିନକାର ସ୍ଵାମିଧ୍ୟାନ କୃଚ୍ଛପାଲନ ସମସ୍ତତ୍ତ୍ଵ ଆମାର ବୈଧବ୍ୟେର ମତଟି ନିଷ୍ଫଳ ହ'ଲ । ଭାବଲୁମ, ଆପନାର ସେଇ ହଦୟହୀନ ଦସ୍ୱ୍ୟତାଇ ସଥନ ଆମାର ସକଳ ଅତ୍ୟାଚାରେର ମୂଳ, ତଥନ ଦାୟିତ୍ୱର ଆପନାରଟି । ତାଇ ଆପନାକେ ଚିଠି ଲିଖିଲୁମ । ଯତ ବଡ଼ ଅମାନୁଷଟି ହୋନ ନା କେନ, ଏକଜନ ଭଦ୍ରନାରୀର କରୁଣ ଆବେଦନ ହୟ ତ’ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ନା-ଓ କରତେ ପାରତେନ । ତବୁ ଯଦି ରାଷ୍ଟାଯ ଏସେ ଆପନାକେ ନା ପେତୁମ, ଆମାକେ ସାମନେଇ ଚଲତେ ହ'ତ, ଏଗୋବାର ସମୟ ଫେରବାର ସମସ୍ତ ଗତି ନିବୃତ୍ତ କରେଇ ବେରିଯେଛି ।” ବଲିଯା ନମିତା ଝର କରିଯା କାଁଦିଯା ଫେଲିଲ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଆଚିତ୍ରମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ହଦୟହୀନ ସତିଇ ଆମି ଛିଲାମ ନା, ନମିତା । ତବୁ ଯଦି ସନ୍ଦେହ କର ଏହି ବିଦ୍ରୋହାଚରଣେ କୋନୋ କଳ୍ୟାନ ନେଇ, ତବେ ବଲ, ଗାଡ଼ି ଫିରତେ ବଲି ।”

କାନ୍ଧାର ମଧ୍ୟେଇ କରଶ ସ୍ଵରେ ନମିତା କହିଲ,—“ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଦାୟିତ୍ବ ଆମାରଇ । ଭେବେଛିଲାମ, ଯାକେ ଚାଓୟା ଯାଯ ତାକେ ପାଓୟା ଯାଯ ନା, ଏ ନିୟମ ଈଶ୍ଵରେର ମତଇ ଅବଧାରିତ । କିନ୍ତୁ ଜୋର କରେ’ ଯଦି ତାକେ ଛିନିଯେ ନେଓୟା ଯାଯ ତବେଓ ତ’ ତାକେଇ ପାଓୟା ହଲ । ସ୍ତରଭେଦେର ସୂକ୍ଷ୍ମତାବିଚାର ଭୁଲେ ଗିଯେଛିଲାମ, ନମିତା । ଭୁଲ ହ୍ୟ ତ’ ଆମାର ଭେଙ୍ଗେଛେ, କିନ୍ତୁ ସମୟ ଯଦି ଏକଦିନ ଆସେ, ବୁଝବେ, ସତିଇ ଆମି ହଦୟହୀନ ଛିଲାମ ନା । ଆମି ତୋମାକେ ପାଇ ନା ପାଇ, ସଂସାରବ୍ୟାପରେ ଏ ଏକଟା ଅତି ତୁଚ୍ଛ କଥା । ତୁମି ତୋମାକେ ପାଓ ଏଇ ଖାଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି । କିନ୍ତୁ ଯାକ୍, ଗାଡ଼ିଟା ଛେଶନେ ଢୁକୁଛେ । ବାକି ରାତଟା ପ୍ଲ୍ୟାଟଫର୍ମେଇ କାଟାତେ ହବେ । ଭୋର ବେଳା ଟ୍ରେନେ ଚାବ ।”

ଟ୍ରେନେ ଚାପିଯା କୋଥାଯ ଯାଇବେ ଏମନ ଏକଟା କୌତୁଳୀ ପ୍ରଶ୍ନଓ ନମିତାର ମୁଖ ଦିଯା ବାହିର ହଇଲ ନା । ତାହାର ମୁଖ ଆବାର ସହସା ରକ୍ଷ ଓ ବିକୃତ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ମୁଖେର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ରେଖା ଏକଟା ଆଉଘାତୀ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଦୀପେର ପ୍ରତି ବୀଭତ୍ସ ସୃଗ୍ୟ ପ୍ରଥର ହଇଯା ଉଠିଲ । ମେ କହିଲ,—“ଦାୟିତ୍ବ ଥେକେ ଆପନାକେ ଆମି ମୁକ୍ତି ଦିଲୁମ—ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ, ଅତି ସହଜେ । ଆପନି ବାଡ଼ି ଫିରେ ଯାନ । ପ୍ଲ୍ୟାଟଫର୍ମେ ବା କୋଥାଯ । ରାତ କାଟାତେ ହବେ ମେ-ପରାମର୍ଶ ଆମାର ଚାଇନେ ।” ବଲିଯା ନିଜେଇ ଗାଡ଼ି ହଇତେ ନାମିଯା ଆସିଯା ଗାଡ଼ୋଯାନକେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,-“ତୋମାକେ କତ ଦିତେ ହବେ?”

ଆଁଚଲେର ଗେରୋ ହିତେ ପଯସା ବାହିର କରିତେ ଆର ହାତ ଉଠିଲ ନା, ଗାଡ଼ିର ଭିତରେ ହଠାଂ ପ୍ରଦୀପେର ଆନ୍ତରକର୍ତ୍ତ ଶୁନିଯା ସେ ଜାଳା ଦିଯା ଚାହିୟା ଦେଖିଲ, ତାହାର ମାଥାର ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜଟା ମୁଖେର ଉପର ନାମିଯା ଆସିଯାଛେ ଏବଂ କପାଲେର ସେ-ଜାୟଗାଟା କାଟିଯା ଗିଯାଛିଲ ସେଇ କ୍ଷତିଷ୍ଠାନ ହିତେ ନୃତନ କରିଯା ରଙ୍ଗ ଝରିଯା ପ୍ରଦୀପେର ଜାମା-କାପଡ଼ ଭାସାଇଯା ଦିତେଛେ । ଉଦ୍ଧିଷ୍ଟ ହଇଯା ନମିତା କହିଲ,-“ଈସ! କି କରେ ଖୁଲେ ଗେଲ ବ୍ୟାଣ୍ଡେଜ? ଆସୁନ, ଆସୁନ, ନେମେ ଆସୁନ ଶିଗଗିର ।”

ପ୍ରଦୀପ ନଡ଼ିଲ ନା । ନମିତ । ଆବାର ଗାଡ଼ିତେଇ ଉଠିଯା ବସିଲ । ବଲିଲ,-“ଈସ! ଏତଟା କେଟେ ଗିଯେଛିଲ ନାକି? ଦାଁଡାନ, ଚୁପ କରେ’ ଥାକୁନ, ଆମି ବେଁଧେ ଦିଚ୍ଛ ।”

-“ଏଥାନେ ହବେ ନା । ଚଲ, ନାମି ।” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ନମିତାର ବାହୁତେ ଭର ଦିଯା ନାମିଯା ଆସିଲ ।

—“ଭାଡାଟା ଆମିଇ ଦିଚ୍ଛ ।” ପ୍ରଦୀପ ବ୍ୟାଗ ଖୁଲିଲ ।

ଗାଡ଼ୋଯାନ ଚଲିଯା ଗେଲେ ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,-“ଭୀଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହଚ୍ଛେ ମାଥାଯ । ଭାଲ କରେ ବେଁଧେ ଦାଓ, ନମିତା ।”

ନମିତା ବଲିଲ,-“ଶୁଯେ ପଡ଼ୁନ । କେମନ କରେ’ ଖୁଲଗେନ?”

ପ୍ରଦୀପ କପାଳେ ନମିତାର ଆଙ୍ଗୁଲ କ'ଟିର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରିତେ ବଲିଲ,-“କେମନ ଆପନା ଥେକେ ଖୁଲେ ଗେଲ, ନମିତା ।”

ଭୋର ବେଳା ଦୁଇଜନେ ଚିଟାଗଂ-ମେଇଲେ ଚାପିଯା ବସିଲ ।

ତୁଚ୍ଛ ଦେଶ, ତୁଚ୍ଛ ସମାଜ-ସଂକାର! ଏତଦିନ ସେ ବୃଥାଇ ଅଜୟେର ସଙ୍ଗେ ପଣ୍ଡିର ପକ୍ଷୋଦ୍ଧାର-ବ୍ରତେ ମନ୍ତ୍ର ଛିଲ । ମାଇଲେର ପର ମାଇଲ ହାଁଟିଯା ଚାଁଦା କୁଡ଼ାଇଯା ଗ୍ରାମେ କ୍ଷୁଲ ବସାଇଯାଛେ, ଏବଂ ସେ-କ୍ଷୁଲ ଉଠିଯା ଗେଲେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ସରିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ । ଏକଟା ବଞ୍ଚିତ ବ୍ୟର୍ଥ ବିକୃତ ଜୀବନେର ବୋର୍ଦ୍ଦା । କାଁଧେ ଲହିଯା ସେ ଏତଦିନ ଦେଶ ହିତେ ଦେଶାଭାବରେ ସୁରିଯା ମରିତେଛିଲ କେନ? ନମିତାର ସ୍ପର୍ଶେ ତାହାର ଆଜ ମୁକ୍ତିମାନ ହିଲ । ପୁରୋନୋ ଦିନେର ସେଇ ଖୋଲସ ତାହାର ଏକ ନିଶ୍ଚାସେ ଖସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ, ସେ ଆଜ କବି, ଆନନ୍ଦ-ଉଦ୍‌ଧି! ସେ ନିଜେକେ ସୁନ୍ଦର କରିବେ; ପୃଥିବୀକେ ସମ୍ମଦ୍ଦି, ସ୍ଵପ୍ନରଞ୍ଜିତ! ଆଜ ତାହାର ନୃତନ କରିଯା ଜନମାଭ ହିଲ,-ନମିତା ସେଇ ବିଶ୍ଵତ ଅତୀତେର ତୀର ହିତେ ଏକଟି ଶୁତ ସଙ୍କେତ ଲହିଯା ତାହାର ଜୀବନେ ଆବିଭୂତ ହିଯାଛେ—ପ୍ରେମେ, ମଞ୍ଜଳାଚରଣେ, କାଯିକକଲ୍ପନାଯ ।

ଗାଡ଼ିଟା ନିର୍ଜନ ଛିଲ—ଏକଇ ବାର୍ଥେ ଦୁଇ ଜାନାଲାଯ ଦୁଇ ଜନ ଟେଶନେର ଦିକେ ମୁଖ କରିଯା ଚୁପ କରିଯା ବସିଯା ଆଛେ । କିନ୍ତୁ କିଛୁ ଏକଟା କଥା ନା ବଲିଲେ ଏହି ସ୍ତରତା ଅତିମାତ୍ରାଯ କୁଣ୍ଡିତ ଓ ଦୁଃଖ ହିଯା ଉଠିବେ । କିନ୍ତୁ କୀ-ଇ ବା ବଲିବାର ଛିଲ! ନମିତା ମୁଖାବୟର ଏମନ ଦୃଢ଼ କରିଯା

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରୂପ୍‌ମ୍ବା । ଓଡ଼ିଶା ଯୁଧୀଯ ଫେନ୍ଡିଙ୍କ୍ସିପ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ରାଖିଯାଛେ, ଦୁଇ ଚୋଖେ ତାର ଏମନ କର୍ଣ୍ଣିନ ଓଦାସୀନ୍ୟ, ବସିବାର ଭଙ୍ଗିଟିତେ ଏମନ ଏକଟା ଦୃଷ୍ଟତା ଯେ, କୋମଳ କରିଯା ତାହାର ନାମୋଚାରଣଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେ ଆର ମାନାଇବେ ନା । ଅଥବା ଏମନ ଏକଟି ସିଙ୍କ-କରୋଜ୍ବଲ ପ୍ରଭାତେର ଜନ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରାର୍ଥନାର ଆର ଅନ୍ତ ଛିଲ ନା । ସେଇ ଦିନଟି ଏମନ ମୃତ୍ୟୁ-ମଲିନ ରାତ୍ରିର ମୁଖୋଦ ପରିଯା ଦେଖା ଦିଲ କେନ?

ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବାର ଦେରି ଛିଲ । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୋମାକେ ଏକଟା ବହୁ କିମ୍ବା ପତ୍ରିକା କିନେ ଏନେ ଦେବ?”

ନମିତା ଅନୁଦ୍ଵିନ୍ଦ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟତାଯ ଉତ୍ତର ଦିଲ : “ଇଂରେଜି ବର୍ଣମାଲାର ପରମ୍ପର ସନ୍ଧିବେଶେର କୋନ ମାହାତ୍ୟହି ଆମାର କାହେ ନେଇ । ଆପଣି ଆମାର ଜନ୍ୟେ ବ୍ୟକ୍ତ ହବେନ ନା ।”

ଶେଷେର କଥାଟୁକୁର ପ୍ରଖରତା ପ୍ରଦୀପେର କାନେ ବାଜିଲ : “କିନ୍ତୁ ସାରା ପଥ । ତୁମ ଏମନି ବୋବା ହେଁ ବସେ ଥାକବେ?”

ନମିତା ଚୋଖ ଫିରାଇଲ ନା, ଏକାଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟିତେ ପ୍ଲ୍ୟାଟଫର୍ମେର ଉପରକାର ଜନପ୍ରବାହେର ଦିକେ ଚାହିୟା କହିଲ,—“କଥା ବଲବାର ଲୋକ ଥାକଲେଇ ଚଲେ ନା, କଥା ଚାଇ । କିନ୍ତୁ ଆମାର ଜୀବନେ ଆବାର କଥା କୀ! ସବ କଥା ଫୁରିଯେ ଗେଛେ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଆମାର ଅନେକ କଥା ଛିଲୋ ।” —“କିଛୁ ଦରକାର ନେଇ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଶକ୍ତି ହଇଯା ରହିଲ । ପରେ କହିଲ,—“କୋଥାଯ । ଯାଚ୍ଛ ଜାନତେ ତୋମାର ଏକଟୁଓ କୌତୁଳ ହଚ୍ଛେ ନା, ନମିତା?”

ନମିତା ଏଇବାର ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଦିକେ ଦୁଇ ଚକ୍ର ତୁଲିଯା ଧରିଲ । ସେଇ ଚକ୍ର ଦୁଇଟି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତେର ଆଶକ୍ତାଯ ସ୍ତମିତ ନଯ, ଭାବାବେଶେ ଗଭୀର ନଯ, ଉଲଙ୍ଘ ତରବାରିର ମତ ପ୍ରଥର । ତାହାର ଠୋଣ୍ଟେର ପ୍ରାନ୍ତେ ମୁମୂର୍ଯ୍ୟ ଶଶିଲେଖାର ମତ ଏକଟି ବିବର୍ଣ୍ଣ ହାସି ଭାସିଯା ଉଠିଲ । କହିଲ,—“ଯାଚ୍ଛ ଯେ ସେଇଟେଇ ବଡ଼ୋ କଥା, କୋଥାଯ ଯାଚ୍ଛ ସେଇଟେ ନିତାନ୍ତ ଅବାନ୍ତର ।”

ଗାଡ଼ି ଏତକ୍ଷଣେ ଛାଡ଼ିଲ । ରାଶିକୃତ କୋଲାହଳ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଟୁକରାଟୁକରା ହଇଯା ଏଥାନେ ସେଥାନେ ଛିଟକାଇଯା ପଡ଼ିତେ ଲାଗିଲ । ଗାଡ଼ି ଏଥନ ମାଠେ ମାଝେ ଆସିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଏକଟା ଜାଯଗାଯ ଗିଯେ ତ' ଠାଇ ନିତେ ହବେ ।”

ନମିତାର ସ୍ଵରେ ସେଇ ଅନୁଭୋଗିତ ଓଦାସ୍ୟ : “କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀତେ କୋନୋ ଜାଯଗାଇ ମାନୁଷେର ପକ୍ଷେ ଶେଷ ଆଶ୍ରୟ ନଯ । ପୃଥିବୀର ଆହିକ ଗତିର ସଙ୍ଗେଙ୍ଗେ ଜାଯଗାଓ ବଦଲେ ଯାଯ । ତାଇ ଜାଯଗା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆମାର କୌତୁଳୀଙ୍କ ନେଇ, ଆଶକ୍ତାଓ ନେଇ । ଆମି ସକଳ ଆଶା-ଆଶକ୍ତାର ବାହିରେ । ସେଇ ଆମାର ଭରସା ।”

ପ୍ରଦୀପ କାହେ ସରିଯା ଆସିଲ : “ତୁମି ଏ-ସବ କୀ ବଲଛ, ନମିତା?”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା ଏକଟୁଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହଇଲା ନା : “ବଲଛି, ଆପଣି ସେ-ଜାଯଗାଯ ଆମାକେ ନିଯେ ଯାଚେନ ସେଖାନ ଥେକେ ଫେର ସରେ ପଡ଼ିବେ ଆମାର ଦ୍ଵିଧା ଥାକବେ ନା । ଆସବାର ଯାବାର ଦୁ'ଦିକେର ପଥିଇ ଆମାର ଜନ୍ୟ ଖୋଲା ଆଛେ । ବୁଝେଚେନ?”

ଜିଜାସାଟୁକୁର ମଧ୍ୟେ ଶୈଷ ଆଛେ । ପ୍ରଦୀପଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନ କରିଯା କହିଲ, “କିନ୍ତୁ ଶୈଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମାକେଇ ଅବଲମ୍ବନ କରେ ଆଶ୍ରଯ ଖୁଁଜିବେ ବେଳଲେ; ଏଟାର ମଧ୍ୟେଓ ତ' ଦ୍ଵିଧା ଥାକା ଉଚିତ ଛିଲ ।”

—‘ଉଚିତ ଅନେକ କିଛୁଇ ତ’ ଛିଲ । ଉଚିତ ଛିଲ ସ୍ଵାମୀ ନା ମରା, ଉଚିତ ଛିଲ ସ୍ଵାମୀର ମୃତ୍ୟୁର ସଙ୍ଗେ-ସଙ୍ଗେ ଯୌବନ ଉବେ ଯାଓଯା । ତାର ଜନ୍ୟ ଆମାର ଭାବନା ନେଇ । ମେଯେମାନୁଷ ହେଁ ଜମ୍ବେଛି ବଲେ ଆମାର ଆର ଅନୁଶୋଚନା ହ୍ୟ ନା । ଆପନାର ସଙ୍ଗେ କେନ ବେଳଲୁମ ସେଟା ଆପନିଇ ଭେବେ ଦେଖୁନ ନା ଏକବାର ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଆମାର ଭେବେ ଦେଖାତେ ତ' କିଛୁ ଏସେ ଯାବେ ନା । କିନ୍ତୁ ପାଁଚ ଜନେର ମୁଖେର ଦିକେ ଘୋମଟା ତୁଲେ ଚାଇତେ ପାରବେ ତ', ନମିତା?”

—“ଆପନାର ସଙ୍ଗେ କେନ ବେଳଲୁମ ସେଇଟେ ଆପନି ଭାଲ କରେ ଭେବେ । ଦେଖେନ ନି ବଲେ’ଇ ପାଁଚଜନକେ ଟେନେ ଏନେ ଆମାକେ ଭୟ ଦେଖାଚେନ । ଆମି ତ' ଆର ଆପନାର ଜନ୍ୟ ବେରିଯେ ଆସିନି ।”

ମାନ ହାସିଯା ପ୍ରଦୀପ ବଲିଲ,-“ସେ-କଥା ମୁଖ ଫୁଟେ ନା ବଲଲେଓ ଆମି ଠିକ ବୁଝେଛିଲାମ, ନମିତା । ଆମାର ଜନ୍ୟେଇ ଯଦି ବେରିଯେ ଆସତେ, ତା ହଲେ ତୋମାର ତପସ୍ୟାର ତାପେ ପାଁଚ ଜନେର ତୃକ୍ଷଣାଂ ପଞ୍ଚତ୍ଵ ଘଟିବେ । ତଥନ ତୁମି ଆପନ ସତେ ସ୍ଥିର, ଆପନ ଅଧିକାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥାକତେ । ଆମାର ଜନ୍ୟେଓ ବେରଙ୍ଗଲେ ନା, ଅଥଚ ଆମାରଇ ସଙ୍ଗ ନିଲେ, ତୋମାର ବାଡ଼ିର ଅଭିଭାବକରା ଏର ସୂକ୍ଷ୍ମ ରସଟା ଆବିଷ୍କାର କରତେ ପାରବେ କି?”

ନମିତା ଚୋଖେର ଦୃଷ୍ଟିକେ କୁଟିଲ କରିଯା କହିଲ,—“ବାଡ଼ିର ଅଭିଭାବକେର ରସବୋଧେର ଅପେକ୍ଷା ରେଖେ ଘର ଛାଡ଼ିନି—ଏକଥା ଭୁଲେ ଗିଯେ ଆମାର ଚରିତ୍ରେର ଓପର କଟାକ୍ଷ କରବେନ ନା । ତାରା ବୁଝୁନ ନା ବୁଝୁନ, ଆପନି ବୁଝାଲେଇ ଯଥେଷ୍ଟ । ରାତ ଏକଟାର ସମୟ ସଦର ଦରଜା ଖୁଲେ ଗୁଟିସୁଟି ବେରିଯେ ଏସେ ପଥେର ମାଝଥାନେ ଆପନାରଇ ହାତ ଧରିଲାମ, ସଂବାଦଟାର ମଧ୍ୟେ ଯଥେଷ୍ଟ ମାଦକତା ଆଛେ । ସେ-ମାଦକତାଯ ଆପନିଇ ଯାତେ ଆଚନ୍ନ ନା ହନ ସେଇ ବିଷୟେ ଆପନାକେ ସାବଧାନ କରେ ଦେଓଯା ଦରକାର । କୋନୋ ଦୂରଳ ମୁହଁତେଇ ଯେନ ଏ ଭେବେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ ନା କରେନ ଯେ, ଆମି ଆପନାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବେ ଅଭିଭୂତ ହେଁଇ ଆପନାର ବଶ୍ୟତା ମେନେ ନିତେ ବାଧ୍ୟ ହେଁଛି । ଆମି ବେରିଯେଛି ନିଜେର ପ୍ରେରଣାୟ, ନିଜେର ଦାୟିତ୍ବେ—ଆପନି ଆମାର ପକ୍ଷେ ଏକଟା ଉପକରଣ ମାତ୍ର, ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ଦୟା କରେ ଏ କଥା ମନେ ରେଖେ ଚଲବେନ ଆଶା କରି ।” ବଲିଯା ନମିତା ଏକଟା ଟୋକ ଗିଲିଲ । ତାହାର ଉତ୍ତେଜନା ଏଖନୋ ଶାନ୍ତ ହୟ ନାହିଁ । ଜିତ, ଦିଯା ଠୋଟ୍ ଦୁଇଟା ଭିଜାଇଯା ଆବାର ସେ କହିଲ,—“ଆମାର ସ୍ଵାମୀର ଫୋଟୋଟା ଆପନି ଭେଙେ ଦିଯେ ଏସେ । ଆମାର ବିପଲରେ ସମସ୍ତ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ନଷ୍ଟ କରେ ଦିଯେଛେନ । ଭେବେଛିଲାମ ଆମିଇ ଏକଦିନ ଓଟାକେ ଭେଙେ-ଚୁରେ ଛିଡ଼େ-ଛିଡ଼େ କୁଟି-କୁଟି କରେ’ ଫେବ । ମିଥ୍ୟାଚାରକେ ଆର କତ ଦିନ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଓଯା ଚଲେ?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖ ଦିଯା ବିଶ୍ଵଯସୂଚକ ଏକଟା ଧବନି ବାହିର ହଇବାର ଆଗେଇ ନମିତା କହିଲ,—“ହଁ, ମିଥ୍ୟାଚାରଇ ତ । ସତ୍ୟକେ ପାବ ଭେବେ ଯେ-ନିଷ୍ଠାକେ ଯତ ମହେ କରେଇ ଦେଖି ନା କେନ, ତାର ମଧ୍ୟେ ନିତ୍ୟେର ଦେଖା ନା ପେଲେଇ ଦାରଳ ସୃଜନ ଧରେ ଯାଯ । ସେଇ ସୃଜନ ପ୍ରକାଶ କରବାର ଦିନେର ନାଗାଳ ଆଜ ପୋଯେଛି ଆମି ।”

ଘୋମଟାର ତଳା ହଇତେ ବିପର୍ଯ୍ୟ ଚୁଲଗୁଲି ଦୁଇ ହାତେ ତୁଳିଯା ଲଇଯା ନମିତା ଖୋପା ବାଧିତେ ବସିଲ ।

ଗାଢ଼ସ୍ଵରେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୋମାର ସାନ୍ତ୍ରିଧ୍ୟେର ମାଦକତାଯ ଆମି ଅବିଚଳ ଥାକବେ, ଆମାର ଓପର ତୋମାର ଏ-ବିଶ୍ୱାସ ଏଲୋ କି କରେ? ତୁମି ସାବଧାନ କରେ ଦିଲେଇ ଯେ ଆମାର ସ୍ନାୟୁମଣ୍ଡଳୀ ମନ୍ତ୍ରମୁଞ୍ଚ ସାପେର ମତ ନିଷ୍ଟେଜ ହୁଁ ଥାକବେ ଆମାର ଭାଲବାସାକେ ତୁମି ଏତଟା ହୀନ ଓ ଦୁର୍ବଳ କରେ ଦେଖବାର ସାହସ କୋଥା ଥେକେ ପେଲେ, ନମିତା?”

ଅର୍ଥଚ କଥାର ସୁରେ ମିନତି ଝରିତେଛେ । ନମିତା ସ୍ତର୍ଭିତ ବିଶ୍ଵଯେ ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିଲ । ସେ-ମୁଖେ ସହସା ଉଷାଭାସେର ଲାବଣ୍ୟ ଆସିଯାଛେ, ନମିତା ଚୋଖ ଫିରାଇତେ ପାରିଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ ଆବାର କହିଲ,—“ତାର ଚେଯେ ତୁମି ବାଡ଼ି ଫିରେ ଯାଓ । କିମ୍ବା ତୋମାର ଯଦି ଆର କୋନୋ ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ଵଜନ ଥାକେ, ଠିକାନା ବଳ, ତୋମାକେ ସେଥାନେ ରେଖେ ଆସି । ଆମାର ସଙ୍ଗେ ତୁମି ଏସୋ ନା । ଆମି ନିଷ୍ଠାର ବଲେ’ ବଲଛି ନା, ଆମି ଲୋଭୀ; ଆମାର ରଙ୍ଗ ଖାଲି ତପ୍ତ ନଯ, ପିପାସିତ । ସମାଜେର କଲକ୍ଷଭାଜନ ହତେ ଆମାର ଅଶ୍ରଦ୍ଧା ନେଇ, କିନ୍ତୁ ତୋମାର କାଛେ ଆମି କାଳୋ ହତେ ପାରବୋ ନା । ଆମାକେ ତୁମି ବିଶ୍ୱାସ କରୋ ନା, ନମିତା ।”

ନମିତା ଥିର ଶାନ୍ତ କଟେ କହିଲ,—“ଆମି ଆପନାକେ ଖୁବ ବିଶ୍ୱାସ କରି ।”

—“ନା, ଆମାର ଲଳାଭେର ସୀମା ନେଇ, ନମିତା । ନା ନା, ମେ ତୁମି ବୁଝବେ ନା ।”

—“ଆମି ଖୁବ ବୁଝି ।”

—“ବୋଲି ନା । ତୋମାକେ ପାବାର ଜନ୍ଯେଇ ଆମି ଦସ୍ୟ ସେଜେଛିଲାମ । ଖାଲି ପ୍ରାର୍ଥନାର ମଧ୍ୟେ ପେତେ ହବେ କେନ, ସଂଗ୍ରାମର ମଧ୍ୟେଓ ଲାଭ କରା ଯାଯ । ତୋମାକେ ଆମି କେଡ଼େ ଛିନିଯେ ନେବେ ଏହି ପ୍ରତିଜ୍ଞାୟ ଆମାର ହାତେର ମୁଠୋ ଦୁ'ଟୋ କଠିନ ହେଁଛିଲ । କିନ୍ତୁ ତୋମାକେ କୋନୋଦିନ ପାବ ନା ଜାନଲେ ଏମନ ପିପାସାକେ ପ୍ରଶ୍ନ୍ୟ ଦିତାମ ନା ।”

ନମିତା ଧୀରେ କହିଲ,—“ଆପନାର ଏ-ଅନ୍ତିରତା ଦେଖେ ଆମାରଇ ଭାରି ଲଜ୍ଜା କରଛେ । କୋନୋ ମେଯର କାହେ ପୁରୁଷେର ଏହି ନାକି-କାନ୍ନାର ମତ ବୀଭତ୍ସତା ପୃଥିବୀତେ ଆର କିଛୁଇ ନେଇ । ଆପଣି ଯା ବଲେନ ବଲୁନ, ଆମି ଆପନାରଇ ସଙ୍ଗେ ଯାବ । ସେଥାନେ ନିଯେ ଯାବେନ ସେଥାନେ, ଅପ୍ରତିବାଦେ, ସେ କୋନୋ ସର୍ବନାଶେ । ନିନ, ଧରନ ଆମାର ହାତ ।” ବଲିଯା ନମିତା ତାହାର ଆଁଚଲେର ତଳା ହିତେ ଏକଟି ଶୁଭ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହାତ ବାଡ଼ାଇଯା ଦିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ତାହା ଛୁଇତେଓ ପାରିଲ ନା । ସେନ ଆଗାମୀ ଜନେ ଚଲିଯା ଆସିଯାଛେ ଏମନହି ଏକଟା ଅଭାବନୀୟେର ଚେତନାୟ ସେ ଖାନିକକ୍ଷଣ ବିମୂଢ ହଇଯା ରହିଲ । ସେହି ଅତୁକୁ ନମିତା ଏତ ଶୀଘ୍ର ଏମନ କରିଯା ବଲାଇଲ

କିସେ? ତାହାର ମେରଂଦଣ କରେକଦିନେଇ କଠିନ ଦୁରମନୀୟ ହଇଯା ଉଠିଯାଛେ । ହାତ ବାଡ଼ାଇୟା ଦିବାର ଭଙ୍ଗିତିତେ କୀ ତେଜିଷ୍ଠିତା! ଏତ ନିଭୃତେ ନିକଟେ ରହିଯାଓ ତାହାର ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରେର ମର୍ଯ୍ୟାଦାଟୁକୁକେ ସେ ସନ୍ଦେହେ ଦୁର୍ବଳ, ଆଶକ୍ତାୟ ନିଷ୍ପତ୍ତ କରିଯା ତୁଲେ ନାଇ । ହାସିଯା କହିଲ,— “ଆପନି ତ’ ଆମାର ବନ୍ଧୁ, ଦେଖି, ଆପନାର ହାତ ଦିନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଏକଟିଓ କଥା କହିତେ ପାରିଲ ନା, ଆଣ୍ଟେ ତାହାର ହାତଖାନି ଅସୀମ ଭୀରୁତାୟ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଦିଲ । ନମିତା ତାହା ସ୍ପର୍ଶ କରିଯାଇ ଛାଡ଼ିଯା ଦିଲ ନା; କହିଲ,—“ଏକ ଦିନେଇ ଆମାର ଜନ୍ମଦିନ ଆବାର ଘୁରେ ଏଲ, ଏବଂ ଏ-ଜନ୍ମ ମନେ ହଚ୍ଛେ ପୃଥିବୀତେ ନୟ, ଆକାଶେ । ଆପନାର ଲୋଭକେ ଆମି ଭୟ କରବ ଭାବହେନ? କେଣ, ଆମି ଜୟ କରତେ ପାରି ନା?” ଏକଟୁଖାନି ହାସିଯା ଆବାର କହିଲ,—“ଆପନାର ଲୋଭ ଆଛେ, ଆମାର ଦୁର୍ଗମ ଦୁର୍ଗ ନେଇ? ଆପନି ଆକ୍ରମଣ କରତେ ପାରେନ ଆର ଆମି ଆୟୁରକ୍ଷା କରତେ ପାରି ନା?”

ନା, ପାର ନା—ପ୍ରଦୀପ ଇଚ୍ଛା କରିଲେଇ ତ' ଏ ତପଃଶୀଳ ଦେହଲତାକେ ତାହାର ବୁକେର ଉପର ଦଲିତ କରିଯା ଫେଲିତେ ପାରେ । ଏ ଭୁରୁ, ନାକ, ଠୋଟ୍ —ଆଭରଣହୀନ ଦୁ'ଖାନି ରିକ୍ତ ବାହୁ,— ସମସ୍ତ କିଛୁ ସେ ଅଜସ୍ର ଅଜସ୍ର ଚୁମ୍ବନେ ସୋନା କରିଯା ଦିବେ । କିନ୍ତୁ ନମିତାର ଚାରିଦିକେ ଏମନ ଏକଟା ଅବ୍ୟାହତ କାର୍ତ୍ତିନ୍ୟ, ଏତ କାହେ ବସିଯାଓ ଚତୁର୍ଦିକେ ସେ ଏକଟା ଦୁରତିକ୍ରମ୍ୟ ଦୂରତ୍ୱ ବିଷ୍ଟାର କରିଯା ଆଛେ ଯେ, ପ୍ରଦୀପ ଏକଟି ଆଙ୍ଗୁଳଓ ନାଡ଼ିତେ ପାରିଲ ନା । ନମିତା କହିଲ,-“ତା ହଲେ ଆପନି ଯେ ଘଟା କରେ’ ଅତସବ ବକ୍ତ୍ଵା ଦିଯେ ଏଲେନ ତା ଶୁଧୁ ଆମାକେଇ ଲାଭ କରତେ, ଆମାକେ ମୁକ୍ତ କରତେ ନଯ?”

ପ୍ରଦୀପ ହାତ ସରାଇଯା ନିଯା କହିଲ,—“ତାର ମାନେ?”

—“ତାର ମାନେ, ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ଯଦି ଆଇନାନୁମୋଦନେ ବିଧବାବିବାହ ହତ, ତା ହଲେ ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ଆବାର ଆମାକେ ଦାସୀ ବାନିଯେ ଫେଲିତେନ । ଅର୍ଥାତ୍, ଆମି ଯଦି କୋନୋଦିନ କୋନୋ ଛୁତୋଯ ଖାଁଚା ଭେଣେ ବେରିଯେ ପଡ଼ିତେ ପାରି, ବିଶ୍ରାମେର ଜନ୍ୟ ଆବାର ଯେନ ଆପନାରଇ ଶାଖାଯ ଏସେ ବସି—ଏହି ଆପନାର କାମନା ଛିଲ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଛିଲ, ନମିତା । କିନ୍ତୁ ଅମନ ଝାଡ଼ ଉପମା ପ୍ରୟୋଗ କରୋ ନା । ଏକଦିନ ଏହି ସବ ନିଷ୍ଫଳ ପୂଜୋପଚାର ଦୁଃହାତେ ଛଢିଯେ ଦିଯେ ତୁମି ବ୍ୟକ୍ତି-ପୂଜାଯ ବରଣୀୟ ହୟେ ଉଠିବେ ଏହି କାମନା କରେ ତୋମାର ଜନ୍ୟ ଆମି ଏକଟି ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ବାତି ଜ୍ବଳେ ରେଖେଛିଲାମ । ଯେ ଅସୀମ-ଶୂନ୍ୟଚାରୀ ପାଥୀ ଚଲାର ବେଗେ ଥାଲି ଚଲେ, ଥାମେ ନା, ତାର ବେଗେର ମାଝେ ଏକଟା କ୍ଲାନ୍ତିର କଦର୍ଯ୍ୟତା ଆଛେ ।”

ନମିତା ହାସିଯା କହିଲ,—“ଏଓ ଆପନାର ଝାଡ଼ ଉପମା । ଜାନେନଇ ତ’ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ଆମି ବୁଝି ନା । ଦୁର୍ବୋଧ ହବାର ଜନ୍ୟେଇ ଯେସବ କଥା ବଡ଼ ବଲେ’ ବଡ଼ାଇ କରେ ସେଣ୍ଠିଲୋକେ ଆମାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ବାଜେ ମନେ ହୟ ।”

ଦୁଇ ଜନେ ଆବାର ଚୁପ କରିଯା ଗେଲ । ଦିଗନ୍ତବିସ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ମାଠେର ଶେଷେ ଅବନତ ଆକାଶେର ଅଜନ୍ତ୍ର ପ୍ରସାରେର ପାନେ ଚାହିତେ-ଚାହିତେ ନମିତାର ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହଇଯା ଉଠିଲ । ଆବାର ଅସଙ୍କୋଚେ ଭାବଗଗଦ ସ୍ଵରେ କହିଲ, —“କୀ ସକ୍ଷିର୍ଣ୍ଣ ସଂସାର ଥେକେ ଏହି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ପୃଥିବୀତେ ଏସେ ଉତ୍ତିର୍ଣ୍ଣ ହଲାମ, ତାର ଜନ୍ୟେ ଆପନାକେ ଆମାର ବହୁ ଧନ୍ୟବାଦ ।

ପ୍ରଦୀପେର ବିସ୍ମୟେର ଅବଧି ନାହିଁ : “ଆମାକେ?”

—“ଏହି ଉନ୍ମୁକ୍ତତାର ସ୍ଵପ୍ନ ଆମାକେ ଆରେକଜନ ଦେଖିଯେଛିଲେନ, କିନ୍ତୁ ଆପନାର ବିଦ୍ରୋହ ଏକଟା ବାଡ଼େର ଆକାରେ ଆମାର ଘରେ ଢୁକେ ଆମାର ଆରାମ ଓ ଆଲସ୍ୟ, ସ୍ଥିରତା ଓ ସ୍ଥବିରତା ସମସ୍ତ ଲଞ୍ଛନ କରେ ଦିଲେ । ଆପନାର ଆଚରଣେ ଯତଇ କେନ ନା ଏକଟା ଅପରିଚିନ୍ତା ଥାକ୍, ସେଅସହିଷ୍ଣୁତାର ମାଝେ ଶକ୍ତି ଛିଲ, ତେଜ ଛିଲ । ତାଇ ଆପନାକେଇ ସଙ୍ଗୀ କରଲାମ ।”

ଖାନିକକ୍ଷଣ ଚୁପ କରିଯା ଥାକିଯା ନମିତା ଆବାର କହିଲ,—“ଆମି ସେ ସମାଜେର ପ୍ରତି କୀ ଅମାନୁସିକ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ କରଲାମ ତା ଆପନିଓ ବୁଝବେନ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ଅନିମେଷ ଚୋଖେ ତାହାର ଦିକେ ଚାହିୟା ରହିଲ ।

ନମିତା କହିଲ,-“ଏହିକ ବା ପାରତ୍ରିକ କୋନୋ ଲୋଭେର ବଶବତ୍ତୀ ହ'ଯେଇ ଏଇ ବିରଳଦ୍ୱାଚରଣ କରିନି । ଲୋକେ ଯତଇ କଲକ୍ଷ ଦିକ୍, ଆମାର ଭଗବାନ ତା ଶୁଣବେନ ନା । ଆର, ଆମି ତାରଇ ସଞ୍ଜ ନିଲାମ, ଯାର ଦୁର୍ଧର୍ଷ ଆଚରଣେ ସମସ୍ତ ସଂସାରେର କାଛେ ଆମାର ମୁଖ ଅପମାନେ ଓ ଲଜ୍ଜାଯି କାଳୋ ହେଁ ଉଠିଲ ।”

-“ମାନୁଷେର ମନୋରାଜ୍ୟର ଏମନ ଏକଟା ଅସ୍ଵାଭାବିକ ବିଶ୍ଵଖଳା ଆମାର କାହେତି ଭାବି ଅନ୍ତୁତ ଠେଚେ, ନମିତା । ଯାର ପ୍ରତି ତୋମାର ବିଦେଶ ଓ ରାଗେର ଅନ୍ତ ଥାକା ଉଚିତ ନୟ, ଏବଂ ଏଥିନୋ ଯାର ପ୍ରତି ତୁମି ମୌଖିକ ଶିଷ୍ଟାଚାରେର ଏକଟା କୃତ୍ରିମ ଆବରଣ ମାତ୍ର ମେନେ ଚଲୁଛ, ତୋମାର ଏଇ ଦୁର୍ଦିନେ ତାକେଇ ତୁମି ସାଥୀ ନିଲେ, ଏଟାର ରହସ୍ୟ ସତିଇ ରୋମାଞ୍ଚକର, ନମିତା ।”

ନମିତା ଦୃଢ଼ ହେଁ କହିଲ,-“ନା, ଏଟାର ମାଝେ ଅବାସ୍ତବ ଉପନ୍ୟାସେର କୋନୋ ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲଟି ନେଇ କିନ୍ତୁ । ଆମାର ଆଚରଣଟା କୋଷମୁକ୍ତ ଅସିର ମତଇ ସ୍ପଷ୍ଟ । ଆପନାକେ ଆଗେଇ ବଲେଛି ବେରିଯେ ଆସାଟାଇ ଆମାର କୀର୍ତ୍ତି, ତାର ନିମିତ୍ତଟା ଅଶ୍ରୀରୀ । କିନ୍ତୁ ସଂସାରେ ଆପନାକେ ନିଯେଇ ଆମାର ଦୁର୍ଗାମ, ଆପନାକେ ଦିଯେଇ ଆମାର ଉତ୍ପାଦନ,—ଭାବଲାମ ଏମନ କୀର୍ତ୍ତିସଞ୍ଚିତରେ ଦିନେ ଆପନିଇ ଆମାର ଉପୟୁକ୍ତ ସହଚର । ଶୁଦ୍ଧ ସମାଜ ନାମେ ଏ ବଧିର ଶାସନସ୍ତପଟା ନିଜେର ଦାହେ ନିଜେଇ ପୁଡ଼େ ଛାଇ ହେଁ ଯାକ୍, ସେଇ ଆନନ୍ଦେଇ ଆପନାର ସାଥୀ ହଲାମ, ଆପନାର କାମନାର ଆଣ୍ଟନେ ନିଜେକେ ପୁଡ଼ିଯେ ଛାଇ କରବାର ଜନ୍ୟେ ନୟ ।”

ମୁଖ ହଇୟା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଏତ କଥା ତୁମି ଶିଖଲେ କୋଥା ଥେକେ?”

ନମିତା ହାସିଯା କହିଲ,—“ଏ ସବ ଭାବଲେଶହୀନ ଅସାର ବକ୍ତ୍ଵା ନଯ ଯେ, ବହି ବା ଖବରେର କାଗଜ ଥେକେ ମୁଖସ୍ତ କରେ ଏସେ ଚେଚିଯେ ଲାଫିଯେ ସବାଇକେ ଚମକେ ଦେବ । ଏ ଆପନ ଆଉାର କାହିଁ ଥେକେ ଗଭୀର କରେ ଜାନା, ଆପନ ଅନ୍ତରେର ଖନି ଖୁଁଡ଼େ ଏ-ମଣି ଆବିନ୍ଧାର କରତେ ହୟ । ତାଇ ଏଶିକ୍ଷା ପେତେ ଦିନ-କ୍ଷଣ ପାଜି-ପୁଥି ଲାଗେ ନା, ଏକଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତସ୍ଥାୟୀ ବିଦ୍ୟଃ ବିକାଶେ ସମସ୍ତ ଆକାଶ ଉଡ଼ାସିତ ହୟେ ଓଠେ । ଆପନାକେ ବାହନ କରାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ହଚ୍ଛେ ଆମାର ସମାଜକେ ଶାସନ କରା । ତଦତିରିକ୍ତ କୋନୋ ମୂଲ୍ୟ ଆପନାକେ ଆମି ଦିତେ ପାରଛି ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ତାହାକେ ବିରତ କରିଯା କହିଲ,—“ମୁକ୍ତି ତୁମିଟି ଖାଲି ଲାଭ କରନି, ନମିତା, ଆମିଓ । ତୁମି ତୋମାର ଆଚରଣେର ମୁକ୍ତି, ଆମି ଆମାର ଅନ୍ତରେର ସ୍ଵାଧୀନତା । ଆପନ ଆଉାର କାହିଁ ଥେକେ ଆମିଓ ଗଭୀର କରେ ସତ୍ୟ ଶିଖେ ନିଲାମ, ନମିତା, ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ଚୋଥେର ଏକଟି ଦ୍ରୁତ ପଲକ-ପତନେର ଆଗେ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଚଳାୟତନ ଛେଡେ ଆଜ ଆତ୍ମୋପଲକ୍ଷିର ପଥ ପେଲାମ ।”

ନମିତା ବିଶ୍ଵିତ ହଇୟା ତାହାର ମୁଖେର ପାନେ ଚାହିୟା ରହିଲ । ପରେ ଧୀରେ କହିଲ,-“ଆପନାର ଜୀବନେର ଏହି ସବ ଉତ୍ତେଜିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତଗୁଲିକେ ଆମି ଭୟାନକ ସନ୍ଦେହ କରି । ଏହି ଅନ୍ଧ ଉତ୍ତେଜନାଇ ହଚ୍ଛେ ସତିକାରେର ମ୍ରିଯମାଣ ।”

—“ନଯ, ନଯ, ତା ନଯ ନମିତା । ଆମି ଖାଲି ସଂଗ୍ରାମ କରବ ଏଉତ୍ତେଜନା ଯେଦିନ ଲାଭ କରେଛିଲାମ ସେଦିନ ଆମାର କବିତ୍ରେର, ଆମାର ଆଉବିକାଶେର ସମସ୍ତ ବାତାଯନ ରଂଧ୍ର ହୟେ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ଗିଯେଛିଲ । ସେଟା ଏକଟା ଉତ୍ତର ନେଶା ମାତ୍ର ଛିଲ, ହୋଲି-ଖେଳାର ଉତ୍ସବ ଜମାତେ ଗିଯେ ହିନ୍ଦୁଷ୍ଠାନିରା ଯେମନ ମଦ ଥାଯ । ସେଟାତେ ସୃଷ୍ଟିର ଉତ୍ତେଜନା ଛିଲ ନା, ମାୟକେ ସେ ସହିୟୁଗ କରେ ନା, ସେତାରେ ତାରେର ମତ ସଙ୍ଗୀତମୟ କରେ ତୋଳେ ନା । କିନ୍ତୁ ଆମିଓ ଯେ ଏକଦିନ ରାତ୍ରିର ଆକାଶେର ମୁଖୋମୁଖୀ ଦାଁଡ଼ିଯେ ଅପିନ ଅନ୍ତିତ୍ରେର ପ୍ରସାରତା ବୋଧ କରେଛିଲାମ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରେରଣାୟ, ସେ-ସତ୍ୟ ଆଜ ଆବାର ତୋମାକେ କାହେ ପେଯେ ଉଦୟାଟିତ ହଲନମିତା । ସମ୍ମତ ଭୁଲ ଆମାର ଫୁଲ ହୟେ ବିକଶିତ ହଲ । ଆର ଆମି ସୈନିକ ନଇ, ଶ୍ରଷ୍ଟା । ବୁଝାଲାମ, ଜୋର ଖାଟାଲେଇ ଲାଭ କରା ଯାଯ ନା, ତପସ୍ୟା ଚାଇ । ଯେ-ଜିନିସ ସାଧ କରେ ହାତେ ଆସେ ନା ନମିତା, ତାର ମଧ୍ୟେ ସ୍ଵାଦ କହି?” ବଲିଯା ପ୍ରଦୀପ ହଠାତ ନମିତାର ଦୁଇ ହାତ ଚାପିଯା ଧରିଲ ।

ନମିତା ହାତ ସରାଇଯା ନିଲ ନା । ତେମନି ଉଦାସୀନ ନିର୍ଲିଙ୍ଗେର ମତ କହିଲ,—“ଆପନାର ଏମନ ମାୟଦୌର୍ଲୟେର ଖବର ପେଯେ ଆପନାର ବନ୍ଧୁ ନିଶ୍ୟାଇ ଆର ଆପନାକେ କ୍ଷମା କରବେନ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ ବ୍ୟକ୍ତ ହଇଯା ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,-“କେ? ଅଜୟ?”

ନମିତା ଅକ୍ଷୁଟ ସ୍ଵରେ କହିଲ,-“ହଁ; ତିନି ଆପନାକେ ଭାବବିଲାସୀ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବଲେ’ ସ୍ମୃତି କରବେନ ।”

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ନମିତାର ହାତ ଛାଡ଼ିଯା ଦିଯା ପ୍ରଦୀପ ଉତ୍ତେଜିତ ହଇଯା କହିଲ,-“କେନ, ପଦେ ପଦେ ଆମି ଓର ପ୍ରତିବିଷ୍ଵ ହୟେ ଥାକୁବ ଆମାକେ ସୃଷ୍ଟି କରବାର ସମୟ ବିଧାତା ଏମନ ଚୁକ୍ତି କରେଛିଲେନ ନାକି? ମାନୁଷେର ବିଶ୍ୱାସେରେ ସୀମା ଥାକା ଉଚିତ । ତାର ଜନ୍ୟେ ସମ୍ମତ ବିଶ୍ୱକେ

ବନ୍ଦମୁଁରେ ପ୍ରାଣୀ । ଆଚିତ୍କଟ୍ରୁମ୍ଯାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ସଙ୍କିର୍ଣ୍ଣ କରେ' ରାଖତେ ହବେ ଆଉାର ଏମନ ଖର୍ବତ । ଆମି ସହ୍ୟ କରବୋ ନା । ନତୁନ ସତ୍ୟେର ଆଲୋକେ ପୁରାନନାକେ ପରିଷ୍କୃତ କରେ ନେବ ନା, ଆମାର ଏମନ ଅନ୍ଧ ଅନେଦାର୍ ନେଇ । ବହୁ-ବୈଚିତ୍ର୍ୟେର ଆସ୍ଵାଦେ ସେ ବଦଳାଯ ନା, ତାକେ ଆମି ଜୀବନମତ ବଲି, ନମିତା । ଅଜଯେର କ୍ଷମା ନା-କ୍ଷମାଯ ଆମାର କିଛୁ ଏସେ ଯାଯ ନା । ତାର ସତ୍ୟ ତାର, ଆମାର ଆମାର । ତାର ପଥ ଥେକେ ଆମି ସରେ ଏଲାମ । ଆମି ଏକା, ଆମି ନବୀନ ।"

ନମିତାର ଠୋଟେର କିନାବେ ସାମାନ୍ୟ ଏକଟି ଧାରାଲୋ ହାସି ଫୁଟିଯା ଉଠିତେଇ ପ୍ରଦୀପ କଥା ଥାମାଇଲ । ନମିତା କହିଲ,—“ବଦଳାନୋତେ ଆପନାର ବାହାଦୁରି ଆଛେ । କିନ୍ତୁ ସେ-କଥା ଥାକ । ଆମାକେ ନିଯେ ଏଥନ କି କରତେ ଚାନ?”

ପ୍ରଦୀପ ଖୁସି ହଇଯା ଉଠିଲ : “ଆମାକେ ନିଯେ ତୁମି କି କରତେ ଚାଓ ବଲ?”

ନମିତାର ମୁଖ ଗଞ୍ଜିର; ଏକଟି ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଚାସ ଫେଲିଯା କହିଲ, “ଦେଖା ଯାକ ।”

ଏକଟା ଷ୍ଟେଶନେ ଗାଡ଼ି ଥାମିଲ । ପ୍ରଦୀପ ଉଠିଯା ପଡ଼ିଯା କହିଲ, “ତଥନ ଥେକେ ଖାଲି ବାଜେ କଥା ବଲେ ଚଲେଛି । ତୋମାର ମୁଖ ଶୁକିଯେ । ଗେଛେ ଏକେବାରେ । ଦେଖି ଷ୍ଟେଶନେ କିଛୁ ଫଳ-ଟଳ କିନତେ ପାଇ କି ନା ।”

ନମିତା ବାଧା ଦିଯା କହିଲ,—“ଆମାର ଜନ୍ୟେ ଅକାରଣେ ବ୍ୟକ୍ତ ହବେନ ନା । ଶରୀରକେ ଆମି ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ଶାସନ କରତେ ପାରି ।

କଥାଯ ଏମନ ଏକଟା ତେଜୋଦୀଷ୍ଟ ଦୃଢ଼ତା ସେ ପ୍ରଦୀପେର ପା ଦୁଇଟା ଅଚଳ ହଇଯା ରହିଲ ।

ଗାଡ଼ି ଆବାର ଚଲିଯାଛେ ।

୧୯. ମ୍ଲାନ ମେଘନାର ତୀରେ

ମ୍ଲାନ ମେଘନାର ତୀରେ ଅଖ୍ୟାତ ଏକଟି ପଣ୍ଡିତେ ପ୍ରଦୀପେର ଏକଥାନି ନିର୍ଜନ କୁଟିର ଛିଲ । ଚାରିପାଶେ ଅଜନ୍ତ୍ର ଶ୍ୟାମଲତାଯ ଗ୍ରାମବଧୂବ ପ୍ରଗଲ୍ଭ ନିର୍ଲଜ୍ଜତା ଦେଖିଯା ନମିତା ମନେ ମନେ ପରମ ତୃଷ୍ଣି ପାଇଲ । ଏମନ ଏକଟି ଉନ୍ନୁକ୍ତ ଅବାରିତ ଶାନ୍ତିର ଜନ୍ୟଇ ତାହାର ତୃଷ୍ଣାର ଅବଧି ଛିଲ ନା । ମାଠେର ଉପର ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲେ ଆକାଶେର ଦର୍ପଣେ ଆତ୍ମାର ଛାଯା ପଡ଼େ ନିଜେର ବିରାଟ ସତ୍ତାର ସଙ୍ଗେ ମୁଖୋମୁଖୀ ପରିଚଯ ଘଟେ । ଏମନ ଏକଟା ମହାନ ମୁକ୍ତିର ସ୍ଵାଦ ହିତେ ସେ ଏତଦିନ ବଞ୍ଚିତ ଛିଲ । ମାନୁଷେର ଭବିଷ୍ୟତ ଯେ କତ ସୁଦୁରବିନ୍ଦୁ, କତ ବିଚିତ୍ରପରିଣାମମୟ—ନମିତାର ଚାରିଦିକେ ଯେନ ଏହି ସୁମ୍ପଟ ସଙ୍କେତଟି ସହସା ଉଡ଼ାସିତ ହଇଯା ଉଠିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—‘ନଦୀର ଏ ଧାରଟା ଏକେବାରେ ଫାଁକା; ଓଧାରେ କତକଣ୍ଠଲୋ ବାଗଦିପାଡ଼ା ଆଛେ । ତୁମି ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ମ୍ଳାନ କରେ’ ଏସ, ଆମି ପାହାରା ଦିଚ୍ଛି ।’

ନମିତା ହାସିଯା କହିଲ,—‘ଯଦି ଜଳେ ଭେସେ ଯାଇ, ତବେ ଆପନାର ପାହାରାୟ କି ଆର ସୁଫଳ ହବେ? ତାର ଚେଯେ ଚଲୁନ, ଦୁ'ଜନେ ବାଗଦିପାଡ଼ାଟା ସୁରେ ଆସି ନା-ହୁଁ ।’

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—‘ଯେତେ ଯେତେ ରାତ ହରେ ଯାବେ; କାଳ ସକାଳେ ଯାଓଯା ଯାବେ’ଖନ ।’

କଥାର ସୁରେ ଯେନ ଶାସନେର ଆଭାସ ଆଛେ । ନମିତା ଏକଟୁ । ହାସିଲ ମାତ୍ର ।

ବେଶଜ୍ଯୋତ୍ସ୍ନା । ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦୀପ । ନମିତା । ଉପନ୍ୟାସ

ଗ୍ରାମେଇ ମଥୁର ଦାସ ପ୍ରଦୀପେର ଏକସଙ୍ଗେ ଭାଇ ଓ ଭୂତ୍ୟ । ସେ ଆସିଯା ବିଛାନା-ପତ୍ର ହାଁଡ଼ି-କୁଡ଼ି ଲୋକ-ଜନ ସମନ୍ତ ନିମେଷେ ଜୋଗାଡ଼ କରିଯା ଦିଲ । ରାତ୍ରେ ନମିତାର ଯଦି ବ୍ୟାଧିତେ କଷ୍ଟ ହୁଯ, ତବେ ଏକଟି ବିଧବା ବ୍ରାକ୍ଷଣ-କନ୍ୟାକେଓ ସେ ଡାକିଯା ଆନିତେ ପାରିବେ । ପ୍ରଦୀପ ମଥୁରେର ବାଡ଼ିତେଇ ପାତ ଫେଲିବେ ଯା ହୋକ ।

ପ୍ରଦୀପ କଥାଟା ପାଡ଼ିଲ । ନମିତା ରଖିଯା ଉଠିଲ,—“ବିଧବାରା ଆବାର ରାତ୍ରେ ଗେଲେ ନାକି? ଏଟା କୋନ ଦେଶେର ବିଧାନ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଆଜ ସାରା ଦିନ ତୁମି ଏକ ଫୋଟା ଜଳେ ମୁଖେ ତୋଳନି, ରାତ୍ରେ ଖେଳେ ତୋମାର ଅଧର୍ମ ହବେ ନା ।”

ନମିତା ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଯା କହିଲ,—“କିସେ ଆମାର ଧର୍ମଧର୍ମ ହବେ ସେ-ପାଠ ଆପନାର କାଛ ଥେକେ ନା ନିଲେଓ ଆମାର ଚଲବେ । ମନେ ରାଖିବେନ, ଆମି ବିଧବା, ବ୍ରଙ୍ଗଚାରିଣୀ ।”

ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଏହି ତେଜଟା ଏତଦୁର ନା ଏସେ ଶ୍ଵଶ୍ରାଲୟେ ଦେଖାଲେଇ ଭାଲୋ ମାନାତ । ଫେର ନିଯେ ଯାବ ସେଖାନେ?”

ଶେଷେର କଥାଟାର ମଧ୍ୟେ ଏମନ ଏକଟା କଦର୍ଯ୍ୟ ଝାଁଜ ଛିଲ ଯେ ନମିତାର ସହିଲ ନା । ସେ କହିଲ,—“କୋଥାଯ ଯେତେ ହବେ ନା ହବେ ସେ-ପରାମର୍ଶ ଆପନାର ନା ଦିଲେଓ ଚଲବେ । ପାରେ ଏସେ ନୌକୋ ଆମି ପାଯେ ଠେଲେ ଜଳେ ତଳିଯେ ଦିତେ ପାରି ଯେ କୋନୋ ମୁହଁର୍ତ୍ତେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ବ୍ୟଙ୍ଗେ ସୁରେ କହିଲ,—“ଆର ନୌକୋ ଯଦି ଝଡ଼େ ସମୟ ତୋମାକେ ନା ଡୁବିଯେ ବରଂ ନିରାପଦେ ପାରେଇ ପୌଁଛେ ଦେଇ ତବେ ତାକେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦିଲ୍ଲୋ । ଦୟା କରେ ମନେ ରେଖୋ ତୁମି ଆମାର ଅଧୀନେ, ଏଥାନେ ତୋମାର ଏତସବ ବୈଧବ୍ୟେର ଆଶ୍ଫାଲନ ଚଲବେ ନା ।”

ନମିତାର ଅଧର ସ୍ଫୁରିତ ହଇଯା ଉଠିଲ; କହିଲ,—“ଆପନିଓ ଦୟା କରେ ମନେ ରାଖବେନ ଆପନାର ଅଧୀନେ ଆସବାର ଜନ୍ୟେଇ ଆମି ଏତ ଆଡ଼ମ୍ବର କରି ନି । ଆପନାର ଅଧୀନତାଯ ବିଶେଷ ମାଧ୍ୟମ କୋଥାଓ ନେଇ । ଏଥନ ଯାନ, ସେଥାନେ ଆପନାର କାଜ ଆଛେ । ଆମାକେ ଆର ବିରକ୍ତ କରବେନ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଯଥେଷ୍ଟ ବ୍ରକ୍ଷଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଯେଛ, ନମିତା । ଏକଜନ ପୁରୁଷକେ ଧାଉୟା କରେ ଏତଦୂର ନିଯେ ଏସେ ତାରପର ତାର ସ୍ପର୍ଶ ଥିକେ ସଙ୍କୁଚିତ ହେୟ ଥିକେ ନିଜେର ସତୀତ୍ର ଫଳାଚାଳେ, ଏର ମଧ୍ୟେ ମନୁଷ୍ୟତ୍ଵ ନେଇ ।”

ନମିତା ଚିଢ଼କାର କରିଯା ଉଠିଲ,—“ଯା, ଯାନ, ଶିଗଗିର ଏ-ଘର ଛେଡେ ଚଲେ ଯାନ । ଯା ଶିଗଗିର ।”

ଖଜୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦେଇ ଯେନ ଅନ୍ଧିଶିଖା, ବାହୁଟି ବିଦ୍ୟୁତବର୍ତ୍ତିକାର ମତ ପ୍ରସାରିତ, ମୁଖମଣ୍ଡଳେ ରଙ୍ଗଛଟା । ପ୍ରଦୀପେର ବଲିତେ ସାହସ ହଇଲ ନା : ଏ ଘର-ବାଡ଼ିର ମାଲିକ ଆମି, ଆମାକେ ଠେଲିଯା

ଫେଲିଲେଇ ଦୂର କରା ଯାଯ ନା । ଏ ସରେ ଆମାର ଅପ୍ରତିହତ ଅଧିକାର, ତୁମି ଆମାର ବନ୍ଦିନୀ; ଆମାକେ ଛାଡ଼ିଯା ଯାଇବାର ତୋମାର ପଥ କୋଥାଯ?

ମେ ନୀରବେ ସର ହଇତେ ବାହିର ହଇଯା ଗେଲ ।

ମେହି ଯେ ନମିତା ଦୁଯାର ଦିଲ—ପରଦିନ ଭୋର ନା ହଇଲେ, ଆର ମେ ବାହିର ହଇଲ ନା । ମାଝରାତେ ପ୍ରଦୀପ ଏକବାର ଉଠିଯା ଆସିଲ ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ଦୁଯାରେ କରାଘାତ କରିଯାଓ କୋଣୋ ସାଡ଼ା ମିଳେ ନାହିଁ । ସମ୍ମତ ରାତ୍ରି ମେ ନିଦାରଣ ଅନୁତାପେ ବିନ୍ଦୁ ହଇଯାଛେ । ନମିତାର ମାଝେ ତ' ମେ ବିଦ୍ରୋହିନୀ ଦାହିକା-ଶକ୍ତିରଇ ଉଦ୍ବୋଧନ ଦେଖିତେ ଚାହିୟାଛିଲ, ଅଥଚ ମେ ତାହାର ବଶବତିନୀ ହଇତେଛେ ନା ବଲିଯା ତାହାର ଏଇ ଆକ୍ଷେପ କେନ? କେନ ଯେ ଏଇ ଆକ୍ଷେପ ସାରା ରାତ୍ରି ନା ଘୁମାଇଯାଓ ମେ ତାହାର କାରଣ ଖୁଜିଯା ପାଇଲ ନା ।

ଭୋରବେଳା ସର ଛାଡ଼ିଯା ବାହିର ହଇତେଇ ପ୍ରଦୀପ ଦେଖିଲ ନଦୀର ପାରେ ଘାସେର ଉପର ପା ଛଡ଼ାଇଯା ନମିତା ବସିଯା ଆଛେ । ମାଥାଯ ଘୋମଟା ନାହିଁ, ଖୋଲା ଚୁଲଗୁଲି ହାଓୟାଯ ଉଡ଼ିତେଛେ । ଏତ ତମ୍ଭୟ ଯେ ପ୍ରଦୀପେର ପାଇୟେର ଶବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେ ଶୁଣିତେ ପାରିଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ କାହେ ଆସିଯା କହିଲ,—“କାଳକେର ଦୁର୍ବ୍ୟବହାରେର ଜନ୍ୟେ ଆମାକେ କ୍ଷମା କର, ନମିତା ।”

ନମିତା ଅବାକ ହଇଯା ତାହାର ମୁଖେର ଦିକେ ତାକାଇଲ । ମେ-ମୁଖେର ଓ କର୍ତ୍ତସ୍ଵରେର ନିର୍ମଳତା ତାହାକେ ସ୍ପର୍ଶ କରିଲ । ମେ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଓ-ସବ ଭଣିତା ଛେଡେ ଏଖାନେ ଏକଟୁ ବସୁନ । ଏମନ ସୁନ୍ଦର ନଦୀ ଆମି ଆର କୋଥାଓ ଦେଖିନି ।”

ପ୍ରଦୀପ ଏକଟୁ ଦୂରେ ସରିଯା ବସିଲା : “ତୋମାଯ ଚୋଖ ଦିଯେ ଆମିଓ ଏହି ସୃଷ୍ଟିକେ ନତୁନ କରେ ଦେଖିତେ ଶିଖେଛି, ନମିତା । ଏହି ନଦୀ, ତାର ଏହି ଅନର୍ଗଳ ଶ୍ରୋତ, ଓପରେ ଅବାରିତ ଆକାଶ, ପାରେ ଛୋଟ ଏକଟି ନୀଡ଼ ଆର ଦୁ'ଟି ଆଉଁ ଘିରେ ଅପରିମେୟ ନିଷ୍ଠନ୍ତା—ମନେ ହୁଏ, ନମିତା, ସୃଷ୍ଟିର ଆଦିମ ଯୁଗେ ଚଲେ ଏମେହି ଆମରା । ତୋମାର ମୁଖ ଓ ଏହି ଅବାରିତ ଶାନ୍ତି ଛାଡ଼ା ପୃଥିବୀତେ ଆମାର ଆର କୀ କାମନା ଥାକତେ ପାରେ? ସତିଇ

ଏର ବେଶି ଆମି ଆର କୋନଦିନ କିଛୁଇ ଚାଇ ନି ।”

କୀ-କଥାଯ ଯେ କୋନ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯା ଯାଯ ବଲା କଠିନ । ନମିତା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“ଆଛା, ଆପନାର ବନ୍ଧୁର ଠିକାନା ଜାନେନ?”

ପ୍ରଦୀପ କଥାଟାର ସୋଜାସୁଜି ଉତ୍ତର ଦିଲ ନା : “ଆମାର ବନ୍ଧୁ ତ’ ଏକଟି ଦୁ’ଟି ନୟ, କାର କଥା ବଲଛ?”

—“ଯାର କଥା ବଲଛି ତାକେ ଆପଣି ଖୁବ ଭାଲ କରେଇ ଚିନତେ ପେରେଛେ । ଆମାର ମୁଖେ ନାମଟା ତାର ଶୁଣତେ ଚାନ?—ଅଜୟ ।”

ଟୋକ ଗିଲିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତାର ଠିକାନା ଜାନବାର କୋନୋ ସୁବିଧେଇ ମେ କାଉକେ ଦେଇ ନା କୋନୋଦିନ ।”

—“କିନ୍ତୁ ଆପନି-ଆମି ଏଥାନେ ଏସେଛି ଜାନଲେ ନିଶ୍ଚଯାଇ ଏକବାର ଆସତେଣ । ତିନି ଏ-ବାଡ଼ିତେ କୋନୋଦିନ ଆସେନ ନି ବୁଝି?”

—“ବହୁବାର । ଏଟା ଆମାଦେର ଏକଟା ଓୟେଟିଂ-ରମ୍ ଛିଲ । ଜିବରାବାର ହ'ଲେ ଆପନିହି ଏକଦିନ ଚଲେ ଆସବେ । ତାକେ କି ତୋମାର ଖୁବ ଦରକାର?”

ମାନ ହାସିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ନା, ଦରକାର ଆବାର କୀ! ତିନି ତ’ ଏମନ ମାନୁଷ ନନ୍ ଯେ ଦରକାରେ ଲାଗବେନ କାରଙ୍ଗ । ନିଜେର ଖେଯାଲେ ନିଜେ ଭେସେ ଚଲେଛେନ । କିନ୍ତୁ ଏବାର ଉଠି ଆସୁନ, ବାଗଦି-ପାଡ଼ାଟା ଘୁରେ ଆସି । ତାରପର ଗିଯେ ରାନ୍ଧା-ବାନ୍ଧାର ଜୋଗାଡ଼ କରା ଯାବେ । ଏଥାନକାର ହାତ୍ୟାର ଏହି ଗୁଣ ଯେ ବୈଶିକ୍ଷଣ ରାଗ କରା ଯାଯ ନା—ଭୀଷଣ କିନ୍ଦି ପାଯ । ଆମି ବେଁଧେ ଦିଲେ ଖାବେନ ତତ? ଦେଖୁନ ।”

ଦୁଇ ଦିନ କାଟିଲ । ଏତ ଶ୍ରାନ୍ତି ପ୍ରଦୀପ କୋଥାଯ ରାଖିବେ? ଆବାର । ଘନ ଧୋଯାର ମତ କୁଣ୍ଡଲୀ ପାକାଇଯା ରାତ୍ରିର ଅନ୍ଧକାର ନାମିଯା ଆସିତେଛେ । ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତେର ସଙ୍ଗେ ଏହି ନିଷ୍ଫଳ ସଂଗ୍ରାମେ ଲିଙ୍ଗ ଥାକିଯା ଆର କତ ଶକ୍ତି ସେ କ୍ଷୟ କରିବେ?

ଏତ କାହେ ଆସିଯା ରହିଲ, ଅଥଚ ଏମନ କଠୋର ନିର୍ଲିଙ୍ଗତା—ଇହାର ଗଭୀରତା ତଳାଇଯା ବୋଝେ ପ୍ରଦୀପେର ସାଧ୍ୟ କି? ସଂସାରକେ ଶାସନ କରିବାର ଜନ୍ୟ ସେ ଏମନ ଏକଟା ନିଷ୍ଠୁର ଆଘାତ କରିଯାଇ କ୍ଷାନ୍ତ ହଇଯା ରହିଲ, ଏହି ଦୁର୍ବଲତାର କଦର୍ଯ୍ୟତା ପ୍ରଦୀପକେ ଦିବାରାତ୍ରି ପୀଡ଼ା ଦିତେଛେ ।

ଦୁଇ ବେଳା ବ୍ୟଧିଆ ଦେଇ, ସାନ୍ଧିଧ୍ୟେ ସାହଚର୍ଯ୍ୟେ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପାତ୍ରଗୁଲି ମାଧୁରୀର ରମେ ଭରିଯା ତୋଲେ, ଅଥଚ କି ସୁଦୁର ଏକଟି ବ୍ୟବଧାନ ରଚନା କରିଯା ନିଜେକେ କେନ ଯେ ନମିତା ଏମନ ନିଃସ୍ପଷ୍ଟ, ନିରାକୁଳ କରିଯା ରାଖିଲ କେ ଇହାର ଅର୍ଥ ବୁଝାଇବେ? ଯଦି ଶୁଣମୟୀ କଲ୍ୟାଣୀ ନଦୀଲେଖାଟିର ମତି ଏକଟି ସ୍ଵେହସେବପୂର୍ଣ୍ଣ ମମତା ଲହିୟା ନମିତା ନା ବହିବେ, ତବେ ସେ ଏଇ ଝଡ଼େର ପଥିକକେ ନୀଡ଼େ ଲହିୟା ଆସିଲ କେନ? ପ୍ରଦୀପେର ଏକ ଏକ ସମୟ ଇଚ୍ଛା ହୟ ଗୃଢ଼ ଅପରିଚିତେର ବୁଝ ଭେଦ କରିଯା ପ୍ରବଲଶକ୍ତିତେ ନମିତାକେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦଘାଟିତ କରିଯା ଉଦ୍ଧାର କରିଯା ଲଯ, କିନ୍ତୁ କୀ ଯେ ରହ୍ୟ ତାହାକେ ଆବେଷ୍ଟନ କରିଯା ରହିଯାଛେ ତାହାର ନା ମିଳେ ସନ୍ଧାନ, ନା ବା ସମାଧାନ । ପ୍ରଦୀପ ହାଁପାଇୟା ଉଠିଲ ।

ସକାଳେ ଦୁଇଜନେ ତାହାରା ବେଡ଼ାଇତେ ବାହିର ହୟ, ନଦୀର ପାର ଧରିଯା ଅନେକଟା ଘୁରିଯା ଆସେ । ପଞ୍ଜୀଗୃହଗୁଲି ଯେଥାନେ ସ୍ତରୀକୃତ ହଇୟା ଆଛେ, ସେଟା ଦୁଇଦିନ ନମିତାର କାହେ ତୀର୍ଥ ହଇୟା ଉଠିଯାଛିଲ । କିନ୍ତୁ କାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାଯ ସେ ଯେଥାନେ ଏକା ଗିଯା ଏକଟି ଅର୍ଧବୃଦ୍ଧା ନାରୀର ମୁଖେ ତାହାର କଳକ୍ଷମୁଚ୍ଚକ ତିରଙ୍କାର ଶୁଣିଯା ଆର ଏ ମୁଖେ ପା ବାଡ଼ାଇତେ ଚାହେ ନା । ବିଧବା ହଇୟା ପୁରୁଷମାନୁଷେର ଏଇ ସାନ୍ଧିଧ୍ୟ-ସନ୍ତୋଗ—ଇହାର ଏକଟା କୁଳ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଯା ସେଇ ମେଯେଟା ନମିତାକେ ଏକେବାରେ ଅପ୍ରକ୍ଷତ କରିଯା ଦିଯାଛିଲ । ନମିତାର ନାକାଳେର ଆର ଅବଧି ରହିଲ ନା, ସେ ନା ପାରିଲ ପ୍ରତିବାଦ କରିତେ, ନା ବା ପାରିଲ ବୁଝାଇୟା ଦିତେ ଯେ ତାହାରା ପଞ୍ଜୀ-ସଂକ୍ଷାର କରିତେ ଆସିଯାଛେ, ତାହାରା ସହକର୍ମୀ । ଗ୍ରାମେର ଲୋକେର ଅତ-ଶତ ବୁଝିବାର ଧୈର୍ୟ ନାଇ, ଆଶ୍ରମରେ ଆଗେ କଲକ୍ଷ ଚଲେ । ଆଜ ସକାଳେ ନମିତାକେ ଦେଖିବାର ଜନ୍ୟ ନଦୀର ପାରେ ଲୋକ ଜଡ଼ୋ ହଇୟାଛିଲ ।

ବନ୍ଦିପ୍ ଓ ଶୁଣ୍ଡରୀଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟାଯାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି | ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ ଏହି କଥାଟିକେଇ ଅବଲମ୍ବନ କରିଯା ଏମନ ଏକଟା ସଙ୍କେତ କରେ ଯେନ ତାହାରେ ପରିଚୟ ସନ୍ତର ହଇଲେଇ ଏହି କଲଙ୍କ ଚାପା ପଡ଼ିବେ, କିନ୍ତୁ ନମିତା ଅନ୍ଧ ଏକଟୁ ହାସିଯା ସକଳ ସନ୍ଦେହେର କୁଯାସା ଉଡ଼ାଇଯା ଦିଯା ବଲେ : “ମାନୁଷେର ଭୁଲୋ କଥାଯଇ ଯଦି କାନ ପାତବ ତବେ ବାଇରେ ବେରବାର ଆର ମର୍ଯ୍ୟାଦା କୀ ଛିଲ! ଲୋକେ ଯା ବଲେ ବଲୁକ । ଏକଦିନ ଆମିଇ ହବ ଏଦେର ଲୋକଲଙ୍କୀ ।” ବଲିଯାଇ ସେ ନାନାରୂପ ଗଭୀର ଆଲୋଚନାୟ ମତ୍ତ ହଇଯା ଉଠେ । ହାତ୍ୟାଯ ଶାଢ଼ି ଓ ଆଁଚଳ ଉଡ଼ିତେ ଥାକେ, ଚୋଖେ ମହାଭବିଷ୍ୟତେର ସ୍ଵପ୍ନ ଦୀପ୍ତ ହଇଯା ଉଠେ—ମନେ ହୁଯ ନମିତାଇ ଯେନ ସେଦିନେର ଆକାରମୟୀ ସମ୍ଭାବନା ।

ପ୍ରଦୀପ ବଲେ: “ଘରେ-ବାଇରେ ଏ ଅପମାନ ତୁମି ବେଶି ଦିନ ସହିତେ ପାରୁବେ ନା ।”

—“ଖୁବ ପାରବ । ପ୍ରଥମତ ଆମାର ପକ୍ଷେ ସର ନେଇ, ସମସ୍ତଟାଇ ବାହିର । ଏବଂ ମେ-ବାହିର ଯେ କତ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ତା ଆମି ଧାରଣାଇ କରତେ ପାରି ନା । ତାଇ ତ’ ଆଜ୍ଞାଯ ଏତ ବିସ୍ତୃତି ଅନୁଭବ କରି । ଆର ଯାକେ ଅପମାନ ବଲଛେନ, ସତିଯିଇ ତା ଅପମାନ ନୟ, ପ୍ରମାଣ ।”

—“କିମେର?”

—“ଆମି ଯେ ପ୍ରକ୍ଷେତ୍ର ହତେ ପାରଛି ତାର ।”

—“କିନ୍ତୁ ତୋମାର ଜନ୍ୟେ ଶୁଦ୍ଧ-ଶୁଦ୍ଧ ଏହି ଅପମାନ ଆମି ସହିତେ ଯାବୋ କେନ?”

ନମିତା ଚୁପ କରିଯା ଥାକେ । ପରେ ମୁଖ ତୁଳିଯା ବଲେ: “ବେଶ, ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ଆମାକେ ବର୍ଜନ କରଣ ।”

—“ତୋମାକେ ବର୍ଜନ କରବାର ଜନ୍ୟେ ଏତଟା ପଥ ଆସା ହୟ ନି ।”

—“ତା ହଲେ ଅପମାନସ ଓ ଯାଟା ଶୁଧୁ-ଶୁଧୁ ହଲ କି କରେ?”

ଆବାର ଚୁପ କରିତେ ହୟ । ପ୍ରଦୀପ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ : “ଆର କତ ଦିନ ଥାକବେ ଏଖାନେ?”

ନମିତା ଗଞ୍ଜୀର ହଇଯା ବଲେ: “ଦେଖି ।”

ଏଇ ଛୋଟ କଥାଟିର ମଧ୍ୟେ ଯେନ ବହୁ ଦିନରାତ୍ରିର ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ସ୍ଵପ୍ନ ରହିଯାଛେ । ପ୍ରଦୀପେର କାଛେ ନମିତାର ଏଇ କଠୋର ଧ୍ୟାନମୟତା ସହସା ବାଘ୍ୟ ହଇଯା ଉଠିଲ । କାହାର ଜନ୍ୟ ତାହାର ଏଇ ଅବିଚଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଏତକ୍ଷଣେ ସେ ବୋଧ ହୟ ବୁଝିତେ ପାରିଲ । କିନ୍ତୁ ନାମଟା ଜିଜ୍ଞାସା କରିତେ ଆର ସାହସେ କୁଳାଇଲ ନା ।

ସାହସେ କୁଳାଇଲ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାରବୋଧେର ଅହଙ୍କାରେ ସେ ନମିତାର ପରଧ୍ୟାନଳୀନ ମୂର୍ତ୍ତିର ଏଇ ନିଃସ୍ପୃହତାଓ ସହ୍ୟ କରିତେ ପାରିଲ ନା । ପ୍ରଦୀପ ଏମନ ଧରଣେର ଲୋକ ନୟ ଯେ, ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଏକମାତ୍ର ସମୟେର ବିବର୍ତ୍ତନେର ଉପର ଛାଡ଼ିଯା ଦିଯା ବସିଯା ଥାକିବେ; ସୋଜାସୁଜି ଗୋଟା କଯ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ତାହାଦେର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରଥର ଉତ୍ତରେର ଉପରଇ ତାର ଅସୀମ ନିର୍ଭର । ସେଇ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମୁଖୀଙ୍କୁ । ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀଙ୍କୁ । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରେର ପେଛନେ ଅନୁଚ୍ଛାରିତ କୋନୋ ଗଭୀର ଅର୍ଥ ଥାକିତେ ପାରେ କି ନା ସେ-ବିଷୟେର ସମ୍ବାନେ ତାହାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ । ତାହାର ବ୍ୟବହାରେ ଯେ ଏକଟା ଅପରିଚିତ ଅସହିୟୁତା ଆଛେ ତାହାଇ ତାହାକେ ଅନ୍ତିର କରିଯା ରାଖିଯାଛେ ।

ତାଇ ରାତ୍ରେ ଶୁଇବାର ଘରେ ଦରଜାଯ ଖିଲ ଦିବାର ଆଗେଇ ପ୍ରଦୀପ ତୁକିଯା ପଡ଼ିଲ । କମ୍ପମାନ ଦୀପଶିଖାୟ ପ୍ରଦୀପେର ଏଇ ଝାଡ଼ ଆବର୍ତ୍ତାବେ ନମିତା ଚମକିଯା ଉଠିଲ । ସ୍ପଷ୍ଟ ଦୃଢ଼ କଟେ କହିଲ,-
“ଏ ଅସମୟେ, ହଠାତ୍?”

ମାଥାର ଚୁଲଗୁଲିତେ ଆଞ୍ଚଳ ଚାଲାଇତେ ଚାଲାଇତେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ, “ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଆମାର ପରାମର୍ଶ ଆଛେ ।”

ଗଭୀର ହଇଯା ନମିତା କହିଲ,-“ବଲୁନ ।”

ନମିତାର କଥାଗୁଲି ଏମନ ସଂସତ ଓ ହିଂସିର ଯେ ପ୍ରଦୀପେର ସମସ୍ତ ଭାବୋଦେବ କେମନ ସୁଲାହିଯା ଉଠିଲ । ତରୁ ଦୃଢ଼ କରିଯାଇ କହିଲ, “ଆମାଦେର ଏମନି କରେ ଆର ଥାକା ଚଲବେ ନା ।”

—“କୋଥାଯ ଯେତେ ହବେ?”

—“ଯେଥାନେଇ ଯାଇ ଆମାଦେର ସମ୍ପର୍କେର ଏକଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ମୀମାଂସା ଦରକାର ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା ବିରକ୍ତ ହଇୟା ବଲିଲ,-“ଯାରା ସମାଜବିଧାନକେ ହେଯଙ୍ଗାନ କରେ’ ବାହିରେ ଚଲେ ଏସେହେ ତାଦେବ ପକ୍ଷେ ଆବାର ସମାଜାନୁମୋଦିତ ସମ୍ପର୍କେର ସାର୍ଥକତା କି? ଅପରାଧ ଯଦି ସହିତେ ନା ପାରି, ସେଇଟେଇ ଆମାଦେର ପ୍ରକାଣ ଅପରାଧ ।” କିଛୁକଣ ଥାମିଯା ଥାକିଯା ନମିତା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ : “ତାରପର ବଲୁନ ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ମୋଜା ସ୍ପଷ୍ଟ କରେଇ ବଲି ନମିତା, ଆମି ତୋମାକେ ଚାଇ ।”

ଶାନ୍ତ ସ୍ଵରେ ନମିତା ବଲିଲ,-“କଥାଟା ଆମି ଆଗେଇ ଶୁଣେଛି । ପୁନର୍ଭକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଜନ ଛିଲ ନା । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥେର ରୂପାନ୍ତର ଦରକାର । ବେଶ ତ, ଆମାକେ ଆପନାଦେର ଯୋଗ୍ୟ କରେ ନି, କର୍ମେ, ସହନଶକ୍ତିତେ, ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗେ । ଏର ଚେଯେ ଆମାକେ ଆର ବଡ଼ୋ କରେ ପାଓୟାର କିଛୁ ମାନେ ଆଛେ କି?”

ବଲିଯା ନମିତା ଜାନାଲାର କାଛେ ସରିଯା ଆସିଲ । ଜାନାଲାର ବାହିରେ ନଦୀର ଉପରେ ଅନ୍ଧକାର ତରଙ୍ଗ ତୁଳିଯା ପୁଣିତ ହଇୟାଇଛେ—ତାହାରଇ ପଟ୍ଟଭୂମିତେ ନମିତାକେ ସର୍ବବନ୍ଧାଚ୍ୟତା ଏକଟି ଶରୀରୀ ଶିଖାର ମତ ମନେ ହଇଲ । ପ୍ରଦୀପ ତାଡ଼ାତାଡ଼ି କାଛେ ଆସିଯା ନମିତାର ଏକଥାନି ହାତ ଧରିଯା ଫେଲିଲ; କହିଲ,-“ତୋମାକେ ଚାଓୟାର ଏକଟା କାଯିକ ଅର୍ଥ ଆଛେ, ନମିତା । ସେ ଶୁଦ୍ଧ ବିରହେ ନୟ, ବିହାରେ । ତୋମାକେ ଆମି ଚାଇ ।”

ନମିତା ହାତ ସରାଇୟା ନିଯା କହିଲ,—“ହାତ ପେତେ ଚାଓୟାର ଦୀନତା ଆପନାକେ ଲଜ୍ଜା ଦେଇ ନା? ପାଓୟାର ଜନ୍ୟ ଯଦି ମୂଲ୍ୟ ନା ଦେନ ତବେ ମେ-ପାଓୟାଯ ସ୍ଵାଦ ଥେକେ କୈ?”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଆମି ସବହି ବୁଝି, ନମିତା । ତବୁ ଆଜକେର ଏହି କ୍ଷଣଟିତେ ମନେ ହଚ୍ଛେ ସବାର ଚେଯେ ବଡ଼ ହଚ୍ଛେ ପ୍ରେମ,—ଦଶେର ଚେଯେ ବଡ଼ ହଚ୍ଛେ ଏକ । କୋନୋ ମୂଳ୍ୟରେ ତୋମାର ପକ୍ଷେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଯ, ଆମାକେ ତୁମି ବିଶ୍ୱାସ କର ।” ବଲିଯା ମୃଢ଼ଚେତନ ପ୍ରଦୀପ ନମିତାକେ ଏକେବାରେ ବୈଷ୍ଟନ କରିଯା ଧରିଲ ।

ଇହାର ମଧ୍ୟେ କୋଥାଯ ଏକଟୁ ଅନ୍ୟାଯ ଛିଲ ବଲିଯାଇ ହୋକ, ବା ପ୍ରଦୀପେର ବ୍ୟବହାରେ ବର୍ବର ବନ୍ୟତା ଛିଲ ନା ବଲିଯାଇ ହୋକ, ନମିତାର ଆକଞ୍ଚିକ ଆଘାତେ ପ୍ରଦୀପ ଏକେବାରେ ଛିଟକାଇଯା ପଡ଼ିଲ । ନମିତା କହିଲ, “ସମାଜଦ୍ରୋହୀଦେର ଏମନ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବହାର କ୍ଷମାର ଯୋଗ୍ୟ ନଯ । ଆପଣି ଯେ ଏତ ସ୍ଵାର୍ଥପର ଓ ନୀଚ ତା ସ୍ଵପ୍ନେଓ ଭାବିନି କୋନୋଦିନ । ଜାନେନ ନା । ଆମି ବିଧବା?”

ମାଥାର ସେଇ କ୍ଷତତ୍ସ୍ଥାନେଇ ବୋଧ ହୟ ଲାଗିଯାଛିଲ; ତାଇ ପ୍ରଦୀପ ରୁଖିଯା ଉଠିଲ : ‘ଆର ଯାକେ ମାନା, ତୋମାକେ ଏହି ସତୀତ୍ବର ଆସ୍ଫାଲନ ଶୋଭା ପାଯ ନା । ତୁମି ଯା ତୁମି ତାଇ । ସମାଜେର ହାଟେ ତୋମାର ନାରୀତ୍ବ । ଏକଟା ପଣ୍ୟ ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ କାଳ ସକାଳେ ତୋମାର ଯେଥାନେ ଇଚ୍ଛା ତୁମି । ଚଲେ ଯେଯୋ, ତୋମାର ଓପର ଆମାର ଦାୟିତ୍ବ ନେଇ ।’

ନମିତା ଖାଲି ଏକଟୁ ହାସିଲ ।

ସକାଳେ ଯାଇବାର ଜନ୍ୟ ନମିତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହଇତେଛିଲ କି ନା କେ ଜାନେ, କିନ୍ତୁ ଯାଓଯା ଆର ହଇଲ ନା । ଶେଷରାତ୍ରି ଥାକିତେଇ ପୁଲିଶେ ଆସିଯା ବାଡ଼ି ଘରିଯାଛେ ।

୧୦. ଅନୀଯୁ ସହଜେ ପଯାନ୍ତ ହୃଦୟର ଲୋକ ନାମ

ଅବନୀବାବୁ ସହଜେ ପରାନ୍ତ ହଇବାର ଲୋକ ନହେନ । ବୁଝିତେ ତାହାର ଆର ବାକି ଛିଲ ନା ଯେ ନମିତାର ଏଇ ଉନ୍ନତ ଆଚରଣେର ଆଡ଼ାଲେ କାହାର ଅଞ୍ଚୁଲିନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଛିଲ ! ସେଇଦିନ ଦୁପୁର ବେଳାଯଇ ପ୍ରଦୀପ ଚଲିଯା ଗେଲେ ଅବନୀବାବୁ ଯଥନ ବକିଯା-ବକିଯା ନମିତାକେ ଏକେବାରେ ନାକାଳ କରିଯା ଛାଡ଼ିଯାଇଲେନ, ଯଥନ ଏମନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଲିତେ ଦ୍ଵିଧା କରେନ ନାହିଁ : ସରେର ବାର ହୟେ ଯେତେ ପାର ନା ଏଇ ଗୁଣ୍ଡାଟାର ସଙ୍ଗେ, ଏଥାନେ ବସେ' ତଳାତଳି କରେ' ଆମାଦେର ମୁଖେ ଆର ଚୁଣ-କାଳି ମାଖାଓ କେନ ? ତଥନ ନମିତା ନିଜେକେ ଆର ଦମନ କରିତେ ନା ପାରିଯା ବଲିଯା ବସିଯାଇଲି; ଯାବଇ ତ' ବେରିଯେ । କାର ସାଧ୍ୟ ଆମାକେ ଆଟକାଯ ! ତାଇ ତୋର ହଇଲେ ଅବନୀବାବୁର ମନେ ଆର ଲେଶମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ରହିଲ ନା ଯେ, ଏଇ ପ୍ରଦୀପେର ସଙ୍ଗେଇ ସତ୍ୟନ୍ତ କରିଯା ଚରିତ୍ରହୀନ ମେଯେଟା କୁଳ ଡିଙ୍ଗାଇଯାଛେ । ଏତ ସହଜେ ପ୍ରଦୀପକେ ଛାଡ଼ିଯା ଦିବାର ପାତ୍ର ତିନି ନନ । ଫଳ ଯାହାଇ ହୋକ, ଏଇ ଗୁଣ୍ଡାଟାକେ ଏକବାର ଦେଖିଯା ଲାଇତେ ହଇବେ । ତିନି ପୁଲିଶେ ଖବର ଦିଲେନ ।

ଗାଡ଼ି ଆବାର କଲିକାତାର ଦିକେ ଗଡ଼ାଇଲ । ରାତ୍ରିକାଳ । ଏକଟ ଗାଡ଼ିତେ ସକଳେ ଉଠିଯାଛେ—ଦୁ-ପାଶେର ବେଂଳି ଦୁଇଟାତେ ନମିତା ଆର ପ୍ରଦୀପ; ମାଝେରଟାତେ ପୁଲିଶେର କର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ଲୋକ । ଅପରିମ୍ୟ ସ୍ତରତା— କାହାରୋ ଚୋଖେ ସୁମ ନାହିଁ । ଅନେକ ପରେ ପ୍ରଦୀପ ଇନସ୍ପେକ୍ଟାରକେ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“ଜୀବନବନ୍ଦି ତ’ ଟୋକା ହେଁଛେ, ଓର ସଙ୍ଗେ ଦୁଟୋ କଥା ବଲାତେ ପାରି?”

ବନ୍ଦିଗ୍ରେସ୍‌ମ୍ବା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟାର ନମିତାର ଅନୁମତି ଚାହିଲେନ—ସେ କିନ୍ତୁ ଅତି ସହଜେଇ ରାଜି ହଇଯା ଗେଲ । ହସିଯା କହିଲ,—“ଆସୁନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଧୀରେ ଉଠିଯା ଆସିଲ । ଦୂରେ ବେଢ଼ିର ଏକ ପାଶେ ସରିଯା ବସିଯା କହିଲ,—“ଜୀବାନବନ୍ଦିତେ କି ବଲ୍ଲେ?”

ପୁଲିଶକେ ଶୁନାଇଯା ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ସତ୍ୟ କଥାଇ ବଲେଛି । ଆପଣି ଆମାକେ ଛଳ କରେ ଓଖାନେ ନିଯେ ଗିଯେଛିଲେନ ଆର ନିତାନ୍ତ ନିର୍ଲଙ୍ଘେର ମତୋ ଦୈତିକ ବଲପ୍ରୟୋଗ କରତେ ଚେଯେଛିଲେନ । ବଲେଛି ବୈ କି ।”

ପ୍ରଦୀପ ଶ୍ଵର ହଇଯା ରହିଲ । ଗଭୀର ଦୀଘନିଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯା ସେ କହିଲ, “ଜୀନତାମ ତୁମ ତା ବଲବେ । ଏର ଚେଯେ ସତ୍ୟ କରେ କୋଣୋ ନାରୀ କୋଣୋ ଗୁରୁଷକେ ଦେଖିତେ ଶେଖେନି । କିନ୍ତୁ କଥାଟାକେ ଆରୋ ଏକଟୁ ମାର୍ଜିତ କରେ ବଲ୍ଲେ ନା କେନ?”

ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେର ଦିକେ ଅପଲକ ଚୋଖେ ଚାହିଯା ଥାକିଯା ନମିତା ବଲିଲ,-“ଅମନ ଏକଟା ନିଦାରଣ କଥାର ଆରେକଟା ମାର୍ଜିତ ସଂକ୍ରଣ ଆଛେ ନାକି?”

—“ଆଛେ ବୈ କି ।” କର୍ତ୍ତ୍ସର ହଠାତ୍ ଗାଡ଼ ଓ ଆର୍ କରିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ବଲ୍ଲେଇ ପାରତେ ଆମାର ଭାଲୋବାସାର ଆକର୍ଷଣେ ତୋମାକେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥା ଓ ଶାସନେର ପ୍ରାଚୀର ଥେକେ ମୁକ୍ତ

ବନ୍ଦମୁଁରେ ପ୍ରାଣୀ । ଆଚିତ୍ରମୁଁର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଂଟ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

କରେ' ଉଦାର ଆକାଶେର ନୀଚେ ନିଯେ ଏସେହି—ଯେଥାନେ ବିସ୍ତୃତ ଜୀବନ, ବିଚିତ୍ର ତାର ଉତ୍ସବ ।
ବଲ୍ଲେଇ ପାରତେ, ସହଜ ଅଧିକାରେର ଦାବିତେ ତୋମାକେ କାମନା କରେଛିଲାମ, ନମିତା ।”

ଅନ୍ଧକାରେର ମଧ୍ୟେ ନମିତା ହାସିଯା ଉଠିଲ । କହିଲ,—“ଅତ କଥା ପୁଲିଶ ବୁଝତ ନା ଯେ—”

ପ୍ରଦୀପେର ମୁଖେ ଆର କଥା ଆସିଲ ନା । ଚୁପ କରିଯା ଏକଦୃଷ୍ଟେ ବାହିରେ ଦିକେ ଚାହିୟା ରହିଲ ।

ଖାନିକ ପରେ ନମିତା ଏକେବାରେ ଛେଳେମାନୁଷେର ମତ ତରଳ ସୁରେ ବଲିଯା ଉଠିଲ : “କେମନ
ମଜା! ଶେଷକାଳେ କି ନା ଫୁଲିଯେ ଘରେର ବଡ଼କେ ବାର କରାର ଜନ୍ୟେ ଜେଲ ଖାଟବେନ । ଅଦୃଷ୍ଟେ
ଦୁର୍ଗତି ଥାକଲେ ଏମନିହି ହ୍ୟ— ହାତୀଓ ଶେଷେ କାଟା ଫୁଟେ ମାରା ପଡ଼େ ।” ହଠାତ୍ କଥାର
ମାଝଥାନେ ପ୍ରଦୀପେର ଅତ୍ୟନ୍ତ କାହେ ସରିଯା ଆସିଯା କାନେର କାହେ ମୁଖ ଆନିଯା କ୍ଷୀଣ ।
ଅନୁଚ୍ଛକଟେ ନମିତା କହିଲ,—“ଆରୋ ଏମନି ମଜା ଯେ ଆପନାର ହାତେ ଏମନ କୋନୋ ସମ୍ବଲଓ
ଆଜ ନେଇ ଯେ ଆୟୁହତ୍ୟା କରେ’ ଏ କଲଙ୍କ ଥେକେ ତ୍ରାଣ ପେତେ ପାରେନ । ଆପନାର ବନ୍ଧୁ ଏ
କଥା ଶୁଣିଲେ କୀ ଭାବବେନ ବଲୁନ ଦିକି?”

କଥା କଯଟା କର୍ଣ୍ଣକୁହରେ ନିକ୍ଷେପ କରିଯାଇ ନମିତା ଆବାର ଦୂରେ ସରିଯା ବସିଲ । ପ୍ରଦୀପ
ବଲିଲ,-“ବନ୍ଧୁ କୀ ଭାବବେନ ତା ତିନିହି ଭାବୁନ । ଜେଲେ ଯଦି ଆମି ଯାଇ-ଓ, ତବୁ ମନେ ଏମନ
କୋନୋ ଗ୍ଲାନି ଥାକବେ ନା ଯେ, ଆୟୁହତ୍ୟାର ଉପକରଣ ହାତେ ନେଇ ବଲେ ଅନୁତାପ କରତେ ହବେ ।
ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏକଟା ମନେର ମଧ୍ୟେ କଥନ ଥେକେଇ ଗଡ଼େ ଉଠେଛେ—ତୋମାର ଜନ୍ୟେଇ ଜେଲେ ଗେଲାମ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀ । ଓଡ଼ିଶା ଯୁଧୀ ଫନ୍ଡିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

—“ଆମାର ଜନ୍ୟେଇ ବୈ କି ।” ନମିତା ଇନସ୍ପେକ୍ଟାରେର ଦିକେ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିଯା ବଲିଲ,-
“ଏକଜନ ଅସହାୟ ବିଧବା-ମେଯେକେ କୌଶଳ କରେ’ ଘରେର ବାହିରେ ଏନେ ତାର ଓପର ପଞ୍ଚର
ମତ ଉତ୍ତିଷ୍ଠାନ କରତେ ଚାନ ଆପନାକେ ଲୋକେ ଜେଲେ ନା ପାଠିଯେ ଫୁଲଚନ୍ଦନ ଦିଯେ ପୂଜୋ
କବେ, ଆପନାର ଫୋଟୋ ସାମନେ ରେଖେ ନିଶାନ ଉଡ଼ିଯେ ମିଛିଲ କରବେ, ନା?”

ଦୀଘନିଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଯା ଖୁସି ବଲ । କିନ୍ତୁ ତୁମି ମନେ-ମନେ ତ’ ଜାନ ଆମି
ପଞ୍ଚଓ ନଇ, ଦେବତାଓ ହ’ତେ ଚାଇ ନା । ତୋମାକେ ଆମି କାମନା କରେଛିଲାମ ବୈ କି, ସେ-
କାମନା କବିତାର ମତଇ ସୁନ୍ଦର । ତୋମାକେ ପାଇନି, ପାଓୟାର ପେଛନେ ସେ ପ୍ରଚୁର ତପସ୍ୟାର
ପ୍ରୟୋଜନ ହ୍ୟ ମେ ଶିକ୍ଷାଇ ନା-ହ୍ୟ ଜେଲେ ବସେ’ ଲାଭ କରା ଯାବେ ।”

—“ଯା ଯା, ଆର ବଢ଼ତା କରତେ ହବେ ନା, ଏଥନ ଘୁମୁନ ଗେ ।” ବଲିଯା ନମିତା ବେଢ଼ିର କିନାରେ
କାଠେର ଦେଯାଲେ ହେଲାନ୍ ଦିଯା ପା ଦୁଇଟା ସାମନେ ଏକଟୁ ପ୍ରସାରିତ କରିଯା ଶୁଇବାର ଭଞ୍ଜି
କରିଲ, ଏବଂ ତାହାରଇ ଇଙ୍ଗିତେ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ଆସାମୀର ହାତ ଧରିଯା ଅନ୍ୟ ବେଢ଼ିଟାତେ ସରାଇୟା
ଆନିଲେନ ।

କଲିକାତା ପୌଛିଯା ପୁଲିଶ ପ୍ରଦୀପକେ ଥାନାୟ ଲହିଯା ଗେଲ ଏବଂ ନମିତାକେ ଅବନୀବାବୁର
ଜିମ୍ମାୟ ରାଖିଯା ବଲିଯା ଦିଲ ଯେନ ଠିକ ଏଗୋରୋଟାର ସମୟ ତାହାକେ ଚିଫ ପ୍ରେସିଡେନ୍‌
ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍‌ଟେର କୋଟେ ହାଜିର କରାନୋ ହ୍ୟ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ତୋର ବେଳା—ଉମା ଛାଡ଼ା ସବାଇରଇ ସୁମ ଭାଙ୍ଗିଯାଛେ । ଆତ୍ମୀୟ-ପରିଜନେର ଶାସନ-ପ୍ରଥର ଦୃଷ୍ଟିର ସମ୍ମୁଖେ ନମିତାର ମୁଖ ଏକଟୁଓ ମାନ ହଇଲ ନା, ତାର ଦୃଷ୍ଟିତେ ନା ଏକଟୁ କୁର୍ତ୍ତା, ପଦକ୍ଷେପେ ନା ଏକଟୁ ଜଡ଼ତା । ଚାଦରଟା ଗାୟେର ଉପର ଭାଲୋ କରିଯା ଟାନିଯା ସେ ସିଡ଼ି ଦିଯା ମୋଜା ତାହାର ଦୋତଳାର ପୂଜାର ଘରେର ଦିକେ ଅଗ୍ରସର ହଇଲ । ନିର୍ଭୀକ ବୀରାଙ୍ଗନା, ଅଟଲ ଝଜୁ ମେରଂଦଣ, ଆକାଶେର ଅରଣ୍ୟ-ରଶ୍ମିର ମତ ତାହାର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ-ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ହଇତେ ଯେନ ଏକଟା ଦୁଃଖ ତେଜ ବିକିର୍ଣ୍ଣ ହଇତେଛେ । ଆତ୍ମୀୟ-ପରିଜନରା ମୁଢ଼ଦୃଷ୍ଟିତେ ଚାହିୟା ରହିଲ, କେହ ଏକଟା କଥା କହିତେ ପାରିଲ ନା, ନା ବା ପାରିଲ ଉହାକେ ବାଧା ଦିଯା ଉହାର ମୁଖ ହଇତେ ଏହି ଜଘନ୍ୟ ଆଚରଣେର ଏକଟା ଅର୍ଥ ବାହିର କରିତେ । ଅବନୀ ବାବୁ ଉତ୍ସଫଳ ହଇଯା ଫୋନେ ଶଚୀପ୍ରସାଦକେ ପ୍ରଦୀପେର ଗ୍ରେଣ୍ଡରେର ସଂବାଦ ଦିତେ ବ୍ୟନ୍ତ ହଇଲେନ, ଆର ଅରଣ୍ୟା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଉପରେ ଉଠିଯା ଉମାକେ ଜାଗାଇଯା କହିଲେନ,—“ଓହି ଶିଗଗିର, ଦେଖବି ଆଯ-ପୋଡ଼ାରମୁଖି ଫିରେ ଏମେହେ—”

ଏକଳା ବିଛାନାଯ ପଶିମେର ବିଧୁର ଦିଗନ୍ତଲେଖାଟିର ମତ ଉମା ସୁମାଇଯା ଛିଲ । ସୁରେର ମାଝେ ଅନୁଚାରିତ ବାଣୀର ଯେ ସୁଷମା, ସୁମନ୍ତ ଉମାର ଦେହେ ତେମନି ଏକଟି ଅନିର୍ବଚନୀୟ କାନ୍ତି । ମାୟେର ହାତେର ଠେଳା ଖାଇଯା ସେ ଧଡ଼ମଡ଼ କରିଯା ଉଠିଯା ବସିଲ : “କେ ଫିରେ ଏମେହେ ମା? ବୌଦି? ଆର, ଦୀପ-ଦା?”

ଅରଣ୍ୟ ମୁଖ ବିକୃତ କରିଯା କହିଲେନ,—“ଆର ଦୀପ-ଦା! ସେ ପାଜିଟା ପୁଲିଶେର ହାତେ-ହାତେ ତାର ହାତକଡ଼ା । ଏବାର ଘାନି ଘୋରାବେନ ଆର କି ।”

ଉମାର ଠେଁଟ ଦୁହଟି ସହସା ପାର ହଇଯା ଉଠିଲ : “ଘାନି ଘୋରାବେନ ମାନେ? ଉନି କି କରଲେନ? ଯଦି କେଉ ପଥ ଭୁଲ କରେ ବାହିରେ ବେରିଯେ ଆସେ ତବେ ତାକେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଓୟା ପାପ ନା ମହତ୍ତ୍ଵ? ଓର ମହତ୍ତ୍ଵ ସ୍ଵିକାର କରେ ଆମାଦେରଇ ବରଂ ଉଚିତ ମା, ଓରେ ଏକଦିନ ନେମନ୍ତନ କରେ’ ଖାଇଯେ ଦେଓୟା?”

କୋଥାଯ ଉମା ଜାଗିଯା ଉଠିଯା ମା’ର ସଙ୍ଗେ ନିଭୃତେ ଏକଟୁଖାନି । ନମିତାର ଚରିତ୍ରାଲୋଚନା କରିବେ, ନା, ଏକେବାରେ ମୋଡ଼ ଫିରିଯା ପ୍ରଦୀପେର ପ୍ରଶଂସାୟ ମୁଖର ହଇଯା ଉଠିଲ । ଅରଣ୍ୟ ଧରକ ଦିଯା କହିଲେନ,—“ଏକ ଫେଟା ମେଯେ, ତୁଇ ତାର କୀ ବୁଝବି? ଯା, ଓର୍ତ୍ତ, ଏଥନ । ଖାଲି ପଡ଼େ । ପଡ଼େ ସୁମୁନୋ । ମୁଖ ଧୁରେ ପଡ଼ତେ ବୋସ ଏସେ ।”

ଉଠିତେ ହଇଲ । ବ୍ୟାପାରଟାର ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ତଳାହିଯା ବୁଝିତେ ତାହାର ଆର ବାକି ନାହିଁ । ନମିତା ନିତାନ୍ତ ନମିତା ବଲିଯାଇ ତାହାର ଜୀବନେ ଏମନ ଏକଟା ଆଚରଣେର ଉପକାରିତା ସମସ୍ତେ ସନ୍ଦେହ-ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ଉମାର ଜୀବନେ ଏମନ ଏକଟା ସମସ୍ୟାର ଆବିର୍ଭାବ ହିତେ ପାରେ ଏମନ କଥା ସେ ନିଜେ ଭାବିତେଇ ପାରେ ନା । ସର ସେ ଛାଡ଼ିବେ କି ନା, ଏବଂ ଛାଡ଼ିଲେ କୋଥାଯ ବା କାହାର ସଙ୍ଗେ ଆବାର ସର ବାଧିବେ—ଏହି ସବ ପ୍ରଶ୍ନ ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନିର୍ଧାରଣେର ବିଷୟ । ତାହାର ଜନ୍ୟ ପାଡ଼ାର ପାଁଚଜନେର ମୁଖ ଚାହିତେ ହଇବେ ନାକି? ଉମା ହଇଲେ କଥନଇ ଫିରିଯା ଆସିତ ନା, ଏମନ ଭାବେ ହ୍ୟ ତ’ ନିଜେକେ ବନ୍ଦିନୀ କରିଯା ଫେଲିତ ଯେ ଦୀପ-ଦାକେ ତାହାର କାଛ ହିତେ ସରାଇଯା ନେଯ କାହାର ସାଧ୍ୟ!!

ବନ୍ଦିଗ୍ରେସ୍‌ମ୍ବା । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନପଟ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତାର ଘରେର ଗୋଡ଼ାଯ ଆସିଯା ଦେଖିଲ ସେଥାନେ ଛୋଟଖାଟୋ ଏକଟି ଭିଡ଼ ଜମିଯା ଉଠିଯାଛେ । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାଜିର । ସବାଇରଇ ମୁଖ ପ୍ରସନ୍ନ, ନମିତାର ପ୍ରତି କାହାରୋ ଭାଷାଯ ସ୍ଵାଭାବିକ ଝାଡ଼ତା ନାଇ । ବ୍ୟାପାରଟା ଉମା ଚଟ କରିଯା ଆଯନ୍ତେ କରିତେ ପାରିଲ ନା ।

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ହାସିଯା କହିତେଛେ : “ଯାକ, ଓ ଛୋଟଲୋକ ଗୁଣ୍ଡାଟା ଯେ ଗ୍ରେଣାର ହେଯେଛେ ତାଇ ତେର । ଏକେବାରେ ସେସାସ କେସ,—ଛଟି ବଚ୍ଛର ଶ୍ରୀଘରେ । ଖବର ଶୁଣେ ଫୁର୍ତ୍ତିତେ ଆମାର ଚା-ଓ ଖାଓୟା ହଲ ନା ।” ଏହି ଯେ ଉମା, ଚା କରେ ଦାଓ ଦିକିନ ଏକଟୁ ।”

ଅବନୀବାବୁ ଘରେର ମଧ୍ୟେ ନମିତାକେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଯା କହିଲେନ, “ପୁଲିଶେର କାହେ ଯେ ସତ୍ୟ କଥା ବଲେଛ ବୌମା, ତାତେଇ ତୋମାର ବୁଦ୍ଧିର ତାରିଫ କରଛି । ଐ ପାଜିର ପା-ବାଡ଼ା କ୍ଷାଉଡ଼େ ଲଟାକେ ଏବାର ଆମି ଦେଖାବୋ—”

—“ନିଶ୍ୟ ।” ଶଚୀପ୍ରସାଦ ସାଯ ଦିଲ : “ମେଯେଛେଲେ ଯତଇ କେନ ନା ବୈୟାଡ଼ା ହୋତୁ, ବାଡ଼ିର ବାଇରେ ଯେତେ ହଲେ ପୁରୁଷମାନୁଷେର ହେଲପ୍ ତାଦେର ଚାଇଇ । ତାର ଓପର ଉନି ହିନ୍ଦୁ-ବିଧବା, ପୁରସ୍ତ୍ରୀ । ତା ଛାଡ଼ା, କଳକାତାଯ ନୟ—ଏକେବାରେ ଧାପଧାଡ଼ା ଗୋବିନ୍ଦପୁରେ ପିଟଟାନ । ଓ କ୍ଷାଉଡ଼େଲଟାକେ ଯଦି ବଲେଓ ଯେ ବୌଦି ଇଚ୍ଛେ କରେ ବେରିଯେ ଏସେହେନ, ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ତା କଥନୋ ବିଶ୍ୱାସ କରବେନ ନା ।”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଆଚିନ୍ତ୍ୟକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅବନୀବାବୁ ବଲିଲେନ,—“ଓ ବଲେଇ ହ'ଲ? ବୌମା ତ’ ଜବାନବନ୍ଦିତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବଲେଇ ଦିଯେଛେନ ଯେ ପ୍ରଦୀପଙ୍କ ଓକେ ଛଲେ-ବଲେ ଫୁସଲିଯେ ବାଡ଼ିର ବା’ର କରେଛେ । କୋଟେଓ ତୋମାକେ ସେ-କଥାଇ ବଲତେ ହବେ ବୌମା, ବୁଝୋଛ?”

ନମିତା ଅନ୍ନ ଏକଟୁ ହାସିଯା ସମ୍ମତିସୂଚକ ଘାଡ଼ ନାଡ଼ିଲ ।

—“ବାସ, ତା ହଲେ ଆର ଆଡ଼ିଟ ଇନଫ୍ଲୁୟେନ୍ସ-ଏର କଥାଓ ଉଠତେ ପାବେ ନା । ପୁଲିଶେର କାଛେ ଓଟୁକୁ ନା ବଲେ’ ଏଲେଇ ମୁକ୍କିଳ ହ’ତ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ କହିଲ,—“ବୌଦି ଆମାଦେର ଅତ ବୋକା ନନ୍ । ମେଯେମାନୁଷଦେର ଅମନ ଏକ-ଆଧୁଟୁ ଭୁଲ ହେଯେଇ ଥାକେ, କିନ୍ତୁ ଯାରା ସେଇ ସବ ଭୁଲ ଖୁଁଚିଯେ ତାଦେର ବିପଥେ ଚାଲିଯେ ନେଯ ତାଦେରକେ ଛେଡେ ଦିତେ ନେଇ । ଫାଁଦ ପେତେ ଡାକାତଟାକେ ଧରତେ ପେରେଛେନ, ତାତେ ଆପନାକେ ବାହବା ଦିଚ୍ଛି, ବୌଦି ।”

ନମିତା ଆବାର ଏକଟୁ ହାସିଲ; ଚୋଖ ତୁଳିଲ ନା, କଥା କହିଲ ନା ।

କଥା କହିଲ ଉମା: “ଫାଁଦେ ଯଦି ଡାକାତ ଆଜ ଧରା ନା ପଡ଼ିତ ତବେ ଯାଦୁକରୀକେ ଆପନାରା ଆର ଆସ୍ତ ରାଖିତେନ ନା । ଇଦୁର ଆଜ ସିଂହକେ ଧରେ’ ଦିତେ ପେରେଛେ ବଲେଇ ଛୁଟି ପେଲୋ—ନଇଲେ ସେ ଏକା ଫିରେ ଏଲେ ତାକେ ଟୁକରୋ ଟୁକରୋ କରେ ଫେଲିତେନ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀଯ ଫେନ୍ଟିଷ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅବନୀବାବୁ ଧମକ ଦିଯା ଉଠିଲେନ: “ଯା ଯା, ତୋକେ ଆର ଫର୍-ଫର୍ କରତେ ହବେ ନା । ବୌମାକେ ଶିଗଗିର ଦୁଟୋ ବେଁଧେ ଦେ ଦିକି, ଏଗାରୋଟାଯ କୋଟେ ହାଜିରା ଦିତେ ହବେ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ କହିଲ,-“ଆର ଆମାର ଚା ।”

ଘର ଖାଲି ହଇଯା ଗେଲେ ଉମା ରକ୍ଷ ହଇଯା ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,—“ବୌଦି, ଏ ତୋମାର କୀ ନିର୍ଜତା?”

ନମିତା ଚକାଇଯା ଉଠିଲ । ଉମାର ମୁଖେର ଉପର ଦୁଇଟି ଜିଙ୍ଗାସୁ ଚକ୍ଷୁ ତୁଳିଯା ସେ ଚୁପ କରିଯାଇଲା ।

—“ଫିରେ ଏସେଛ ତାର ଜନ୍ୟ ତୋମାକେ ତିରକ୍ଷାର କରି ନା, କିନ୍ତୁ ନିଜେର ଠୁନକୋ ଖ୍ୟାତି ବାଁଚାବାର ଜନ୍ୟ ଏ ତୁମି କୀ କରେ ବସଲେ?”

—“କୀ କରେ’ ବନ୍ଦମୁଖ?” ନମିତା ଦୃଢ଼ସ୍ଵରେ ଜିଙ୍ଗାସା କରିଲ ।

—“ଟେର ନ୍ୟାକାମି କରେଛ । କେଇ ବା ତୋମାକେ ଘଟା କରେ ବାଡ଼ିର ବା’ର ହତେ ବଲେଛିଲୋ, ଆର କେନଇ ବା ତୁମି ନିଜେର ନାକ କେଟେ ପରେର ଯାତ୍ରାଭଙ୍ଗ କରଲେ? ଓ-ମୁଖ ଲୁକୋବାର ଜନ୍ୟ ଏ-ବାଡ଼ିର ବାଇରେ କି ଆର ତୋମାର ଜାଯଗା ଛିଲ ନା?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ । ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା ଧୀରେ କହିଲ,—ଲୁକୋବାର କଥା ବୋଲ ନା, ଠାକୁର-ବି । ଏ-ମୁଖ ଦେଖାବୋ ବଲେଇ ତ' ଏ-ବାଡ଼ିତେ ଫେର ଫିରେ ଏସେଛି ।”

ଉମା ତବୁଓ ଶାନ୍ତ ହଇଲ ନା : “କେନ ଫିରେ ଏଲେ? ଯଥନ ବେରଙ୍ଗଲେ ତ' ହାର ସ୍ଵିକାର କରଲେ କେନ? ଆବାର ଏସେ ତୁମି ହବିଷି ଆର ଫୋଟୋ-ପୂଜା ଶୁରୁ କରବେ? ତବେ ଏହି ଅଭିନୟ କରବାର କି ଦରକାର ଛିଲ?”

ନମିତା ହାସିଯା କହିଲ,—“ପୁଲିଶେ ଧରଲେ ଆର କି କରା ଯାଯ ବଲ ।”

—“କି କରା ଯାଯ? ସ୍ପଷ୍ଟ କଟେ ବଲା ଯାଯ : ଆମି ନିଜେର ଇଚ୍ଛାୟ ବେରିଯେ ଏସେଛି, ଯାକେ ତୋମରା ନାରୀହର୍ତ୍ତା ବଲେ’ ଧରତେ ଏସେଛ, ମେ ଆମାର ନବଜୀବନେର ପ୍ରଭୁ, ତାକେ ଆମି ଭାଲୋବାସି । ବଲେ ନା କେନ, ବୌଦି?”

ମୁଖ ଗନ୍ଧୀର କରିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ମିଥ୍ୟା କଥା ବଲବ କି କରେ?”

—“ଭାରି ତୁମି ସତ୍ୟବାଦୀ ମେଯେ ଏସେଛ । ତାଇ କିନା ଦୀପ-ଦାର ସର୍ବାଙ୍ଗେ କାଳି ଛିଟୋତେ ତୁମି ଦ୍ଵିଧା କରଲେ ନା । ଯେ-ଭଦ୍ରଲୋକ ମେହ କରେ’ ଏକ ନିରାଶ୍ୟ ମେଯେକେ ଆସନ୍ତ ବିପଦ ଥେକେ ରକ୍ଷା କରବାର ଜନ୍ୟ ଏଗିଯେ ଏଲେନ, ତାର ମାଥାଯ କଲକ୍ଷେର ବୋକା ଚାପିଯେ ସତ୍ୟର ଗୌରବ କରତେ ତୋମାର ଲଜ୍ଜା କରଲୋ ନା, ବୌଦି? ଏହି ଜୟନ୍ୟ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ଚେଯେ ଆତ୍ମହତ୍ୟାଓ ଭାଲୋ ଛିଲ ।”

ନମିତା କ୍ଷମିତା ଏକଟୁ ହାସିଲ; କହିଲ,—“କା’ର ସତ୍ୟ କୋନ ପଥେ ଏସେ ଦେଖା ଦେଯ ତୁମି ସହସା
ତା ବୁଝବେ ନା, ଉମା । ବରଂ ଶଚୀପ୍ରସାଦେର ଜନ୍ୟ ଚା କର ଗେ । ସୁସଂବାଦ ପେଯେ ଉତ୍ତେଜନାୟ
ବେଚାରାର ଦାରୁଳ ତେଷ୍ଠା ପେଯେଛେ ନିଶ୍ଚଯ ।”

ଉମା ରଖିଯା ଉଠିଲ : “କାର ଜନ୍ୟ ଚା କରତେ ହବେ ସେ-ପରାମର୍ଶ ତୋମାର କାହା ଥିକେ ନିତେ
ଚାଇ ନା । ନିଜେର ଖେଲେ ମାନ ବାଁଚାତେ ଗିଯେ ଭୀରୁ ଅପଦାର୍ଥେର ମତ ତୁମି ଯେ ଆରେକଜନକେ
ସମାଜେର ଚୋଖେ ଲାଞ୍ଛିତ କରବେଏ ଅତ୍ୟାଚାର ଆମରା ସହିବୋ ନା । ମନେ ରେଖୋ ।”

ନମିତା ନିଞ୍ଚ କଟେ କହିଲ,—“କୀ ଆର କରବେ ବଲ । ଆଇନେର କାହେ ଆବଦାର ଖାଟେ କୈ ।”

—“ଖାଟେଇ ନା ତ’ । ସତ୍ୟ ବଲେ ଯା ନିଯେ ତୁମି ଆସ୍ଫାଲନ କରଛ ସେଇ ତୋମାର ଅସତୀତ । ସ୍ଥାନ
ତୋମାର ସଂସାରେର ସେଇ ବାହିରେ । ତବୁ ତୁମି ଏତ ସ୍ଵାର୍ଥପର ହବେ ଯେ—ଛି!”

ଦାରୁଳ ସ୍ମୃତି ଉମାର ଚୋଖମୁଖ ବିଷାକ୍ତ ହଇଯା ଉଠିଲ । ବହୁକଷଣ କେହ କୋନ କଥା କହିଲ ନା;
ଉମା ଯଥନ ଚଲିଯା ଯାଇବାର ଜନ୍ୟ ପା ବାଡ଼ାଇଯାଛେ, ନମିତା ତାହାକେ ବାଧା ଦିଲ : “ଶୋଣେ ।
ସଂସାରେର ପ୍ରାଚୀରେ ବାହିରେ ଚଲେ ଏସେ ଆମାରୋ ଏ ଦୁଟି ଦିନେ କମ ଶିକ୍ଷା ହୟନି, ଉମା ।
ଆମି ବୁଝେଛି, ତୋମାଦେର ଐ ସତୀତ-ବୋଧଟା ମାନୁଷେର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ-ବିକାଶେର ପକ୍ଷେ ପ୍ରକାଣ
ଏକଟା ବାଧା । ସେ-ବାଧା ଆମି ଖଣ୍ଡନ କରବ—ଆପନ ଶକ୍ତିତେ, ଆପନ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରେ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲା । ଆଚିନ୍ତ୍ୟକୁମାର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମା ଫିରିଯା ଦାଢ଼ାଇଲ : “ତାଇ ଯଦି ହୟ ତବେ ନିଜେର ସତୀତ୍ରେ ଓପର ମୁଖୋସ୍ ଟାନବାର ଜନ୍ୟ ଆରେକଜନେର ମୁଖେ କାଲି ଛିଟୋତେ ତୋମାର ବିବେକ ସାଯ ଦେ�?”

ଉମାର ମୁଖେର କଥା କାଡ଼ିଯା ନିଯା ନମିତା ହାସିଯା କହିଲ,—“ଆରେକଜନେର ଜନ୍ୟ ଯେ ତୋମାର ଭାରି ଦରଦ ।”

ଉମା ଗାଢ଼କଟ୍ଟେ କହିଲ,—“ସେ-ଦରଦେର ଏକ କଣ ତୋମାର ଥାକଲେ ଏମନ ନିର୍ଲିଙ୍ଗେର ମତ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ସେଜେ ସମାଜେର ଚୋଖେ ସଞ୍ଚା ବାହବା ନିତେ ଚାଇତେ ନା । କେ ତୋମାକେ ଦୀପ-ଦାର ସଙ୍ଗେ ବେରିଯେ ସେତେ ବଲେଛିଲୋ?”

—“ଭାଗ୍ୟ, ଉମାୟ-ଭାଗ୍ୟ ମାନୁଷେର ଭବିଷ୍ୟତ ନିଯେ ହିଜିବିଜି ଛବି ଆଁକେ । ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଆର ବେଶି ତର୍କ କରୋ ନା, ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଆମି ଭାରି ଶାନ୍ତ ହେଁଛି । କାଳ ସାରା ରାତ ସୁମୁତେ ପାରି ନି ।”

ହଠାତ୍ ଉମା ନମିତାର ପାଯେର କାଛେ ବସିଯା ପଡ଼ିଯା କହିଲ,—“କିନ୍ତୁ ଦୀପ-ଦାକେ ତୁମି ଜେଲ ଥେକେ ବାଁଚାବେ—ଆମାକେ କଥା ଦାଓ, ବୌଦି! ତିନି ତ’ ତୋମାକେ ଜୋର କରେ ବାବା-ମା’ର କାଛ ଥେକେ ଛିନିଯେ ନେନ ନି, ତୁମିଇ ବରଂ ପଥେ ବେରିଯେ ତାକେ କୁଡ଼ିଯେ ପେଲେ । ତୁମିଇ ବରଂ ତାକେ ଜଖମ କରଲେ, ତିନି ତୋମାର କୋନୋ କ୍ଷତିଇ କରେନ ନି । କପାଲେର ସେଇ ଘା-ଟା ତାର କେମନ ଆଛେ, ବୌଦି?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା ମୁଞ୍ଚ ଦୃଷ୍ଟିତେ ଉମାର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିୟା ରହିଲ, କଥନ ତାହାର ପାଯେର ଉପର ଉମାର ହାତ ଦୁଇଟି ନାମିଯା ଆସିଯାଛେ ତାହାଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିତେ ଭୁଲିଲ ନା । ଧୀରେ କହିଲ,—“ତିନି ଆମାର କୋନୋ କ୍ଷତିଇ କରେନ ନି, ଏ ତୁମି କୀ କରେ ବୁଝଲେ, ଉମା?”

—“କ୍ଷତି କରେଛେ! କୀ ତିନି କରତେ ପାରେନ ଶୁଣି?”

—“ଯଦି ବଲି ଉମା, ତିନି ପ୍ରମତ୍ତ ପୁରୁଷତ୍ତର ଲାଲସାୟ ଆମାକେ ଅଧିକାର କରତେ ଚେଯେଛିଲେନ, ତାଁକେ ଶାସନ କରା ଦରକାର—”

ଉମା ଦାଁଡ଼ାଇୟା ପଡ଼ିଲ : “ମିଥ୍ୟା କଥା ।”

ନମିତା ବଲିଲ,—“ମିଥ୍ୟା କଥା ନୟ, ଉମା ।”

—“ତବୁ ନାରୀର କାହେ ତାର କ୍ଷମା ଆଛେ;-ଯେ-ନାରୀ ତାଁକେ ସଙ୍ଗୀ ହ'ତେ ଆହ୍ଵାନ କରେ, ସେ-ଆହ୍ଵାନ ତିନି ଯଦି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ବଲେ ମନେ କରେନ ତାର ମଧ୍ୟେ କପଟତା କୈ, ବୌଦ୍ଧ । ବେଶ, ତାଁକେ ତୁମି ବର୍ଜନ କର, କିନ୍ତୁ ମୁକ୍ତିର ଯେ-ଦାୟିତ୍ୱ ତୁମି ଅର୍ଜନ କରଲେ ସେ ତୋମାରଇ ଥାକ ।”

କଥା ଶୁଣିଯା ନମିତା ହାସିଯା ଫେଲିଲ । ଠାଟ୍ଟା କରିଯା କହିଲ, “ତାକେ ତ୍ୟାଗ କରଲେଇ ଯେ ତୁମି ତାର ନାଗାଳ ପାବେ ଏମନ କଥା ବିଶ୍ୱାସ ହୟ ନା, ଉମା ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମାର ଚକ୍ର ଭିଜିଯା ଉଠିଯାଛିଲ, ପ୍ରାଣପଣେ ମେ ଚୋଥେର ଦୃଷ୍ଟିକେ ପ୍ରଥର କରିଯା ରାଖିଲ,
କହିଲ—“ଆମି କେନ, କୋନ ମେଯେଇ ତାର ନାଗାଳ ପାବେ ନା, ବୌଦୀ । ଏଇ ବିଶ୍ୱାସହି ଯଦି
ତୋମାର ହୟେ ଥାକେ, ତବେ କେନେଇ ବା ତାକେ ତ୍ୟାଗ କରତେ ଯାବେ?”

ଉମା ଆର ଦାଁଡ଼ାଇତେ ପାରିଲ ନା; ମା’ର କଥା ଶୁଣିଯା ମୁଖ ଧୁଇତେ ନୀଚେ ନାମିଯା ଗେଲ ।

ବନ୍ଦନାର୍ଥୀ । ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ପ୍ରମାଣିତ । ଉପନ୍ୟାସ

୧୧. ଯଥାସମଗ୍ରେ ମାଲା ଉଠିଲ

ଯଥାସମଯେ ମାଲା ଉଠିଲ ।

ଉମା ଅବନୀବାବୁକେ ବଲିଲ,—“ଆମିଓ ତୋମାଦେର ସଙ୍ଗେ ଯାବ, ବାବା ।” ଅବନୀବାବୁ ଆକାଶ
ହିତେ ପଡ଼ିଲେନ : “ତୁହି! ତୁହି ଆବାର କୋଥାଯ ଯାବି?”

“କେନ, କୋଟେ । ସେଥାନେ ତୋମରା ସବାଇ ଯାଚ୍ଛ ।”

ଶଚୀପ୍ରସାଦ ଆଗାଇୟା ଆସିଲ : “ତୁମି ଯାବେ ମାନେ? ତୋମାର ଏକଟା ପ୍ରେସଟିଜ ନେଇ?”

—“ନିଶ୍ଚଯ ଆଛେ । ବୌଦ୍ଧିଓ ତ’ ତାଁର ପ୍ରେସଟିଜ ବାଁଚାତେଇ କାଠଗଡ଼ାଯ ଦାଁଡାତେ ଚଲେଛେନ ।
ଆମି ଯାବ ବା, ଦୀପ-ଦାକେ ତାର ଜେଲେ ଯାବାର ଆଗେ ଏକଟିବାର ଦେଖବୋ ।”

ନିର୍ଭୀକ ଦୂରନ୍ତ ମେଯେ । ମୁଖେ କିଛୁ ବାଧେ ନା ।

ଶଚୀପ୍ରସାଦେର ସହିଲ ନା : “ଦୀପ-ଦାକେ ଦେଖବେ? ଏ ରାଗାମାଫି, କ୍ଷାଉଡ଼େଟାକେ? ଓକେ
ଦେଖଲେଓ ତ’ ଅଞ୍ଚି ହତେ ହୟ ।”

—“ନା ହ୍ୟ ଅଶ୍ଚି ଏକଟୁ ହ’ବ । ତାରପର ଆପନାଦେର ମୁଖେର ଦିକେ ଚେଯେଇ ତ’ ଆମାର ସେ-
ପାପ କେଟେ ଯାବେ । ଦାଁଡ଼ାଓ ଭାଇ ବୌଦ୍ଧ ଏକଟୁ, ଆମି କାପଡ଼ଟା ବଦଳେ ଆସଛି । ଦୁ’ ମିନିଟୋ
ଲାଗବେ ନା—ଏହି ହଲ ବଲେ ।”

ଉମା ଦ୍ରୁତପଦେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ କରିଲ ଏବଂ ଫିରିଯା ଆସିଯା ଦେଖିଲ ନୀଚେ ତାହାର ଜନ୍ୟ କେହିଁ
ଆର ବସିଯା ନାଇ । ହ୍ୟ ତ’ କାପଡ଼ ବଦଳାଇଯା ଆସିତେ ତାହାର ଦୁ ମିନିଟେର ଚେଯେ ବେଶି ସମୟ
ଲାଗିଯାଛେ—ଇହାର ମଧ୍ୟେ ଘଟା କରିଯା ଚୁଲ ଆଁଡ଼ାଇଯା ସେଫଟିପିନ ଆଁଟିଯା ଜୁତା ପରିଯା
ତାହାର ବାବୁ ନା ସାଜିଲେ ଗୋଟା ମହାଭାରତଟା ଅଶୁଦ୍ଧ ହଇଯା ଯାଇତ ନା ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ବେଶେ ବିଛନାୟ ଲୁଟାଇଯା ଅଭିମାନେ ଓ ଦୁଃଖେ ମେ ଗୋଙ୍ଗାଇବେ —ଉମା ତତଟା
ନିର୍ଲଙ୍ଘ ନଯ । ମା ସଂସାରେର କାଜେ ବ୍ୟନ୍ତ ଆଛେ— ତାହାକେ ଏଡ଼ାଇତେ ହଇବେ । ଏକଟିଓ ଶବ୍ଦ
ନା କରିଯା ଉମା ଅତି ସନ୍ତପଣେ ଖୋଲା ଦରଜା ଦିଯା ବାହିର ହଇଯା ପଡ଼ିଲ । ଏକଟା ଟ୍ୟାକ୍ସି
ଲାଇଯା ଚିଫପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟେର କୋଟେ ଯାଇତେ କତକ୍ଷଣ! .

ଆଦାଲତ ଲୋକେ ଲୋକାରଣ୍ୟ, କୋନ ପ୍ରକାରେ ଭିଡ଼ ଠେଲିଯା ଉମା ଘରେର ମଧ୍ୟେ ଢୁକିଯା ପଡ଼ିଲ ।
ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ତଥନୋ ଏଜଲାସେ ଆସେନ ନାଇ, ସମସ୍ତ ଘରମୟ ଏକଟା ଚାପା ଗୁଞ୍ଜନ ଚଲିତେଛେ ।
ଆସାମୀର ଡକ୍ଟାଓ ଶୂନ୍ୟ; ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଆସିଲେଇ ହ୍ୟ ତ’ ପ୍ରଦୀପକେ ହାଜିର କରାନୋ ହଇବେ ।

ଅବନୀବାବୁଦେର ଲକ୍ଷ୍ୟର ବାହିରେ ଉମା ଏକଟା ବେଞ୍ଚିତେ ଏକଟୁ ଜାଯଗା କରିଯା ବସିଲ ।

ବନ୍ଦମୁଁରେ । ଅନ୍ତିମାର ଫନ୍ଡିଙ୍କ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

ପାଶେର ଛୋରା ଉକିଲଟି ଚଞ୍ଚଳ ହଇଯା ଉଠିଲେନ । କଥା ନା କହିଯା ଥାକିତେ ପାରିଲେନ ନା :
“ଏ ମହିଳାଟି ବୁଝି ଆପନାର କେଉଁ ହଣ୍ଡ ?”

ଉମା ତାହାର ମୁଖେର ଦିକେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାହିଲ ନା; ଖାଲି କହିଲ,-“ନା ।”

—“କିମ୍ବା ଆସାମୀ ?”

—“ତାଓ ନା ।”

ଉକିଲଟି ବିଶ୍ଵିତ ହଇଲେନ : “ତବୁ ଏସେଛେନ ?”

—“ଆପନି ଏସେଛେନ କେନ ? ଆଇନ ଶିଖିତେ ନା କୌତୁଳ ନିବୃତ୍ତ କରତେ ? ଆମାଦେର କୌତୁଳ ହ୍ୟ, ମଶାଇ । ମେଘେମାନୁଷ ନିଜେ ବାଡ଼ି ଥେକେ ବେରିଯେ ଶକ୍ରତା କରେ ଏକଜନ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଭଦ୍ରଲୋକକେ ଯଦି ଜେଲେ । ପାଠାଯ, ସେ ଏକଟା ଉପନ୍ୟାସେର ମତି ଥିଲି । ତାଇ ଦେଖିତେ ଏସେଛି ।”

ଉକିଲଟି କହିଲେନ,—“ଆପନାର କଥାଯ କୌତୁଳ ସେ ଆରୋ ବେଡେ ଗେଲ । କୀ ବ୍ୟାପାର, ଖୁଲେ ବଲୁନ । ଯଦି ପାରି ଉପକାର କରବ, ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ।”

ଉମା କହିଲ,-“କତଦିନ ପ୍ରାକୃଟିସ କରଛେନ ?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

-“କେନ ବଲୁନ ତ’?”

—“ବଲୁନ, ଦରକାର ଆଛେ ।”

—“ପ୍ରାୟ ଦୁ’ ବଚର ।”

—“ମୋଟେ!” ଉମାର ମୁଖ ମ୍ଲାନ ହଇୟା ଉଠିଲ ।

ଭଦ୍ରଲୋକ ହାସିଯା କହିଲେନ,—“କେନ, ଆପନାର କୋଣୋ କାଜ ଆଛେ? ବେଶ ତ’ ବାତିଶ ବଚରେର ପ୍ରୟାକଟିକ୍ଷରା ଏକ ବୁଡ୍ଢୋ-ହାବଡ଼ା ଧରେ ନିଯେ ଆସଛି ନା-ହୟ ।”

—“ନା, ନା, କି ଦେବ କୋଥେକେ? ଆପନି ଠିକ ଉପକାର କରବେନ?”

ଉମାର ଭାବାକୁଳ ଦୁଇଟି ଚୋଖେର ଦିକେ ତାକାଇୟା ଭଦ୍ରଲୋକଟି ସିଞ୍ଚିବରେ କହିଲେନ,—“ଯଦି ପାରି, ନିଶ୍ଚଯ କରବ । କେନ କରବୋ ନା?”

-“କେନ କରବେନ ନା, ତାର କାରଣ ଅନେକ ଥାକତେ ପାରେ । ଫି ପାବେନ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାରିବାରିକ ପରିଷ୍ଠାରେ ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାରିବାରିକ ପରିଷ୍ଠାରେ

ଯେ, କିନ୍ତୁ ସତି ଯଦି ଦୀପ-ଦାକେ ଖାଲାସ କରେ ଦିତେ ପାରେନ, ଏକଦିନ ନିଶ୍ଚଯତା ନେମନ୍ତନ କରେ ଖାଓଯାବ ଆପନାକେ ।” ବଲିଯା ଉମା ନିଜେଇ । ହାସିଯା ଫେଲିଲ ।

ଭଦ୍ରଲୋକ ବ୍ୟବସାର ଖାତିରେ ଗନ୍ଧୀର ହଇଯା ଉଠିଲେନ : “କେ ଦୀପ-ଦା ?”

—“ଏହି ମୋକଦ୍ଦମାର ଆସାମୀ ।”

—“ଆସାମୀ ? କେନ, ତାର ପକ୍ଷେ ଉକିଲ ନେଇ ?”

—“ବୋଧ ହ୍ୟ ନା । ଦୀପ-ଦା ଆମାର ଏମନ ଲୋକ ନନ ଯେ କୁଣ୍ଡିତ ମିଥ୍ୟାର ବିରଳକ୍ରେ ଆତ୍ମପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରତେ ଗିଯେ ନିଜେକେ କଲଞ୍ଚିତ କରେ’ ତୁଳବେନ ! ଆମି ତାକେ ଚିନି ନା ? ବରଂ ତିନି ହାସିମୁଖେ ମିଥ୍ୟାର ଅତ୍ୟାଚାର ସହିବେନ, ଏକଟିଓ ସାମାନ୍ୟ ପ୍ରତିବାଦ କରବେନ ନା ।”

ଭଦ୍ରଲୋକଟି ଭୀଷଣ ଅଛିର ହଇଯା ଉଠିଲେନ : “କୀ ହ୍ୟେଛେ ଆମାକେ ସବ ଖୁଲେ ବଲୁନ ଦିକି ଶିଗଗିର, ଦେଖି ଆମି କୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରତେ ପାରି । ଏକଟା ଜାମିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଓଯା ହ୍ୟ ନି ?”

ଉମା କହିଲ,—“ଶକ୍ତିତା କରେ ଆବାର ବାବା ଆର ଶଚୀପ୍ରସାଦ ବଲେ । ଏକଟା ଛେଡା—”

ଉକିଲ ବାଧା ଦିଲେନ : “ଆପନାର ବାବା ! ଏ ମହିଳାଟି ଆପନାର କେ ହ୍ୟ ?”

ବନ୍ଦମ୍ଭୁତ୍ୟୋପ୍ରେସ୍ । ଓଡ଼ିଶାକୁମାର ଫେନ୍ଡିଙ୍ଗ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

—“ବଲ୍ଛି । ମହିଳାଟି ଆମାର ବୌଦ୍ଧ । ସଂସାରେ ଅତ୍ୟାଚାରେ ହୋକ୍ ବା ଯାର ଜନ୍ୟେଇ ହୋକ୍, ପଥେ ବେରୋନ, ଆର ପଥେର ମୋଡ଼ ଥେକେ ଆମାର ଦୀପ-ଦାକେ ହାତଛାନି ଦିଯେ ଡେକେ ନିଯେ ଏକ ଘୋଡ଼ାର ଗାଡ଼ି କରେ’ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି । ସବ ବୁଝେ ନିନ୍ ଶିଗଗିର । ତାରପର ବାବାର ନାଲିଶେ ପୁଲିଶ ଗିଯେ ଧରେ—ପୁଲିଶେର କାହେ ମୋମେର ପୁତୁଳ ଆପନାର ଏ ମହିଳାଟିଇ ଏଥିନ ବଲଛେ ଯେ ଦୀପ-ଦା ତାକେ ବାପେର ବାଡ଼ି ନିଯେ ଯାବାର ଛଲ କରେ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।”

—“କିନ୍ତୁ ଏସବେର ପ୍ରମାଣ?”

ଉମା କହିଲ,—“ଯଦି ଭଗବାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରେନ ତ’ ତିନି ।”

—“ଆଜ୍ଞା, ଆଜ୍ଞା, ଆପନାର ବୌଦ୍ଧିର ବୟସ କତ?”

ଉମା ବୋଧକରି ଚଟିଯା ଉଠିଲ : “ଏ ଚେଯେ ଦେଖୁନ ନା । ବୟସ ଦିଯେ ଆପନାର କୀ ହବେ?”

କୋନୋ କଥା ବଲିବାର ଆଗେଇ ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଆସିଯା କୋର୍ଟେ ପ୍ରବେଶ କରିଲେନ । ସବାଇ ଉଠିଯା ଦାଁଇଲ—ଉଦ୍ଦେଲ ଜନକୋଲାହଳ ସ୍ତର ହଇଯା । ଗେଲ ।

ଏହି ଦୀପ-ଦାର ଚେହାରା ହଇଯାଛେ । ପରନେର କାପଡ଼ଟା ମୟଳା, ଚଲଞ୍ଚି ଶୁଳ୍କନା ଜଟ-ପାକାନୋ, ପାଯେ ଜୁତା ନାହିଁ—କୋମରେ ଦାଡ଼ି ବାଧା । କତଦିନ ସେଇ ସୁମାଇତେ ପାରେନ ନାହିଁ, ଦାଡ଼ି କାମାନ

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ନାହିଁ, ଗାୟେର ଜାମାଟୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛିଡିଯା ଗେଛେ । ଏ ଦିକେ ଏକବାର ତାକାଇତେହେନ ନା କେନ? ତାହାର କିସେର ଲଜ୍ଜା ଯେ ଗଭୀର ଅନୁଶୋଚନାୟ ତାହାକେ ହେଁଟ ହଇୟା ଦାଁଡ଼ାଇତେ ହଇବେ?

ଉମା ସହସା ନିତାନ୍ତ ଅବୋଧେର ମତ ଉକିଲଟିର ଦୁଇ ହାତ ଚାପିଯା ଧରିଯା ବ୍ୟାକୁଲ ଅଥଚ ଅନୁଚ୍ଛ କରେ କହିଲ,—“ଯେ କରେ ପାରନ, ଆମାର ଦୀପ-ଦାକେ ଏହି କଳଙ୍କ ଥେକେ ବାଁଚାନ୍ । ଫି ଆପନାକେ ଆମି ପରେ ସେଥାନ ଥେକେ ପାରି ଜୋଗାଡ଼ କରେ ଦେବ । ସେଥାନ ଥେକେ ପାରି—ଆମାର ଗୟନା ଆଛେ । ବୌଦିକେ ଦୁଟୋ ଜେରା କରଲେଇ ସତ୍ୟ କଥା ବେରିଯେ ପଡ଼ିବେ । ଆପଣି ଯଦି ନା ପାରେନ, ଅନ୍ୟ କାଉକେ ଡାକୁନ୍ । ବୌଦି ସତ୍ୟ ସେଜେ କାଠେର ଫ୍ରେମେ-ଆଁଟା ଛବି ପୂଜୋ କରନ୍ କ୍ଷତି ନେଇ, କିନ୍ତୁ ଦୀପ-ଦାକେ ଏମନ କରେ’ ମରତେ ଦେବେନ ନା କଥିନୋ ।”

—“ଆପନାର କିଛୁ ଭୟ ନେଇ ।” ବଲିଯା ଭଦ୍ରଲୋକ ସମ୍ମିତ ମୁଖେ ବେଞ୍ଚି ଛାଡ଼ିଯା ଏକପାଶେ ସୋଜା ହଇୟା ପଢ଼ାଇଲେନ । ତାହାର ମୁଖେର ଏହି ବନ୍ଧୁତାପୂର୍ଣ୍ଣ ହାସି ଓ ଦାଁଡ଼ାଇବାର ଏହି ଦୃଷ୍ଟ ଝଜୁ ଭଞ୍ଜିଟି ଉମାକେ ଯେ କୀ ଆଶ୍ଵାସ ଦିଲ ବଲା ଯାଯ ନା ।

ସରକାରେର ପକ୍ଷେର କାଳୋ ଗାଉନ-ପରା ଉକିଲ ଖାଡ଼ା ହଇଲେନ । ନମିତା ଧୀରେ ଧୀରେ କାଠଗଡ଼ାଯ ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ । ତାହାର ଦିକେ ଚାହିୟା ଉମାର ଦୁଇ ଚକ୍ର ଠିକ୍କାଇୟା ପଡ଼ିତେ ଲାଗିଲ—ନିର୍ଲଜ, ସ୍ଵେଚ୍ଛାଚାରୀ! ନମିତା ଦାଁଡ଼ାଇଲ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗେ ଦୁନମନୀୟ କାଠିନ୍ୟ, ମୁଖେ ନିଷ୍ଠର ସାହସ, ଘୋମଟାର ଫାଁକ ଦିଯା ବିଶ୍ରନ୍ତ ବେଣୀଟା ନାମିଯା ଆସିଯାଛେ—ଯେନ ସର୍ବବନ୍ଧନହୀନତାର ସଙ୍କେତ । ଉମା ପ୍ରଦୀପେର ଦିକେ ଚାହିୟା ଦେଖିଲ, ତାହାରେ ମୁଞ୍ଚ ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ ନିରାଭରଣା ଦେହାନ୍ତିକାକେ ବନ୍ଦନା କରିତେଛେ ।

ସମ୍ମନ ଘର ମୃତ ହରପିଣେବ ମତ ସ୍ତର ।

ସରକାରେର ପକ୍ଷେର ଉକିଲ କଥା ପାଡ଼ିଲେନ—ନମିତାର ନାମ ଧାମ ବଂଶପରିଚୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ । ତାର ପର :

—“ତୁମি ଏଇ ଆସାମୀକେ ଚେନ୍?”

—“ଚିନି ।”

—“ବେଶ । ଏ ଲୋକ ୧୭ଇ କାର୍ତ୍ତିକ ରାତ୍ରି ଏକଟାର ସମୟ ତୋମାର ଘରେ ଏସେଛିଲୋ?”

—“ନା ।”

—“ନା? ତୋମାକେ ଏସେ ବଲେନି ଯେ ତୋମାର ମା’ର ମରଗାପନ ଅସୁଖ, ତୋମାକେ ଏକୁନି ଯେତେ ହବେ?”

—“ନା । ମିଥ୍ୟା କଥା ।”

—“ଏই ବଲେ ତୋମାକେ ଭୁଲିଯେ ବାଡ଼ିର ବାହିରେ ନିଯେ ଏସେ ଟ୍ରେନେ କରେ ଫୁଲହାଟି ଗ୍ରାମେ ନିଯେ ଯାଯ ନି?”

—“କଥନୋ ନା ।”

ଅବନୀବାବୁର ମୁଖେ କେ କାଳି ମାଖିଯା ଦିଲ; ଶଚୀପ୍ରସାଦ ସାମନେର ଟେବିଲେର ଉପର ଏକଟା ଘୁସି ମାରିଯା ବଲିଯା ବସିଲ : ସୁପିଡ । ସରକାରେର ପକ୍ଷେର ଉକିଲ କହିଲେନ,—“ତବେ, କୀ ହେଁଛିଲୋ ଖୁଲେ ବଲ ।”

ନମିତାର ଗଲାର ସ୍ଵର ଏକଟୁ କାଁପିଲ ନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଧୀରେ ସଂୟତ, ଗଭୀର କଢ଼େ ସେ ବଲିତେ ଲାଗିଲ : “କିଛୁଇ ବିଶେଷ ହ୍ୟ ନି । ଆମି ସ୍ଵେଚ୍ଛାୟ ଆପନ ଦାୟିତ୍ୱେ ସର ଛେଡ଼େଛି—ମୁକ୍ତି ଆମାର ନିଜେର ସୃଷ୍ଟି । ପ୍ରଦୀପବାବୁ ଆମାର ବକ୍ଷୁ, ବିପଦେର ସହାୟ । ତାକେ ସଙ୍ଗେ କରେ ଆମାର ନିଜେର ପ୍ରରୋଚନାୟ ଆମି ଫୁଲହାଟି ବେଡ଼ାତେ ଯାଇ । ଏର ମଧ୍ୟେ ଏତୁକୁ ସଙ୍କୋଚ ଛିଲ ନା, ଏତୁକୁ କଲୁଷ ନେଇ । ଆମି ସାବାଲିକା, ଆମାର ବୟସ ଗତ ଆଶିନେ କୁଡ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଁବେ । ଜୀବନେର କୋଥାୟ ଆମାର ଗନ୍ତବ୍ୟ, କେ ଆମାର ସଙ୍ଗୀ, କେନ ଆମାର ଯାତ୍ରା—ଏ ସବେର ବିଚାର କରବାର ଆମାର ବୁନ୍ଦି ହେଁବେ । ଯଦି ଭୁଲ ହେଁ ଥାକେ ତାର ପରିଣାମଓ ଆମିଇ ବିଚାର କରିବ । ପ୍ରଦୀପବାବୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ନିଷକ୍ତି—ଆମାର ମୁକ୍ତି ଆମାର ନିଜେର ରଚନା ।”

ସବାଇ ଏକସଙ୍ଗେ ଏକେବାରେ ଥ ହଇଯା ଗେଲ । ଘରେର ଛାତଟା ଭାଙ୍ଗିଯା ପଡ଼ିଲେଓ ବୋଧ କରି ଶଚୀପ୍ରସାଦେର କାହେ ଏତ ଅସ୍ତିକର ଲାଗିତ ନା । ସରକାରୀ ଉକିଲ କରଶ ହଇଯା କହିଲେନ,— “ତବେ ପୁଲିଶେର କାହେ ଏତ ସବ ଉଲ୍ଟୋ କଥା ବଲେଇ କେନ?”

—“ପୁଲିଶେର କାହେ କି ବଲେଛି ଆମାର କିଛୁ ମନେ ନେଇ । ଉଲ୍ଟୋ କଥା କିଛୁ ଯଦି ବଲେ ଥାକି, ତବେ ଏଇ ଜନ୍ୟେ ହୁଯ ତ’ ବଲେଛିଲାମ ଯେ, ଏମନି ଏକଟା ଉନ୍ନୁକ୍ତ ସଭାଯ ସର୍ବସାଧାରଣେର ସାମନେ ଦାଁଡ଼ିଯେ ନିଜେର ମୁକ୍ତି ଘୋଷଣା କରତେ ପାବ । ଯା ଆମି ନିଜେ ସୃଷ୍ଟି କରିଲାମ, ତା ପରେର ସାହାଯ୍ୟ ଯେ ମୋଟେଇ ଲାତ କରିନି, ସେଇଟେ ଉଁଚୁ ଗଲାଯ ବଲବାର ଜନ୍ୟେ ଆମି ଏକଟା ସୁଯୋଗ ଚେଯେଛିଲାମ ମାତ୍ର । ଏର ଚେଯେ ସୋନାର ସୁଯୋଗ କୀ ହତେ ପାତ? ନେପଥ୍ୟେ ବା ସ୍ଵମେ ବା ପୁଲିଶେର କାହେ ଆମି ଯା ବଲେଛି ତାର ମୂଳ୍ୟ ନେଇ, ସ୍ପଷ୍ଟ ଦିବାଲୋକେ ସଜ୍ଞାନେ ଧର୍ମାଧିକରଣେର ସାମନେ ଯା ବଲଛି ତାଇ ଆମାର ସତ୍ୟ । ଉଲ୍ଟୋ କିଛୁ ବଲା ବା ପ୍ରଲାପ ବକାର ଜନ୍ୟ ଯଦି ଶାନ୍ତିର ବିଧାନ ଥାକେ, ତା ଆମି ନେବ; କିନ୍ତୁ ଆହ୍ଵାନ ଯଦି କେଉ କାଉକେ କରେ ଥାକେ, ତବେ ଆମିଇ ପ୍ରଦୀପବାବୁକେ କରେଛି, ଉନି ଆମାକେ ନୟ । ଉନି ଆମାର ବନ୍ଦୁ, ଆଶ୍ରୟଦାତା । ଯଦି ଏଓ ଶୁନତେ ଚାନ, ଆମି ବଲବ, ଏ ଆସାମୀକେ ଆମି ଭାଲୋବାସି ।”

ଶ୍ଵର ଘର ନିଶ୍ଚାସ ଫେଲିଲ; ଦେୟାଲଗୁଲି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାପିଯା ଉଠିଯାଛେ । ଅବନୀବାବୁ କହିଲେନ,— “ଚଲେ’ ଏସ ଶଚୀପ୍ରସାଦ । ଏର ପର ଘାଡ଼େର ଓପର ମାଥା ନିଯେ ଆର ଲୋକସମାଜେ ଫିରତେ ପାବେ ନା । ଛି ଛି ଛି ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଉମା ଭିଡ଼ର ମଧ୍ୟେ କୋନରକମେ ଆୟୁଗୋପନ କରିଯା ରହିଲ । ଉକିଲ ବାବୁଟି କାହେ ଆସିଯା ମିଞ୍ଚ-ସ୍ଵରେ କହିଲେନ,—“ଆମାକେ କିଛୁ ବଲତେଓ ହଲ ନା । ମେଯେଦେର ବୟେସଇ ହଚ୍ଛେ ବାଁଚୋଯା, ବୁଝଲେନ? କବେ ଖାଓଯାଚେନ ବଲୁନ ।”

ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ କରିଯା ଉମା କହିଲ,—“ଆପନାକେ ଆମି ଭୁଲବୋ ନା । ଆପଣି ଆମାକେ ଖୁବ ସାହସ ଦିଯେଛିଲେନ କିନ୍ତୁ ।”

କିନ୍ତୁ ଉମାର ଚେହାରାଯ ସାହସର ଏକ କଣାଓ ଭଦ୍ରଲୋକେର ଚୋଥେ ପଡ଼ିଲ ନା । ମୁଖ ଛାଇୟେର ମତ ଶାଦା, ଦୁଇ ଚୋଥେ କେମନ ଏକଟା ନିରୀହ, ଅସହାୟ ଭାବ । କପାଳେର ଉପର ବିନ୍ଦୁ-ବିନ୍ଦୁ ଘାମ ଦେଖା ଦିଯାଛେ । ଭଦ୍ରଲୋକଟିର କେନ-ଜାନି ମନେ ହଇଲ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣେ ମେଯେଟି ହ୍ୟ ତ’ ହିଂସା ଚାହେ ନାହିଁ । କୋଥାଯ ଯେନ ଏକଟୁ ଆଶା-ଭଙ୍ଗେର ମନ୍ତ୍ରାପ ରହିଯାଛେ ।

ପ୍ରଦୀପ ଓ ନମିତାକେ ଘରିଯା ତଥନୋ ଭିଡ଼ ଲାଗିଯା ଆଛେ । ଦୁଇଜନେଇ ନିର୍ବାକ, ସବାଇର ପ୍ରତି ସମାନ ଉପେକ୍ଷା । ଶଚୀପ୍ରସାଦେରଇ ଆଫଶୋଷ ସୁଚିତ୍ରେଛେ ନା; ସେ ସକ୍ରୋଧେ ଦୁଇହାତେ ଭିଡ଼ ଠେଲିଯା ନମିତାର ସାମନେ ଆସିଯା କଟୁକଟେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ : “କେନ ଏହି କେଳେକ୍ଷାରି କରେ ବସଲେନ ବଲୁନ ତ’? ଆମାଦେର ମୁଖ ତାକବାର ଆର ଜାଯଗା ରହିଲ ନା ଯେ ।”

ଅବନୀବାବୁ ଦୂର ହଇତେ ଚେଁଟାଇଯା ଉଠିଲେନ : “ଏ ହତଭାଗୀର ସଙ୍ଗେ କଥା ବଲେ ନା, ଶଚୀପ୍ରସାଦ । ଯାକ୍ ଓ ଜାହାନମେ,—ଚଲେ ଏସ, ଶଚୀ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଣ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଯାଇତେ ଯାଇତେ ଶଚୀପ୍ରସାଦ କହିଲ,-“ଏର ଚେଯେ ଗଲାଯ କଲସୀ ବେଁଧେ ଜଳେ ଡୁବେ ମରଲେଓ ଯେ
ଭାଲୋ ଛିଲ!”

ଦୁଇ ଜନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜନଶ୍ରୋତ ସରାଇଯା ରାସ୍ତାର ବାହିରେ ଆସିଯା ପଁଡ଼ାଇଲ । ପ୍ରଦୀପ
କହିଲ,—“ଏଥନ କୋଥାଯ ଯାବେ, ନମିତା?”

ନମିତାର ମୁଖେ ଅଟଲ ଗାନ୍ଧୀର୍—ଯେନ ପରପାର ହଇତେ କଥା କହିତେଛେ : “ଆମି କି ଜାନି?”

—“ସମ୍ପ୍ରତି ଏକଟା ଗାଡ଼ି ନେଓଯା ଯାକ, ନହିଲେ ଏଭିଡ଼ ଏଡ଼ାନୋ ସହଜ ହବେ ନା । ଦୁ’ ଦିନ
କିଛୁ ଖେତେ ପାଇ ନି ନମିତା, ପେଟ ଚୋ ଚେଷ୍ଟା କରଛେ । କିଛୁ ନା ଖେଲେ ଚଲବେ ନା ଯେ ।”

ନମିତା ଉଦ୍‌ଦୀନେର ମତ କହିଲ,-“ବେଶ, ତବେ ଗାଡ଼ି କରନୁ ।”

—“ଗାଡ଼ି ତ’ କରବେ କିନ୍ତୁ କେ ଏଥନ ଆମାର ଜନ୍ୟ ଆର ଭାତ ବେଡ଼େ ରେଖେଛେ ବଲ?”

—“କେନ, ହୋଟେଲ । କଲକାତା ଶହରେ ହୋଟେଲ ନେଇ?”

—“ତୁମି ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଯାବେ ହୋଟେଲେ?”

—“ଆପନାର ସଙ୍ଗେ ଯେତେ ଆମାର ଆର ବାଧା କୋଥାଯ?”

ଡ୍ୟାଲହୌସି କ୍ଷୋଯାରେର ପାଶେ ଆସିଯା ଟ୍ୟାଙ୍କିତେ ଉଠିଯାଛେ—ପ୍ରାୟ ଛୁଟିତେ ଛୁଟିତେ ଉମା ଆସିଯା ହାଜିର : “ଆମାକେ ଚିନତେ ପାରେ, ଦୀପ-ଦା?”

—“ତୁମି ଏଥାନେ ଉମା?” ପ୍ରଦୀପେର ବିଶ୍ୱରେ ଆର ସୀମା ରହିଲ ନା : “ଉଠେ ଏସ, ଉଠେ ଏସ ଶିଗଗିର—”

ନମିତା ଏକ ପାଶେ ସରିଯା ଗିଯା ଉମାକେ ତାହାଦେର ମଧ୍ୟଥାନେ ବସିତେ ଦିଲ ।

ତବୁଓ ଗାଡ଼ିଟା ତଥନଇ ଛାଡ଼ିତେ ପାରିଲ ନା । କେ ଏକଜନ ଡାନ ହାତେ ଛାତା ତୁଳିଯା ଗାଡ଼ିଟାକେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଯା ଚେଂଚାଇତେ ଚେଂଚାଇତେ ଛୁଟିଯା ଆସିତେଛେ । ନମିତା ତାହାର ଗଭୀର ହୃଦୟରେ ମଧ୍ୟେ ସେଣ କାହାର ଡାକ ଶୁଣିଯା ଚମକାଇଯା ଉଠିଲ । ଇହାକେଇ ସେ ସେଣ ବିନିଜ୍ ବ୍ୟାକୁଳ ଚୋଖେ ଏତଦିନ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରିଯା ଫିରିତେଛିଲ । କିସେର ବା ତାହାର ମୁକ୍ତି, କୀ ବା ତାହାର ସତ୍ୟ!

କୋଟେ ଆସିତେ ଗିରିଶବାବୁର ଦେରି ହଇଯା ଗିଯାଛିଲ; ଦୂର ହଇତେ ଦେଖିତେ ପାଇଲେନ ଏକଟା ଟ୍ୟାଙ୍କିତେ କରିଯା ନମିତା କାହାଦେର ସଙ୍ଗେ ଚଲିଯାଛେ । ସାମନେ ଆସିଯା ଚୋଖେ ତାହାର ଧାଁଧା ଲାଗିଲ । ଚୋଖ କଚଲାଇଯା ନମିତାଓ ଚାହିଯା ଦେଖିଲ—ତାହାର କାକା ଛାଡ଼ା ପିଛନେ ଆର କେହ ନାଇ । ଗିରିଶବାବୁ ଟ୍ୟାଙ୍କିର ଗା ସେଂସିଯା ଦାଁଢାଇଯା କହିଲେନ, “କୀ ହ’ଲ?”

ବନ୍ଦମୁଁରେ ପ୍ରାଣୀ । ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ଫେନ୍ଟିପ୍ରିଂଟ୍ । ଉପନ୍ୟାସ

କଥା କହିଲ ଉମା : “କୀ ଆବାର ହବେ? ବୌଦ୍ଧ ଜିତେଛେନ୍ ।”

—“ଜିତେଛେ?” ଗିରିଶବାବୁ ଲାଫାଇୟା ଉଠିଲେନ : “କୟ ବଚ୍ଛର ଜେଳ ହଲ ଗୁଡ଼ାଟାର?”

ଉମା ତୀକ୍ଷ୍ନସ୍ଵରେ କହିଲ,—“ଗୁଡ଼ା ଆବାର ଆପନି କାକେ ଦେଖଲେନ?”

—“ଗୁଡ଼ା ନୟ, ଏକଶୋ ବାର ଗୁଡ଼ା! ଛୋଡ଼ାଟାର ମାଥାଯ ଯେମନ ଏକରାଶ ଚୁଲ, ଚୋଖ ଦୁଟୋ ଭାଟାର ମତ, ହାତେର ମୁଠୋ ଯେନ ବାଘେର ଥାବା

ଓଟାକେ ଆମି ବରାବରଇ ରାଖତେ ଚାଇନି ବାଡ଼ିତେ । ନେହାଂ ଓର ଦିଦିର ଆବଦାରେଇ ଛିଲୋ, ତା ଦିଦିକେ କି ଆର କମ ଜ୍ବାଲିଯେଛେନ ସୋନାର ଚାଦ! କ' ବଚ୍ଛର ହଲ?”

—“କା’ର କଥା ବଲଛେନ ଆପନି?”

—“କେନ, ଅଜଯେର । ସେ ଇତିମଧ୍ୟେ ଏସେଛିଲୋ ଏକଦିନ ଆମାର ବାଡ଼ିତେ; ଏସେ ବଲେ : ନମିତା କୋଥାଯ ଆଛେ ଜାନେନ? ଶୁଣିବାଡ଼ିତେ ତାକେ ଖୁଜେ ପେଲାମ ନା । କୀ ଭୀଷଣ ଚଟେ ଉଠିଲାମ ଯେ କି ବଲବ? ବଲାମ : ଶିଗଗିର ଆମାର ବାଡ଼ି ଥେକେ ବେରିଯେ ଯାଓ ବଲଛି, ନମିତା ତୋମାର କେ ଶୁଣି ଯେ ଆଦିଖ୍ୟେତା କରିବାର ଆର ଜାଯଗା ପାଓନି?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାରିବାରିକ ପରିଷକ୍ତି । ଉପନ୍ୟାସ

ମୁଖେର କଥା କାଡ଼ିଆ ନିଯା ପ୍ରଦୀପ ହାସିଯା କହିଲ,-“ଦୟା କରେ ଏକଟୁ ସର୍ବ, ଗାଡ଼ିଟା ଯେତେ ପାରଛେ ନା ।”

ନମିତା ଧୀରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ : “କତଦିନ ଆଗେ ଏସେଛିଲେନ?”

-“ଏହି ତ’, ଦିନ ତିନ-ଚାର ହବେ । ଓ ହରି! ତଥନ କେ ଜାନ୍ତୋ ଛୋଡାଟା ଏତ ବଡ଼ ହତଚାଡ଼ା, ଏତ ବଡ଼ ଜାନୋଯାର । ନମିତାକେ ନିଜେ ସରିଯେ ଦିବି ନ୍ୟାକା ମେଜେ କି ନା ବଲେ ଗେଲ : ନମିତାର ଠିକାନା କି । ବଲତେ ପାରେନ? ବ୍ୟାଟା ପାଜିକ ବଚ୍ଛର ହଲ ଓର ଶୁଣି?”

ଉମା ବିରକ୍ତ ହଇଯା କହିଲ,—“ଓଁ ଜେଲ ହତେ ଯାବେ କେନ? କୀ ବଲଛେନ ଆପନି?”

ଗିରିଶବାବୁ ହତଭୟ ହଇଯା କହିଲେନ,—“ବା, ଏହି ଯେ ବଲେ ନମିତା ମାମଳା ଜିତେଛେ?”

-“ଜିତେଛେନଇ ତ’? ସମ୍ମତ ପୃଥିବୀର ସାମନେ ସୋଜା ସତ୍ୟ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ କରେ ବଲେ’ ଆସତେ ପେରେଛେନ । ମାନୁଷେର ଏର ଚେଯେ ଆର ବଡ଼ ଜୟ କିଛୁ ଆଛେ ନାକି? କେଉ ବ୍ୟାଦିକେ ଛିନିଯେ ନିତେ ପାରେ ନି, ତିନି ନିଜେର ଆତ୍ମାର ଶକ୍ତିତେ ନିଜେର ସ୍ଵାଧୀନତା ସୃଷ୍ଟି କରେଛେନ । ଯାନ, ଜେଲ-ଫେଲ ହୟନି କାରୁର କୋନୋଦିନ ।”

ଗିରିଶବାବୁ ଆକାଶ ହିତେ ପଡ଼ିଲେନ ଆର କି : “ବଲ କି ଉମା? ନମିତା ନିଜେର ଇଚ୍ଛାଯ ବାଡ଼ିର ବାର ହେବେ? ତବେ କାର ବିରଂଦେ ଏହି ମାଲା? ଏ! କୋଥାଯ ଯାଚ୍ଛ ତବେ ତୋମରା?”

ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରହଣପ୍ରମାଣାବଳୀ । ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ପ୍ରମାଣିତ ଉପର୍ଯ୍ୟାୟ

ନିତାନ୍ତ ଜ୍ଞାନୀର ମତ ମୁଖ କରିଯା ଉମା କହିଲ,—“ କେ କବେ ବଲତେ ପାରେ ବଲୁନ, କୋଥାଯ କେ ଯାଚେ?”

ଗାଡ଼ିଟା ଚଲିଯା ଯାଇବାର ଉପକ୍ରମ କରିତେଛିଲ, ଗିରିଶବାବୁ, ଧମକ ଦିଯା ଉଠିଲେନ : “ଶୋନ ନମିତା, କେନ ତବେ ସର ଛେଡେଛିଲି ଶୁଣି? କାର ଜନ୍ୟେ?”

ଉମା ବଲିଯା ଉଠିଲ : “କାର ଜନ୍ୟେ ଆବାର ଲୋକେ ସର ଛାଡ଼େ? ନିଜେର ଜନ୍ୟେ।—ଚାଲାଓ ଜଲଦି।”

ଗିରିଶବାବୁକେ ଆର ଏକଟି କଥାଓ ବଲିତେ ନା ଦିଯା ଟ୍ୟାକ୍ସିଟା ବାହିର ହଇୟା ଗେଲ । ଛାତା ହାତେ କରିଯା ଗିରିଶବାବୁ ଫ୍ୟାଲ ଫ୍ୟାଲ କରିଯା ଚାହିୟା ରହିଲେନ ।

ନମିତା ମୁଞ୍ଚୋଥେ ଉମାର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିୟା ଆଛେ । ଖାନିକପରେ ତାହାର ଏକଥାନି ହାତ ନିଜେର ହାତେର ଉପର ଟାନିଯା ଆନିଯା କହିଲ, “ଏତ କଥା ତୁମି କୋଥେକେ ଶିଖଲେ, ଉମା?”

ଉମା ହାସିଯା କହିଲ,—“ତୋମାରଇ କାହୁ ଥେକେ, ବୌଦି ।”

ଅନେକକଷଣ କାଟିଯା ଗେଲ । ଟ୍ୟାକ୍ସିଟା ଯେ କୋଥାଯ ଚଲିଯାଛେ, ଯେନ କାହାରୋ କୋନୋ ଦିଶା ନାହିଁ । ପ୍ରଦୀପ ସହସା ସଚେତନ ହଇୟା କହିଲ, “ତୁମି ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ କୋଥାଯ ଯାବେ, ଉମା?”

ମାନୁଷେର ମନ, ନା ପଦ୍ମପାତାୟ ଜଳବିନ୍ଦୁ । ନିମେଷେ ଉମାର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସାହ ଉବିଯା ଗେଲ; ମୁଖୋନି ମାନ କରିଯା ସେ କହିଲ,—“ନା, କୋଥାଯ ଆବାର ଯାବ? ଆମାର ଆର କାଜ କି ଆଛେ? ଏହି, ରୋଖୋ ।”

ଗାଡ଼ିର ଗତିଟା ଏକଟୁ କମିତେଇ ଦରଜା ଖୁଲିଯା ଉମା ନାମିବାର ଜନ୍ୟ ପା-ଦାନିତେ ପା ରାଖିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ବ୍ୟକ୍ତ ହଇଯା କହିଲ,-“ଏଥାନେ ନାମୂବେ କି? ଏଥାନ ଥେକେ ତୋମାଦେର ବାଡ଼ି ଯେ ତେର ଦୂର ।”

—“ହୋକ । ଆପନାଦେର ସଙ୍ଗେ ଗିଯେ ଆମାର ଆର କୀ ହବେ?” ବଲିଯା ଉମା ସୋଜା ଫୁଟପାତେ ନାମିଯା ଆସିଲ ।

ପ୍ରଦୀପ ଗାଡ଼ିଟାକେ ଚଲିତେ ବଲିତେ ପାରିଲ ନା । ବରଂ ହାତ ତୁଲିଯା ଅଭିମାନିନୀ ଉମାକେ ଡାକିତେ ସୁରୁ କରିଲ ।

ନମିତା ବାଧା ଦିଲ : “ଓକେ ଡେକେ କୋଥାଯ ନିଯେ ଯାବେନ ସଙ୍ଗେ କରେ? ଓ ବାଡ଼ି ଯାକ । ଚଲଲ ।”

ଗାଡ଼ିଟା ଗଡ଼ାଇଯାଛେ, ଅମନି ଛୁଟିଆ ଉମା ଫେର ହାଜିର ହଇଲ । କହିଲ,—“ତୋମାକେ ପ୍ରଗାମ କରା ହୟ ନି, ବୌଦୀ । ମନେ ଯଦି କୋନୋଦିନ ଦୁଃଖ ଦିଯେ ଥାକି, ଭୁଲେ ଯେଯୋ । ଆର କୋନୋଦିନ ଦେଖା ହୟ କି ନା କେ ଜାନେ ।” ବଲିଆ ଦରଜା ଖୁଲିଆ ମେ ନମିତାର ପଦଧୂଲି ନିଲ ।

ନମିତାର ଦୁଇ ଚକ୍ର ଛଲଛଲ କରିଆ ଉଠିଲ; ଚୋଖ ମୁଛିଆ ଭାଲ କରିଆ ଚାହିୟା ଦେଖିଲ, ଉମା ପାଶେର କୋନ ଗଲି ଦିଯା ସହସା କଥନ ଅଦୃଶ୍ୟ ହଇଯା ଗେଛେ ।

୨୨. ପର ଦିନ ଫିଲୋଫ୍ଯାଲୋ ବେଳା

କିନ୍ତୁ ପର ଦିନ କି ଭାବିଯା ଭୋର ବେଳାତେଇ ଯେ ଉମା ଏକଟା ଟିଫିକେରିଆର ଲଇୟା ଷ୍ଟେଶନେ ଆସିଯା ହାଜିର ହଇଲ ତାହା ସେ-ଇ ଜାନେ । କାଲ ସାରା ରାତ ଧରିଯା ପ୍ରତି ମୁହଁରେ ମନେ ଯାହା ଡାକ ଦିଯା ଫିରିଯାଛେ ତାହା କି ପୂର୍ଣ୍ଣ ନା ହଇୟା ପାରେ? ତାଇ ଦୂରେ ପ୍ଲାଟଫର୍ମେ ପାଶାପାଶି ପ୍ରଦୀପ ଓ ନମିତାକେ ଟ୍ରେନେର ଦିକେ ଅଗସର ହଇତେ ଦେଖିଯା ସେ ଆର କୋନୋ ରୋମାଞ୍ଚକର ବିଶ୍ୱଯବୋଧ କରିଲ ନା, ଆଜିକାର ସୂର୍ଯ୍ୟଦଯେର ମତଇ ଯେନ ତାହା ଅତି ସାଧାରଣ । ଦୂର ହଇତେଇ ପ୍ରଦୀପ କହିଯା ଉଠିଲ : “ତୁମି ଆବାର କୋଥେକେ ହାଜିର ହ'ଲେ, ଉମା? ବାଃ ।”

ଦୁଇଜନେ ଯତକ୍ଷଣ ନା ଏକେବାରେ କାହେ ଆସିଯା ପୌଛିଯାଛେ, ଉମା ଶବ୍ଦ କରିଲ ନା । କାହେ ଆସିତେଇ ସେ ବୁଝି ପ୍ରଦୀପେର ହାତ ଧରିତେ ଗିଯା ନମିତାର ହାତ ଧରିଯା ଫେଲିଲ । କହିଲ,—“ତୋମାକେ ଆରେକବାର ଭାରି ଦେଖିତେ ଇଚ୍ଛା କରଛିଲୋ, ବୌଦ୍ଧ । ଏଇ ଜନ୍ୟେ କାଲ ବାରେ ବାରେ ଆମାର ଘୁମ ଭେଣେ ଗେଛେ । ଖାଲି ମନେ ହଚ୍ଛିଲ ତୋମାର କାହିଁ ଥେକେ ଭାଲୋ କରେ ବିଦାୟ ନେଓଯା ହ୍ୟ ନି ।”

ନମିତା ଯେନ ଉମାର ମନେର ବେଦନା ଦେଖିଯା ଫେଲିଯାଛେ । ତାଇ ତାହାକେ ବୁକେର କାହେ ଟାନିଯା ଆନିଯା ସନ୍ନେହେ କହିଲ,—“ତୁମିଓ ଆମାଦେର ସଙ୍ଗେ ଚଲ, ଉମା ।”

ଦୁଇଟି ଆନନ୍ଦପୂର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ର ତୁଳିଯା ଉମା କହିଲ,—“ଆମାରୋ ତାଇ ଭାରି ସାଧ ହ୍ୟ, ବୌଦ୍ଧ । କୋଥାଯ ଯେନ ଚଲେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା କରେ ।”

ବେଶଭ୍ୟାସ୍ମୀ । ଓଡ଼ିଶାରୁଷୀୟ ଫେନ୍ଟିପ୍ପି । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ କଥାଟା ଶୁଣିଯା ଫେଲିଯାଛିଲ । ହସିଯା କହିଲ,—“ତୁମି ଗେଲେ । ଏବାର ଆମାର ଜେଳ ଆର କେଉ ଠେକାତେ ପାରବେ ନା । ଶଚୀପ୍ରସାଦ ନିଶ୍ଚଯଇ ତା ହଲେ ଦାଁତ ବତ୍ରିଶଟା ଗୁଡ଼ୋ କରେ ଦେବେ । କାଜ ନେଇ ଉମା, ଫୁଲହାଟିତେ ଫଳସ୍ ଦାଁତ କିନତେ ପାବ ନା ।”

ଦୁଇଜନେ ଟ୍ରେନେର କାମରାଯ ଗିଯା ଉଠିଲ । ନମିତା କହିଲ,—“ଭେତରେ ଏକଟୁ ବସବେ, ଉମା?”

—“କାଜ ନେଇ ବୌଦି । ଗାଡ଼ି ଏକ୍ଷୁନି ଛେଡେ ଦେବେ । ଶେଷେ ସଦି ନାମତେ ନା ପାରି?”

ଏକଟୁଥାନି ଚୁପ କରିଯା ଥାକିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ହାତେ ତୋମାର ଓଟା କୀ?”

ସଚେତନ ହଇଯା ଉମା କହିଲ,-“ତୋମାର ଜନ୍ୟେ କିଛୁ ଖାବାର ତୈରି କରେଛିଲାମ, ବୌଦି । ନାଓ, ଧର ।”

—“ଖାବାର? କୀ ଆଛେ ଓତେ?”

—“କିଛୁ କାଟଲେଟ—”

ହସିଯା ଫେଲିଯା ନମିତା କହିଲ,—“କାଟଲେଟ! ଆମି ଯେ ବିଧବା ସେ-କଥା ତୁମି ରାତରାତି ଭୁଲେ ଗେଲେ ନାକି ଉମା?”

ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ନିଜେକେ ସାମଲାଇୟା ଉମା କହିଲ,—“ନା ନା କଚୁରି ଆଛେ, ଗଜା ଆଛେ-ଲୁଚି, ତରକାରି, ଚାଟନି-କାଳ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳା ସବ ତୈରି କରେଛି । ବସେ ବସେ । ମା ଜିଗଗେସ କରଲେ ବନ୍ଦାମ : ଏକ ବନ୍ଦୁର ଆଜକେ ନେମନ୍ତନ ଆଛେ, ମା । ତା, ବନ୍ଦୁ ଯଦି ମାରା ରାତେ ନା ଆସେ, ତବେ ଆମାର ଆର କୀ ଦୋଷ ବଲ? ତୁମି ଖେଳୋ, ବୌଦୀ । ଖୁବ ପରିଷକାର ଆଛେ ସବ—”

ହାସିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ବୌଦୀର ଜନ୍ୟ ତୋମାର ଏତ ମାୟା, ଉମା! ଖାଓୟାବାର ଜନ୍ୟ ମା'ର କାହେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଥ୍ୟା କଥା ବଲେ ।”

—“ମିଥ୍ୟା କଥା ବୈ କି ।” ନମିତା ରୂପରେ କହିଲ,—“ଆଉତୃଷ୍ଠିର ଜନ୍ୟ କେ କବେ ନା ମିଥ୍ୟା ବଲେଛେ? ଆମି ବଲିନି? କାଳ କୋଟେ ସମ୍ମତ ଲୋକେର ସାମନେ?”

ବିମୁଢ ହଇୟା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୁମି ନିଜେର ଇଚ୍ଛାଯ ବେରିଯେ ଏସେଛ—ଏ ତୋମାର ମିଥ୍ୟା କଥା?”

ନମିତା ଉଦାସୀନେର ମତ କହିଲ,—“କେନ ହ'ତେ ଯାବେ । ଦାଓ ତୋମାର ଖାବାର ଉମା, କାଟଲେଟଗୁଲୋ ପ୍ରଦୀପବାବୁକେ ଖେତେ ବଲ ।”

ଉତ୍କଳ ହଇବାର ଭାଗ କରିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତା ଆର ବଲତେ ହବେ

। କିନ୍ତୁ ମା ସଥନ ଜିଗଗେସ କରବେଣ ଖାବାରଗୁଲୋ କୀ ହ'ଲ ତଥନ କି ବଲବେ, ଉମା?"

ନମିତା ଉତ୍ତର ଦିଲ : "ବଲବେ ରାତ୍ରେ ବଞ୍ଚୁ ନା-ଆସାତେ ସକାଳବେଳାଯ ସେଗୁଲୋ ଆଁନ୍ତାକୁଠେ ଫେଲେ ଦିଯେ ଏସେଛି । ଦାଓ, ଉମା, ଗାଡ଼ି ଏବାର ଛାଡ଼ବେ ।"

ଜାଳା ଦିଯା ଟିଫିନ୍-କେରିଯାରଟା ତୁଳିଯା ଦିଯା ଉମା ଗାଡ଼ସ୍ବରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଲ,—“ଆବାର କବେ ଦେଖା ହବେ, ବୌଦ୍ଧି?”

—“ଦେଖା ବୋଧହୟ ଆର ହବେ ନା, ଉମା । ନିରାନ୍ଦେଶ ଯାତ୍ରାର କି ଆର କୋଥାଓ ପାର ଆଛେ?”

ଫ୍ଲ୍ୟାଗ ନଡ଼ିଲ, ବାଁଶି ବାଜିଲ, ଆର ଏକଟିଓ କଥା ବଲିବାର ଆଗେ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଯା ଦିଲ । ଉମା ନଡ଼ିଲ ନା; ଚିତ୍ରାର୍ପିତର ମତ ମୂଳ ନିଷ୍ପନ୍ଦ ହଇଯା ପ୍ଲ୍ୟାଟଫର୍ମେର ଉପର ଦାଁଡାଇଯା ରହିଲ । ଜାଳା ଦିଯା ମୁଖ ବାଡ଼ାଇଯା ନମିତା ଦେଖିଲ, ଉମାର ଦୃଷ୍ଟି ଧାବମାନ ଟ୍ରେନ୍ଟାକେ ଅନୁସରଣ କରିତେଛେ ନା, ମାଟିର ଉପର ନିବନ୍ଧ ହଇଯା ଆଛେ ।

କ୍ରମେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟଟୁକୁଓ ଅପସୃତ ହଇଯା ଗେଲ ।

ବେଞ୍ଚିର ଏକ ଧାରେ ଉଠିଯା ଆସିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“କୀ ଆର ମିଥ୍ୟା କଥା ବଲେ’ ଏସେଛ, ନମିତା?”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ନମିତା କଠିନ ହହିଯା କହିଲ,-“କୋଟା ମିଥ୍ୟା କୋଟା ସତ୍ୟ ତା ଆପଣି ଆଜୋ ଅନୁଭବ କରତେ ଶେଖେନ ନି?”

—“ଖୁବ ଶିଖେଛି । ତାଇ ତୋମାର ଆଚରଣେର କୋନୋ କୂଳ-କିନାରା ଖୁଁଜେ ପେଲାମ ନା । ଗଲାର ମାଲାର ବଦଳେ ପାଯେର ଶୃଙ୍ଖଳ ହୁଏ ଯଦି ଆମାକେ ଆଟକେ ରାଖତେ ଚାଓ, ସେ-ବାଧା ଆମି ସହିବୋ ନା, ନମିତା ।”

—“ସହିତେ କେ ଆପନାକେ ବଲଛେ? ଆପଣି ଯା ନା ସେଥାନେ ଖୁସି,-କପାଳେର ନିଚେ ଆମାରୋ ଦୁଟୋ ଚୋଖ ଆଛେ ।”

—“ତବେ ଶୁଧ-ଶୁଧ କେନ ଆମାକେ ଜେଲ ଥେକେ ଟେନେ ରାଖଲେ? ଆମି ନା ହ୍ୟ ଅମନି କରେ’ଇ ମତାମ ।”

ହାସିଯା ନମିତା କହିଲ,—“ମରବାର ଆରୋ ଅନେକ ପଥ ଛିଲୋ, ପ୍ରଦୀପବାବୁ ।”

କିନ୍ତୁ ସେଇ ଫୁଲହାଟିତେଇ ଫିରିଯା ଆସିତେ ହଇଲ । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ, “ଆମାରଇ ସଙ୍ଗେ ଏଲେ ଯେ ବଡ଼?”

ନମିତାର ମୁଖେ ସେଇ ହାସି : “ଆପଣି ଛାଡ଼ା କେ ଆର ଆମାର ସଙ୍ଗୀ ଆଛେ ବଲୁନ । ଆମାର ଜୀବନେ ଆପନାର ମୂଳ୍ୟ କି ଏକଟୁଖାନି? ଆପଣି ଆମାକେ କଲକ୍ଷ ଦିଲେନ, ଆପନ ଅଧିକାରେର

ଗର୍ବ କରତେ ଶେଖାଲେନ ଆମି ଅତ ବଡ଼ ଅକୃତଜ୍ଞ ନହିଁ ଯେ ଏହି ବନେ-ଜଙ୍ଗଳେ ଆପନାକେ ଏକା ଫେଲେ ପାଲିଯେ ଯାବେ ।”

—“କିନ୍ତୁ ବନେ-ଜଙ୍ଗଳେ ତୁମି ତ’ ଆର କୋନୋଦିନ ଘର ବାଁଧିବେ ନା ।”

—“ଘର ବାଁଧିବାର ଜନ୍ୟେଇ ତ’ ଆର ପଥ ନିଇ ନି ।”

ନମିତା ଘର ବାଁଧିବେ ନା ବଟେ, କିନ୍ତୁ ଫୁଲହାଟିର ଏହି ଶ୍ରୀହିନ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୀତେ ପା ଦିତେ ନା-ଦିତେଇ ସେ ଦୁଇଟି କଲ୍ୟାଣମୟ କଷିପ୍ରହାତେ ତାହାର ସଂକ୍ଷାରସାଧନେ ତୃତୀୟ ହଇଯା ଉଠିଲା । ତାହାର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଧିରିଯା ସେନ ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀର ମଙ୍ଗଳମାଧୁର୍ୟ ! ଏହିବାର ଆର ମଥୁରକେଓ ଡାକିତେ ହଇଲ ନା । ଯେ ବିଛାନା ଦୁଇଟା ଦୁଇ କୋଣେ ଧୂଲିଲିଙ୍ଗ ଅବଶ୍ୟାୟ ପଡ଼ିଯା ଛିଲ ତାହାଦେର ଝାଡ଼ିଯା-ପୁଛିଯା ରୋଦେ ଦିଯା ସେ ଖଟଖଟେ କରିଯା ତୁଲିଲ, ଘର ନିକାଇଲ, କାପଡ଼ କାଚିଲ ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ହିତେ ନା ହିତେଇ ରାନ୍ଧାର ଜୋଗାଡ଼େ ବ୍ୟନ୍ତ ହଇଯା ଉଠିଲା । ପ୍ରଦୀପ ଯଥନ ହାସିଯା କହିଲ : “ଆକାଶେ ଦିବି ମେଘ କରେଛେ, ନମିତା, ଏକବାର ନଦୀର ଧାରଟାଯ ବେଡ଼ାତେ ଯାବେ ନା ?” ନମିତା କଥାଟାକେ ଉପେକ୍ଷା କରିଯା କହିଲ : “ଆମାର ଏଖଣୋ କତ କାଜ ବାକି ।”

ହଠାତ୍ ଏକଟା ମେଘ ଡାକିଯା ଉଠିତେଇ ନମିତା ସନ୍ତ୍ରଷ୍ଟ ହଇଯା ବାହିରେ ଚାହିଯା ଦେଖିଲ ସନ ନିବିଡ଼ ମେଘେ ସମସ୍ତ ଆକାଶ ବେଦନାର୍ତ୍ତ ମୁଖମଙ୍ଗଳେର ମତ ଥମଥମ୍ କରିତେଛେ । ଜୀବନେ ସେ ଏତ ବଡ଼ ଆକାଶ ଦେଖେ ନାହିଁ, ପୁଞ୍ଜିତ ନିଷ୍ଠକ୍ରତା ଭେଦ କରିଯା ଗର୍ଜମାନା ନଦୀର ଡାକ ଯେନ ତାହାର ବୁକେ ଆସିଯା ଆଘାତ କରିଲ । କିସେର ତାହାର ଗୃହ, କିସେର ବା ତାହାର ଗୃହକର୍ମ ! ନମିତା

ମାଠେର ମାଝଥାନେ ଆସିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ—ଦିଅୁଗଳ ଛାପାଇୟା ଅନ୍ଧକାରେ ଅଜନ୍ତ୍ର ବନ୍ୟ ନାମିଯା ଆସିଯାଛେ । ଆକାଶେ ମୁକ୍ତବେଣୀ ଝଟିକା, ନୀଚେ ନମିତା ଯେନ ଶରୀରିନୀ ବିଦ୍ରୋହବହି!

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେଇ ଜଳ ଆସିଯା ଗେଲ ବଲିଯା ସେ ଆର ବେଶିକ୍ଷଣ ବାହିରେ ଦାଁଡ଼ାଇତେ ପାରିଲ ନା । ନିଜେର ଘରେ ଆସିଯା ବିଛାନାର ଉପର ଚୁପ କରିଯା ବୃସିଯା ପଡ଼ିଲ । ଘରେର ସବଞ୍ଗଳି ଦରଜା-ଜାନଳା ଖୋଲା, ଜୋରେ ଜଳେର ହାଟୁ ଆସିତେଛେ, ତବୁ ତାହାର ଖେଯାଲ ନାହିଁ । ଚରାଚରପ୍ଲାବୀ ଅନ୍ଧକାରେ ଦିକେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବନ୍ଧ କରିଯା ସେ କାହାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିତେଛିଲ ସେଇ ଜାନେ । କେନ୍ ସେ ଏହିଥାନେ ଆସିଯାଛେ, କୋଥାଯଇ ବା ଆବାର ଏମନ ମୁକ୍ତବନ୍ଧ ଗଗନ-ବିହଙ୍ଗ ମେଘେର ମତ କୋନ୍ ଅପରିଚିତ ଦେଶର ଦିକେ ଭାସିଯା ପଡ଼ିବେ—ଆଜିକାର ଦିନେ ସେ-ସବ ସମସ୍ୟା ତାହାକେ ଏକଟୁଓ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିତେଛେ ନା । ସେ ଯେନ ଜାନିତ ଆଜ ଆକାଶେ ଝାଡ଼ ଆସିବେ । ସେ ଆରୋ ଅନେକ କିଛୁଇ ଜାନିତି!

କତକ୍ଷଣ ତନ୍ମୟ ହଇୟା ବସିଯା ଛିଲ ଖେଯାଲ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ତାହାର ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଚୋଖେର ସାମନେ ଏକଟା ଅମ୍ପଟି ଛାଯାମୂର୍ତ୍ତି ଭାସିଯା ଉଠିଲ । ନମିତା ଚଥୁଳ ହଇଲ ନା, ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅଗୋଚରେ ଆତ୍ମାର ଦର୍ପଗେ ସେ ବାରେ ବାରେ ଯାହାର ଛାଯା ଦେଖିଯାଛେ, ଆଜିକାବ ଏଇ ଛାଯାଚନ୍ମ ପ୍ରଦୋଷେ ଏ ବୁଝି ତାହାରଇ ପ୍ରତିଚ୍ଛବି! କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଘରେର ମଧ୍ୟେ ଏକଟା ଟର୍ ଜୁଲିଯା ତୃକ୍ଷଣାଂ ନିଭିଯା ଗେଲ । ଏକ ଝଲକ ତୀର ଆଲୋତେ ଘରେର ରାଶିକୃତ ଅନ୍ଧକାର ଯେନ ବିକଟ ହାସ୍ୟ କରିଯା ମୁଢିତ ହଇୟା ପଡ଼ିଯାଛେ । ଆଶର୍ଯ୍ୟ, ନମିତା ଏକଟୁଓ ଭୀତ ହଇଲ ନା ।

କାହାର ସ୍ଵର ଶୋନା ଗେଲ : “ଧନ୍ୟବାଦ ।”

ଆବାର ସେଇ ପୀଭୂତ ଶ୍ରଦ୍ଧା । ଏହିବାର ଅଜୟ ଟର୍ଟା ଟିପିଯା ତକ୍ଷଣି ଆଙ୍ଗୁଲଟା ସରାଇୟା ନିଲନା । ହାସିଯା ଜିଜ୍ଞାସା କରିଲ,—“ତୁମি ଏକଲା । ବସେ? ପ୍ରଦୀପ କୋଥାଯା?”

ଇହାତେ ଅଭିଭୂତ ହଇବାର କି ଆଛେ? ଉମା ଯଦି କାଳ ରାତ୍ରେ ଭାବିଯା ଥାକେ ଯେ ତୋରବେଳା ଛେନେ ଗେଲେଇ ପ୍ରଦୀପେର ଦେଖା ପାଇବେ, ତବେ ନମିତାର ଏତ ରାତ୍ରେର ପ୍ରତୀକ୍ଷା-ସ୍ଵପ୍ନ କି ଜୀବନେର ଏକଟି ଦିନେଓ ସଫଳ ହଇତେ ପାରିବେ ନା? ସେ ମାଥାର ଉପର ଘୋମ୍ଟା ତୁଲିଯା ଦିଲନା,

ଖୋଁପାଟା ବାଁଧିଲ ନା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସୁତୀର ଆଲୋର ଝାଁଜେ ଚକ୍ର ଦୁଇଟା ଆବିଷ୍ଟ ହଇତେ ନା ଦିଯା ଅପଲକ ଚୋଖେ ଅଜୟେର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିୟା ରହିଲ ।

କିନ୍ତୁ ଅଜୟେର ଏ କୀ ଶ୍ରୀ! କୋଥାଯ ସେଇ ଦୁର୍ଲଭ ତେଜ, ସେଇ ଗର୍ବଦୃଷ୍ଟ ଝଜୁତା? ମୁଖମ୍ବଲେ ଗାଢ଼ି ରୋଗମାଲିନ୍ୟ, କତ ସ୍ଵପ୍ନେର ବ୍ୟର୍ଥତା ଯେନ ମୁଦ୍ରିତ ହଇଯା ଆଛେ । ବେଶବାସ ଅପରିଚନ୍ନ, ଏକ ହାଁଟ କାଦା, ଜଲେ ଭିଜିଯା କିଛୁ ଆର ନାହିଁ । ସେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖିଯା ନମିତା ଆନନ୍ଦଧବନି ନା ହାହାକାର କରିଯା ଉଠିବେ କିଛୁଇ ବୁଝିତେ ପାରିଲ ନା ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଅଜୟ ହାସିଯା କହିଲ,—“ଖୁବ ଅବାକ ହୁଏ ଗେଛ ଦେଖଛି । ଆମି ଭୂତ ନାହିଁ, ନେହାହି ବର୍ତମାନ । ଜଳେ ଭିଜେ ବହୁ କଷ୍ଟେ ଷ୍ଟେଶନ ଥିକେ ପଥ ଚିନେ ଏମେହି । ପ୍ରଦୀପ କୈ?”

ନମିତା କହିଲ,—“ବୋସ । ପାଶେର ଘରେ ଆଛେନ ବୋଧହୟ, ଡେକେ ଆଛି ।”

ପାଶେର ଘରେ ପ୍ରଦୀପ ତାହାର ନିଃସଙ୍ଗ ବିଛାନାୟ ବସିଯା ବଡ଼ ଦେଖିତେ ଛିଲ । ସେ-ଝାଡ଼େ ସେ ବିପୁଲ ସଞ୍ଚାରନାର ସଙ୍କେତ ଖୁଁଜିଯା ପାଯ ନାହିଁ, ଏତନ୍ତକାର ଯେନ ତାହାର ଜୀବନେ ରାଶି ରାଶି ବିଷନ୍ନତା ନିଯା ଆସିଯାଛେ । ଅଚରିତାର୍ଥତାର ଏମନ ରୂପ ଆର ସେ କବେ ଦେଖିଯାଛେ? ଏତ ବଡ଼ ବିସ୍ତୃତିର ମଧ୍ୟେ ତାହାରଇ ଜନ୍ୟ କୋଥାଓ ଏତୁକୁ ମୁକ୍ତି ରାହିଲ ନା!

ନମିତା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ତାହାର କାହେ ଆସିଯା ଦାଁଡାଇଲ, ପ୍ରଦୀପ ଟେର ପାଯ ନାହିଁ । କି ବଲିଯା ତାହାକେ ସେ ଏହି ସଂବାଦ ଦେଇ କିଛୁଇ ଭାବିଯା ପାଇଲ ନା । ହଠାତ୍ ତାହାର ମାଥାଯ ଏକ ଠେଳା ଦିଯା କହିଲ,—“ଶିଗଗିର ଦେଖିବେନ ଆସୁନ—କେ ଏମେହି ।”

ପ୍ରଦୀପ ଧଡ଼ମଡ଼ କରିଯା ଉଠିଲ : “କେ? ଆବାର ପୁଲିଶ ନାକି?”

—“ନା, ନା । ଶିଗଗିର ଆସୁନ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫଳିଷ୍ଠି । ଉପନ୍ୟାସ

ଘରେର କୋଣ ହିତେ ଲଗ୍ଠନଟା ଲହିୟା ନମିତାର ପିଛୁ-ପିଛୁ ପ୍ରଦୀପ ଅଗ୍ରସର ହଇଲା । ଘରେର ମଧ୍ୟେ ଆସିଯା ଦେଖିଲ ଡାନ-ହାତେ ଏକଟା ଟର୍ ଜ୍ଵାଲିଯା ଦାଁଡାଇୟା ଆଛେ—ଆର କେହ ନୟ, ଅଜୟ । ସହସା ପ୍ରଦୀପ ସେଣ ଏତୁକୁ ହଇୟା ଗେଲ ।

ପ୍ରଦୀପକେ ଦେଖିଯା ବିଦ୍ରପାତ୍ରକ ଅଭିବାଦନ କରିଯା ଅଜୟ କହିଲ, “ଧନ୍ୟବାଦ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଆରୋ ଏକଟୁ ଆଗାଇୟା ଆସିଲ ବଟେ, କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦୁର ହାତ ଧରିତେ ସାହସ ପାଇଲ ନା । ଖାଲି କହିଲ,—“ତୁମି? ହୟାଏ? କୋଥେକେ?”

ଅଜୟ କହିଲ,—“ଆସୁଚ୍ଛ ଅନେକ ଦୂର ଥେକେ । ହୟାଏଇ ଆମି ଏସେ ଥାକି । ଖବରେର କାଗଜେ ତୋମାଦେର କୀର୍ତ୍ତିର କଥା ଆଦ୍ୟାପାନ୍ତ ପଡ଼ିଲାମ,

-ବେଶ, ତୋମାଦେର ମୁକ୍ତକଟେ ପ୍ରଶଂସା କରଛି । ତାର ପର?”

କାହାରେ ମୁଖେ କଥା ଜୁଯାଇଲ ନା । ଖାନିକ ବାଦେ ନିଞ୍ଚିବରେ ନମିତା କହିଲ,—“ଏକେବାରେ ଭିଜେ ଗେଛେନ ଦେଖଛି”

—“ଭିଜିତେ ଆମାକେ ଆରୋ ଅନେକ ହବେ । ରାତ୍ରେ ଆଜ ଆର ଜଳ ଥାମବେ ବଲେ ମନେ ହୟ ନା ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଏକୁନି ଆବାର ଚଲେ ଯାବେ ନାକି?”

—“ନିଶ୍ୟ । ଏକ ଜାଯଗାଯ ବେଶିକ୍ଷଣ ଜିରୋବାର ଆମାର ସମୟ ନେଇ । କିନ୍ତୁ ଘର-ଦୋରେର ଏ କୀ ହାଲ-ଚାଲ କରେ ରେଖେଛ? ଟାକା-ପଯସାର ଟାନାଟାନି ବୁଝି? ତା ଆମାର କାହେଓ କିଛୁ ନେଇ ।”

ଏକଟୁ ଥାମିଯା ପରେ ଆବାର କହିଲ,—“ଦେଶେ ଫିରେ ଭାରି ମଜା ଦେଖଲୁମ ପ୍ରଦୀପ; ବାବାର ସେଇ ବାଂସରିକ ପନ୍ଦେରୋ ହାଜାର ଟାକା ଦିବି ଉଡ଼େ ଗେଛେ ଫ୍ଲାଶେ ଆର ବିଲାସେ! ଆମି ଯେଇ ଏକା, ସେଇ ଏକା । ତାର ପର, ପଞ୍ଜୀ-ସଂକାରେର ବକଶିସ୍ ବାବଦ ସେଇ ଯେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ପେଯେଛିଲୁମ, ତାତେ ହାଡ଼-ମାସ ଆମାର ଝରନାରେ ହେଁ ଗେଲ । ତାର ପର ଏକଟି କରଣ ଦୀର୍ଘଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯା : “ତୋମାଦେର ସେଇ ଅଜ୍ୟ ଆର ନେଇ । ତୋମାଦେର ଦେଖିତେ ନିଦାରଣ ଇଚ୍ଛା ହ'ଲ ବଲେଇ ଜ୍ବର ନିଯୋଓ ଜଳେର ମଧ୍ୟେ ଚଲେ ଏସେଛି । ଏଥନ ତ ଦିବି ଏକଟି ରାଣୀ ପେଯେଛ, ଏବାର ସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ଦେ ନିରାହ ଏକଟି କେରାନି ବନେ’ ଯାଓ, କିମ୍ବା ଲାଇଫ, ଇସିଯୋରେନେର ଏଜେନ୍ଟ, କିମ୍ବା ଧରେ ପାଟେର ବା ମାଛେର ଦାଲାଲ—କି ବଳ?”

ପ୍ରଦୀପ ଅଭିମାନ କରିଯା କହିଲ,—“ଏକଟା କିଛୁ ନିଶ୍ୟଇ ହ'ତେ ହବେ, ସେ-ପରାମର୍ଶ ତୋମାର କାହୁ ଥେକେ ନା ନିଲେ କିଛୁ ଏସେ ଯାବେ ନା ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଁ ପରିଚୟ । ଅନ୍ତର୍ମାଳାର ପରିଚୟ । ଉପନ୍ୟାସ

ସୁର୍ଯ୍ୟ ହାସିଲେ ମୁଖ ଉଡ଼ାଇଲେ କରିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ଭାଲୋ । ଏକଟା ଇଞ୍ଚଲ-ମାଟ୍ଟାରିଓ ମନ୍ଦ ହବେ ନା । ତାର ପର ନମିତା, ଫୋଟୋ ପୂଜୋ କରତେ କରତେ ସୁରାହା ଏକଟା କିଛୁ ହଲ ତା ହଲେ? ବେଶ ।”

ନମିତା ଏକଟିଓ କଥା କହିଲ ନା, ଗଭୀର ଦୃଷ୍ଟିତେ ଅଜୟେର ମୁଖେର ଦିକେ ଚୁଲେର ଦିକେ କାପଡ଼େର ଦିକେ ପାଯେର ଦିକେ ଚାହିତେ ଲାଗିଲ ।

—“କି, କଥା କହିଛ ନା କେନ? ଆମି ତୋମାଦେର ଏମନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳାଟା ମାଟି କରେ ଦିଲାମ ନାକି?”

ନମିତା କହିଲ,—“ବସୁନ, ଜାମା-କାପଡ଼ଗୁଲୋ ଛାଡ଼ୁନ, ଆପନାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାର ଉତ୍ତର ଦିଚ୍ଛି ।”

—“ଆମାର ସମୟ କୈ? ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚାସେ ଆମାର ବନ୍ଦର ଚଲେ ଯାଚେ ।” ତାର ପର ହାସିଯା କହିଲ,—“କୀ ବା ଆମାର କଥା, ତାର ଆବାର ଉତ୍ତର! କୋଟେ ଦାଁଡିଯେ ଯାତ୍ରା ଦଲେର ଢଣେ କୀ ତୋଫା ବକ୍ତୃତାଇ ଯେ ତୁମି ଦିଯେଛେ

—କ୍ୟାପିଟ୍ୟାଲ! କିନ୍ତୁ, କିଛୁ ଖେତେ ଦିତେ ପାରୋ, ନମିତା? ଭାରି ଖିଦେ ପେଯେଛେ ।”

ନମିତା ବ୍ୟଞ୍ଜନ ହଇଯା ଉଠିଲ : “ନିଶ୍ଚଯିତ୍ତ ପାରି । କିନ୍ତୁ ଆପନାର ଯେ ଜୁର!”

ଅଜୟ ବାଧା ଦିଯା କହିଲ,—“ହୋକ ଜୁର । ତା ଏମନ କିଛୁ ମାରାଇକ ନୟ ସେ ତୋମାର ହାତେର ଖାବାର ଖେଳେ ଆମାକେ ଚିତେଯ ଉଠିତେ ହବେ । ଆଜ ଆମି ତୋମାର କାଛେ ସେଦିନେର ମତ ଜୁରେର ଘୋରେ ପ୍ରଲାପ ବକତେ ଆସିନି, ନିତାନ୍ତ ସାଦା ଭାଷାଯ କିଛୁ ଖାବାର ଭିକ୍ଷା କରଛି ମାତ୍ର । ଆମାକେ ଆଜୋ ତୋମାର ସନ୍ଦେହ ହୟ ନାକି? ଆଜ ଆର ତୋମାକେ ବାଇରେ ଆହ୍ଵାନ କରିବାର ଭାଷା ନେଇ, ଏହି ସରେଇ ତୁମି ସମ୍ମତ ପୃଥିବୀ ଲାଭ କରେଛ । ଓ କି, ତୁମି ରାଁଧତେ ଚଲିଲେ ନାକି? ପାଗଳ! ଆମାର ଏତ ଖିଦେ ବା ସମୟ ନେଇ ସେ ବାବୁ ସେଜେ ଆସନ-ପି ଡି ହୟେ ଯୋଡ଼ିଶୋପଚାର ସାବାଡ଼ କରିବ । ସରେ ତୋମାଦେର ଗେଲିବାର କି କିଛୁଇ ନେଇ? କୀ ଛାଇ ତବେ ସର କରେଛ, ନମିତା!”

ପଥେ ଖାଇତେ ଉମାର-ଦେଓୟା ଖାବାରଗୁଲିର କଥା ମନେ କରିଯା ନମିତା । କହିଲ,—“ଆଛେ କିଛୁ, ତବେ ତା ବାସି, କାଲୁକେର ରାତେର ତୈରି ।”

—“ବାସି! ନିଯେ ଏସୋ ଚଟ୍ କରେ? ବଲେ କି ନା ବାସି! ପେଲେ । ବାଁଶ ଚିବିଯେ ଖେଯେ ଫେଲିତେ ପାରି—”

ନମିତା ଟିଫିନ-କେରିଯାରେର ବାଟିଟା ଲାଇୟା ଆସିଲ ।

ଅଜୟ ଏକେବାରେ ଶିଶୁର ମତ ହାତ ବାଡ଼ାଇୟା ବାଟିଟା ଗ୍ରହଣ କରିଲ । ନମିତା କହିଲ,—“ଦାଁଡ଼ା ଏକଟା ପ୍ଲେଟ ନିଯେ ଆସଛି ।”

—“ପ୍ଲେଟ-ଫ୍ଲେଟ ଲାଗବେ ନା । ଏହି ଦାଓ ।” ବଲିଆ ଅନ୍ଧକାରେ ଖାବାର ଗୁଲି ଭାଲ କରିଆ ଠାହର ନା କରିଯାଇ ଅଜୟ ଗୋଗ୍ରାସେ ଗିଲିତେ ସୁରୁ କରିଲ । ଭାଲ କରିଆ ଚିବାଇବାରୋ ସମୟ ହଇଲ ନା; ଏକମୁଖ ଖାବାର ଲାଇୟା କହିଲ,-“ଦୁ’ ଦିନ ପେଟେ କିଛୁ ଯାଯ ନି ଏକଦମ୍ । ନେହାଂ ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ବଲେଇ ପ୍ରସାଦ ମିଳିଲୋ । ଜଳ? ଜଳ ଲାଗବେ ନା—ଏକୁନି ଯେତେ ହବେ ଆମାକେ । ଦାଁଡାବାର ଆର ଏକ ଫୋଟାଓ ସମୟ ନେଇ । ମାଠେର ମଧ୍ୟ ଦିଯେ ହାଁ କରେ’ ଛୁଟିଲେଇ ଜଳ ପାଓୟା ଯାବେ । ତାର ଓପର ଏଖନ ସଦି ନଦୀ ସଞ୍ଚାତେ ହୟ, ତା ହଲେ ତ’ କଥାଇ ନେଇ—”

ନମିତା ବାଧା ଦିଯା କହିଲ,—“ଏଖୁନି ଯାବେନ କି? ଦାଁଡାନ, ଜଳ ଆନତେ କତକ୍ଷଣ? ସବ ସମଯେଇ ଦୁରନ୍ତପନା କରତେ ନେଇ ।”

କଥାର ସୁରଟୀ ଅଜୟେର କାନେ କେମନ ଏକଟୁ ଅଡ୍ରୁତ ଠେକିଲ,—ଯାଇତେ ସତ୍ୟି ପାରିଲ ନା । ନମିତା ଜଳ ନିଆ ଆସିଲ । ଏକ ଟୋକେ ସବଟା ନିଃଶେଷ କରିଆ ଅଜୟ କହିଲ,—“ପିପାସାଓ ଆମାଦେର ପାଯ, ଶ୍ଵେତମୟୀ ନାରୀର ମୁଖ ଦେଖିତେ ପେଲେ ଆମାଦେରୋ ଦୁଟି ଦେଖ କୃତଜ୍ଞତା ଜାନାତେ ଇଚ୍ଛା କରେ, କିନ୍ତୁ ସମୟ ନେଇ । କତ କାଜ ବାକି, କତ ପଥ ଏଖନୋ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହତେ ହବେ—ଆମି ଚଲ୍ଲାମ । ତୋମାକେ ବିଶେଷ କିଛୁ ଉପହାର ଦିଯେ ଯେତେ ପାରିଲୁମ ନା—ସଦି ପାରି କିଛୁ ଟାକା ପାଠାବୋ । ତା ଦିଯେ ଯା ତୋମାର ଖୁସି କିନେ ନିଯେ । କିନେ ଦିଯୋ ହେ ପ୍ରଦୀପ । ଶାଢ଼ି ବ୍ଲାଉଜ ଜୁତୋ ଗଯନା—ଯା ଓର ପଚନ୍ଦ । ଏଖନୋ ସେ ଭୋଲ ଫେରାଯନି ଦେଖଛି ।” ବଲିଆ ଅଜୟ ଦରଜାର ବାହିରେ ପା ବାଡ଼ାଇଲ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲା ଏହିପରିଚୟ ।

ପିଛନ ହିତେ ନମିତା ହଠାତ ତାହାର ବା ହାତଟା ଧରିଯା ଫେଲିଯା ଆକୁଳକଟେ କହିଲ,-
“ଆମାକେ ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ନିଯେ ଚଲ । ତୋମାର ଅସୁଥ, କେ ତୋମାକେ ଦେଖବେ ବଲ ।”

ପ୍ରଥମଟା କଥା ଶୁଣିଯା ଅଜ୍ୟେର ସମସ୍ତ ଚେତନା ଯେନ ସୁଲାଇଯା ଉଠିଲ । ଅନ୍ଧକାରେ ନମିତାର ମୁଖ
ସ୍ପଷ୍ଟ ଚୋଖେ ପଡ଼ିଲ ନା; ସେ-ମୁଖ ଦେଖିତେ ପାଇଲେ ହ୍ୟ ତ’ ସେ ଏକଟୁ ଦ୍ଵିଧା କରିତ, ହ୍ୟ ତ’
ଏମନ କଠୋର ସୁଣାଯ ସେ-ସ୍ପର୍ଶକେ ଉପେକ୍ଷା କରିତେ ପାରିତ ନା ।

ଅଜ୍ୟ ତାହାର ହାତଟା ଠେଲିଯା ଦିଯା କହିଲ,-“ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଯାବେ ମାନେ?”

—“ହଁଁ, ଯାବ; ଯେଥାନେ ତୁମି ନିଯେ ଯାବେ । ତୁମି ଆମାକେ ନିଯେ ଯାବେ ବଲେଇ ତ’ ଏତ ଦିନ
ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରେ ବସେ ଆଛି ।”

ଅଜ୍ୟ ଆକାଶ ହିତେ ପଡ଼ିଲ : “ଏ ଏ-ସବ କୀ ବଲଛେ ହେ ପ୍ରଦୀପ? ତୁମି କୋନୋ କଥା କହିଛ
ନା କେନ?”

ପ୍ରଦୀପ ଦୂରେ ଜାନାଲାର କାଛେ ସରିଯା ଗେଲ । ନମିତାଇ ବଲିଯା ଉଠିଲ : “କେ କୀ ବଲବେ-କାର
କୀ ସାଧ୍ୟ ଆଛେ ଶୁଣି? ତୁମି ଏକଦିନ ଆସବେ ସେଇ ଆଶାଯ ଆମି ଆଜୋ ବେଁଚେ ଆଛି । କେ
ଆମାକେ ବାଧା ଦେଯ?” ବଲିଯା ନମିତା ଅଜ୍ୟକେ ଏକେବାରେ ଧିରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଟିଲା ନା । ନମିତାର ଅନ୍ଧିଷ୍ଠାନ । ଉପନ୍ୟାସ

ନିଶାସ ଫେଲିବାର ସମୟଟୁକୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଟିଲା ନା । ନମିତାକେ ଡାନ ହାତେ ଢେଲିଯା ଫେଲିଯା ଅଜୟ କହିଲ,—“ସରେ ଦାଁଡାଓ ଶିଗଗିର । ଛୁଁଯେ

ନା ଆମାକେ । ତୁମି ଏତଦୂର ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହେଁଥେ ଜାନଲେ ଏଥାନେ ମରତେও ଆସତାମ ନା କୋନୋଦିନ । ତୋମାର ଛୋଟା ଖାବାର ଖେଯେଛି ଭେବେ ସାରା ଶରୀର ଆମାର ଅଣ୍ଟଚି ହେଁ ଗେଛେ ।”

ନମିତା ବାଁଶେର ଏକଟା ଖୁଟି ଧରିଯା ନିଜେକେ ରଙ୍ଗା କରିଲ ।

କଟୁ କଦର୍ଯ୍ୟ କରେ ଅଜୟ କହିଲ,—“ଏକ ଜନକେ ତାର ଧର୍ମ ଥେକେ ଭଣ୍ଟ କରେ’ ପଥେ ବସିଯେଛୁ, ତବୁଓ ତାତେ ତୋମାର ତୃପ୍ତି ହଲ ନା? ଏତ ସହଜେଇ ତୋମାର ଅରୁଚି ଧରେ ଗେଲ? ଭେବେଛ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ଚଲତେ ଗିଯେ ଏକ ସମୟ ଜିରୋତେ ଚାଇବେ, ପଥେର ଥେକେ କାଁଧେ ଉଠିତେ ଚାଇବେ—ଅଜୟ ଅମାନୁଷ ମେଯେମାନୁଷକେ ଅତଟା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିତେ ଶେଖେନି । ଲଜ୍ଜା କରେ ନା?—କେ ତୋମାକେ ବାଧା ଦେବେ! ବାଧା ଦେବେ ତୋମାର ଲଜ୍ଜା, ତୋମାର ଚରିତ୍ର ।”

ଅଜୟ ପା ବାଡ଼ାଇୟାଛିଲ, ନମିତା ଆବାର କାହେ ଛୁଟିଯା ଆସିଲ । ସେ କଁଦିତେଛେ । କହିଲ,—“ଚରିତ୍ର ଆମି ମାନି ନା, ମାନି ଆମାର ମନକେ । ସେଇ ଆମାର ମଣି, ସେଇ ଆମାର ସବ । ତୁମି ଯେବୋ, ତୋମାର ସଙ୍ଗେ ଆମି ଯେତେ ଚାଇ ନେ, କିନ୍ତୁ ଆର ଖାନିକକ୍ଷଣ ତୁମି ଥେକେ ଯାଓ । ଆଜକେର ରାତଟା ।”

—“ତୋମାର ଘରେ? ଐ ବିଛାନାୟ? ସରେ ଦାଁଡାଓ, ନମିତା ।”

ନମିତା ପ୍ରଥରକଟେ କହିଲ,—“କେନ, ଏକଟା ରାତ୍ରି ଏକାକିନୀ ନାରୀର ଘରେ ଆୟୁଦମନ କରେ ଥାକତେ ପାରୋ ନା?”

ଅଜୟ ଉଚ୍ଛହାସ୍ୟ କରିଯା ଉଠିଲା : “ତୁମি ଆମାକେ ଲୋଭ ଦେଖାଛ ବୁଝି? ଆୟୁଦମନେର ଚେଯେଓ ଅଜୟେର ଜୀବନେ ମହତ୍ତର ଆଦର୍ଶ ଆଛେ । ତୁମି ତାର ମହିମା ବୁଝବେ ନା—ପଥ ଛାଡ଼ । ଯେତେ ଦାଓ ଆମାକେ । ଏକାକିନୀ ନଓ, ଏହି ପ୍ରଦୀପ ଦାଁଡିଯେ । ନିଷ୍ଠା ବଲେ ଜିନିସଟାକେ ଏକେବାରେ ଅମାନ୍ୟ କରୋ ନା । ସତୀ ନାହିଁ ବା ହଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଇ ବଲେ ଅସଂ ହତେ ହବେ?” ।

ନମିତା ସରିଯା ଦାଁଡାଇଲା । ମୁଖେ ଏକଟିଓ କଥା ନାହିଁ ।

—“ପଥେ ବେରଙ୍ବୋ ବଲଲେଇ କି ଆର ବେରଙ୍ଗନୋ ଯାଯ? ପଥ ତୋମାକେ ଗ୍ରହଣ କରବେ କେନ? ତୋମାର ଛାଡ଼ପତ୍ର କୋଥାଯ? ଘରେ ଯାଓ, ଦରଜାଜାନାଳା ବନ୍ଧ କରେ ବିଛାନାଟା ଉତ୍ତପ୍ତ କରେ ରାଖ ଗେ—ରାତ୍ରେ ତ’ ଆବାର ସୁମୁତେ ହବେ । ଚଞ୍ଚାମ ହେ ପ୍ରଦୀପ, ସୁହଟ ଡ୍ରିମସ୍!” ବଲିଯା ସେଇ ବଡ଼-ଜଳେର । ମଧ୍ୟେଇ ଅଜୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ହଇଯା ଗେଲା ।

୧୩. ଯେଣଥାପ୍ତ ମରାଟି ଶାସ୍ତ୍ର

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଅଜ୍ୟେର ସଙ୍ଗେ ଗେଲେ ନା? ନିଲୋ ନା ବୁଝି?”

ନମିତା ରଖିଯା ଉଠିଲ : “କୋଥାଯ ମରତେ ଯାବ ଓର ସଙ୍ଗେ? ତାର ଚେଯେ ଏହି ଆମାର ଢେର ଭାଲୋ ।” ବଲିଯା ଭୋଲା ଜାଳାଗୁଲି ସେ ବନ୍ଧ କରିତେ ଲାଗିଲ : “ଜଲେ କୀ ହେଁବେ ଦେଖୁନ-ଘରେର ମଧ୍ୟେ ନଦୀ ବହିଛେ । ମେରୋଟା ଲେପତେ ହବେ ।”

—“ଏଥନ ଥାକ ।”

—“ଏଥନ ଥାକବେ କୀ! ସୁମୁନୋ ଯାବେ ନାକି ତା ହ'ଲେ? ଉନୁନଟୁନୁଓ ବୋଧହୟ ଭେସେ ଗେଲ । ଏକଟା ହାକ ଦିନ ନା, ମଥୁର କିଛୁ ଖାବାର ଜୋଗାଡ଼ କରେ ନିଯେ ଆସୁକ । ଟିଫିନ୍-କେରିଆରେ ଯାଛିଲ ସବ ଉଜୋର କରେ ଖେଯେ ଗେଛେ” ।

—“ତୋମାର ଖୁବ ଖିଦେ ପୋଯେଛେ ନାକି?”

ତରଳକଟେ ନମିତା କହିଲ,—“ଆହାହା, ରାତ୍ରେ ସେଇ ଆମି କତ ଖାଇ । ଆପନାର ଜନ୍ୟେ ବଲଛି—ସାରାଦିନ ତ’ ପେଟେ କିଛୁ ପଡ଼େ ନି । ଶରୀରଟା ତ’ ଗେଲ । ଯା ହୋକ, ଉନୁଟା ଧରିଯେଛିଲାମ, ଝାଡ଼ ଆର ଆପନାର ବନ୍ଧୁ ଏସେ ସବ ମାଟି କରେ ଦିଲ । ଡାକୁନ ନା ମଥୁରକେ ।”

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ଏକଟା ନ୍ୟାଡ଼ା ଦିଯା ନମିତା ଘର ମୁହିତେଛିଲ, ଆଭରଣହିନ ମେହି ହାତଖାନିର ଦିକେ ଚାହିୟା ଥାକିଯା ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ମଥୁରକେ ଡେକେ କାଜ ନେଇ । ସତି ଆମାର ଏକଟୁଓ ଖିଦେ ପାଇ ନି ।”

—“ନା, ପୁରସ୍ମାନୁଷେର ଖିଦେ ନା ପେଯେ ପାରେ? ଆମାର କଥା ଶୁଣେ ତ’ ଆପନାର ପେଟ ଭରବେ ନା ।”

—“ସତି ବଲଛି, ଆମାର ଖିଦେ ନେଇ । କାଳ ଖୁବ ଭୋରେ ଉଠେ ନା-ହୁ ଦୁଟି ବେଁଧେ ଦିଯେ ।”

—“ବେଧେ ଆମି ଏଖନଇ ଦିଚ୍ଛି । ଏକଟିବାର ମଥୁରକେ ଡେକେ ଦିନ ନା ।“

—“ତୁମି ବାଁଧତେ ଗେଲେଇ ଆମି ଆଲୋ ଖାବ ନା । ଏହି ଆମି ଶୁଯେ ପଡ଼ିଲାମ ।” ବଲିଯାଇ ପ୍ରଦୀପ ନମିତାର ନିଜେର ଜନ୍ୟ ପାତା ବିଛାନାଟାର ଉପର ଶୁଇଯା ପଡ଼ିଲ : “ତୋମାର ବିଛାନାୟ ଶୁଲାମ, ନମିତା ।”

ନମିତା ଧୀରେ କହିଲ,—“ବେଶ ତ । ଏ, ଜାଲାଟା ଖୁଲେ ଗେଲ । ଶିଗଗିର ବନ୍ଧ କବେ ଦିନ । ନଇଲେ ଏକ୍ଷୁନି ଭୀଷଣ ଠାଙ୍ଗା ଲେଗେ ଯାବେ । ଏକେଇ ତ’ ଆପନାର ଶରୀରଟା ଭାଲୋ ନେଇ—”

ଜାଲାଟା ବନ୍ଧ କରିଯା ପ୍ରଦୀପ ଆବାର ବିଛାନାୟ ଶୁଇଯା ପଡ଼ିଲ । ନିତାନ୍ତ ଛେଲେମାନୁଷେର ମତ ଆବଦାରେର ସୁରେ କହିଲ,—“କାଳ ଥେକେଇ ମାଥାଟା କେମନ ଧରେ’ ଆଛେ, ନମିତା”

ନମିତା ଶୁଧୁ କହିଲ,—“ଯାଚିଛ । ଆମାର ଏହି ହଲ ବଲେ ।”

ପ୍ରଦୀପ ଅସାଡ଼ ହଇୟା ଚକ୍ର ବୁଜିଯା ପଡ଼ିଯା ରହିଲ । କତକ୍ଷଣ ପରେ ନମିତା ଶିଯରେର କାଛେ ଆସିଯା ମେହାର୍ଦ୍ଦ କଟେ କହିଲ,—“ବାଲିଶେର ଓପର ମାଥାଟା ଭାଲୋ କରେ ରାଖୁନ । କୋନଖାନଟାଯା ଧରେଛେ?” ବଲିଯା ସେ ପ୍ରଦୀପେର ଶିଯର ଘେଁସିଯା ପା ଗୁଟାଇୟା ବସିଲ । ପ୍ରଦୀପ ଏକବାର ଭାଲୋ କରିଯା ନମିତାର ମୁଖ ଦେଖିତେ ଚେଷ୍ଟା କରିଲ, କିନ୍ତୁ ସେ ଆଗେଇ ଲଞ୍ଚନଟା ନିବାଇୟା ଦିଯାଛେ । ଅନ୍ଧକାରେ ସେଇ ମୁଖେର ବିନ୍ଦୁମାତ୍ର ଆଭାସ ପାଓଯା ଗେଲ ନା ।

ନମିତା ପ୍ରଦୀପେର କପାଳେର ଉପର ନିଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗଳଗୁଲି ଧୀରେ ବୁଲାଇତେ ବୁଲାଇତେ କହିଲ,—“କପାଳଟା ଟିପେ ଦିଇ, କେମନ? ଏକଟୁ ସୁମୁବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ । ଏ କ୍ଯାଦିନ ତ’ ଶରୀରେର ଓପର ଆର କମ ଅତ୍ୟାଚାର ହୁଯ ନି ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ଆମି ସୁମିଯେ ପଡ଼ବ କି! ଆର ତୁମି?”

—“ପରେ ଆମିଓ ନା ହୁ ସୁମିଯେ ପଡ଼ବ । ଏମନ ବୃଷ୍ଟିତେ ଶରୀର ଭେଙେ ସୁମ ନେମେ ଆସବେ ।”

—“ତୁମି ଏଖାନେ ଶୋଇ; ଆମି ଆମାର ବିଛାନାଯ ଯାଇ ।”

ବନ୍ଦମୁଁରେ ପାତାରେ କରିଯାଇଲା ନମିତା । ପ୍ରଦୀପରେ କରିଯାଇଲା ନମିତା ।

ନମିତା ପ୍ରଦୀପର ଲଳାଟେର ଉପର କରତଳଟି ବିସ୍ତୃତ କରିଯା ସ୍ଥାପନ କରିଯା କହିଲ,—“ଏଥାନେ ଏକା ଶୁତେ ଆମାର ଭୟ କରବେ ଯେ ।”

କପାଳେର ଉପର ନମିତାର ଠାଙ୍ଗ ହାତଖାନି ମୁଠିର ମଧ୍ୟେ ଚାପିଯା ଧରିଯା । ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତବେ?”

ପ୍ରଦୀପର କରତଳେର ମଧ୍ୟେ ନିଜେର ଭୀରୁ ହାତଖାନି ଛାଡ଼ିଯା ଦିଯା ନମିତା ବଲିଲ,-“ତବେ ଆର କି? ସୁମ ପେଲେ କଥନ ଏକସମୟ ଆପନାରହି ପାଶେ ଶୁଯେ ପଡ଼ିବେ ନା ହ୍ୟ ।”

—“ଆମାର ପାଶେ?”

—“ହଁ, ଆପନାକେ ଆମି ଭୟ କରି ନାକି?” ନମିତାର କଥାର ସୁରେ ଏକଟୁଓ ରୁକ୍ଷତା ନାଇ, ଭାରି କୋମଳ, ଆର୍ଦ୍ର କର୍ତ୍ତସ୍ଵର!

ଏହି ଭାବେ ବସିବାର ସୁବିଧା ହଇତେଛିଲ ନା; ନମିତା ବିଛାନାର ଉପର ପା ତୁଳିଯା ଠିକ କରିଯା ବସିତେ ନା ବସିତେଇ ପ୍ରଦୀପ ବାଲିଶଟା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ଢେଲିଯା ଦିଯା ତାହାର ବିସ୍ତୃତ କୋଳେର ଉପର ମାଥାଟା ତୁଳିଯା ଦିଲ । ନମିତା କିନ୍ତୁ ମାଥାଟା ନାମାଇଯା ରାଖିଲ ନା । ମେହ-ଆନତ ଦୁଇଟି ଆଯତ ଚକ୍ର ପ୍ରଦୀପର ମୁଖେର ଉପର ନିବନ୍ଧ କରିଯା ଅରୁଣ୍ଠିତ ଆବେଗେ ତାହାର କପାଳେ ଓ ଗାଲେ ହାତ ବୁଲାଇତେ ଲାଗିଲ ।

ବନ୍ଦମୁଖୀଙ୍କୁ ପାଇଲାମା । ଅନ୍ତର୍ଭୂମୀର ଫେନ୍ଟିପ୍ଟି । ଉପନ୍ୟାସ

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,-“ତୋମାର ପ୍ରତି ଅନେକ ଦୁର୍ଯ୍ୟବହାର କରେଛି, ନମିତା—”

ଜୋରେ ଏକଟୁ ହାସିଯା ନମିତା ବଲିଲ,-“ତାର ଶାନ୍ତିଇ ତ’ ଏଥି ପାଚେନ ।”

ପ୍ରଦୀପ ନମିତାର ଏକଥାନି ହାତ ଧରିଯା ଫେଲିଯା ଏକେବାରେ ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ଗୁଞ୍ଜିଯା ଫେଲିଲ; କହିଲ,-“ବିଧାତା ସବାରଇ ଜନ୍ୟେ ସମାନ ପଥ ତୈରି କରେ ରାଖେନ ନି—”

ନମିତା କହିଲ,—“କାରନ୍ତି ଜନ୍ୟେଇ ପଥ ତିନି ତୈରି କରେ ରାଖେନ ନା । ପଥ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଗୌରବଓ ଯଦି ଆମାଦେର ନା ଥାକେ ତବେ ଚଳିବାର ଆମାଦେର ଆର ଆନନ୍ଦ କୋଥାଯ?”

—“ଆମାର ଜନ୍ୟେ ଏହି ଭୁବନ-ଭରା ଖାତୁର ଉଂସବ—” ।

—“ଆର କାରନ୍ତି ଜନ୍ୟେ ବା ଘନ-ଗହନ ଅନ୍ଧକାର!”

—“ଆମାର ଜନ୍ୟେ ତୋମାର ପ୍ରେମ, ଏହି ଯୌବନ, ଏହି ଅନ୍ଧିଶିଖା ।” ବଲିଯା ମୁହମାନ ପ୍ରଦୀପ ସହସା ନମିତାକେ ବୁକେର ମଧ୍ୟେ ଆକର୍ଷଣ କରିଯା ତାହାର ଚିବୁକେ ଅଧରେ ଚୋଖେର ପାତାଯ ଚୋଖେର ନୀଚେ ଅଜ୍ଞନ ଚୁମ୍ବନ କରିତେ ଲାଗିଲ ।

ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ସମ୍ଭବ ଶକ୍ତି ନମିତା ହାରାଇଯା ଫେଲିଯାଛେ । ସେ ଯେ ନିଷ୍ପାଣ ଏକଟା ଦେହପିଣ୍ଡ! ଝାଡ଼େର ରାତ୍ରେ ସେ ଯେନ ଅସହାୟ ପୃଥିବୀ!

ବୁକେର ଉପର ନମିତାର ଆଲୁଲିତ ରକ୍ଷ ଚୁଲଣ୍ଠିଲିତେ ହାତ ବୁଲାଇତେ ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—
“ଯେ ଯା ବଲେ ବଲୁକ ନମିତା, ଆମରା ଧୂଲିର ଧରଣୀତେ ସ୍ଵର୍ଗ ଆବିଷ୍କାର କରବ—ଆମାଦେର ପ୍ରେମେ,
ସହକର୍ମିତାଯ । ଆମି କବି, ତୁମି ଆମାର ଆକାରମୟୀ କଲ୍ପନା! ନମିତା!”

ନମିତା ତାଡ଼ାତାଡ଼ି ମୁଖ ତୁଳିଯା କହିଲ,—“ସାରା ରାତ ଭରେଓ କଥା କଯେ ଶେଷ କରତେ
ପାରବେନ ନା । ଶେଷଟି ଯେନ ତାର ନା ଥାକେ । ଏଇ କଥା ଆପନାର ଅକ୍ଷରେ ଫୁଟେ ଉଠୁକ ।
ଆନନ୍ଦେର କଥା ସନ୍ଧ୍ୟାର ବର୍ଣ୍ଣଚଟାର ମତ ମିଲିଯେ ଯାଯ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟର୍ଥତାର କଥା ରାତ୍ରିର ଅନ୍ଧକାରେ
ତାରା ହେଁ ଅକ୍ଷଯ ଅକ୍ଷରେ ଜେଗେ ଥାକେ!”

ପ୍ରଦୀପ ନମିତାର ମୁଖେର ଦିକେ ଚାହିୟା ରହିଲ । ବିନ୍ଦୁ ଅବଗୃହନେର ନୀଚେ ସେ-ମୁଖୋନିତେ
ଅସୀମ ବେଦନାର ମେଘଛାୟା ମାଖିୟା ରହିଯାଛେ । ଏକଟା ଦୀର୍ଘନିଶ୍ଵାସ ଫେଲିଯା ସେ ଚୁପ କରିଯା
ପଡ଼ିଯା ରହିଲ ।

ନମିତା ବଲିଲ,—“ମନଟାକେ ଖାନିକଙ୍କଣ ଏକେବାରେ କଁକା ରାଖୁନ, ଆପନିହି ସୁମ ଏସେ ଯାବେ ।
ଆମି ହାତ ବୁଲିଯେ ଦିଚ୍ଛ । ଆପନି ନା ସୁମୁଲେ ଆମି କି କରେ ଶୁଇ ।”

ପ୍ରଦୀପ କହିଲ,—“ତୁମି କି ଆମାକେ ଏକବାରୋ ତୁମି ବଲବେ ନା?”

କିଛୁ କାଳ ସ୍ତର ଥାକିଯା ହଠାତ୍ ନମିତା ନତ ହଇଯା ମୁଖଟା ପ୍ରଦୀପେର କାନେର କାହେ ନିଯା ଗିଯା
ଅତି ଗାଢ଼କଟେ ଡାକିଲ : “ତୁମି, ତୁମି, ତୁମି!”

—“ଏବାର ଯଦି ଆମି ମତାମଓ ନମିତା, ଆମାର ଦୁଃଖ ଥାକତୋ ନା ।”

ନମିତା ବଲିଲ, “ନିଶ୍ଚୟ । ତୋମାର ଜନ୍ୟ ଏହି ଅଲସ ଆବେଗମୟ ମୃତ୍ୟୁ, କାରକୁ ଜନ୍ୟ ବା
କଟକତ କର୍ଦ୍ଦ ଜୀବନ । ପ୍ରେମହୀନ ଆଶ୍ଵାସହୀନ କଠୋର ମୁହୂର୍ତ୍ତ । କିନ୍ତୁ, ଆର ନୟ, ଏବାର
ଘୁମୁଓ ।”

ପ୍ରଦୀପ ନିଃଶ୍ଵରେ ନମିତାରଇ କୋଲେର ଉପର ମାଥାଟା କାହିଁ କରିଯା ଘୁମାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିତେ
ଲାଗିଲ ।

ଏକ ସମୟେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝିଲ ନମିତା ଆର ହାତ ବୁଲାଇତେଛେ ନା—ସ୍ତର । ହଇଯା ପାଷାଣ-ପ୍ରତିମାର
ନିଶ୍ଚଳ ଅଟୁଟ ଭଙ୍ଗିତେ ବସିଯା ଆଛେ । ତାର ପର ନମିତା ଯେ ଆର କୀ କରିଲ ବୋବା ଗେଲ ନା ।
ପ୍ରଦୀପ ତତକ୍ଷଣେ ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରାଯ ତଲିଯା ପଡ଼ିଯାଛେ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରଦୀପେର ମାଥାଟା ବାଲିଶେର ଉପର ନାମାଇଯା ରାଖିଯା ନମିତା ଉଠିଯା ପଡ଼ିଲ ।
ଦକ୍ଷିଣେର ଜାନାଲାଟା ଖୁଲିଯା ଚୁପ କରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଯା ରହିଲ । ରାତ୍ରି ଅନେକ ହଇଯାଛେ—ଆକାଶେ
ମେଘ କାଟିଯା ବିବର୍ଣ୍ଣ ଘୋଲାଟେ ଜ୍ୟୋତିନା ଫୁଟିଯାଛେ । ଭୋର ହଇଯାଛେ ଭାବିଯା କରେକଟା କାକ

ଏଥାନେ-ସେଥାନେ ଚୀତକାର କରିତେଛିଲ । ନଦୀତେ ଦୁ' ଏକଟି ନୌକାଓ ଦେଖା ଯାଯ । କୋଥାଯ ଏକଟି ବାତି ଜୁଲିତେଛେ-ନା-ଜାନି କତ ଦୂରେ!

ଘାଟେ ଯେଥାନେ ନୌକାର ଯାତ୍ରୀ ଲହିୟା ଦୂର ଷିମାର-ଷେଣେ ପୌଛାଇୟା ଦିବାର ଜନ୍ୟ ସର୍ବଦା ଗାଦି କରିଯା ଥାକେ ସେଇ ଘାଟେର ପଥ ସେ ଚିନିତେ ପାରିବେ ତ'? ଏଇ ରାତ୍ରେ ନିଶ୍ୟଇ କେହ ନୌକା ଛାଡ଼ିବେ ନା, ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ କୋଣେ ଏଖନୋ ମେଘ ଆଛେ । ହୟ ତ' ଉତ୍ତରଇ ବିପଦେର ଆଶକ୍ତାୟ ନୌକା ଛାଡ଼ିବେ ନା । ନମିତାର ଜୀବନେ ଆବାର ବିପଦ କିସେର? ତରଙ୍ଗ-ସଞ୍ଚୁଳ ଫେନୋଚ୍ଛସିତ ନଦୀ ଯେ ତାହାର ବନ୍ଧୁ, ସହ୍ୟାତ୍ରିନୀ । ବିଧାତା, ଆଜିକାର ଏଇ ଅଭିସାରେ ଯେନ ଅଜୟେର ସଙ୍ଗେ ତାହାର ଦେଖା ନା ହୟ । ସେ ଯେନ ଏକାଇ ଚଲିତେ ପାରେ, ଏକାଇ ମରିତେ ପାରେ ଯେନ । ଏଇ ଗର୍ବଟୁକୁ ତାହାର ନଷ୍ଟ କରିଯୋ ନା ।

ଏଥାନ ହିତେ ତାର ପାଶା—ତାର ପରେ ଷିମାରେ ଗୋଯାଲନ୍ଦ । ସେଥାନେ ଟ୍ରେନ ଦାଁଡ଼ାଇୟା ଆଛେ । ତାର ପର କଲିକାତା । ତାର ପର? ଏଥାନେ ବସିଯା ଥାକିଲେଓ, ତାର ପର? କ୍ଷଣକାଳବିହାରୀ ମାନୁଷେର ଚିତ୍ତେ ଇହାର ସମାଧାନ କୋଥାଯ!

ଏକେବାରେ ଏକା—ସଙ୍ଗୀହୀନ । ସମୁଖେ ପଥ—ମୁହୂର୍ତ୍ତ ହିତେ ମହାକାଳେ । ନମିତା ଏକବାର ଫିରିଯା ଦାଁଡ଼ାଇଲ । ଯାଇବାର ସମୟ ଐ ସୁମନ୍ତ ଅସହାୟ ପ୍ରଦୀପେର ଚେହାରା ଦେଖିଯା ତାହାର ମମତାର ଆର ଅନ୍ତ ରହିଲ ନା । ଏକବାର ସାଧ ହଇଲ ନିଜେ ଇଚ୍ଛା କରିଯା ପ୍ରଦୀପେର କପାଳେ ଅକ୍ଷୁଟ ଏକଟି ବିଦାୟ-ଚୁମ୍ବନ ଉପହାର ଦିଯା ଆସେ; ଗଭୀର ଶନ୍ଦହୀନତାୟ ଗୋପନେ ବଲିଯା ଆସେ : ଏଇ ଚୁମ୍ବନେ ତୋମାର ଲଲାଟ ଦଞ୍ଚ କରେ ଯାଇ, ବନ୍ଧୁ । ଆମାଦେରଇ ମତ ତୁମି ବ୍ୟର୍ଥ ହୁଏ, ଧନ୍ୟ ହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ ନା, ଯଦି ଜାଗିଯା ଉଠେ! ଯଦି ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗ୍ରୂପ୍‌ମୋ ବାହୁ-ବନ୍ଧନେ ତାହାକେ ବନ୍ଦୀ କରିଯା ରାଖିତେ ଚାଯ! ଯଦି ଏଇ ଅବସନ୍ନ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଟାଟୁକୁର ମତଇ ତାହାର ସକଳ ସଙ୍କଳନ ସ୍ଥିମିତ ହଇଯା ଆସେ!

ନମିତା ବାହିର ହଇଯା ଆସିଲ ।

ସମସ୍ତ ପାଡ଼ା ନିର୍ବୁମ । ମାଠେ ଜଳ ଜମିଯାଛେ । ସେଇ ଜଳ ଭାଙ୍ଗିଯା ନମିତା ଅଗସର ହଇଲ । ପଥ ମେ ଭାଲ କରିଯା ଚିନେ ନା, କିନ୍ତୁ ପଥ ତାହାକେ ଖୁଜିଯା ଲାଇତେ ହଇବେ । ଏକ ପଥ ହିତେ ଅନ୍ୟ ପଥେ, ଏକ ଦିନେର ପର ଅନ୍ୟ ରାତ୍ରେ । ଥାମିବାର ସମୟ କୋଥାଯ?

କିଛୁଦୂର ଅଗସର ହିତେଇ ଦୂରେ କାହାକେ ଯେନ ଦେଖା ଗେଲ । କେ ଯେନ ତାହାକେ ହାତଛାନି ଦିଯା ଡାକିତେଛେ । ନମିତା ଥମକିଯା ଦାଁଡାଇଯା ପଡ଼ିଲ । ଲୋକଟା ତବୁ ତାହାକେ ସଙ୍କେତ କରିତେଛେ । ତାହାରଇ ସମ୍ମୁଖୀନ ନା ହଇଯା ନମିତା ଆର ଯାଯ କୋଥାଯ?

ଆରୋ ଖାନିକଟା କାଛେ ଆସିତେଇ ଲୋକଟାକେ ଚିନିତେ ପାରିଯା ନମିତାର ସର୍ବଦେହ ଭ଱େ ଓ ଉତ୍ତେଜନାୟ କାଁପିଯା ଉଠିଲ । ଏ ଯେ ତାହାର ସ୍ଵାମୀ-ସୁଧୀ! ରାଣୀଗଞ୍ଜେ ଶାଲବନେ ସେଇଦିନ ଯେ-ପୋଷାକେ ବେଡ଼ାଇତେ ବାହିର ହଇଯାଛିଲେନ ପରନେ ସେଇ ପୋଷାକ । ମୁଖେ ସେଇ ଅଳ୍ପାନ ହାସିଟି; ତେମନ କରିଯା ବା ହାତେ କୋଁଚାଟା ତୁଳିଯା ଧରିଯାଛେନ ।

ଯେନ ସେଇ ମୂର୍ତ୍ତି ତାହାକେ ବଲିଲ : “ଏସ ଆମାର ସଙ୍ଗେ ।”

ଆର ଏକଟୁ ଆଗାଇୟା ହାତ ବାଡ଼ାଇୟା ଦିଲେଇ ଯେନ ନମିତା ସେ-ମୂର୍ତ୍ତିକେ ଧରିଯା ଫେଲିବେ ।
ନମିତା ତୁରିତ ପଦେ ପଥ ଚଲିତେ ଲାଗିଲ, କିନ୍ତୁ ତବୁଓ ତାହାର ନାଗାଳ ପାଇଲ ନା ।

ନମିତା ଚିଂକାର କରିଯା ଉଠିଲ : “କୋଥାଯ ଆମାକେ ନିଯେ ଯାଚ୍ଛ ?”

ସେ-ମୂର୍ତ୍ତିର କଞ୍ଚ ହଇତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଆସିଲ: “ଏସ ଆମାର ସଙ୍ଗେ । ତୋମାର କିଛୁ ଭୟ ନେଇ ।”